DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

INDUSTRI-
FORENINGEN.

338.6(489) Kjøb
1906.

73—45

BARBERVÆSENET I DANMARK

1506 — 2. FEBRUAR — 1906

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF DEN
HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE

73 45

73-45

DET KJØBENHAVNSKE

BARBERLAVS HISTORIE

SAMT BEGIVENHEDERNE INDENFOR BARBER- OG FRISØR-FORENINGEN AF 25. FEBRUAR 1861 OG BARBER- OG FRISØRSVENDEFORENINGENS SYGE- OG BEGRAVELSESKASSE

AF

FREDERIK WULFF

KJØBENHAVN
MARTIUS TRUELSENS BOGTRYKKERI
1906

INDUSTRI-FORENINGEN.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

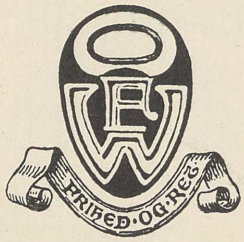
FRIHED·OG·RET

FORORD.

GRUNDET paa den Interesse, som jeg nærer for min Stand, fattede jeg for henved en halv Snes Aar siden Beslutningen at samle og nedskrive, hvad jeg af trykte og utrykte Kilder kunde finde til Belysning af Barbervæsenets Historie herhjemme. For Lavstidens Vedkommende lykkedes det mig at tilvejebringe et Materiale, der sikkert tør kaldes ret fyldigt. Dette, tilligemed det Materiale der vedrører de to nu bestaaende Barberforeninger for Mestere og Svende, har jeg søgt at ordne til et samlet Hele, som jeg herved under Navnet *Barbervæsenet i Danmark* og *det kjøbenhavnske Barberlavs Historie* bringer frem for Offentligheden. Det er mit Haab, at der her er tilvejebragt et Arbejde, som ikke blot vil give mine Standsfæller et Blik over Begivenhederne indenfor den danske Barberstand i de forløbne 400 Aar, men som ogsaa for Læsere udenfor denne vil have i al Fald nogen kulturhistorisk Interesse. En udmærket Støtte under Udarbejdelsen har jeg haft i de ikke faa trykte medicinalhistoriske Værker, der foreligger i det danske Sprog. Forfattere som *F. V. Mansa, J. D. Herholdt, V. Ingerslev, Jul. Petersen* og mange andre har ved disse beredt mig Vejen, og gjort mig den forholdsvis let at befare. I Rigs- og Raadhusarkivet, ligesom ogsaa i Dr. *Oluf Nielsens* monumentale Værker Kjøbenhavns Diplomatarium og Kjøbenhavns Historie, har jeg sanket mangfoldige Oplysninger.

Paa Lavsvæsenets Omraade har Professor *C. Nyrops* mange Arbejder været mig til stor Nytte, ligeledes bør *A. V. Bergsøes* og *O. Müllers* Skrifter nævnes, hvilke jo navnlig danner Grundlaget for selve de lavshistoriske Momenter i min Fremstilling.

Stor Grund har jeg til at fremhæve den Velvillie, jeg overalt har mødt, hvorhen jeg end har vendt mig om Hjælp, Bidrag og Oplysninger, det være sig hos det høje Kultusministerium, den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Arkiver og Biblioteker, eller hos

Mænd som Professor *C. Nyrop,* Rigsarkivar *V. A. Secher,* Lægerne *Kristian Carøe, Clod Hansen, Niels Gram,* Professor *Jul. Petersen,* Sekretær *R. Berg* og Cand. pharm. *Emil Dam.* Til alle disse retter jeg herved min hjerteligste Tak.

En særlig Tak skylder jeg Korpslæge *Gordon Norrie* for det overordentlige velvillige Standpunkt, som han har indtaget overfor mit Arbejde og derigennem overfor mig.

Endvidere takker jeg enhver, der ved forud at tegne sig som Subskribent paa Bogen sikrede Foretagendets Gennemførelse.

En Tak ogsaa til de Kolleger som ved et stort og uegennyttigt Arbejde har medvirket til at forøge Subskribenternes Antal.

Endelig beder jeg enhver af Bogens Læsere om at modtage dette mit første litterære Arbejde med Overbærenhed. Selv er jeg ikke blind for, at det har sine Fejl og sikkert ogsaa sine Mangler, der gør en saadan Henvendelse højst fornøden.

Forfatteren.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Side.

Barberværsenet i Danmark.
Indledning 9

Provinslavene i Danmark og deres Skraaer.
Flensborgerlavets Skraa. Odenselavets Skraa. Helsingørlavets Skraa. Aalborgerlavets Artikler 12

Barberlavet i Norge.
Bergenlavets Artikler 20

Sverrigs Barberlav.
Malmølavet, Stockholmerlavet 21
Eneretsbevillinger 21

Kjøbenhavns Barberlav,
dets Fremstaaen. Lavene i Kjøbenhavn. Mr. *Simon.* Fund fra det 16. Aarhundrede, Recesserne fra 1588 og 1613, Data fra det 17. Aarhundrede 26

Lavsartiklerne.
Deres Historie 33

Bartskærerne. 42
Saarlægerne. Skibskirurger. Sygehuslæger . . . . . 43—47—53

Eksaminationsspørgsmaal. 58

Bartskærernes videre Uddannelse. 60

Bartskærernes mere omfattende Tjeneste. 63

Pestmesterne. 67
De sluttede Lav beskyttes mod de Reformerte, Kommissionerne af 1703, 1707 og 1713 til Overvejelse af Lavenes Ophævelse. Frimesterreskriptet af 23. Oktober 1713, *Gert Ehlers, I. O. Rud,* Dr. *Unsenius* contra *Henrik Meine* 77

Kirurgerne.
Det anatomiske Theater. Det medicinske Kollegium. Medicinalforordningen og Barberernes Sejr, Eksamensforholdene før og efter 1736, Eksamensbeviser. Ny Ordning af Søværnets Lægevæsen, Stadskirurger, Amtskirurgernes sociale og økonomiske Stilling. **Sessionskirurger og Obduktionsforrettere. Amtskirurginstitutionens Kulmination.** 80

Barberlæger.
Det kirurgiske Akademi. Harhoff og Grüner. Sixtus, Neve, Geyer, Schwartzacker, Grabau 107

Amtsmestere.
Forordningen af 1792. Sundhedskollegiet 130

Den indre Historie.
Amtsskik og Amtsbrug 140

Brændende Spørgsmaal indenfor Lavet.
Indbyrdes Konkurrence. Mester og Svend. Rivaler og Fuskere. De borgerlige Artillerister. Frimesterne 151

Andre Begivenheder indenfor Lavet.

Amtsmøder; Wienerbarberernes Proces, Mr. *Wendell* laaner Penge, *Lambert Engvois* i Kolding, *Christian Winicke* bliver Jagtbarber, *G. Røbel* vælges til Oldermand, Amtet yder Gaver, Amtet sætter Penge ud, *Joachim Ziehlefeldts* Ansøgning; Jfr. *Benzen* faar overdraget *Peter Heins* Amt; Amtet spiller i Lotteri, *Simon Crüger* og *Jørgen Thambsen*, Lærebrevene omformes, *H. Hintze* Jagtbarber, Kongen laaner 500 Rdl. af Barberlavet, *Kapst* og *Conradi*; *B. Buchwalds* Demonstrationer i Anatomi, Amtet skænker 30 Rdl. til de fattige i Norge, Optagelser 186

Forordningen af 15. Januar 1745. 191

I. N. Freüchen, Enken *Røbel*, Svendenes Opførsel respektstridig; Optagelser; Bestemmelser angaaende købte Obduktionsinstrumenter; *I. C. Rathsacks* Klage over *D. Bergau*; Amtet spiller i den tyske Kirkes Lotteri, Optagelser, Bidrag til Fattigvæsenet; *C. F. Reiser, P. I. Eding* ctr. *S. Crüger*; Optagelser, Bidrag til et Opdragelseshus paa Christianshavn, Studenterne skal have 1 Sk. lybsk af hver Amtsmester for at besørge Ombæringen af Breve, Amtet sætter atter Penge ud, Understøttelse til to Enker af de indvundne Renter; Svendene skulde legitimere sig hos Oldermanden, Optagelser; Amtskirurgerne i Gera takker, Amtet faar et nyt Obduktionsbestik, Optagelser; Amtet bidrager 100 Rdl. til Rejsningen af Frihedsstøtten og 105 Rdl. Courant til Fordel for de Brandlidte i 1794; *C. C. Siemssen* afgaar som Oldermand og faar af Amtet skænket en Sølvpokal; Optagelser, Billetter til Bal parê en Domino, Lavsartiklerne udsolgte, Amtet afkrævet Afgift til Amfiteatret; Optagelser, et herreløst Amt, Magistraten giver Oldermanden en Paamindelse, Mønstringskommissionen forlanger at Barbersvendene i Ildebrandstilfælde skulde pumpe Vand; Svendeladen opbrudt, Pengene stjaalet, Optagelser; *Muth* og *Schwartzacker* 195

Amtskirurgernes Forhold under Slaget paa Rheden 1801 og Bombardementet 1807. 212

Barbersvende og -Drenge opfordres til at gaa i Kongens Tjeneste som frivillige, Svendenes Syge-, Fattige- eller Tidepenge at tilbageholde, Optagelser; Lægerne paalægges at tilstille Kommissionen Lister over de vakcinerede, Optagelser, en Lærlingesygekasse oprettes; Optagelser, Anker over paaført venerisk Smitte meddeles Politiet, Ansøgninger til Kongen og til Amtet, en Trængselstid, Statsbankerot, Lærebrevene skrives paa Dansk, Meddelelse om Norges Afstaaelse, Amtsmøderne overværes af en Magistratsperson; Svendene maa ikke afrejse fra Staden uden Afskedsbevis; Optagelser, en Magistratsskrivelse, Amtsansøgning om Svendenes Fritagelse for borgerlig militær Tjeneste, Amtet skænker Caroline Klosteret 30 Rdl. i Sølv, Regeringen ikke Lavene venligsindet, *Henrik Stampe*, Forordningen af 21. Marts 1800; Forordningen af 23. Okt. 1822, ulovligt Svendehold, Fuskeri; Trang til friere Næringsforhold, Svendeprøven; 200—300 Kr. for at oplære en Dreng, Amtsmesterne 3 og 2 Bækkener, Frimesterne kun et, Optagelser; Lavssager i 1844; Reform af Barberlavet 225

Slutning. 241

Oldermænd. 245

Lavsskraaer-Artikler og Privilegier

Deres Ordlyd. Statuta collegii chirurgici af 21. Aug. 1577. (Kiøbenhafns bartschierlaugsartikler, Bartschierne). (Konfirmationen paa ovenstaaende Dokument); (Bartskær-Laugs Articler i Kiøbenhavn og Christianshavn). Poster og Articler Barber Amtet udi Kiøbenhavn Vedkommende af 15. Jan. 1745. Protokollerne og Lavssager Aar 1729 247

Barber- og Frisørforeningen af 25. Februar 1861.

Stiftelsen. Begravelseskassen. Sygekassen. Fondskassen 271

Andre Begivenheder indenfor Foreningen.

Skægsygen. Tandudtrækning. Pris- og Lukkespørgsmaal. Paragraf 4. **Fagbladene. Svendekonflikten.** Fagorganisationen. **Banneret.** Legater. En Eksklusion, Haandværkertoget, Lavshistorie og Lavsfest, Danmarks Barber- og Frisørforening opløst . . 282

Foreningens Formænd. 307

Barber- og Frisørsvendeforeningens Syge- og Begravelseskasse. 308

Henvisninger og Noter. 311

Rettelser og Tilføjelser. 321

Personregister. 326

Illustrationsfortegnelse. 335

Frederik Wulff

BARBERVÆSENET I DANMARK.

INDLEDNING.

I de tre nordiske Lande har der gennem Tiderne været Lav for Barberer i følgende Byer: Kjøbenhavn, Flensborg, Odense, Malmø, Stockholm, Helsingør, Aalborg og Bergen. Lavene staar her anførte i deres Aldersorden.

Indstiftelsen af et Lav foregik i Reglen paa den Maade, at Udøverne af de forskellige Haandværk, hver indenfor sit Fag, udarbejdede en Del Bestemmelser, som de samlede til et Hele, hvilket de da anmodede Kongen eller den stedlige civile Øvrighed om at anerkende for en for dem gældende Lavsvedtægt. Paafulgte Anerkendelsen, var med den givne Vedtægt Lavet indstiftet. Bevæggrunden til at oprette Lav for Næringen laa i den Trang til Sammenslutning, der allerede forud for Lavene havde haft sit Udslag i de da bestaaende Gilder, hvis Udspring er at henføre til den første Halvdel af den danske Middelalder. Grundlaget, hvorpaa de to Arter af Institutioner hvilede, var imidlertid noget forskelligt. Medens den bærende Tanke ved Dannelsen af Gilder var i fælles Forsvar at værge sig imod Angreb af ydre Fjender, der maaske vilde røve Ens Gods og tragte En efter Livet, saa var Tanken ved Oprettelse af Lav overvejende den at værne de økonomiske Interesser. Dette tænktes nærmest at skulle ske ved Bortholdelsen af Konkurrenter, dels ogsaa ved Fællesindkøb af Raamaterialer og ved Fastsættelsen af ensartede og høje Priser paa det færdige Produkt. Formaalet blev dog i første Række, i saa stort Omfang som muligt, at hindre den fri Udøvelse af Næringsbrug, og i den Henseende at faa dette beskyttet mod Tilgang. For at opnaa dette gik ogsaa Skraaernes Hovedbestemmelse ud paa, at ingen

maatte øve selvstændig Virksomhed, uden at være Medlem af det til hans Fag hørende Lav. Da denne Bestemmelse dog syntes ret nem at komme ud over, laa Tyngdepunktet i andre Bestemmelser, der stillede store Fordringer til den lavssøgende og derved i betydelig Grad vanskeliggjorde ham Adgangen. Tid efter anden, da der opstod Haandværk, søgte ogsaa disse at faa Lav for deres Næring, og Drivfjederen var bestandig den samme: det økonomiske Moment, det, der oprindelig dannede Skellet mellem Gilder og Lav. Som en Overlevering fra Gildeskraaerne gled det filantropiske Moment at pleje de syge, støtte de trængende og begrave de døde over i Lavsskraaerne, tilligemed i Begyndelsen det religiøse Moment, der holdt sig deri indtil noget efter Reformationens Indførelse. Gilder og Lav havde altsaa disse to Momenter fælles; men medens det sidstnævnte, det religiøse, snart bortdøde, har det første holdt sig ned til vore Dage, hvor det, mere friskt og omfattende end nogen Sinde, udgør den Basis hvorpaa alle Haandværkerlav- og Foreninger, der ikke er blot faglig sociale, efter Lavsvæsenets Ophævelse hviler. De øvrige Bestemmelser i Lavsskraaerne omhandlede Svende- og Lærlingeforhold, visse Lavsskikke, Ordenens Overholdelse o. m. a.

Hvad nu Barberlavene og deres Skraaer angaar, da afviger disse i en Retning væsentlig fra Flertallet af andre Lavs Skraaer.

Disse satte i Reglen ingen bestemt Grænse for Tilgangen af de lavssøgende, udover de Hindringer, som Skraaernes øvrige Bestemmelser kunne afgive, anderledes derimod med Barberskraaerne. Da Kong Hans saaledes i Februar 1506 udstedte en Skraa for Barberne i Kjøbenhavn, gav han dermed Eneretten til 6 Barberer »og ikke flere« paa at udøve Barberegerning her i Byen. Ligesaa 1515, da Magistraten i Flensborg fastsatte Antallet til 4 Barberer dér, 1544, da Magistraten i Odense fastslog det samme Antal og saa fremdeles for alle de andre Barberlav. Lav af denne Beskaffenhed kaldtes for »sluttede« Lav. At et Lav var »sluttet«, var en Hindring mere for at blive optaget i det, og naar den Beskyttelse, som et Lav i Almindelighed ydede sine Medlemmer, skulde, og tilsyneladende ogsaa kunde, opfattes som et Gode for disse, blev »Sluttetheden« ubetinget en Begunstigelse og et Plus yderlig til de øvrige Forrettigheder. Man finder maaske ikke let nogen paaviselig Grund til, hvorfor nogle og ikke alle Lav oprettedes som »sluttede«, og det gælder oprindelig Barberlavet som de andre Lav, medmindre for Barberlavet den Omstændighed allerede da skulde have gjort sig gældende, som

senere hen i Lavsperioden var en sikker og afgørende Aarsag til at »Sluttetheden« for dets Vedkommende bevaredes, nemlig, at Lavet og Staten stod og vedblev at staa til henimod Periodens Slutning i et gensidigt Forbindtlighedsforhold til hinanden. Et Forhold, hvor Staten skærmede den Stand, som den behæftede med Forpligtelsen til i Krigstilfælde at varetage Plejen og Helbredelsen af de syge og saarede Soldater og Søfolk.

PROVINSLAVENE I DANMARK OG DERES SKRAAER.

FLENSBORGERLAVETS SKRAA.

Den ældste her til Lands kendte Barberskraa er »Skraa for Barberernes Laug i Flensborg« af 12. Oktober 1515[1]). Den er skreven i det middelnedertyske Sprog, stadfæstet af Borgmester og Raad i Flensborg og har ialt 56 Paragrafer eller Afsnit. Saaledes som den træder frem for os, giver den et klart Indtryk af, hvor vanskelig Adgangen var til Lavet, og hvor mange Hindringer den unge Svend havde at overvinde, før Retten til at udøve selvstændig Virksomhed blev ham given. Og Trængslens Tid begyndte ikke blot for ham den Dag, han bankede paa Lavets Dør. Allerede længe forinden, da han traadte i Lære, skulde den første stærke Bom hæves, det første store Spørgsmaal besvares: Er Du ægtefødt, kan Du bevise at være født af ægteviede Forældre? Kom han lykkelig herover, skulde han i sit første Læreaar gøre et Aftengilde for Brødre og Søstre i Lavet og beværte dem med Skinke, en fersk Ret, Smør, Ost og en Tønde Øl. Efter endt Læretid, 3—4 Aar, alt som han havde Nemme til, maatte han give 3 Pd. Voks i Bøssen og »tolde« 5 Gylden = 19 Kr. til sin Læremester. Skønt det ikke udtrykkeligt staar nævnt her, var det dog maaske Skik og Brug allerede da, at den unge Svend foretog en Rejse paa Professionen. Hvis han saa derpaa vendte tilbage til Byen, og hvis han ikke var Søn af en Barbermester, da stillede Vilkaarene sig saaledes for ham, at han enten kunde søge Plads der, hvad en Barbersøn fra Byen ikke kunde, eller blive Lavsmester, naar der tilfældig var et ledigt Amt.

I sidste Fald var der endnu adskilligt at overvinde og store Be-

kostninger at afholde, selv under den lykkelige Omstændighed, at der stod ham et Amt aabent.

Først skulde han tjene en Mester »indenfor Porten« et halvt Aar, for at man kunde lære hans Dygtighed at kende, derefter maatte han to Gange rette Begæring om at blive Amtsbroder i Lavet; første Gang ved Bartholemæus 24. August eller ved Midfaste og anden Gang »den anden Dag i Julen« eller ved Pintse og hver Gang give ½ Td. Flensborgerøl. Mellem 1. og 2. Gang maatte et Tidsrum af ¼ Aar forløbe, sidste Gang fremvistes Fødselsbrevet. Derpaa kom Mesterstykket, der bestod i Tilberedelsen af 9 forskellige Slags Salver og Plastere, og saafremt der ikke kunde siges noget imod eller paa ham, var Amtet ham tilstaaet.

Efter nu at være traadt over Lavets Tærskel, maatte han sværge ved Helgene at forblive Lavet tro og holde dets Love efterrettelig. Tillige skulde han, for at vinde Borgerskab som »Fuldbroder« i Amtet, erlægge 6 Sk. = 90 Øre i Indgangspenge, samt til Slutning, et halvt eller helt Aar efter Optagelsen, »gøre sin Amtskost« for Brødre og Søstre, et Gilde, der varede i to Dage og ved hvilket Spisesedlen hver Dag lød paa Skinke, to ferske Retter, Steg, Smør, Ost og 1 Tønde Flensborger-Øl. Om han nu derpaa giftede sig, maatte han, hvis det blev med en Amtsmesters Datter, betale 2 Gylden = 7 Kr. 60 Øre til Amtet ellers 4 Gylden. Som en Art Kontingent til Lavet, havde han hver Søndag at tilsvare Bøssen 4 lybske Pennige = 4 Øre.

En Mesters Søn derimod, der vendte tilbage fra sin Rejse, kunde overtage sin Faders Amt efter kun en Begæring og efter at have gjort Mesterstykke. Omkostningerne for ham var kun de halve og han skulde ikke give Penge til Bøssen.

Det ligger nær, at saaledes som Lavsforholdene straks fæstnede sig, kunde de kun være dem til Behag, der lykkeligvis var kommen indenfor Lavets Porte. Alle andre, der stod udenfor, det være de lavssøgende Svende eller det store Publikum i Almindelighed, led under Trykket af den paabudte Lavstvang. Denne stod jo som en Hindring for mange af Svendene til nogen Sinde at blive deres egne Herrer, og Publikum paa dets Side maatte finde sig i, at Lavene korporationsvis vilkaarligt bestemte Priserne paa de forfærdigede Produkter uanset disses større og mindre Fortræffelighed. Der blev ogsaa fra Kongernes Side temmelig snart efter Lovens Fremkomst gjort Forsøg paa at rokke ved de etablerede Forhold, men absolut uden Held. Lavsinstitutionen var ikke blot ret ny og ung,

men den var tillige forlenet med Ungdommens Friskhed og blomstrende Kraft, der ingenlunde aftog med Manddomsaarene. Christian den Anden søgte i 1522 at læmpe Adgangen til Lavene ved bl. a. at forordne, at ingen ved Optagelsen skulde give mere end 1 Gylden = 3 Kr. 80 Øre i Indgangspenge. Frederik den Første gjorde et for Resten frugtesløst Forsøg paa i 1526 at ophæve alle Lav i hele Riget[2]), 1537 stadfæster Christian den Tredie yderligere Forordningen af 1522. Handel og Haandværk skulde være fri i Købstæderne, og den Mand, der havde gjort sit Mesterstykke, kunde ikke formenes Adgang til Lavet, og skulde ellers ikke beskattes »eller være pligtig at give uden aleniste en Gylden til Embedsgilde og siden være kvit for ydermere Udgifter«[3]).

Men Virkningen af ogsaa dette Kongebud udeblev, hvad Odenseskraaen er et Vidnesbyrd om, thi ikke alene blev der paa Trods af Frederik den Førstes Befaling oprettet et Barberlav i Odense, men Adgangen til det var, mod Christian den Tredies Reces, omtrent lige saa indskrænket og besværlig som til Flensborgerlavet.

Det blev dog ikke de eneste Gange, at de vekslende Regeringer udstedte Forbud, som ikke respekteredes, at de handlede i Strid med deres egne Forbud, eller at de under Presset af Lavenes Paavirkning og de forhaandenværende Forhold, maatte tage et saadant helt tilbage.

At det enkelte Lav var bunden af sine egne Love og at dets Stilling overfor Autoriteterne ikke var hel fri, turde være givet. Lovene kunde have en for Lavenes Uafhængighed indskrænkende Virkning. Saaledes hedder det i en af Flensborgerlavets Bestemmelser, at et af Byraadets Medlemmer skulde være Bisidder i Lavet, dels for at overvære dets Forhandlinger, dels for sammen med Oldermanden at dømme i Lavssager. Ligesaa forpligtedes Lavet til som en Art Afgift for alle de erhvervede gode Statuter og Friheder m. m., at betale ved Julen en rhinsk Gylden = 6 Kr. til Byraadet. Sluttelig, naar det kræves, at en af Amtsmesterne i Krigstilfælde skulde stille til Raadighed for Forsvaret.

Var nu Vanskelighederne overstaaede, d. v. s. de lykkelige Sammentræf af Omstændigheder til Stede, og den ny Lavsherre sad godt bænket indenfor Lavets fire Vægge, saa er der næppe Tvivl om, at hans Stilling har været af en ret behagelig Natur, saavel i social som sikkert ogsaa i økonomisk Henseende. Udkaaret og beskyttet, som han var ifølge Lavslovene, maatte den ydre Anseelse saavelsom

den sikre Indtægt være ham som Amtsmester vis. Anseelsen i Forening med de betryggede Livsvilkaar har utvivlsomt sat sit Stempel paa ham, som disse iøvrigt prægede hele Middelalderens ranke og uafhængige Haandværkerstand. Den senere Enevældens Mistænksomhed og Kampen mod Fuskeriet var endnu ikke begyndt. Han var trods Lavsforpligtelsen den fri Mand, hvis tidlige og sene Tanke ikke blot fortabte sig i den bitre Kamp for Brødet. Han kunde vie sig de religiøse Fester og de muntre Gilder, hvor Brødre og Søstre kom sammen, de første med den Alvor og Styrke, der var Tidsalderen egen, de sidste med den usminkede Livsglæde, som ikke var mindre ejendommelig for Renæssancens Dage.

Og Kirken gav Barberlavet, som de andre Lav, Relief.

I den havde Lavene egne Altere, over hvilke der hængtes Billeder af de Helgener, som de havde kaaret sig til deres Skytspatroner. Ogsaa Barberlavet i Flensborg havde deres Skytshelgene, St. Cosmus og St. Damianus.

Disse vare Brødre og havde været Læger i Kilikien i Lilleasien, men omkom Aar 303 som Martyrer for deres Kristendom. Om disse troede man, »at de i levende Live havde været erfarne Læger, der saaledes var i Stand til fremdeles ikke blot at læge alle Sygdomme, men ogsaa til at bevare for Sygdommen dem, der med Sange, Bønner og Gaver anraabte disse Skytshelgene om Hjælp«[4]). Amtsbøssen bar ogsaa Navn efter Helgenerne, og den tilfaldt der en Del af de foreskrevne Bøder samt det førnævnte Indskud fra Mesterne, tilligemed Svendenes ugentlige Indskud, der for hver Svend udgjorde 1 Penning lybsk.

For disse samlede Indskud skulde Oldermanden hvert Aar paa Cosmi- og Damianidagen, den 27. Septbr., Helgenernes Navnedag, sammen med Brødrene og Søstrene i Amtet og alle Præsterne lade holde Vigilier og Sjælemesser »til vor kære Frue« for baade levende og afdøde Brødre og Søstre.

Hvem, der indenfor Amtet uden lovligt Forfald og Orlov fra Oldermanden, forsømte en saadan Gudstjeneste, skulde uden Naade bøde 1 Pd. Voks. Alle Helligdage paalaa det den ældste Mestersvend i Byen eller i hans Sted Oldermanden, at tænde Lysene foran Cosmus' og Damianus' Billeder i Vor Frue Kirke eller i Mariekirken, som den da hed.

I Forsømmelsestilfælde vare begge underkastede fornævnte Bødestraf.

Paa Christi Legemsfest skulde Mestersvendene varetage Helgenernes Lys og bære dem i Procession gennem Byen. Den, som knækkede et Lys, maatte lade lave et nyt.

En Del af Bøderne gik til Voks, hvoraf Oldermanden kunde lade nye Lys lave, naar de gamle vare brændte.

Til Ære for Helgendagen maatte Oldermanden Søndagen efter gøre Gilde og til dette indbødes Amtets Brødre og Søstre, der beværtedes med 1 Td. Øl og 5 Retter Mad.

Adskillige Bestemmelser i Skraaen fastsatte Straf, hvis den gode Tone i Selskabet ikke blev overholdt. Det var saaledes forbudt at give hinanden uhøviske Ord, at svire, spille og spilde sin Nabos Øl med »Hovmod, Forsæt, Ondsind eller i Drukkenskab.«

Ingen maatte bære Kaarde, Dolk eller noget Slags Værge paa sig i Forsamlingen. Ligeledes var der stor Straf for at omtale nogen af Mesterne eller deres Hustruer paa Ære og Rygte, uden at kunne bevise det, og for uanstændig Optræden overfor Brødre og Søstre i Gildet.

Om Mandagen, Dagen efter Helgendagens Gilde, Kl. 9 om Morgenen, blev Skraaen læst op, »at Enhver kan vogte sig for Skade«, og umiddelbart derefter aflagde Oldermanden Regnskab over Indtægt og Udgift i det forløbne Aar »for at man kunde vide, hvor de hellige Penge bliver af«.

Straks derpaa foretoges Valg af Oldermand blandt de ældste af Brødrene, og den valgte fik saa Skraaen og Bøssen udleveret. Selv beholdt han den ene Nøgle og gav den anden til en af Brødrene, der da stod paa Tur til Valg næste Aar.

En Bestemmelse om at en Enke kunde beholde hendes afdøde Mands Amt, gaar igen ogsaa i senere Skraaer; men hun skulde holde sig »ærlig og from«, for ellers vilde »Amtet og dets Herlighed« være hende forbudt. Senere i Skraaen forlangtes det ogsaa, at hun som Garanti for god Betjening af Kunderne holdt gode og duelige Svende.

Om Mesterens Forhold til syge og ved Døden afgaaede Svende, bestemtes der, at naar en Mestersvend bliver syg, var Mesteren forpligtet til i 14 Dage at give ham Kost, Øl og Pleje inden Huset og bekoste hans Forplejning uden Huset, hvis Sygdommen var smittefarlig. Vedblev Svenden at være syg, kunde Oldermanden tage 1 Mark lybsk af Bøssen, for at den syge kunde faa lidt til Livets Nødtørft, hvilke »hellige« Penge Svenden skulde betale tilbage, naar han atter blev rask. Pakker han sig imidlertid bort, før han faar

betalt sin Gæld til Bøssen, »skal man under Amtets Segl foreskrive, at han ikke skal være værdig til en anden Tid at bruge Amtet med Ære«. Døde den syge, skulde Begravelsen og Erstatningen til Bøssen afholdes af, hvad der ved Salg af hans efterladte Ejendele kunde indkomme, men efterlod han sig intet, »betaler uden Tvivl den Almægtige«.

Naar en Mester døde, skulde en af Amtsbrødrene vaage ved hans Leje og Dagen derpaa alle Brødrene komme til Stede for at følge Liget til Graven.

Med Hensyn til Forretningsordenen indenfor Lavet, var der ogsaa fastsat forskellige Bestemmelser, der skulde efterkommes under Trusel af Bødestraffe.

Medlemmerne havde den Forpligtelse at møde, naar Oldermanden stævnede dem, ligesom de ogsaa skulde iagttage Tavshed, naar han slog til Lyd for at tale i Forsamlingen.

En Broder eller en Søster maatte ikke rippe op i en Sag, der alt indenfor Amtet havde fundet sin Afgørelse.

Desuden var der en Bestemmelse om, at Betalingsterminen for Bøderne ikke maatte overskrides.

ODENSELAVETS SKRAA.[5])

Barberlavet i Odense bar Navnet Sanctorum Cosmi et Damiani Gilde[6]), dets Skraa er stadfæstet af Magistraten 1544.

Skraaen adskiller sig mest iøjnefaldende fra den forrige og andre Barberskraaer ved, at det enkelte Medlem af Lavet benævnes »Gildtsøschindt«. Af dens almindelige Bestemmelser skal flere senere berøres i et andet Sammenhæng, idet her kun fremhæves de, der ikke saaledes som en Del af Bestemmelserne, er ens med Flensborgerskraaens. Fire Gange om Aaret samledes Amtsmesterne med deres Hustruer til »en ærlig Kost«, eftersom Oldermanden paaviser. Udeblivelse herfra maatte sones med 1 Td. Øl i Bøde. Havde en Mester ikke Lyst til at bruge sit »Embede«[7]), maatte han med Oldermandens og Lavsbrødrenes Samtykke overlade det til en anden.

Ingen Mand eller Kvinde maatte befatte sig med noget, der er Lavet imod eller strider mod den kongelige Reces (Christian den Tredie's af 1537). Overtrædelse heraf straffes med 3 Mk. = 4,10 Kr. i Bøde til Kongens Kasse, Magistraten og Lavet for hver Gang.

Den, som har noget imod sin Medbroder, skal først tiltale ham for Amtet, før han gaar til Magistraten eller andet Steds.

Trænger nogen Gildebroder for Ret- og Dom at stande, da skal Oldermanden og Gildebrødrene være ham følgagtig og hjælpe ham i hans retfærdige Sag.

Falder en Broder i Armod, skal Gildebrødrene komme ham til Hjælp med Penge og andet, hver efter deres Formue.

Bliver han syg, skal de søge ham og være ham behjælpelig paa anden Maade.

Den Svend, der vilde være Mester i Odenselavet, maatte aflægge Prøve i Overværelse af Magistraten og ved den Lejlighed »oplægge en god Tønde Øl.«

Optagelsesgildet bestod af en Frokost paa 4 ferske Retter, 1 Ret Saltmad og 4 Td. Øl. Desuden havde han at give fire fattige Mennesker Mad og Øl »i Jesu Navn«, samt 16 Mk. danske Pennige og 6 Mk. Voks til Lavet.

Baade han og hans Hustru skulde være ægtefødte og uberygtede.

De Svende, som tjener Lavsmesteren, skulde frit og kvit kunne søge disses Lav og Gilde, saa ofte Mesterne samles, dog kun paa den Betingelse, at de hver Lørdag gav en »Hvid« til de Fattige.

Sluttelig fastsættes Bøder for at gøre sig »unyttig« i Lavshuset eller paa Hjemvejen mod en Lavsbroder, efter at det først her hedder: »Hvo, som gør imod disse Artikler af Amtsmestere og gør sig genstridig imod Oldermanden og sine Lavsbrødre, han skal ikke være Gildet nærmere, end alle Brødrene vilde have.«

I denne Skraa opretholdes trods de før nævnte Kongebud Bestemmelserne om Ægtefødsel, Optagelsesgilde, Igangspenge og Mesterstykke. I anden Henseende er der imidlertid en væsentlig Forskel paa denne Skraa og Flensborgerskraaen, det religiøse Moment er nemlig udelukket. Voksbøderne er det eneste overleverede fra Katholicismens Dage; men en maaske flere hundredaarig Skik, den at brænde Lys foran Helgenbillederne, lod sig selvfølgelig ikke saa hastig udrydde.

Lavets Artikler fornyedes i Aarene 1678—1699.[8])

HELSINGØRLAVETS SKRAA.

»Badskiernis Skraa udi Helsingoer«[9]) er stadfæstet umiddelbart af Christian den Fjerde 15. Aug. 1605, efter først forud at have vundet

Borgmesters og Raads Samtykke 8. Aug. 1603. Ifølge den »maa der være syv ærlige og velforfarne Mestere och Badskere udi Helsingoer, som deriss embede och handtwerck kunde wel forestaa, och alle erlige borgere, och icke flere badskere thillige att thillstidis, end som forsch[tt] staar«.

Den Mand eller Svend, som i afgaaet Mesters Sted begærer Embedet, skal være ærlig og uberygtet og for Oldermanden og de menige Lavsbrødre med sit Ægtebrev bevise sig af ærlige Forældre at være født. Dernæst skal han have sit Lærebrev og give for sin Indgang i Embedet en Gylden »efter recessens ljudelse«. Endvidere skal den Mand, som Bartskærerembedet vinde vil, blive Borger udi Helsingør (løse Borgerskab) og faa sig til Ægtehustru en ærlig, uberygtet Dannekvinde eller Mø, som kan agtes og holdes for en ærlig Lavssøster.

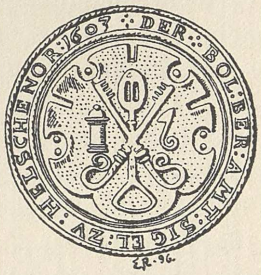

Til Skraaens øvrige Bestemmelser, der ialt udgør 23, gælder den samme Bemærkning, som til Odenseskraaen: alle er de omtrent fælles navnlig med senere Skraaer og til flere af dem vil der senere blive vendt tilbage.

I et Brev af 18. Maj 1608 fra Borgemester og Raad i Helsingør forekommer Navnet: *Mester Frederik Fardigh* (Vardick) betegnende Oldermanden for Bartskærerne dér, antagelig Lavets første valgte Oldermand.

Inskriptionen paa Lavets Segl var saalydende: :: Der: Bol: Ber: Amt: Sigel: Zv.: Helschenor: 1603 :: [10]) —.

AALBORGERLAVETS

Artikler er fra *23. Juni 1634,* paa hvilken Dag de modtog kongelig Stadfæstelse.

Den 19. Sept. 1685 udstedtes et kgl. aabent Brev om, »at her-

efter udi Aalborg ei flere end 4 dygtige og i deres Kunst vel erfarne Bartskjærere, efter de den 23. Juni 1634 kgl. konf. Laugsartiklers Indhold, maa eller skal være«[11]).

BARBERLAVET I NORGE.

BERGENLAVETS ARTIKLER.

Privilegier og Artikler for Bartskærerne i Købstaden Bergen er af 22. Okt. 1672 og omfattede 9 Bartskærere i Byen[12]).

Ingen fra fremmede Lande med Kvinde og Børn hidkommet Bartskær maa optages i Borgerskabet, med mindre en af de 9 Bartskærere enten godvillig eller for Betaling afstaar sit Embede. Ved Optagelsen fordredes Ægtebrev, Lærebrev, at have rejst udenlands paa Professionens Vegne, og at kunne afgive Bevis paa at have skikket sig ærlig og vel; desuden skulde han have gjort Mesterstykke og have vundet Borgerskab. I Indgangspenge var at betale Kongen 3 Rdl., Byen 3 Rdl. og Lavet 5 Rdl.; men Gæstebud maatte den indtrædende Mester ikke besværes med at gøre. Vilde han desuagtet gøre et Optagelsesgilde, da maatte han som Afgift for Vin, som blev skænket, betale Kongen 20 Rdl. og for Vildt, som blev forbrugt, andre 20 Rdl.

Hvis en Svend, paa Grund af Ulempe og Modvillighed fra hans Side, kommer fra sin Plads og det med Skel kan vorde overbevist, maa ingen anden Mester i Byen tage ham i Tjeneste, saafremt han ej vil have forbrudt 1 Rdl. for hver Nat, han huser ham, og det vil blive Svenden paalagt straks og uden Forhaling at forføje sig fra Byen. — Antagelse af en Læredreng skal ske med Amtets Samtykke og Lærlingen skal efter Læretiden rejse og vandre paa Kunsten i 4 Aar.

Ingen Mester kunde undslaa sig for at blive valgt til Oldermand. Vægrede han sig, maatte han betale 5 Rdl. i Bøde og skulde dog være Oldermand. Valget gjaldt for et Tidsrum af 3 Aar.

Nærværende Artikler konfirmeredes 8. Juni 1700 og 15. Aug. 1733[13]).

SVERRIGS BARBERLAV.

MALMØLAVET.

Den 20. April 1633 udgik der et kongeligt aabent Brev om, at der herefter og indtil videre alene maa være 5 Badskere i Malmø, hvilke var forpligtede til at forsyne sig med nøjagtige og dygtige Svende, saa der ingen Tid skal være Nød for Badskærere i Byen og Omegn[14]).

Malmølavets Skraa skriver sig nok allerede fra Aarene 1546—48[15]), saa dette Brev maa nærmest betragtes som en Bekræftelse af Skraaen, hvis en saadan overhovedet har foreligget, men i ethvert Fald paa det bestemte Antal af Mestere.

STOCKHOLMERLAVET.

Det ældste Dokument, som findes vedrørende dette Lav, er det af Kong Johan den Tredie under 20. Juli 1571 udstedte aabne Brev indeholdende Artikler og Privilegier for det saakaldte Bartskærerembede i Stockhom. Disse Privilegier med nogle Tillæg konfirmeredes af Gustav Adolf, fastsattes yderlig af Dronning Christine 1646 og bekræftedes gentagne Gange i de følgende 40 Aar. Aar 1685 forekommer første Gang Betegnelsen *Societatis chirurgicis* for det stockholmske Barberlav og til denne Betegnelse føjedes i 1717 Prædikatet »Kongelig«. I dette Aar fik Oldermanden ogsaa Navn af Præces og Overdirektør for Kirurgien i Sverrig, efterat han allerede i 1680 var udnævnt til Direktør[16]).

Kjøgebarberernes Segl.

ENERETSBEVILLINGER.

Saa vidt vides har der, foruden i København, altsaa ikke officielt været Lav for Barberer i flere end i de nævnte Byer. Medens Skraaer

og Artikler kendes for Flensborg, Odense, Helsingør og Bergenlavets Vedkommende og Indstiftelsesdagen for alle de syv nævnte Lav, saa hviler der et Slør baade over de indre Begivenheder indenfor de danske Provinslav saavel som over disses Skæbne og endelige Afgang. Udover Visheden for at de overhovedet har eksisteret, ved man intet. Noget Spor i Form af Skraaer eller Lavsartikler har de tilsyneladende ikke efterladt sig, hverken for Aalborger og Malmølavet og muligt ikke heller for Stockholmerlavet. Højst kan de siges at have bragt deres Tilværelse i Erindring og det gælder endda kun Aalborg- og Bergenserlavet, naar de paagaaet af Fuskerne klagede til Kongen og udbad sig hans Beskyttelse. Der vil altsaa ikke kunne meddeles noget om, hvornaar de er gaaet ind, kun véd man, at Bergenserlavet i 1842 var ophørt at eksistere[17]) og at de danske Lavs Levetid ophørte, da Næringsfriheden indførtes, men rimeligvis langt før. At der ikke var Lav for Barberer i de andre Byer, betød imidlertid ikke, at disse Byer var uden saadanne. Tværtimod var der sikkert Barberer i de fleste Byer og det kan godtgøres, at der saa tidlig som i 1566 var Barberer i mindst 26 af Landets daværende 54 Købstæder[18]) og maaske i adskillige af disse, flere Barberer samtidig. Ligeledes vides at adskillige Byer i det sydlige Sverrig som Malmø, Landskrona, Helsingborg og Ystad paa den Tid havde Barberer[19]). Det har saaledes hverken da, som selvfølgeligt senere manglet paa Barberer i Provinsbyerne. Noget andet er, at der var ikke faa Købstæder, hvis Barberer erhvervede Eneret paa Udøvelsen af Barbernæring, og i saa Fald maa altsaa Eneretten siges at være traadt i Lavs Sted, forsaavidt som den ydede Indehaveren den samme Beskyttelse, som en Lavsskraa vilde have gjort. Et sadant Tilfælde med Eneret for tvende Barbererer har vi fra 1621, idet der den 21 April udkom en Forordning om, at der kun skal være to Badskærere i Roskilde[19]a), en Form for Lav der kun fattes Skraaen for at være lig med andre Lav. I Rang hermed og i Virkeligheden af samme Beskaffenhed er de nedenfor anførte Eneretsbevillinger for enkelte Personer. I Byer, hvor der intet Lav eller ingen Eneret var paa Næringen, har denne altsaa været fri. Enhver har kunnet nedsætte sig her uden Afhængighed af nogen Skraas Bestemmelser. Højst har der været Tale om at løse Borgerskab, en Forpligtelse, man for en enkelt Købstads, Aarhus, Vedkommende ser, kan gaa saa langt tilbage som til Aar 1490[20]).

Den omtalte Eneret gaves dels i Følge et særligt Forhold, der

vil blive nærmere berørt under Afsnittet Bartskærerne, dels tilsyneladende, navnlig i en noget senere Tid, efter Ansøgning. Men Motivet synes i begge Fald at være ledet mere af Hensyn til de respektive Byers Indbyggere end af Hensyn til Byernes Barberer. Det gjaldt sikkert i nok saa høj Grad om at skaffe Byerne de stærkt fornødne Bartskærere end om at sikre disse en Levevej.

Af Eneretsbevillinger, der i alt Fald i biografisk Henseende vil have nogen Interesse, skal nævnes Bevilling paa Bartskærhaandværket for

Peder Thygesen og hans Hustru ved Frederiksborg, af 13. Febr. 1649. Bevill. Konfirm. 13. Jan. 1666[21]); for

Christian Günter Hutzing i Frederiksborg Amt. Konfirm. 10. Feb. 1667; for

Johan Carl Marvie, Kirurg i Sorø. Konfirm. p. Bevill. af 29. August 1663; og

Cornelius de Fos, Badskær i Roskilde. Konfirm. p. Bevill. af 14. Juli 1664[22]); for

Jens Christen Balberer[23]), at være Bartskær og Kirurg i Sorø. Konfirm. af 24. Aug. 1670; for

Hans Andreas Norborg, Feltskærer og Kirurgus under Garnisonen i Kronborg Fæstning, at han maa i sit Haandværk lade sig bruge af alle og enhver, som har hans Tjeneste fornøden; maa udhænge Bækken, Bartskærlavs Samkvem søge og dets Rettighed nyde ligesom hans Formand i Stillingen. Dog skal han være forpligtet til at gøre Lavsrettighed, ligesom de andre Mestere i Lavet, og medhjælpe at bære andre borgerlige og Byes Besværinger. Bevill. af 16. Maj 1668. Konfirmation af 1. Nov. 1671[24]). Endvidere Bevilling for

Herman Holsten, Feltskærer, som Bartskær i Korsør; Konfirm. paa Bevill. af 3. Aug. 1668; for

Thomas Brun, Bartskær ved Frederiksborg i afg. Peder Thygesens Sted; dog skulde det ikke være forment dennes Enke at ernære sig af Haandværket[25]); for

Hendrich Streuf, fremdeles alene maa være Barber i Slagelse og Antvorskov Amt[26]); for

Johan Caspar Seiffert, Bevill. af 30. Juli 1712, fremdeles at maa være alene Bartskær i Roskilde. Konfirm. 20. Marts 1731; for

Nicolaj Schmidt som alene Bartskær og Kirurg i Stege. Konfirm. 24. April 1731; for

Christian Albrecht Steuer i Slagelse. Bevill. af 9. Aug. 1728. Konfirm. 27. April 1731; for

Terchild Norman alene i Holbæk og dets Amt, saa vist ey nogen tilforn allernaadigst er medpriviligeret. Bevill. af 29. Aug. 1711. Konfirm. 27. April 1731; for

Hans Nicolaj Birch fremdeles at være Stads- og Garnisons Barberer i Korsør. Bevill. 19. Nov. 1728. Konfirm. 27. April 1731; for

Elias Hofman i Kallundborg. Bevill. af 21. Juni 1728. Konfirm. 4. Maj 1731; for

Jacob Henrich Schmaltz, Kirurg ved Hillerød Hospital. Bevill. 31. Okt. 1727. Konfirm. 10. Aug. 1731; for

Jochim Henrich Karstinus til fremdeles at være Stadskirurg i Kjøge og der Barbertjenesten alene at nyde og betjene. Bevill. af 2. April 1712. Konfirm. 19. Jan. 1731[27]).

Desuden i Korthed følgende:

Clemmen Nielssen, Sorø, 13. Aug. 1695;

Peter Nicolai og hans Hustru, efter hans Død, i Roskilde. Bevill. 7. Febr. 1680. Konfirm. 1701;

Hans Michelsen Sundt, smsteds, 1701;

Gerbrandt Christopher Schultz, Kallundborg, Priv. af 30. Jan. 1670;

Johan Heggerfeldt, Holbæk. Konfirm. 23. Okt. 1678; var rekommanderet af Thomas Bartholin, der ogsaa havde udstedt hans Testimonium[28]).

Peter Haes, Roskilde, 17. Maj 1679;

Jacob Hendrich Cortinum ved Herlufholms Skole; Bevill. 8. Maj 1680;

Johan Hegreffes Enke i Holbæk, 8. Nov. 1680;[29])

Jacob Poulsen Wisleben, Holbæk, 28. Juni 1681;

Emanuel Prætorius, Sorø, 4. Nov. 1682;

Thomas Bartskær i Hillerød tillige være Bartsk. i Slangerup; skal holde en dygtig Svend her[30]).

Jens Heinrich Fertig alene i Slagelse og ved Hospitalet smsteds, 1766;

David Bergau, Kirurg og Bartsk. i Roskilde, 1766;

Christian Hoffman, Kallundborg, 5. Januar 1767;

Joh. Wilh. Geerhardt, Sorø, 30. Januar 1767;[31])

Carl Christian Kapst, Statskirurg i Slagelse, 18. Nov. 1746;[32])

Hans Wolff, Bartskær i Præstø og Vordingborg, 7. Marts 1685.[33])

Det har saaledes efter denne Liste, der ikke gør Krav paa at være hel udtømmende, om end dog ret fuldstændig, særligt været de sjællandske Byer, hvis Barberer er blevet forsynet med Bevilling.

Derimod finder man ikke for denne Periode andre Byer her i Landet, naar undtages Stege, hvor Kongen i den Henseende har udøvet nogen Bevillingsmyndighed.

Og dog er der Grund til at tro, at ogsaa Byerne i Jylland og paa Øerne havde deres autoriserede Barberer. Hensynet til Købstadsbeboerne der maa jo ikke have været mindre afgørende, hvor det gjaldt om at sikre disse Barberhjælp i Sygdomstilfælde.

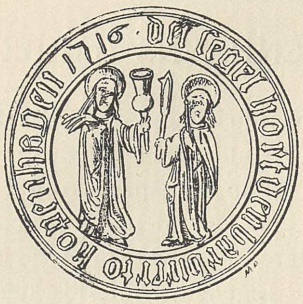

Barberlavets Segl fra Aar 1516.

KJØBENHAVNS BARBERLAV.

Af en Inventarieliste over Barberlavets Ejendele, en Liste, der findes bag i den ældste af de to endnu bevarede Forhandlingsprotokoller, Aar 1730, S. 491, fremgaar det, at der den 12. Dec. 1729 fandtes en Skraa for Barbererne i Kjøbenhavn udstedt »von dem gottsehlige König Hans«. Ligeledes fandtes der en Konfirmation paa samme foretagen af Christian den Anden. Ifølge Herholdt og Mansa[34]) er Skraaen udstedt under Dato 2. Feb. 1506 og Konfirmationen foretagen Søndag efter Paaske (15. April) 1515. Forsaavidt nu de nævnte Forfatteres Opgivende er rigtigt, hvad ikke har kunnet fastslaas, hverken for nærværende Tid eller 1835, da Hs. og M.s Samlinger udkom[35]), saa vil man altsaa kunne fastsætte bemeldte 2. Feb. som det kjøbenhavnske Barberlavs egentlige Stiftelsesdag. Muligheden er for, at Lavet kan være endnu ældre, Anerkendelsen faldt nemlig ikke altid sammen med eller umiddelbart efter Oprettelsen. F. V. Mansa angiver ogsaa Lavet som oprettet 1501[36]), men med Datoen for Skraaens Udstedelse foreligger ogsaa Dagen for Lavets Oprettelse; thi selv om dette forud i nogle Aar har bestaaet, saa er det dog først ved Skraaens Fremkomst, at Oprettelsen af det anerkendes.

Selve Skraaen eller nogen Afskrift af den forefindes ikke i Rigsarkivet eller i nogen Samling og Fortegnelse over Lavsskraaer, ej heller nogen Protokol, noget Dokument eller andet originalt Aktstykke fra de første halvandet hundred Aar af Lavets Tilværelse. Derimod findes en trykt Gengivelse i Herholdts Arkiv, S. 115, af Kjøbenhavns Barberskraa fra 1577. Fra 1675 og fra 1656 har den nuværende Barberforening i Eje henholdsvis Lavets Lade og Fattigbøsse og fra 1668 og 1684 de originale Lavsartikler, med Konfirmation paa de førstnævnte af 1672.

Manglen navnlig paa Protokoltilførsler fra nævnte Tidsrum volder et stort Savn. Her er altsaa intet at øse af, intet der kan tjene til Belysning af Lavets saavel indre som ydre Forhold. Hvad der ude i Bøger og Skrifter spredtvis findes af Oplysninger vedrørende Lavet og dets Medlemmer bøder kun delvis paa Savnet. Derimod vil for den skrevne Lov, der udgjorde Rammen om dette lille Barbersamfund, den kun 9 Aar yngre Flensborgerskraa kunne yde os Erstatning. Den vil sikkert Ord til andet kunne fortælle os Indholdet af Kjøbenhavnerskraaen, saa lig hinanden plejede Skraaerne indenfor samme Tidsrum og navnlig indenfor samme Fag at være. Den lærer os, hvorledes Livet levedes indenfor Lavet, hvad der drog Medlemmerne, og hvad der knyttede dem til hinanden. Protokollerne, hvoraf der skal have været tvende for Tiden fra 1633 til 1730, dem der skulde sige os, fornemmelig fra før Enevælden, hvad Medlemmerne tænkte og hvor om de talte, kan vi vanskeligere undvære. Det er lidt tungt ikke at skulle se disse Middelalderens Epigoner, saaledes som de vilde have tegnet sig for os, gennem deres Haandskrift og Tale. —

Første Gang Lavet, som saadant, træder frem paa Skuepladsen, er den 17. Feb. 1525, hvor det, i Forening med 13 andre Lav, ved dets Oldermand og Bisidder er kommet til Stede for at rette en Begæring til Magistraten om, at denne hos Frederik den Første og Biskop Lave Urne skal erhverve Serridslev Mark til Overdrift og Græsgange, saa at Borgerne bedre kunde befæste Byen[38]). Lavet møder her sammen med Repræsentanter for Købmændene, Kræmmerne, Bryggerne, Guldsmedene, Bagerne, Smedene, Skomagerne, Skrædderne, Sadelmagerne, Slagterne, Bundtmagerne, Vognmændene og Dragerne, selv staar det opført som Nr. 9 blandt de 11 Haandværkslav.

De to førstnævnte Lav hørte til Handelslavene og nævntes altid først i Rækkefølgen. Barberlavets Repræsentanter var *Mester Simon* og *Hans Pannekock* i »badskerre embede«, samme Mester Simon repræsenterer ogsaa Lavet i 1542, da dette deltager i Udstedelsen af en Fuldmagt til Hyldning af Prins Frederik[39]).

Simon er Lavets først kendte Oldermand, foruden gennem Aftryk af hans Segl[40]) er hans Navn ogsaa foreviget derved, at han og en Oluf Skriver under den store Hungersnød i Kjøbenhavn 1536 havde de bedste Brønde i Byen. »Der hentedes ud alt det Vand, de drukke«[41]). Han boede paa det »østlige« Hjørne af Klosterstræde og Vimmelskaftet eller Fisketorvet[42]), som det da hed, hvor nu Laane-

og Discontobankens ny Bygning er rejst, i en Universitetet tilhørende Gaard, af hvilken han i 1842 fornyede Lejemaalet[43]).

Mester Simons Segl
med hans Navn og Bomærke.

Forøvrigt er der stille om Lavet i dette og i Størstedelen af næste Aarhundrede og det lever i tilbagetrukken Tilværelse indtil 1577, da dets Navn bringes frem ved at det i dette Aar, Onsdag den 21. Aug. faar sine Artikler fornyede og stadfæstede af Frederik den Anden. Omforandringen af dem formenes at være foretaget af den ældre Jacob Hasebart, der i Aarene 1554—56 var Saarlæge hos Christian den Tredie[44]). Antallet af Barberer forøges fra nu af med fire, saaledes, at der ialt bliver 10 »velforfarne Mestere« i Kjøbenhavn[45]). Ligesom i Flensborgerskraaen fastsættes Fordringen til den Svend, der begærer et Amt, at han skal være ægtefødt, have Lærebrev, gøre Mesterstykke og betale Igangpenge til Kongen, Byen og Lavet tilsammen 10½ Rdl. Ligeledes skal ogsaa Hustruen være ægtefødt. Vilde en Mester eller Enke afhænde deres »Embede og Frihed«, skulde Lavet give sit Samtykke, hvilket ogsaa en Enke skulde erhverve, naar hun fæstede en Svend. Den Amtsret som en Enke sad inde med, kunde et af hendes Børn arve. —

Nogle Fund fra det 16. Aarhundrede, nærmest af personalhistorisk Art, skal dernæst blive fremdragne. Ved Udstedelsen af et Skøde paa en Grund i Kattesundet, norden for Byens Grav, toges der i 1527 Thingsvidne af en Del Borgere, hvoriblandt en *„Hans Badsker“*[46]), formentlig den samme der med 11 andre Borgere deltager i en Thingsvidnesag Aar 1531[47]). — I en Overenskomst fra 1547 om Jordskyldens Nedsættelse nævnes *Kirstine Marcus Bartskærs*, som boende i Kvarteret Strand-Roermaal og en *Hans Bartskær*, der ejede en Gaard paa Gammeltorv[48]). — Aar 1564 faar Byfogden i Kjøbenhavn, Rasmus Willumsen, Befaling at udlevere til »Hans Kongelige Maj.s Bartskær,

Mester Mikkel«, alt Bohave, Husgeraad, Sengeklæder, skaarne Klæder samt Bartskærredskaber, som hans Formand i Embedet, *Hans Bartskær* og dennes Hustru Karine, Mester Jørgens Datter i Højbrostræde, har efterladt sig[49]). Kongen siger udtrykkeligt, at der skal udleveres alt det, der kan tilkomme denne ved de sidstnævntes Død. Det ses heraf, at Mester Hans har giftet sig ind i Embedet, hvad der jo i høj Grad lettede ham Adgangen til Lavet, og at Kongen i sin Tid har maattet udstyre Mester Hans, og maaske allerede Mester Jørgen, med det Nødvendige til Forretningens Førelse, med Forbehold af Pant i det Leverede. Sandsynligvis er det den samme Mikkel (Møller) Bartskær, der i 1568 havde Befaling paa Holmen, og om hvem det i et Brev fra Frederik den Anden til Peder Oxe hedder, at han er ked af Bestillingen og derfor burde fritages for denne[50]). Imidlertid dukker der i Slutningen af Aarhundredet atter en *Mikkel M. Bartskær* op, der maaske er den forriges Søn og som ogsaa, 24. Juni 1593, blev ansat ved Holmen. Ifølge Skødebreve fra 1584[51]) og 1593[52]) faar han overdraget Grunde ved Fisketorvet beliggende »østen næst op til hans egen Gaard«, og det hedder i det sidste Brev, at Kongen »nu med dette vort aabne Brev sælger og aldeles afhænder fra Kjøbenhavns By til ærlig og velforstandige Mand, Mester Mikkel Møller Bartskær, Borger her sammesteds og hans Hustru« bemeldte Grund. Han havde tillige Ansættelse ved de to Tugthuse. For sin Virksomhed paa Holmen oppebar han aarlig i Naturalier: 2 Øksne, 8 Lpd. Flæsk af Slagteriet, 2 fede Svin. 2 Td. Sild, ½ Td. Smør, 3 Pd. Rug og 4 Pd. Byg[53]). Efter hans Død besørgede Enken Forretningerne her indtil 6. April 1609[54]).

Aar 1567 fandtes her i Staden en Barber ved Navn *Tannis v. Hall* boende i Øster Roermaal Kvarter[55]). — I 1579 udkom der en Magistratsvedtægt, i hvilken det nærmere fastsættes, hvor mange Gæster, der f. Eks. ved Bryllupper og Barnegilder maatte være til Stede, og med hvor mange Retter, der maatte beværtes. Denne Vedtægt, med hvilken Hensigten var at dæmme op for den ved slige Lejligheder mer og mer omsiggribende Luksus og Ødselhed, rummede ogsaa en Bestemmelse, der, om end paa en indirekte Maade, berørte Barbererne. Saavidt det kan ses, har den ejendommelige Skik været i Brug, at de unge Mænd, der skulde giftes, Lørdagen før deres Bryllup, der vistnok i Reglen fandt Sted om Søndagen, indbød Venner og Bekendte til at møde paa Barberstuen og der, for deres Regning, lade sig betjene med Vaskning og Ragning. Det er mod

denne Skik Vedtægtsbestemmelsen nedlægger Forbud og fastsætter en Bøde af 11 Mk. for hver Person der indbydes[56]). Forbudet synes ikke at have virket, for i en Magistratsforkyndelse af en kgl. Forordning fra 1610 gentages samme Bestemmelse med en fire Gange forhøjet Bødestraf[57]). — I en Bevilling, som Frederik den Anden udsteder 1571, paalægger han Magistraten at »tilstede og befale« *Christoffer v. Stettin* at udhænge Stang og Bækken[58]), hvilken Skiltemaade altsaa har været i Brug allerede for 335 Aar siden. — I en Jordebog fra 1581 over Stadens Ejendomme, nævnes Navne paa syv Barberer nemlig: *Markus*, *Thomas* [v. Husum?], *Anders* [Hadeler?], *Hans*, Nørregade, *Baltzer, Mikkel* [Møller?] og *Frederik*[59]), hvilket maaske turde udlægges derhen, at de alle har været Selvejere. — Umiddelbart efter sin Regeringstiltrædelse i 1588 udstedte Christian den Fjerde i Forening med de fire Regeringsraader en Reces, hvorefter *Th. v. Husum* »atter fik sin Fred igen«. Han havde haft Stridigheder med en forhenværende Skarpretter Freimuth og, efter gentagne Gange at være blevet forhaanet af denne, bibragt ham i Vrede et »Slag over Halsen«, hvilket straffedes med Landflygtighed. Paa Husums Ansøgning eftergav Kongen ham ved nævnte Reces den idømte Straf og han erholdt tillige alle sine fratagne borgerlige Rettigheder tilbage[60]). — 1593 faldt der en Afgørelse, hvorefter *Kristoffer Bartskær* maatte beholde sin halve Boslod, uagtet hans Hustru havde forbrudt den med sit Liv[61]).

Regeringen stred fremdeles sin frugtesløse Kamp mod Lavene. I Koldingrecessen af 1558 fritages Svenden ogsaa for Mesterstykket, desuagtet fastholdes det i Barberskraaen af 1577, ligesom ogsaa i Tømmerskraaen af 1575[62]), hvor det mærkeligt nok begge Steder har faaet kongelig Stadfæstelse i Strid med ovennævnte Reces. Aar 1600 befaler Christian den Fjerde, at Oldermændene skal møde paa Raadhuset medhavende Lavsskraaerne, for at disse kunne blive gennemsete og reviderede[63]). Ved Reces af 19. Juni 1613 bryder han med et Slag Staven over hele Lavsvæset, idet han ophæver alle Skraaer og Lavsrettigheder og indfører fuld Næringsfrihed blot mod at løse Borgerskab[64]). Ligesom alle hidtidige Bevægelser, saaledes synes ogsaa denne at være gaaet sporløst hen over Barberlavets Hovede; reelt har dette vistnok ingensinde været sat ud af Spillet.

Af Data fra det 17. Aarhundrede skal nævnes, at Lavet i 1608 og 1610 ved dets Oldermand[65]) *Povl Radiche* var med til hylde Prins

Christians Valg til Konge. Formodentligt er det den samme Mester Povl R., der i Forsommeren 1609 blev optaget som Hellig Trefoldighedsbroder i det danske Kompagni, som i Følge Selskabets Broderbog senere ogsaa har talt flere andre Bartskærere blandt sine Medlemmer[66]). — I Følge en i 1609 foretagen Synsforretning, blev *Kirstine Badskærs* beordret til at flytte sin Badskærstang »paa en Alen nær til Huset«[67]). — Efter en Gravskrift i Nikolai Kirke har *Heinrick Thomasøn Balbier* 1616 ladet sætte en Tavle op for sin afd. Søster[68]). — I 1619 bød Christian den Fjerde, at den tiende Plads i Lavet skulde overlades *Salomon Gutfeld*[69]). Heraf fremgaar, at Lavet faktisk har bestaaet i Opløsningsperioden, der først afsluttedes i 1621. — Aar 1625 fik Mester *Blasius Møller Badskær* Skøde paa de Kongen tilhørende Boder i St. Pederstræde[70]). I Kjøbenhavns Historie[71]) omtales fra Aar 1625 en fornem Handelsmand, Henrik Hechtmand, som boende »under Blasius B.s Hus«. V. Ingerslev mener, at det kan antages, at Blasius har boet i Helsingør før han kom til Kjøbenhavn, da han tilligemed sin Hustru, Ellen Krabbe, i 1628 lod oprette en Børnestol i Mariekirken i Helsingør, ligesom de ogsaa rejste et Gravmæle i samme Kirke over hans Forældre og deres egne tvende Børn[72]). Samme Aar blev Mester Blasius Værge for Frue Kirke, hvilken Stilling han indehavde til 1641, da han fik sin Afsked, fordi han ikke kunde komme ud af det med Universitetsrektorerne, under hvem Kirken stod. Kongen befalede Professorerne og Borgermesteren i Blasius' Sted at besætte Pladsen med »en anden dygtig og vederhæftig Mand[73]). — Ligeledes i 1625 kom en Barbersvend *Morten Sixen v. Möinichen* tilrejsende og fik Plads hos nævnte Mester Blasius. Han havde rejst meget i Tyskland, haft Plads i forskellige Byer dér, ligesom han ogsaa havde aflagt Besøg baade i Holland og Frankrig. Efter et Aars Ophold hos Blasius rejste han til Malmø, hvor han nedsatte og giftede sig efter halvandet Aars Ophold med Brygger Dabelstens Datter, Margrethe. 1638 flytter han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han døde knapt et Aar efter, omtrent 64 Aar gl.[74]). En Søn af ham, *Sixtus v. Möinichen*, blev Bartskær her i Staden og var Oldermand for Barberlavet fra omtr. 1650. Han boede i Fiolstræde og døde 1666. I førstnævnte Aar underskriver han som Oldermand en Fuldmagt for Udsendinge til at hylde Prins Christians Valg[75]). En Søster til ham, Karna M., blev i 1655 gift med Bartskær *Adam Daniel Aspach*, der var født 1629 i Rhinprovinsen. Brylluppet stod i Bryggernes Lavshus. Han havde sin Forretning i et, som det hedder, »anseeligt

Stenhus med hvælvede Kældere paa Hjørnet af Klædeboderne og Nørregade«[76]), under hvilket der da var en Vinkælder, som efter hans Fødested fik Navnet Bacharet, altsaa hvor nu Boghandler Hans Frandsens stilfulde Ejendom ligger. Som Kirurg nød han megen Anseelse og skal navnlig have gjort sig meget bekendt ved at kurere Biskop Mathias Foss for en Benskade[77]). To af hans Sønner *Johan A.*, død 1677, og *Adam Daniel A.*, død 1709, var begge Kirurger i Kjøbenhavn. — I 1628 skal der ved Stranden have boet en Bartskær, *Mester Anders*, som Christian den Fjerde beskyldte for at have været Kirstine Munk behjælpelig med Fosterfordrivelse. Han levede endnu 1638[78]). —

Frederik den Tredie sendte i 1652 sin Rentemester en Skrivelse i Anledning af et Andragende, han havde modtaget af Lavets Oldermand Sixtus v. M. Andragendet gik ud paa, at Lavet ønskede sig erstattet, hvad det havde betalt for meget i Landgilde af en Gaard i Sverrig, som det havde faaet i Pant for en Gældsfordring, Landgildet var nemlig ansat højere i Pantebrevet, end det fandtes anslaaet til i de gamle Slottes Jordebøger og det, som Lavet skulde have betalt for meget, drejede sig om en Otting Honning. Forsaavidt nu Lavets Paastand skulde vise sig rigtig, ønsker Kongen, at Rentemesteren »af det øvrige Kronens Gods, som til Gældens Betaling er deputered« skal udlægge saa stort et Beløb, som bemeldte Otting Honning befandtes at være værd[79]). Vi staar altsaa over for et Tilfælde, hvor Lavet har maattet forstrække Kongen med et kontant Laan og som Sikkerhed derfor har faaet Gaarden i Poarps By ved Helsingborg i Pant. — Ifølge en i 1633 foretagen Taksering af Boder og Skure ses det, at *Albert Bartskær* ejede en Bod i Lille Færgestræde og *Peter B.* en i St. Færgestræde, hvoraf de henholdsvis maatte svare 5 Sk. og 2 Mk. Desuden maatte Peter B. tillige betale 4 Sk. af sin Bod paa Østergade, hvori han selv boede. Paa Amagertorv boede s. A. *Mester Kristoffer Bartskær*[80]). — Paa det forholdsvis nyanlagte Christianshavn fik 1636 *Henrik Ditlofsen* af Kongen Eneretsbevilling paa Udøvelse af Bartskærnæring[81]), desuden fik *I. C. Saurius* i 1643 Tilladelse til at nedsætte sig sammesteds »og der hans Kunst at bruge hos hvem, der ham besøger, og begærer ham at bruge«[82]); men om han var Barber eller Speciallæge vides, som O. Nielsen bemærker, ikke. — Af en Liste over dem, der i 1645 blev paalignet Hovedskat, kan det ligeledes erfares, at der s. A. paa Nytorv boede en *Villum Badskær*. I Dr. Laurentius Gaard boede Mester *Jørgen Poul Bartsker*,

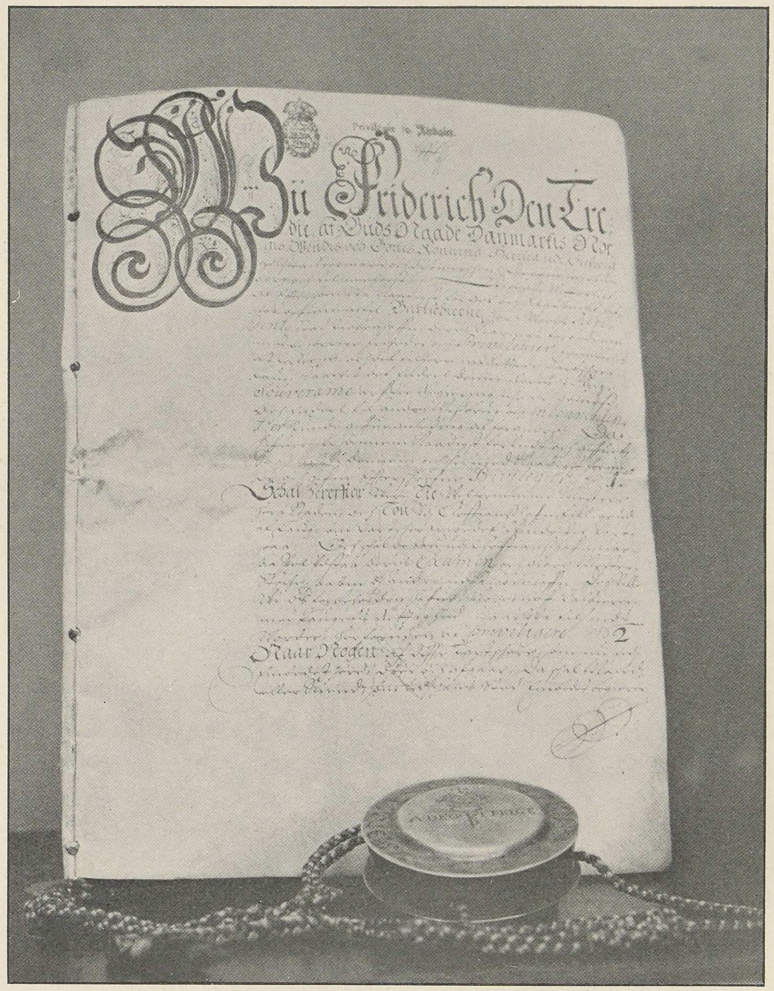

Den første Side af de originale Lavsartikler og Privilegier
fra 18. Februar 1668.

der for sig selv, Hustru, Svend, to Lærlinge og en Tjenestepige maatte udrede 1½ Rdl. i Skat. *Mester Morten B.* »i Boeden«, der, foruden en Husstand af samme Omfang, yderlig havde endnu en Tjenestepige, maatte betale 1½ Rdl. og 1 Ort[83]). — Af den første originale Grundtakst fra 1661 fremgaar, at adskillige af den Tids Barberer har været Ejendomsbesiddere, haft deres eget lille Hus. Foruden den førnævnte Aspach, hvis Hus laa i Klædeboderne, havde *Jonas Nielsen* et i Skovbogade, *Christian Frederik* et paa Købmagergade og *Villum B.* en Gaard paa Østergade. *Nicolai Boye*, hvis Forretning laa paa Amagertorv, blev desuden sat i Skat af sin Have i St. Anna Kvarter, hvor Regnegade nu ligger, der dengang bestod af nogle nyopførte Boder[84]). — Ifølge Grundtaksten af 1668 ejede *Jørgen Bartskær* en Ejendom paa Købmagergade[85]). — Den tredje Grundansættelse er fra 1689, her findes ogsaa opført en Række Barberer som Grundbesiddere nemlig: *Just Henrik Voltelen* og *Johan Wichmand* paa Østergade, *Daniel* i Hummergade, *Christian Francke* ved Stranden, *Willum Blankenheimer* i Strandkvarteret, *Lorends Zorn* to Gaarde i Vandkunsten og Løngangsstræde, *Nicolai Boye* to Ejendomme, Amagertorv og Regnegade, *Jørgen* og *Severin Petersen* hver sin paa Købmagergade. Fremdeles er der i samme Takst Tale om *Philip Haquardts* »Barberhus« i Norgesgade og *Mester Gerts* Hus i Lille Torvegade[86]). — Aar 1675 fik *Stephan Meyer* B. Skøde paa en Grund i Stormgade, hvis Bagside vendte ud til Løngangsstræde[87]). Af en Gravskrift i St. Petri Kirke ses, at der i denne ligger begravet en i 1648 afd. Bartskær *Peter Scønaa* og i Helligaands Kirken er der rejst et Epitafium over *Mester Hans Lange*, Bartskær og Stadshauptmand, død 1653?[88]). — I 1690 fik Christian den Femtes Bartskær, *Henrik v. Soest*, Skøde paa et Hus i Laksegade[89]), og i 1694 ejede *Christian Franck(e)* Bartskær et Hus i L. Knabrostræde[90]). — Ved Aar 1700 fandtes her en Barber ved Navn *Caspar Henning*[91]), der senere blev Oldermand. Han boede paa Graabrødretorv.

LAVSARTIKLERNE.

DERES HISTORIE.

Enevoldsmagtens Indførelse i Danmark bevirkede ogsaa en Forandring i Lavsvæsenets Ordning. Ved Forordninger af 1621 og 22 var der paany kommen Liv i Lavene, efter at de gamle Skraaer, ved Recessen af 1613, havde været sat ude af Magt. Til Gengæld blev

det ved de nævnte Forordninger paa »visse Vilkaar« tilladt Lavene selv at forfatte nogle nye Skraaer. Paa disse selvgjorte Vedtægter holdt man det gaaende de følgende 40 Aar, indtil Regeringen efter 1660 bestemte sig for at omforme hele det da bestaaende uregelmæssige og rent vilkaarlige Lavsvæsen, og bringe dette, som det hed, »i Overensstemmelse med denne vor absolute og suveræne Arveregering.« Det paalagdes i Henhold hertil Statskollegiet i en kgl. Befaling af 24. Jan. 1669 at tage under Overvejelse, hvorledes alle Lavs Artikler kunde blive indrettede[92]). Forinden Udstedelsen af denne Befaling, der nærmest kun berørte de Artikler, som Kollegiet havde gennemset, men Kongen ikke underskrevet, og de, som Kollegiet endnu ikke havde set, havde Barberlavet Aaret forud, 18. Feb. 1668, faaet Fornyelse af Artiklerne fra 21. Aug. 1577. I Forklaringen til Artiklerne af 1668 udtrykker Frederik den Tredie sig saaledes, at han har fundet for »godt og raadsombt« fremdeles at forlene Bartskærerne, til Forbedring af deres Næring, med behørige Friheder og Privilegier, idet en Del af de hidtidige, som ikke er den nuværende Regering »gemes« og andre af dem, der »til Andres Misbrug og Inconvenientzer, kunde give Anledning,« skulde forandres. Ved de ny Artikler udvidedes Antallet af Amtsmestere fra 10 til 12, idet de to paa Christianshavn boende Barberer, ved et Reskript af 21. Okt. 1668[93]), fik Paalæg om at træde ind i det kjøbenhavnske Lav, imod at de, ligesom Mesterne her, skulde »udstaa deres Examen og gøre Mesterstykke«. Udvidelsen var jo egentlig forlængst foretagen ved de af Christian den Fjerde meddelte og S. 32 omtalte Bevillinger for Ditlofsen og Saurius, men Barbererne paa Christianshavn havde ikke før været undergiven nogen Lavsvedtægt, hvorfor Reskriptet af 21. Okt. skulde bøde herpaa og komme ud i Medfør af 1668 Bestemmelsen, der fastslog at der herefter skulde være 10 »velfornemme Mestere her i Staden og 2 udi Christianshavn.« Kongen forbeholdt sig dog, naar han »til Sinds vorder«, en [13.?] Plads i Lavet for sin Hofbarber. Iøvrigt afveg de ny Artikler kun i ringe Grad fra de gamle rent undtagen en ny tilføjet Eksamensbestemmelse og Fordringen om Borgerskab, medens alle hidtidige Krav paa Uberygtethed, Fødsels- og Lærebrev, Mesterstykke og Indgangspenge forblev staaende. Adgangen til Lavet var paa den Maade altsaa yderlig vanskeliggjort og Betingelserne skærpet paa en ret afgørende Maade.

Efter Frederik den Tredies Død stadfæstede hans Efterfølger Artiklerne under 17. Juli 1672. Kommercekollegiet, repræsenteret ved

Gyldenløve, P. Lerke, Røtlin, Jens Juel og Hans Nansen, havde allerede den 16. Nov. 1671 indgivet Forslag til Christian den Femte om Artiklernes Konfirmation med den Tilføjelse, at ingen maatte ved Optagelsen i Lavet besværes med at skulle gøre Gæstebud. Enhver, der syndede herimod, skulde for sin Person til Straf give 30 Rdl. og for hver Person, som kom til Stede, 20 Rdl., hvilke Penge skulde deles i 3 Dele med henholdsvis Trediedele til Staden, Børnehuset og Angiveren. »Dersom Oldermanden ikke angiver, haver han sin Lavsrettighed forbrudt og om nogen dygtig Svend det angiver, skal han Lavet i Oldermandens Sted for Intet nyde.« Denne ret skrappe Bestemmelse i Kollegiets Affattelse blev dog strøgen igen og i dens Sted indsattes det Afsnit, vi allerede kender fra Bergensskraaen, at skulde nogen vilde gøre Gæstebud, da kan det være ham tilladt, naar han i »consumption« giver for Vin, som bliver skænket, 20 Rdl. og for Vildt, som der kan vorde forbrugt, 20 Rdl. Medens Kollegiets Indstilling er fra Efteraaret 1671, saa foreligger der en af daværende Oldermand *C. F. Knithel* underskreven Ansøgning til »Eksellensen« (Griffenfeld?) af 13. Maj 1672, om Stadfæstelse paa Artiklerne af 1668 i uforandret Skikkelse[94]), men hertil toges der intet Hensyn, muligt maaske fordi Afgørelsen allerede da var falden. Forøvrigt har Konfirmationen en særlig Interesse ved at være kontrasigneret af Peder Griffenfeld.

Med de givne Lavsartikler var kun et midlertidigt Savn afhjulpet. Fremdeles pønsede Regeringen paa en Omdannelse af det hele Lavsvæsen. Sagen forelagdes de forskellige Kollegier til Overvejelse og Betænkninger afgaves i rundeligt Maal. Resultatet blev sluttelig Forordningen af 23. Dec. 1681 om Lavene i Købstæderne i Danmark. Denne Forordning skulde med et Slag forandre de bestaaende Lavsforhold, Ondet rives op med Rode. Alle Lavsartikler, undtagen netop de, der ikke stred mod Forordningen, altsaa de af Kongen selv udstedte Artikler, hvortil ibl. a. Barberernes hørte, skulde indtil videre være ophævede og enhver maatte imidlertid ernære sig af sin lærte Profession blot mod at løse Borgerskab[95]). Der foretoges nu en Revision af alle Lavs Privilegier, hvis Bestemmelser kom til at omfatte ikke blot Haandværkerne i Kjøbenhavn, men alle de Byer i Landet, hvortil de, forsynede med Kancellisegl maatte blive sendte. Med de da givne Privilegier var der nu bragt System i Tingene, og blev de for Lavene gældende Grundlove, saa længe Lavsvæsenet som saadant bestod.

Ganske umiddelbart efter 1681 Forordningens Udstedelse maa Politikommissionen have faaet Instruks om at gennemse de Lavene givne Anordninger og Privilegier, thi allerede 23. Marts 1682 afgav den en Betænkning over et af Bartskærerne indgivet Andragende, der fremkom nu ved Kommissionens Gennemsyn af Bartskærernes Lavsartikler. I sit Andragende besværer Amtsmestrene sig over, at Regimentsfeltskærerne betager dem deres Næring og begærer, at de maa betjene Garnisonen og derfor nyde det »Traktement«, som bemeldte Regimentsfeltskærere nu nyder. Hertil udtaler Kommissionen, at det første vel maatte kunde bevilges Bartskærerne, men at de, hvad det sidste angaar, kun skulde nyde »Bækkenpengene« og derhos være forpligtet til at holde dygtige Svende, som, naar Regimenterne skulde paa Marsch, kunde være beredte til at følge, hvorved det Traktement, som Regimentsfeltskærerne nu bekommer, i Fremtiden kunde spares[96]).

Paa denne Henstilling er Kongens Resolution næppe falden ud efter Bartskærernes Ønske, idet der til den ikke i Lavsartiklerne er taget noget Hensyn.

Mere Held havde de med nogle andre Bestemmelser, som de, paa Kommissionens Anbefaling af 15. Jan. 1684, naaede at faa indførte i de nye Artikler. Dette gælder i hvert Fald for tvendes Vedkommende. Disse var

1. at ingen maatte blive Svend, førend han var 20 Aar gl., for at han bedre kunde skønne om et Menneskes Legeme; dog kan en Dreng vel træde i Lære, saa tidlig han vilde;
2. at det ikke maatte tilstedes nogen at nedsætte sig i Kongens Riger og Lande paa Barberkunsten uden at være bleven eksamineret og dygtig befunden af det medicinske Fakultet og nogle Mestere her i Staden.

Vedrørende den tredie, om end egentlig den første, Bestemmelse i denne Kommissionens Indstilling omhandlende de Barbersvende, der siden de foreskrevne Artikler er overleverede (Nytaar 1683) har bekommet kongelige Breve uden at være eksaminerede, henstiller Kommissionen, om Kongen vil befale, at de som saaledes er privilegerede maatte blive eksaminerede, førend det tillades dem at ernære sig af Kunsten[97]).

Denne Henstilling tog Kongen forsaavidt senere til Følge, som han under 27. Jan. 1685 udsteder en Befaling, hvori han bl. a. byder, at de, som ikke har taget Borgerskab, ikke erlagt deres Rettighed

til Lavet eller ladet sig eksaminere, uden videre Ophold skal »præstere og efterkomme«, hvad Bartskærerlavets Artikler i saa Henseende paabyder, saa fremt de vil Lavs Rettighed nyde og beholde[98]). Endelig kan, som et sidste Led i Forarbejderne til Udfærdigelsen af 1684 Artiklerne, nævnes, at *Mester Philip Haqvart* har udarbejdet og indsendt et paa Tysk affattet Forslag angaaende samtlige Kirurger og Barberer i Kjøbenhavn, hvilket Forslag blev læst i Politikommissionen 15. Jan. 1684.

Bartskær-Laugsarticler i Kjøbenhavn og Christianshavn er af 29. April 1684, forøvrigt s. A. og D. som Malerlavets[99]), Glarmesternes, Handskemagernes, Færgemændenes m. fl. andre Lavs Artikler. Ved disse finder der en betydelig Forøgelse af Amtsbarberer Sted, idet Tallet nu stiger med 9, altsaa til 21 Mestere, »som Bartskærkunsten vel kunde forestaa«. Samtidig paalægges der de Indtrædende i Lavet en Afgift af 300 Rdl. til Deling blandt de Mestere, der alt forud er i dette, og andre 300 Rdl. til Forgængerens Efterladte i Embedet. Forordningen af 1681 ophæver Fordringen om Fødselsbreve, hvad jo ganske vist ikke blot var en Lettelse, men ogsaa en Retfærdighed overfor den Lavssøgende, til Gengæld skærpes Adgangsbetingelserne ved den forhøjede Afgift. Denne erstattedes dog halvvejs hans Efterladte ved hans Død, idet de 300 Rdl., som hans Efterfølger maatte betale, ubeskaaret tilfaldt dem. Ligesom i to af de førnævnte Lavsartikler er der ogsaa her Forbud mod Gæstebud under en Bøde af 30 Rdl. For at tvinge Barbererne ind i Lavet og for i det Hele at forhindre ulovlig Virksomhed, blev der sat stor Straf for Enhver, der gik Amtsmesterne i Næringen, Bestemmelser, der særlig rettedes mod Barbersvende eller andre, civile og militære, Fuskere.

Paa en kendelig Maade tager denne Skraa Afstand fra alle hidtidige Barberskraaer. Allerede i Omfang er den mindre, Artiklerne færre. Der dvæles nu udelukkende ved Forholdet til Næringen, Staten og den ydre Verden overhovedet, ikke ved Forholdet til det indre Liv. Alle Ordensbestemmelser er bortfaldet og med dem Vrimlen af Bødestraffene. Det indskærpes nu ikke længer Medlemmerne, hvorledes de passende bør opføre sig ved Sammenkomster, end ikke, at de bør komme til Stede, naar Oldermanden stævner dem. Ejheller tales der om, at Medlemmerne skal være Oldermanden hørig og lydig, undlade at gøre Larm og Spektakler i Mødet, tale grove og usømmelige Ord, bande, true og undsige hinanden, ligesom der ikke længere nu er fastsat en af Oldermanden og Bisidderne dannet Domstol

indenfor Lavet til at afgøre Uenighed og Trætte mellem Brødrene. Den Slags Ting er man nu kommet bort fra, det var i de gamle Dage, i de ukultiverede og uciviliserede Tider. Ligeledes lægger man Mærke til, at det filantropiske Moment er forsvundet. Vægten lægges nu alene paa det Faglige og paa den bedste Udnytning deraf, paa Beskærmelse mod generende Tilgang til Faget og paa den strængeste og ømtaaligste Værgen af de en Gang erhvervede Privilegier. Om at støtte i Trang, pleje i Sygdom eller følge ved Begravelse nævnes derimod intet. De forrige Tiders utøjlede Liv og stærke Rørelser men ogsaa den hos Menneskene udviklede Kammeratskabsfølelse var nu bleven afløst af Enevældens og den Tids Menneskers skiftende Syn paa Tingene.

Betingelserne for at blive Amtsmester var altsaa nu paa nærværende Tidspunkt: 1. Et ledigt Amt, 2. Lærebrev, 3. Eksamensbevis, der traadte istedetfor det i andre Haandværk fordrede Mesterstykke, 4. Borgerskab og 5. den nævnte Afgift af 600 Rdl. Desuden skulde Svenden efter de foregaaende Artikler have været udenlands i 4 Aar, denne Forpligtelse paalagdes ogsaa Svendene i Fremtiden.

Da det ved Forordn. af 1681 var bleven forbudt Lavene at holde Møder uden Magistratens Billigelse, dennes Tilladelse skulde nemlig for hver Gang søges, saa henvendte Barberlavet sig til Kongen om, at der for dets Vedkommende maatte blive gjort en Undtagelse. Dets Ansøgning og Begæring blev ogsaa bevilget under 4. Okt. 1684, og det tillodes Lavet, at det tvende Gange om Aaret maatte samles, for ved disse Lejligheder at forhandle de Svende- og Lærlingeforhold, der efter Lavsartiklerne kunde forefalde. Dog var denne Tilladelse uden Konsekvens for andre Lav. Sammenkomsten skulde ske i Oldermandens Hus og Traktement eller Skænk maatte ikke finde Sted[100]).

I Forholdet til Provinsbarbererne blev der egentlig ved Artiklerne af 1684 tillagt Lavet i Kjøbenhavn en større Autoritet, der maatte nemlig ikke udenfor Kjøbenhavn, i Kongens »Riger og Lande«, nedsætte sig nogen ueksamineret Barber. Da denne Eksamination foregik her i Byen, maa dette Forhold upaatvivlelig have givet det kjøbenhavnske Lav en vis Overvægt. Ved en Forordning af 9. Febr. 1689 omhandlende Barbersvende og Drenge skærpedes denne Overvægt. Lavet havde forestillet Kongen det uheldige i, at der, Tid efter anden, fra forskellige Købstæder i Landet indkom ganske slette og i Bartskærkunsten uerfarne unge Svende, som »snart ikke ret

haver kunde barbere« m. m. I den Anledning befaler Kongen, at enhver Købstadsbarber, der tager en Dreng i Lære, skal anmelde det for Oldermanden i Kjøbenhavn, opgive ham hans Navn og fremsende lovligt Bevis for, naar og hvor Drengen er født, hvilket da vil blive at indføre i Lavsbogen. Naar Lærlingen saa har udlært, skal han selv indstille sig for Lavet til Prøve, falder den heldig ud, udsteder dette da hans Lærebevis. I modsat Fald maa han paany gaa i Lære hos en Kjøbenhavnsmester fra et halvt indtil halvandet Aar, »eftersom hans Udygtighed eragtes til«[101]).

Nærværende Artikler af 1684 har uforandret faaet Konfirmation af Frederik den Fjerde 6. Maj 1702; desuden 27. April 1731 af Christian den Sjette[102]). Forøvrigt nævnes ogsaa denne Konfirmation i Indledningen til nogle af Christian den Sjette udstedte Anordninger daterede 15. Jan. 1745 vedrørende Lavets indre Forhold. Den 6. Maj 1702 gaves der desuden Konfirmation paa de nysnævnte Forordninger af 4. Okt. 1684 om Lavsforsamlinger tvende Gange om Aaret, og af 9. Feb. 1689 om unge Bartskærsvende, der kommer til Kjøbenhavn[103]). Til Konfirmationen af 27. April 1731 knytter der sig nedenstaaende Indstilling, der paa Forslag af Oldermanden vedtoges i Amtsmødet den 29. Nov. 1730. Christian den Sjette havde befalet, at Barberlavets Privilegier nu ved Kongeskiftet skulde fornyes og denne Omstændighed benyttede Amtet sig af til at faa udvirket nogle Indrømmelser. Hertil synes Kongen imidlertid ikke at have været villig, thi som ovenfor anført, blev Artiklerne stadfæstede i uforandret Skikkelse.

„Kiøbenhavns Chirurgi & Barberer anholder om Confirmation paa hosfølgende in Copia meddelte Privilegier, ſom af Høy Salig Kongen den 6. Maj 1702 er blevne confirmerede.

Dernæſt remonstrerer de den Indpas dennem tilføies, iſær af de militaire med barberen og de Syge at curere tværtimod Amtets Privilegier og de dennem den 18. martii 1729 efter hosfølgende Placat givne benaadning, hvorved Amtet ruineres, og mange Syge fordærves paa Liv og Helbred; de foreſtiller ogſaa, at Chirurgi ved Regimenterne practiserer under Borgerſkabet, da de af deres Gage vel kunde leve, hvorfor de ynſker, at ſligt maatte hemmes, og at ved Regimenterne maatte herefter, ſom i forrige tider er ſkeet, tages en af Amtets Chirurgis. De anholder derfor

1. at ingen herefter maa nyde Friebrev, ſaaſom Antallet paa Amts Meſtere er ſaa ſtort, ſom det kand taales;

2. at Badstue Mændene, som kand leve af deres Badstuer allene, ei maa prejudicere og indholde dem i Amtet, men holde sig den 6 Post i Amtets Privilegier efterrettelig.
3. at Amtet ved dets Privilegier, laugs Articler og forbemældte udgangne Placat maa blive maintenerede baade af Magistraten og Officererne.

Hvorhos Copi af Privilegierne og den paaberaabte Placat.«

Denne Indstilling gav Kancellikollegiet under 12. Marts 1731 følgende Vedtegning:

„Deres Privilegier kunde confirmeres. Med de øvrige kunde de addressere sig til den over laugene anordnede Commission«, en Vedtegning, som Conseillet den 28. Marts s. A. gav sin Tilslutning[104]).

Nævnte Kommission, der bestod af Konferentsraad Christian Scavenius m. fl. andre Kommitterede, var af Kongen, Christian den Sjette, nedsat umiddelbart forinden for, som det hed: »at *deliberere* om Laugenes Tarv her i Staden og hvorledes de imod alt Indpas kunde *maintineres*« m. v.[105]).

I Anledning af Kommissionens Fremkomst havde ogsaa den dav. Oldermand, *H. Schütte*, ladet Lavet stævne til Møde den 27. Jan. 1731, for at det i dette kunde tage Forholdsregler til Bekæmpelse af Fuskerne.

Thi det var ogsaa forudsat, om maaske ikke offentlig betydet, at Lavene skulde forebringe deres Besværinger for Kommissionen, hvorfor Barberlavet samme Dag lod en Skriver Louis Holm komme til Stede, for at han paa dets Vegne kunde opsætte en Memorial, »angaaende dem, der gør os Indpas i vor Profession.«

Den i Indstillingen nævnte Plakat af 18. Marts 1729 var saalydende:

„Hans Himmerich Politimester og Borgemester i Kiøbenhavn anlangende at maintenere Barber Amtet sammesteds ved Laugsarticlerne og forordningerne.

V. B. Eftersom Gotfried Røbel, Oldermand for Bartskier Amtet i vores kongelige Residentz Stad Kiøbenhavn, paa egne og samtlig Amtets vegne for os allerunderdanigst klagelig haver andraget, hvorledes de ei skal blive hanthævede med de den 9. (29) April allern. forundte Laugs Articler, men til Laugets yderste Ruin maa fornemme, at fuskere, af den militære Stand skal holde Barberstuer alle vegne her i Staden, i Kiældere, i Brændevins

Huuſe og flere ſtæder, tilmed og ſkal paatage ſig curer hos Borgerſkabet, hvor de lyſter endſkiønt de derved ſkiller Folk først ved Penge, ſaa og ved Heldbred, og mange ved Livet, og til ſidſt maa dog lauget ofte imodtage Patienterne, naar fuſkerne har gjort dem in curable, og naar de da ei ſtaar til redning faar Lauget eftertale derfor, hvorover Amtet befrygter at om ſaadant længere ſkulle vare, Amtet da blev øde, ſiden ogſaa de fleſte af Amtsmeſterne af Ildebranden ere ruinerede, derhos allerunderdanigſt anholdende, at de maatte nyde de dem allern. givne Laugs Articler got ad, ſamt at ingen Borger her i Staden maatte underſtaae ſig eller ſit Huus ved chirurgisk Brug, under hvad forevending det end og ſkee kunde, betiene af fuſkere, uden hand vil være anſeet med ſamme Straf, ſom deris Laugs Articler for fuſkere dicterer;

Thi er vores allern. Villie og Befaling, at du stricte maintenerer Barberer Amtet ved Laugs Articlerne og de kongelige forordninger og være dem behiælpelig, at de ei derudi vorder fornermet. Dermed etc.

Hafniæ 18. Martii 1729" [106]).

Til Trods for alle Veraab fra Lavets Side over Fuskernes Indtrængen paa Amtsmesternes Næringsomraade og til Trods for den Villighed, som Regeringen viste Lavet ved i dets idelige og endeløse Kampe at støtte det med Forbud paa Forbud mod Fuskernes Overgreb, saa var og blev Forholdet det at alle, selv de mest velmente, Bestræbelser delvis forblev frugtesløse. De maatte forblive det, saa længe Lavene i Almindelighed, Bartskærlavet i Særdeleshed beskyttedes saa stærkt som Tilfældet netop var. Men ved dette Forhold vil der i et følgende Afsnit nærmere blive dvælet.

Imidlertid syntes Amtsmesterne at Lavsartiklerne i Tidens Løb ikke gjorde rigtig Fyldest. Godt 60 Aar efter 1684 Artiklernes Udstedelse, den 8. Nov. 1744, indgav Oldermand *Martin Labes* og Bisidderne *I. Hinrichsen* og *G. Wedderkamp* paa Lavets Vegne til Kongen et »Project til nogle Poster og Vedtægter«. Dette Projekt skulde dels yderligere forklare Lavsartiklerne af 29. April 1684, dels tjene til at holde bedre Orden og Skik saavel mellem Mesterne indbyrdes som og mellem Mestere og Svende. Projektet ledsagedes af en Anmodning om, at faa bemeldte Poster og Vedtægter, — der grundes dels paa Amtsprivilegierne og dels paa den Anordning, som ved andre Lav er autoriseret — konfirmeret. Titlen lød saaledes:

»Allerunderdanigst *Project.*

Til Eendel *Articuler* for Mestre, Svende og Drenge udi Barbeer Amptet her i Staden, som deels forklarer og deels forøger de den

29. April 1684 udgangne og den 27. April 1731 allern. *confirmeerte Articuler.*«

Til dette Projekt afgav Kjøbenhavns Magistrat paa Kongens Befaling under 21. Dec. 1744 en Erklæring (»Allerunderd. Erklæring paa Barbeer Amtets *Supplique* om *Approbation* paa nogle af dem *projecterede* nye *puncter* til *articler*«), i hvilken den ønsker forbemeldte Projekt maa nyde Kongens Velbehag og Konfirmation. I selve Udkastet har Magistraten foretaget nogle faa Ændringer, der dog synes ret uvæsentlige. Derimod strøg den omtrent hele den af Amtet foreslaaede Paragraf 7, saa kun Slutningen, den nuværende § 7: »Om nogen Chirurgus« o. s. v., forblev staaende. Den strøgne Del af Paragrafen lød:

„. . . ingen Ampts-Regiments-Divisions- eller nogen priviligeret Chirurgus maa antage en andens Patient og hannem betiene, førend den første [Chirurg] for sin Møye efter Billighed er tilfredsstillet o. s. v.

Ey heller maa nogen af forbenævnte, nogen [Patient] overtale eller lokke fra Een anden til sig." Derimod maa nok en Patient søge en anden Mester, naar han har betalt den første for sin Ulejlighed. „Ligeledes maa ingen til aarlig Barbering persvadere eller overtale nogen, som tilforn har ladet sig halv- eller heel Aare-viis barbere hos en anden Mester, saa længe han dennem betiener, mindre virkelig antage ham til Barbering, førend den første for sin Umage af vedkommende kunde være betalt. Skeer nogen af Deelene da bødes derfor 3 Rdl. til Ampts Cassen." [107]).

Resultatet blev altsaa Forordningen af 15. Jan. 1745. En Del af dens Bestemmelser berøres nærmere senere, og andre er indskudte paa passende Steder i nærv. Værk, men findes forøvrigt, ligesom de ovenfor omtalte Lavsartikler, i deres Helhed indførte bag i Bogen.

Til Adskillelse fra Artiklerne af 1684 er det her paalagt Oldermanden at drage Omsorg for, at der tilsiges saa mange af de andre Mestre, naar nogen Amtsmester dør, som behøves til at bortbære Liget.

Senere blev der ogsaa, som vi vil faa at se, ydet Begravelseshjælp.

BARTSKÆRERNE.

Idet her gjøres Forsøg paa at skildre det kjøbenhavnske Barberlavs Historie, kommer man uvilkaarligt til at tegne et Billede af de

Forhold, under hvilke ogsaa den øvrige danske Barberstand levede og virkede. Dette hidrører fra at Barberernes Virksomhed tidligere var af en tvedelt Beskaffenhed, Lægegærning og Barbernæring. Denne Fordeling af Næringsvejen var imidlertid ikke særegen for de kjøbenhavnske Barberers Vedkommende, ogsaa de priviligerede Barberer i Provinsbyerne var paa samme Tid Saarlæger og Barberer. Da nærværende Afsnit handler om Bartskærerne i hele Landet, om deres Forhold til Stat og Kommune, om Købstadbarberernes Forhold til det kjøbenhavnske Barberlav og omvendt, bliver det paa en Maade et Stykke Standshistorie omhandlende særlig Bartskærvæsenet i Danmark.

Bartskærer var til henimod Midten af det 18. Aarhundrede Navnet for Barber, der dog ingenlunde er nogen moderne Betegnelse. Ved Bartskærer forstod man jo nok, som Navnet udsiger, en Skægrager eller Skægskærer, men maaske i fuld saa høj Grad, en Saarlæge. Benævnelsen Bartskær for en Læge har holdt sig til den nyeste Tid og staar som saadan for den almindelige Bevidsthed. Hans Barberstue var hans Konsultationsværelse, hans Svende hans Lægeassistenter. I sin Stue modtog han sine Patienter og i hans Fraværelse besørgede Svendene eller »Patientersvenden« Lægeforretningen. Lejlighedsvis maatte denne ogsaa paa Mesterens Vegne aflægge Besøg i de syges Hjem. Forøvrigt barberede Mesteren og hans Svende hjemme som ude af Huset, men Vægten lagdes paa Lægegærningen, og denne skabte deres Lavsfølelse og holdt den vedlige.

SAARLÆGERNE.

Det danske Lægevæsens Historie rækker akkurat saa langt tilbage i Tiden som Barbervæsenets. Bartskærerne var i al Fald de Første, der legaliseredes til at praktisere som Læger. Før og samtidig med de oprindelige Bartskærere var der ingen Enkeltmand, endsige nogen Afdeling eller Klasse af Befolkningen, hvem en saadan officiel Anerkendelse tildeltes. Derimod tør det ikke paastaas, at der ikke allerede forinden fandtes Folk, der gav sig af med at kurere, dertil er og har Lægekunsten til alle Tider været Genstand for Eksperimenter. Det vides ogsaa, at denne i den forhistoriske Lægetid har været i Hænder paa Kvinder, Munke og Medikamenthandlere[108]) og vistnok mange andre. Lægenæringen maa indtil da, omkring Aar 1500, siges at have været fri, saaledes som ogsaa det meste af Haandværksdriften, men der er næppe Tvivl om, at den kirurgiske Del af den, Forbindinger o. s. v.

længe før i overvejende Grad udøvedes af Barbererne. Hvorledes nu i det Hele taget denne Sammensmæltning af tvende i og for sig saa forskelligartede Færdigheder som Barbere- og Forbindingskunsten har kunnet finde Sted, faar staa hen. Det kan antages, at den er Frugten af en udviklet Soigneringsomhu for Kunderne fra Barberernes Side. I det gamle Rom maatte Barberen klippe Folks Haar og Negle, indgnide hans Øjne med Salve og rive eller massere deres Arme og Skuldre[109]), naar Barberingen var tilendebragt. Noget Lignende kan jo ogsaa Barbererne her i Norden være begyndt med herfra og til at lægge en Forbinding, naar en Kunde var kommen til Skade, er Springet ikke stort. Tid efter anden maa den Skik at lade Barbererne foretage Forbindinger have vundet Hævd, saaledes at de mere og mere traadte frem for den almindelige Bevidsthed, som de dertil Selvskrevne. Ud fra denne Forudsætning synes det ogsaa, at allerede Flensborgerskraaen af 1515 er bleven formet, naar det i den hedder, at foruden Mestere i Medicinen, Øjenlæger, Tandlæger og Ledsættere, maa der kun være fire Barbermestere til at udøve deres Kunst i Byen. Ogsaa Arten af Mesterstykket, der bestod i Tilberedelsen af ni forskellige Slags Medikamenter, taler tydelig derfor. Endvidere naar der senere hen i Skraaen tales om at antage en Patient og hvor der, enten fra den Syge eller fra Mesteren, rejses Tvivl om Diagnosens Rigtighed og det da i den Anledning tillades den sidste at tilkalde en anden Mester, »for at den Syge ikke skal blive forsømt.« Fremdeles naar Skraaen forlanger, at den Patient, der »mistykker« om sine Saar og sin Helbredelse og derfor ønsker at søge en anden Mester, først skal afgøre sit Mellemværende med den nuværende Mester, før han tør forlade ham. Der tilsikres saaledes denne fuldt Vederlag for hans hafte Umage. Endelig, naar det, for Bevarelsen af det gode Forhold mellem Mesterne indbyrdes og som en ligefrem Retfærdighedshandling, under høj Bøde forbydes den enkelte Mester at æske eller lokke en anden Mesters Patienter. For saavidt er altsaa Stadsanerkendelsen i Flensborg By af Barberernes Lægevirksomhed, en Kendsgerning. Medens dette er Tilfældet for Barberernes Vedkommende, tør det maaske ikke siges ogsaa at have været det for de medicinske Doktorer, Øjenlægerne, Tandlægerne og Ledsætterne. Paa disses Næringer har der næppe været Lav, saa vedkommende var ikke i den Forstand beskyttet mod Indpas. Hvad der udenfor de nævnte Lægers specielle Omraader kunde forekomme af Sygdomstilfælde forbeholdtes det saaledes Barbererne at behandle.

Hvorvidt har nu den daværende Barbers Kundskab, Indsigt og Færdighed kunnet staa Maal med den Forret, der i Lavsskraaen var tillagt ham og med den Opgave, som ved samme blev tillagt ham? Faa har kun hans Forudsætninger været, Læreanstalter fandtes der der den Gang ingen af, og Hospitaler eller Sygehuse til praktisk Uddannelse var Landet ligeledes aldeles blottet for. Selv Kirurgiens Søstervidenskab, Medicinen, hvis Anseelse dog var betydelig, kunde jo først doceres henimod Midten af det 16. Aarhundrede i det af Christian den Tredie genaabnede kjøbenhavnske Universitet, og ved dette var Kirurgien Stedbarn. Tilbage staar saa for Barberen kun den Viden, der var at vinde i Barberstuen med de i den forekommende Tilfælde af indlagte syge, saarede og tilskadekomne. Her har der uden Tvivl i Behandlingen af disse dannet sig en Praksis, en hævdvunden Fremgangsmaade, indhøstet ad Erfaringens Vej, hvortil kom for den enkelte, som kunde læse, Læsningen af de ikke helt sjældne Lægebøger.

Omfanget af den kirurgiske Praksis har næppe været stort. I langt højere Grad end senere, hjalp man sig selv i paakommende Tilfælde, og kun hvor Nødvendigheden bød det, tyede man til Kirurgens Hjælp. Husraadene og Lægebøgerne udgjorde fortrinsvis Datidens Medicinalvæsen.

Om Praksisens Beskaffenhed vil man i Arten af de forskellige Medikamentblandinger, i hvis Tilberedning Mesterstykket bestod, kunde finde nogen Vejledning. De »ni Stykker«, som Mesterne havde at berede ved Prøven, der vistnok har været af theoretisk Art, bestod af saarudtrækkende, rensende og vindedrivende Midler, Salver og et blodstansende Draabeprodukt m. n. fl. Sikkert tilberedte Barbererne selv den Medicin, de forordnede deres Patienter og har muligt ogsaa drevet Handel med Medicinalvarer. Apothekerinstitutionen fremstod jo først i Løbet af det 16. Aarhundrede.

Skraaen indeholder en Bestemmelse om den, der bliver saaret indenfor Byens Retsomraade og kommer for en Mester. Paa det Felt har muligt nok den største Del af Kirurgens Praksis ligget. Blodet rullede rask i den Tids Mennesker, Kaarden og Dolken sad løst i Heftet. Brugen af disse Vaaben var da almindelig og Sandsynligheden for Misbrug af dem nærliggende. Betimeligt nok indeholdt Skraaen ogsaa Forbud mod, at Lavsbrødrene ved Sammenkomsterne bar Vaaben eller noget Slags Værge hos sig. Saa var Faren udelukket her.

I Forholdet til Patienterne og til Stadens Finantskasse var Bartskærerne forpligtet til under Eds Tilbud, at angive ethvert forekommende Forbindingstilfælde for Kæmneren eller Fogden, for, som det hed, at Stadens Sagefald ikke skulde blive forsømmet.

Af Prislisten for Aareladen kan der muligt nok skønnes, at denne har været ret almindelig og saaledes udgjort en væsentlig Del af Saarlægens Praksis. Aareladen var jo i det Hele taget en Behandling, der holdt sig længe i Brug og det er først med Lægevidenskabens ændrede Synspunkt, at den aftog, for nu i den nyere Tid at være bleven afløst af andre Kurmethoder.

Flensborgerskraaen paabød, at Mesterne skulde tage den »sædvanlie« Pris, 1 Sk. = 15 Øre, for Lever- og Lungeaaren og 1 Hvid, (5 Øre) for »Schorffadern«.

For Overskridelsen af Prisen skulde bødes 2 Pd. Voks og 1 Td. Øl, derimod var det nok tilladt at udføre Aareladen for en mindre Pris eller helt gratis.

Det er forøvrigt det eneste Tilfælde, hvor Honorarets Størrelse er fastsat, i andre Tilfælde maatte det have været svævende, om der end »ikke maa tages mere af den syge end hvad ret og rimeligt er.«

Foruden sin kirurgiske Praksis gav Saarlægen sig sikkert ogsaa af med at behandle indvendige, medicinske Sygdomme, hvad jo de omtalte Medikamentmidler kunde tyde paa. Noget Forbud mod at ordinere Indgift af Medicin fandtes da ikke, et saadant udkom først langt senere, saa han har sandsynligt benyttet sig af den Omstændighed i saa vid en Udstrækning, som de syge har begæret hans Hjælp og han har fordristet sig til at yde den. I denne Forbindelse kan nævnes Tilfælde, fra Ribe 1596 og 1613, hvor Bartskærer har haft syge liggende i deres Hjem. Fra det sidste Aar »nævnes 2½ Mk., som de ugentlige Kostpenge for en saadan syg. Undertiden betaltes der vel særlig for Kuren«[110]).

Et mærkeligt Udtryk for den Tids Tro paa Mirakler har vi i Flensborgerskraaens Bestemmelsen om, at Mestrene skulde »forestille den syge«, at denne skulde offre 1 Sk. = 15 Øre, af hver Gylden han ejede til Helgene, for at han desto før kunde faa sin Sundhed igen. Hvis den syge ikke blev rask, skulde Mesteren efter sin Samvittighed give 1 Sk. af hver Gylden, han fik for Kuren og det er her Skraaen særlig forvarer imod, at Patienten i Betalingen trækkes op af Mesteren.

Som Forholdet stillede sig for Flensborgbartskærernes Vedkom-

mende, saaledes har det sikkert ogsaa stillet sig for Medlemmerne i det kjøbenhavnske Bartskærlav. Ogsaa disse toge sig i Egenskab af Saarlæger Helgenerne Cosmus og Damianus til deres Skytspatroner. Overskriften paa det første Lavsegl, der forestiller de tvende Patroner med deres Attributer, et Blodkoppeglas og en Aareladekniv, bærer Aarstallet 1516 og man vil af dette Segl kunne skønne, hvor det centrale i Næringen, det, der for dem havde Vægt, har været at finde. Sikkert har paa dette Omraade Kjøbenhavnerskraaen været ligelydende med Flensborgerlavets og vi tør da gaa ud fra, at den hele Saarlægepraksis var forbeholdt Bartskærerne, ligesom ogsaa den medicinske Praksis delvis er bleven bestridt af dem.

SKIBSKIRURGER.

Ved Siden af det Marked, som det store Publikum i Almindelighed udgjorde for Bartskærerne, aabnede der sig 30 Aar efter Lavets Oprettelse et Felt, hvor de ogsaa kunde gøre deres kirurgiske Erfaring gældende, nemlig som Skibskirurger. Flaaden havde hidtil ingen Læger haft, men med Bartskærernes Organisation og deres Lægegærning for Øje blev Sansen ogsaa vakt for det betimelige i, at der i Krigstilfælde gjordes noget for de syge og saarede Søfolk. Til den Ende tyede man da til Bartskærerne. Da der under Grevens Fejde 1536 udrustedes en Flaade og der i den Anledning blev udskrevet Mandskab fra hele Landet, udgik der den 20. Marts en kongelig Befaling til tolv danske Købstæder, nemlig Helsingør, Roskilde, Skjelskør, Stege, Stubbekjøbing, Vordingborg, Nykjøbing, F. og Nakskov »om bardskere at udgøre til Skibs Behov«[111]). Denne Udskrivning indleder en Række af saadanne, der med Mellemrum fandt Sted under de vekslende Krige til højt op i det 18. Aarhundrede. Hermed var der nu mellem Staten og Landets Bartskærere oprettet et gensidigt Afhængighedsforhold, som paa samme Tid forbandt Staten og forpligtede Bartskærerne til i givet Fald at tjene Land og Folk, og forbandt hin til, som Vederlag herfor at give og beskytte Privilegierne. Til de alt givne hørte Flensborgerlavets, i hvis Skraa det ogsaa udtrykkelig hedder, »naar der kommer Fejde paa, skal en af vore Mestre drage med ud« og det har ganske utvivlsomt været som Saarlæge, om det end i denne Mening er sagt som Feltskærer ved Hæren og ikke som Skibskirurg. En lignende Bestemmelse har muligt ogsaa Kjøbenhavnerskraaen indeholdt, sikkert

er det, at der senere udskreves Bartskærere fra Kjøbenhavn til Flaaden. Ligeledes findes Forpligtelsen udtrykt i Odenselavets Skraa af 1544: »Hvis det sker, at Kongen, Rigets Fyrste, giver en af Lavsmesterne »det første Bondt«, som er 4 Sk. danske, da skal denne være pligtig selv at fare ud i kongeligt Kald, hvorhen Kongen lader ham tilsige.« Noget anderledes stillede det sig for de Købstæders Vedkommende, hvori der ikke var Lav paa Næringen og hvor der altsaa ikke var et saadant at holde sig til, her udgik Ordren til Byens Raad om at »udrede« en Bartskærer. Den Mand, i hvis Lod det saa faldt at at skulde stille til Tjeneste, modtog da Prædikatet »det første Baand«, d. e. Retten til at udføre den første Forbinding af alle friske Saar, hvilket i mange Tilfælde var ensbetydende med en Eneretsbevilling og i nogle med en vis Forret, der altsaa forpligtede til at være parat, naar Statens Tarv krævede det. Aar 1530 fik Bartskær Casper i Ystad Tilladelse til at forbinde alle friske Saar der i Byen imod at være rede til Kongens Tjeneste, og i 1534 blev det tilladt en Barber Frantz i Aarhus, imod samme Forpligtelse, at forbinde Saarede og lade sig betale med 4 Sk. danske = Trediedelen af en Td. Bygs Værdi for hvert Saar, han forbandt[112]). Barberer Greer Glotto i Vejle fik Aar 1545 et kgl. Brev til Borgmester og Raad om at hjælpe ham med hvad de kunde i Betragtning af, at Kongen havde befordret ham herhen og at han var god for sit Embede[113]). I 1547 lod Dines Bartskær i Ribe udtage en Stævning mod sine Kolleger der og rejse Tiltale imod dem, fordi de gjorde ham »Hinder paa det første Bandt«, som han havde kongeligt Privilegium paa[114]). Der blev saaledes rent ud lagt Vægt paa Opelskning af Kirurger til Brug for Flaaden. Det fik sit Udtryk saa sent som i 1621, i den før berørte Forordning af 12. April, hvori det hedder, foranlediget ved at det var kommet til Christian den Fjerdes Kundskab, hvorledes der i Roskilde By fandtes »en part Badskere, som ikke har lært Embedet, som det sig burde, »og en part paa Landsbyerne der omkring, og da vi Tid efter anden skal have gode og dygtige Badskere til vores Skibe, saa vil vi, at der herefter kun maa være to Badskere i Roskilde« [115]). Senere hen, i Løbet af det 16. Aarhundrede ansattes der ogsaa Bartskærer ved Holmen, hvis Opgave muligt har været i Sygdomstilfælde at behandle det faste Mandskab, ligesom de fra Søen indbragte Saarede. En ret omtalt Mand, Christoffer v. Stettin havde Ansættelse her fra 1568, da han afløste føromtalte Mikkel Møller og maatte desforuden forbinde »Slotsfolket her paa Slottet«, hvilket tidligere en særlig dertil ansat

Bartskær havde maattet besørge[116]). Den 4. Oktbr. 1575 fik *Christoffer Bartskær*, Borger i Kjøbenhavn, af Frederik den Anden Brev paa at være Bartskær »paa vore Fiskerlejer udi Marstrand og paa Falsterbo og der for nogen anden have det første Bond paa alle hvis Saar og Skader, der kan falde.« Aaret efter fik ogsaa *Jacob Pommer B.* Brev paa det første Baand i Marstrand og i 1583 *Hans v. Kille B.* i Harmensund og Bekkevig[117]). Den næste Udskrivning af Skibskirurger, der kun omfattede et færre Antal Købstæder, nemlig foruden Kjøbenhavn, Malmø, Landskrona, Næstved og Helsingør, fandt Sted i 1556[118]) og 1557[119]). Til Gengæld krævede den snart derpaa følgende Syvaarskrig, 1563—70, sit meget store Kontingent, idet der omtrent hvert Aar udgik Befalinger til 20—30 danske Købstæder om at stille Bartskærere til Kongens eller, som det ogsaa kunde hedde, »hans Naades Skibe«. Hovedsummen af de i Aarene 1567—68—69—70 udskrevne Bartskærere fra hele Riget udgjorde ialt 114 B.[102]). Man vil saaledes se, at det i paakommende Tilfælde var i ret udstrakt Grad, at Staten tog Landets Bartskærere i Brug og at disse ved saadanne Lejligheder paa den Maade troligt har maattet kvittere for de dem tildelte Privilegier. Da i 1559 Frue Kirkes Hovedspir skulde fornyes, blev det som en almindelig Bestemmelse fremsat, at »hvis nogen under Arbejdet faldt ned og beholdt Livet, skulde Kirken hjælpe ham til en Bartskær«[121]). I Lavsskraaen af 1577 blev der tillagt Bartskærernes Oldermand og nogle Amtsmestere, i Forening med en medicinsk Doktor Tilsynsforpligtelse med de Medicinalvarer, som Kvaksalverne og de omrejsende Landfarere brugte og udbøde til Salg. Anerkendelsen af Bartskærernes Lægevirksomhed paa de nævnte Omraader var hermed given og det synes ligeledes at have været Tilfældet i Sverrig, hvor Flaadekommandøren, Clas Horn den 18. Juli 1565 befalede, »at de af smitsom Syge angrebne Søfolk skulde føres til saadanne Steder, hvor de kunde faa nødtørftig Pleje og snarest muligt blive lægt af Bartskæren«[122]).

En anden Sag er det, om Bartskærerne oprindelig var glade for denne Anerkendelse, der halvt om halvt blev dem paatvungen af Regeringen, da denne var i Nød for Kirurger. Alt, hvad der vedrørte den kirurgiske Del af Lægevæsenet, nød nemlig ligesom Haandværket i Almindelighed ikke nogen videre Anseelse, og i den danske Barberverdens Fortid skal der endog have klæbet Vanære ved Bestillingen, netop for dens Forening med det kirurgiske. Af denne Vanære menes det, at det kjøbenhavnske Barberlav netop skal være bleven udløst,

da Lavsskraaen af 1506 blev det givet, hvorved altsaa Barbererne frigjordes og hævedes i Rang med andre Haandværkere.

Særligt de omtalte Udskrivninger til Flaaden, maa Bartskærerne sikkert have følt som en Byrde, som de til Gengæld ydede Privilegier kun delvist har bødet paa. Uden Varsel, blot paa et vilkaarligt Bud, reves de bort fra Hjem og Virksomhed og Uviljen herimod var vel Aarsag til, at Pligten til at møde lagdes over paa den yngste Mester i Lavet. I Odenselavets Skraa hedder det, at hvis ingen Mester af Kongen havde modtaget det første Baand, saa skulde alle Mestrene i Byen »udgøre en anden, som god er«. I saa Tilfælde kunde Mesterne altsaa fri sig for Byrden, Besværet og Faren ved f. Eks. at leje en anden, Mester eller Svend, til at træde i deres Sted. Foruden sin egen Person som Indsats i Forsvaret maatte den udskrevne Bartskær tillige afgive en anden i Form af en Medicinkiste, som det heller ingenlunde er falden ham let at skulde udrede. De kongelige Breve, der under en forestaaende Krig udgik til Byerne om Mandskab til Bemanding af Flaadens Skibe, omfattede i Reglen ogsaa en Bartskærer med »udstafferet Kiste«, og saadanne Kister med Indhold har Bartskærerne vistnok i Almindelighed selv maattet bekoste. Kun undtagelsesvis vides det, at Byerne helt eller delvis har afholdt Udgifterne ved dem, medens de nok kan have bestridt Omkostningerne ved Transporten af de Udskrevne. Det helsingørske Kæmnerregnskab fra 1570 udviser, at der blev tilstaaet en Mr. Hans Bruil en Sum af 60 Mk. »til Hjælp til Udredelsen af hans Bartskærkiste«[122]), en Hjælp, der maaske kun blev ydet, fordi Bartskærerne sammesteds havde indgivet en Besværing over Udskrivningerne og den for dem dermed forbundne Bekostning. Der blev imidlertid ikke noget af det Togt, hvortil han var udskreven og Byen forlangte Pengene tilbage, hvad han formodentlig har vægret sig ved at efterkomme, thi der blev nedsat en Voldgiftsdomstol paa fire Mand, to valgte af Byraadet, og to af ham selv, der afgav den Kendelse, at han skulde tilbagebetale den ene Halvdel og selv beholde den anden, »fordi han hele Sommeren havde ligget og ventet paa, at Rejsen skulde gaa for sig og derfor forsømt andet«[124]). Hvorefter de 30 Mk. indgik i Kassen. Af samme Regnskab ses det, at Mr. Claus Bartskær 1567 har faaet en Klædning, som Byen betalte, men ellers findes der for det Aar ikke noget om Omkostninger »ved de til Krigen udtagne Bartskæreres Udredelse. Byen betalte for »6 Alen Klæde til en sid Kaabe: 6 Mk. rund Mønt, rødt Klæde fra Gørlitz à 1 Mk. og

Skrædderløn 13 Sk.« I 1557 fik Laurits Kedelsmed 2 Mk. for at føre Mr. Svendsen og hans Kiste til Kjøbenhavn, ligesom der i 1562 for den samme Tur blev betalt Vognleje for Mr. Lydke og hans Svend med samt en Kiste med deres Bartskærertøj[125]). Her staar vi altsaa overfor et Par Tilfælde, hvor Byen betalte Transporten. Hvori »Udstafferingen» af en Kiste bestod er uoplyst, men der er udtalt den Formodning, at det var i en Samling af Instrumenter, Medicin, Salver, Plastre og de da almindelig anvendte »Vunddrikke«. Ligeledes vides det ej heller, hvor længe Bartskærerne selv skulde stille med Medicinkisterne, og hvornaar Staten begyndte at levere de fornødne Forbindingssager. Kun det kan siges, at endnu langt ind i det 18. Aarhundrede paahvilede Forpligtelsen Bartskærerne.

I Christian den Fjerdes Skibsartikler af 1625 hedder det imidlertid, at Nøglen til Medicinkisten opbevares i Kahytten og at Udlevering af Medicin kun kan finde Sted med Chefens Vidende[126]). Her kunde det jo se ud, som om Medicinkisten var Skibets og ikke Skibskirurgens Ejendom. Der er Eksempler paa, at Udskrivningen kunde fremkalde Protester fra By og Bartskærer. En saadan fremkom fra Kolding By, hvori Enkedronning Dorothea da boede. Hun sendte 1568 paa Byens Vegne en Skrivelse til Sønnen Frederik den Anden og bad ham deri forskaane Byen for at maatte undvære sin Bartskær under den Henvisning, at to af Bartskærerne døde i Kongens Tjeneste og nu var der kun En tilbage[127]). Ved en Udskrivning fra Ribe 1611 indtraf det Tilfælde, at vedkommende Bartskær nægtede at efterkomme Ordren. Byens Magistrat lod »ham saa, som det hedder hos Kinch, »fordele som en ulydig Borger« og sluttede Aftale med en anden Bartskær i Byen, der da for en Sum af 70 Daler paatog sig den Forpligtelse at rejse. Endvidere ses det, at Bekostningen for Tilvejebringelse af Medicinkister i 1616 skete for Byens Regning, idet dens Apotheker fik 150 Daler for to Kister, hvorimod Byen i 1641 slap med at betale en Bartskær i Kjøbenhavn 30 Daler »for at udfærdige en Bartskærkiste« paa dens Vegne. I. Maj 1657 fik Byen atter Befaling til selv at stille en Bartskær med en »udstafferet« Bartskærkiste og 2 Trompetere til Flaadens Brug.

Den 9. Marts 1675 udgik der til Kommercekollegiet en kongelig Befaling, om dette til Magistraten i Købstæder i begge Riger vilde meddele, hvor mange Baadsfolk, Bartskærere, Bartskærkister og Trompetere bemældte Købstæder skulde holde i Beredskab, og her kunde det se ud, som paalaa det Byerne selv at »udrede« Kisterne.

Tilsyneladende finder man en Bekræftelse herpaa i et kgl. Brev af følgende Aar 31. Jan. 1676[128]).

Med Hensyn til om Skibskirurgerne modtog nogen Løn for deres Ulejlighed, og da dette kan bekræftes, da af hvem, hvormeget og under hvilken Form, skal henvises til Eske Bildes Krigsartikler fra 1536, hvori det siges, at dersom nogen saares af Fjenden, saa vil jeg paa »hans Naades Vegne bekoste hans Badskerløn«[129]). Nogen Tid efter at den første Udskrivning havde fundet Sted, bestemtes den Proviant, der skulde udleveres til Kongens »Prædikant, Bartskær og Trommeter» og her kan det anføres, at Mr. Jacob Bartskær fra Vordingborg fik udleveret 1 Okse, 2 Svin, 4 Faar, 1 Fjerding Smør og 2 Td. Rug[130]).

Hvor stor Lønnen var, afhang af Omstændighederne og Formen, hvorunder den ydedes, var som Prisepenge. Allerede i de nævnte Skibsartikler hedder det, at Bartskæren tilligemed Underofficererne skal have dobbelt Bytte. Ligesaa byder Bestemmelsen i Christian den Tredies Articler af 1551 for de til Island afsendte Tropper[131]) og i Skibsartikler fra 1555, i hvilke sidste det nærmere præciseres, at det dobbelte Bytte skal tages af Kongens og den menige Mands Part[132]). I Christian den Tredies Reces fra s. A. hedder det, »dersom nogen af vore Knægte eller Baadsmænd bliver skudt eller slagne af vore Fjender, da skal man lade ham hele og det betale af menig Mands Bytte, paa det Ingen skal blive forsømmet[133]). Det gjaldt om, at sikre den Saarede Forbinding, ved paa Forhaand at garantere Bartskæren Lønnen for sin Umage.

Ved Siden af det Udbytte, som Prisepengene kunde kaste af sig, har Bartskæren altsaa modtaget sin særlige Betaling i de enkelte Forbindingstilfælde. Nogen Opgørelse af, hvad Prisepengene kontant kunde indbringe ham eller hans Ligestillede ombord, forefindes ikke. Derimod ses det, at Bartskærerne ikke blot har været undergiven »Bytte«-Lønningssystemet, men ogsaa er hværvede mod Sold i al Fald de fastansatte ved Holmen. Det fremgaar af et, af Christoffer v. Stettin, til Frederik den Anden i 1568 indgivet Andragende, hvori han, der har haft tre Svende ombord paa »Jægermesteren« og i Kampen mistede alle sine Redskaber, beklager sig over, at der i hans »Besoldning« for udført Tjeneste paa Holmen endnu resterer 226 Mk.[134]). Hans Tilgodehavende for udvist Tjeneste paa Orlogsflaaden var efter Herh. og Mansa (S. 209, Anm.) beregnet ialt til 1400 Mk., hvilket ogsaa fremgaar af et Brev fra Kongen til Christopher Walken-

dorff[135]). I et senere Brev til Chr. Walkendorf beder Kongen ham om at give Christ. v. Stettin Vederlag for to Rejser, som han paa egen Bekostning for Kongen har gjort til Rusland og Norge[136]).

Af Rigets Regnskab fra 1607 ses, at der er givet Barbersvende, som lader sig bruge paa K. Ms. Skibe, naar de udsejler paa nogen lang Rejse, ongefærligen om Aaret 150 Daler[137]).

Bartskæreren stod ombord i Rang med de laveststaaende Underofficerer som Pibere og Trommeslagere. Højere i Rangen ser man i de forskellige udstedte Skibsartikler nævnt Kvartermesteren, Skipperen, Sekretæren, Kapellanen, Bøsseskytterne og Trompeterne. I de fornævnte Skibsartikler af 1625 maa han dele Skæbne med Præsten, Skipperen, Styrmanden og Skriveren, naar det i dem hedder, at han og de anførte skulde lade sig nøje med samme Mad som Mandskabet[138]). Om Statens Stilling til en af de veludtjente Skibskirurger Anders Hadeler skal fremhæves, at han i 1574, som Belønning for under Syvaarskrigen at have »ladet sig bruge paa vore Orlogsskibe for en Bartskær», af Frederik den Anden for et Tidsrum 5 af Aar fritoges for »Skat, Vagthold og anden borgerlig Bys Tynge og Besvær« [139]).

Slige Fritagelsesbreve var paa hin Tid ikke ualmindelige og blandt de Haandværkere, Bestillingsmænd og Enker, der ved dem forskaanedes for Byens Tynge, træffer man ogsaa paa tre Bartskærere, nemlig Mr. Mikkel, Mr. Hans Bereder og Mr. Mads paa Vandkunsten[140]).

SYGEHUSLÆGER.

De daværende Bartskæreres Samtidige dømte ikke mildt hverken om deres Personer eller deres Lægegerning. Henrik Smit[141]) kaldte dem »grove og uforstandige«, »raa og uvidende«, og Ole Worm[142]) taler om Barbitonsorernes »Uvidenhed og Rettesteder«, »Bedragerier og Torturer« m. m. Efterverdenen fandt ikke heller mange undskyldende Ord for dem. Med ikke saa ganske lidt af den Foragt, som Datiden nærede for det kirurgiske Væsen, ser Efterverdenen paa den Tids Bartskærer og vel næppe uden Grund. Dog med hvilken Ret er Foragten her paa sin Plads? Ikke i Kraft af at der fandtes andre end Bartskærerne til at hæve Kirurgiens Anseelse, ej heller fordi det var at vente disse formaaede dette. De medicinske Læger, hvem man dog skulde synes, det laa nærmest, de fandt det fremdeles under deres Værdighed at give sig af med Kirurgien. Men nu Staten, der

paa sin Side stillede store Krav til Bartskærerne uden til Gengæld at give disse Lejlighed til, at modtage boglig Dannelse og kirurgisk Kundskab? Ja den tog imod dem, som de var, og selv om der kan indvendes, at den gjorde det, fordi der ikke kunde vrages, saa er det dog afgjort, at den ydede Standen sin Anerkendelse og i stedse større Omfang gjorde Brug af Bartskærerne, uden at der egentligt foreligger noget om, at Staten skulde have været misfornøjet med deres Gerning. Og da turde det være, Staten var den retfærdigste Dommer. Helt ansvarsfri syntes dog Bartskærens Stilling ikke at have været, ligesom han ogsaa kunde komme til at staa til Regnskab, hvor hans Fremgangsmaade i Behandlingen af et Sygetilfælde ikke havde været korrekt. Fru Margrethe Rosenkrands holdt saaledes i 1596 en Bartskær fængslet, fordi hendes Mand var død af den Sygdom, for hvilken Bartskæreren havde behandlet ham. Paa Christian den Fjerdes Befaling maatte hun dog løslade ham næste Aar[143]).

Den 29. Juni 1647 fik de tre Universitetsprofessorer Doktorerne Th. Fincke, Oluf Worm og Simon Paulli og samtlige Kjøbenhavns Bartskærere Brev om at underkaste Bartskær Nikodemus Gautkandi en Eksamination over en af ham anvendt Kur, der forløb uheldig. Brevet indeholdt desuden Opfordring til at indsende Betænkning derover til Kongen, for hvis at Gautkandis Uerfarenhed godtgøres, der da kan forordnes, hvad Ret og billigt er[144]). Ligeledes blev det i 1662 paalagt det medicinske Fakultet at dømme en Bartskær rimeligvis ogsaa for en uheldig Kur[145]).

Straks i Begyndelsen af det følgende Aarhundrede, 1603 og 1605, fik Helsingør-Bartskærerne, som før omtalt, tildelt deres Lavsskraa. Det paalaa dem alene at føre Tilsyn med de Medicinalvarer, som de omrejsende Handlende udbøde til Salg. Oldermanden og Embedsbrødrene skulde bese og probere Varerne, og dersom de viste sig gode, beroede det i næste Instans paa Byens Magistrat og Fogden, om de i det Hele taget maatte forhandles. De Handlende skulde søge om Tilladelse hertil. Viste det sig derimod, at der fandtes »Falskhed« hos Varerne, var al Forhandling af dem forbudt. Ligeledes maatte ingen Stensnider eller Landfarer understaa sig at antage og med indvortes eller udvortes Medicin kurere nogen Patient uden, at de havde fremstillet sig for Magistraten, Fogden og »Mesterne udi Lægekunst«, og disse Myndigheder havde kendt dem duelige og bekvemme til den Forretning. Vi ser her Bartskærerne tillagt en Av-

toritet, som de allerede delsvis havde faaet overdraget i Skraaen af 1577 og som senere fastholdes i 1668 Artiklerne. Forøvrigt indleder Helsingørskraaen en ny Æra, idet den fordrer, at de Svende, der skal forestaa en Enkes »Værksted«, skulde eksamineres om de findes saa forfarne, at de noget Værksted kunde forestaa, paa det Enken eller hendes Patienter for deres Uskikkeligheds Skyld ikke skulde blive forsømt. Eksaminationen tilsigtede at prøve Svendenes kirurgiske Færdigheder, og det er første Gang, at der i den Retning officielt tales om nogen Prøves Aflæggelse.

Foruden som Skibskirurger og Læger ved Holmen overdroges der nu ogsaa Bartskærerne Hvervet som Læger ved de milde Stiftelser og senere hen ved Arbejds- og Straffeanstalter, hvor de navnlig i det følgende Aarhundrede modtog Ansættelse. Et af de tidligste Tilfælde i førstnævnte Retning forekommer i Ribe, hvor en Mr. Jacob Bartskær ifølge kgl. Brev af 16. April 1537 af Christian den Tredie faar skænket et Stenhus for sig og sine Arvinger, imod gratis at »forbinde og læge de arme syge Mennesker i Hospitalet«[146]).

Ved det i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede oprettede Tugt- og Børnehus var der ansat en Bartskær til at have Tilsyn med og varetage Børnenes Sundhedstilstand. Tobias Høfver, 1609—13, efterfulgte den føromtalte Mikkel Møller og hans Enke. Lægevæsenet ved Anstalten forestodes dog senere af en medicinsk Læge og efter hans Ordre paalaa det Bartskæren at »besørge Børnene med Klipning, Aareladning, Toning og Badning«[147]) nogle Gange om Maaneden.

I den af Christian den Fjerde Aar 1621 udstedte Forordning angaaende Tugthuset i Kjøbenhavn, paabydes det, at Fogden ibl. a. skal føre Kontrol med Bartskæren, paase, at han hver Morgen Kl. 6 og ellers saa hyppigt, som det gøres fornødent, besøger Huset og kurerer de Syge efter den af Tugthuslægen givne Anvisning[148]). Tob. Høfver afløstes af Christoffer Bier, der fra 1613 til 1638 var Barber paa Holmen og vistnok ogsaa ved Børnehuset, thi disse Stillinger synes nemlig efter kendte Bestallinger at have været forenede.

Christoffer Bier ansattes atter 1641 efterat Mikkel Dahlman i Mellemtiden havde besørget Tjenesten ved Børnehuset, Holmen, Tøj- og Provianthuset[149]). Af en kgl. Skrivelse af 17. Maj 1738 fremgaar, at der ogsaa har været ansat en Bartskærer ved Baadsmændenes Sygehus paa gammel Mønt, naar der i den tales om »de syge Børns Fornødenhed, som ligger under Doktor og Bartskærs Kur«[150]).

I Forholdet til de nu Tid efter anden fremstaaede Medici synes

det, at Bartskærerne, navnlig ved de offentlige Anstalter, stod som de underordnede og at de, i Spørgsmaal om Behandling af indvendige Sygdomme og ved Forordningen af Medicin, trængtes tilbage. Desuagtet tør det nok siges, at deres Stilling har været fri og uafhængig af Lægen og deres Berettigelse til at forordne Medicin saa hævdvunden, at den kun vanskeligt kunde berøves dem.

Aar 1612 udsteder Christian den Fjerde en Befaling til Magistraten i Kjøbenhavn om at bygge eller indrette et Hospital, hvori de syge, »saargjorte« Soldater af hans eget Regiment kan optages og modtage fornøden Underhold og Forplejning. Ligeledes skulde Magistraten »forordne Bartskær, som samme syge Soldater skulde læge og hele« samt nogle Kvinder til at varetage Sygeplejen[151]). Her er i denne kgl. Skrivelse ikke Tale om nogen anden Læge end Bartskæren, saa Røgten af dette Kvæsthus og dets Patienter har altsaa alene været lagt i hans Haand. Imidlertid blev der nu ved de medicinske Lægers Fremkomst fra Regeringens Side gjort Skridt til at ordne Forholdet her i Kjøbenhavn mellem disse, Bartskærerne og Apothekerne. Ikke mindst med Henblik paa den store Skare af Kvaksalvere udkom der saa, den 10. Jan. 1619 en Forordning, der forøvrigt i 1645 udvidedes til at omfatte hele Landet, og hvorefter det blev forbudt alle, hvorved forstodes Apothekere Bartskærere, Kemister, Okulister, Broksnidere, Kvaksalvere og »adskillige Empirici«, undtagen altsaa de »promoverede Medici«, at forordne Lægemidler for indvendige Sygdomme. Selv Bartskærerne maatte ikke foreskrive Saardrikke for »Fald, Slag og Saar« uden at have raadspurgt en Læge[152]). Denne Indskrænkning i Bartskærernes Lægerettighed skærpedes yderlig i et Kongebrev af 1. Nov. 1629 om Visitats paa Apothekerne, hvori det tillige paalægges Professorerne og de medicinske Læger at have »Indseende« med, at Bartskærerne ikke forgribe sig med at indgive Medicin[153]), men holder sig Forordn. af 1619 efterrettelig. I et senere Brev fra 1640, i hvilket det paabydes de medicinske Læger i Kjøbenhavn at undersøge den Sygdom, der grasserer blandt Holmens Folk, hedder det, at Lægerne skal overgive »den Bartskær, som er dem forordnet« en Liste over tjenlige Medikamenter for Sygdommen[154]).

Medens det saaledes syntes, at den medicinske Praksis mer og mer forbeholdtes Lægerne, saa høres der Intet om, at disse tog sig noget af den kirurgiske. Til Bestridelse af denne var Bartskærerne fremdeles de Selvskrevne. Lægerne har aabenbart ikke endnu kunnet

NICOLAI BOYE

Amtsmester i Kjøbenhavn 1660- og 70-erne.
Reproduceret efter et Stik i det kongelige Bibliotek.

overvinde deres Uvilje imod Kirurgien, og det maa sandsynligt mere have været for en Forms Skyld, naar det i Fundatsen for Søkvæsthuset af 13. Juli 1658 paalægges Stadsfysikus at »skulde have Opsigt med Kirurgerne, som vare ansatte derved og være tilstede ved Amputationerne[155])«. Personlig synes de medicinske Læger ikke at have foretaget Amputationer. Af førnævnte *Michael Dahlmans* Bestalling fra 8. Juni 1639 faar man det Indtryk, at de i fast Tjeneste ansatte Bartskærere beklædte en Stilling, der formelt set ikke var uden Anseelse og som vistnok ogsaa efter den Tids Forhold maa have været betragtet som godt lønnet. Kongen lægger Vægten paa at Posten besættes med en Mand, der med sit Haandværk og sin Kunst vil lade sig finde redebon, villig og ufortrøden. Ydermere paalægger han indtrængende Bartskæren, at han ellers i alle Maader skal være Kongen og hans Riger og Lande huld og tro, kun have disses Gavn og Bedste for Øje, af yderste Formue og Forstand hindre og afvende Skade og Fordærv og sluttelig »som en god Bartskær bør at gøre og bruge« forpligte sig, i denne sin Egenskab, til altid at holde sig færdig og bered. Til at bestride Udgifterne til Medicin og mere ved Behandlingen af de i Kongens Tjeneste, paa Holmen, i Tøj- og Provianthuset, kvæstede og tilskadekomne Folk, skulde der aarlig af Rentekammeret udbetales Bartskæreren 400 Speciedaler. De af Kongens Folk, der udenfor Tjenesten kom til Skade, skulde »selv betale Badskerløn«. Michael Dahlmans aarlige »Pension og Besolding« var, saa længe Kongen beholdt ham i sin Tjeneste, 130 Kurantdaler. Endvidere skulde han aarlig nyde af Provianthuset tre Pd. Rug, fire Pd. Byg, en Td. Smør, to Td. Sild, fire Sider Flæsk à 10 Lpd. og 6 Skaalpd., to Øksne og to Svin. Ansættelsen fik tilbagevirkende Kraft idet der godskreves ham 1½ Aar, med Gyldighed fra 10. Jan. 1638[156]). En lignende og ligelydende Bestalling fik den kendte og flere Gange nævnte Amtsmester Nicolai Boye, da han den 18. Okt. 1674 ansattes til at være Bartskær, Mesterkirurg, ved Søetaten og hvad »der under ligger«, nemlig Kvæst- eller Sygehuset paa Holmen, Tøjhuset, Provianthuset og Bryggeriet. Hans Løn skulde afholdes af det til Søetaten »ordinerte« og udgøre aarlig 425 Rdl., for hvilke han skulde behandle de i Kongens Tjeneste værende syge og kvæstede med Tillæg af Medikamenter for egen Regning[157]).

Christoffer Biers Bestalling af 20. Okt. 1641 var af et lignende Indhold. Hans Afløser blev i 1644 Mr. *Christian Balber*[158]). Den inspicerende Læge ved Børnehuset, Dr. Otto Sperling beretter i sin

Selvbiografi, at da han kom tilbage fra en i 1640 foretagen Rejse, fandt han Børnehuset i temmelig god Stand og uden smitsomme Sygdomme og at Barberen Michael Dahlman rigtig havde besørget hans Ordinationer[159]). I 1668 modtog Bartskær Jørgen Peitersen Ørsted Beskikkelse som Kirurgus hos de kvæstede i Børnehuset paa Christianshavn, for hvilken Stilling han i Løn og Sold maanedlig skulde opbevare 8 Rdl.[160]).

Der var dog et Omraade, paa hvilket Bartskæren bevarede eller dog for en Tid generhvervede Retten til at forordne Medicin for indvendige og andre Sygdomme uafhængig af Lægerne, nemlig paa Pestlægevæsenets, under den frygtelige Epidemi, der i 1710—11 hjemsøgte Kjøbenhavn og flere Provinsbyer. Her skal Forholdet have været det, at flere medicinske Læger forlod Byen, rejste bort efterladende sig skriftlige Anvisninger til Pestsyges Behandling. Der var altsaa væsentlig ikke andre Læger tilbage end Bartskærerne, og disse maatte saa til Erstatning bestride hele Lægevæsenet, saavidt deres Antal, Kræfter og Evner formaaede det. Herved genvandt de, der overlevede Epidemien og Standens Medlemmer i sin Helhed, en Position som Helbredere, som Lægerne havde Vanskelighed ved senere at genvinde. Bartskærernes Lægeautoritet blev ikke alene genvakt men ogsaa fæstnet under hele denne langvarige Syge, hvor de for en stor Del stod alene, kæmpende, og langt de Fleste ladende deres Liv i Kampen mod denne hærgende Sot. Autoriteten fæstnedes i disse Ulykkens Dage, hvor Bartskærerne under Lægernes Fraværelse traadte i nært Forhold til disse Tusinder af Pestangrebne og Retten til at forordne Medicin kunde Myndighederne vanskelig straks fratage dem, der havde staaet disse bi, da det kneb, værgende Posten til det sidste og til sidste Mand.

EKSAMINATIONSSPØRGSMAAL.

Medens den kirurgiske Gærning hidtil fortrinsvis havde været forbeholdt Bartskærerne og det tillige, som en given Sag, forudsattes, at de ogsaa virkelig forstod sig paa denne, begyndte man nu fra højere Steder at ville føre nogen Kontrol hermed. Det var ligesom Blikket aabnedes for, at man burde have nogen Klarhed over, i hvilke Hænder de Saaredes og Syges Ve og Vel lagdes og at Erhvervsnavnet Bartskær, hvormed Forbindingsretten fulgte, ikke udelukkende ydede

nogen Garanti for dets Indehavers kirurgiske Kundskab og Færdighed. Allerede i Helsingørskraaen saa vi, at Eksaminationsspørgsmaalet er fremme for Svendenes Vedkommende, for Mesternes maa Mesterstykket ogsaa for en Del paa den Tid have bestaaet i en kirurgisk Prøve. Dette kommer egentlig første Gang frem i 1636, da det af Kongen paalægges de tre kjøbenhavnske Amtsmestere, *Daniel Hagevald, Salomon Gutfeld* og *Christoffer Bier* at eksaminere den førnævnte Henrik Ditlofsen og »med Flid overhøre, om han er dygtig og han hans Kunst saaledes forstaar, at han samme Menighed, saavidt hans Kunst sig belanger, kan betros«[161]). Under den Form har Eksaminationen af den vordende Mester sandsynligvis forud fundet Sted, den har altsaa alene været lagt i Amtsmesternes Haand. Nu, lidt over Midten af det 17. Aarhundrede, sker der heri en Forandring. Efter at de medicinske Læger mere og mere gør deres videnskabelige Stilling gældende og ved deres lærdere Uddannelse synes at vinde Overtaget over Kirurgerne, hvor det gælder Besættelsen af de ledende Pladser, bliver det ogsaa Lægerne, hvem det ved en højere Vilje overdrages at udgøre et Led af Eksamenskommissionen. Aar 1650 paabødes det saaledes Ole Worm og Thomas Bartholin at eksaminere en Bartskær[162]), og 1653 paalægger Frederik den Tredie Dekanus og de medicinske Professorer i Overværelse af tvende kjøbenhavnske Bartskærer at overhøre *Ertman Silleman* i Bartskærerkunsten, for at erfare, om han deri for Mester kan passere, over hvilken Censur de derefter havde at indsende Beretning til Kancelliet[163]). Denne Eksaminationsbestemmelse, der i de her nævnte Tilfælde kun rent administrativt foreskrives, fastsættes i Lavsartiklerne af 1668 og senere i de endelige af 1684, som en Regel for enhver vordende fremtidig Mester, efter at den i Tidsrummet 1660—66 var vedtagen i Fakultetet og af Kongen ophøjet til Lov. Samtidig hedder det rigtignok i de førstnævnte Artikler, at naar Svenden af det medicinske Fakultet er befunden dygtig, skal han sit Mesterstykke »ustraffeligen« gøre. Dette synes her altsaa ikke at have bestaaet i denne kirurgiske Prøves Aflæggelse og næppe heller i nogen praktisk Prøve i Barbering. Tilbage bliver saa Formodningen om, at den, ligesom hos Flensborgerbarbererne 153 Aar tidligere, bestod i Opgivelse af dels kendte og dels egne paa Erfaringer byggede og frit komponerede Medikamentblandinger. Endnu i 1609 og 1620 hedder det i nogle Apothekerbeskikkelser, at det ikke skal være Bartskærerne forment, at maa gøre, hvad Plaster og Salver, som de til deres Haandværk kunde

behøve[164]). Nogen egentlig Farmakopé eller Receptsamling har maaske i 1668 ikke været i Brug eller overhovedet eksisteret.

Det Omraade, paa hvilket Bartskærerne for daværende Tid havde Ret til at præparere, forordne og indgive Medicin, var altsaa, som vi ved og ser, stærkt begrændset og lempedes ingenlunde paa Papiret ved den nogle Aar senere udkomne Medicinalforordning af 1672. Efter denne maatte de til indvendig Brug kun anvende Saardrikke, Afkog mod Syfilis, »Gurglevand og hvad egentlig til Chirurgi henhører«, hvorimod de skulde afholde sig fra Tilberedelsen og Tildelingen af alle andre Midler, f. Eks. Afførings-, Bræk-, Bryst- og Stoppemidler m. fl. Saardrikkene maatte de endda, ligesom efter de førnævnte Forordn. af 1619 og 1645, kun anvende efter en medicinsk Læges Raad og Anvisning. En Fakultetsbeslutning om, at Bartskærerne ikke i alvorligere Sygdomstilfælde maatte aarelade eller sætte Blodkopper uden en autoriseret Læges Vilje og Samtykke er vist næppe sat i Værk eller har haft nogen praktisk Betydning.

I 1668 beskikkede Frederik den Tredie Caspar Kollichen til Stadslæge og det paalægges ham at være til Stede og overvære Eksaminationen af de nye Mestre, som indstiller sig til Eksamen i Barberamtet, ligesom han ogsaa skulde paasé, at Bartskærerne ikke gør Indgreb i de medicinske Lægers Praksis, men kun befatter sig med deres egen Profession[165]).

BARTSKÆRERNES VIDERE UDDANNELSE.

Et af de første Skridt, der fra det Offentlige eller rettere fra det medicinske Fakultets Side blev gjort for at bibringe eller give Bartskærerne Lejlighed til at tilegne sig et videnskabeligt Grundlag for deres kirurgiske Udøven, var den Adgang, der aabnedes disse til at overvære de anatomiske Forevisninger, som Simon Paulli foretog paa Universitetet i det af ham Aar 1645 oprettede Anatomikammer. Han havde hertil indbudt de ældre Barberelever[166]), for hvem det hele dog var en frivillig Sag, som de maaske næppe har taget sig stærkt af. Simon Paulli siger dog, at flere af Eleverne skal have vist sig meget modtagelige for Undervisningen. Alt i alt dissekerede han nok kun 3—4 Lig. Desuden havde Kongen bestemt, at der skulde tilforordnes Paulli en Medhjælper, en Barber, »der skulde dissekere og vise alle Haandgreb, som til Badskerembedet

hører«[167]). Meningen med denne af Fakultetet trufne Foranstaltning var ikke blot god, men ogsaa i høj Grad hensigtsmæssig, Anatomien er jo en saa vigtig Forudsætning for Kirurgien, at denne umuligt har kunnet hæve sig op over det rent dilettantmæssige, hvor den anatomiske Kundskab manglede. Forøvrigt var Bartskærerne da ikke helt ukendte med anatomiske Øvelser og Obduktioner. Allerede fra Aar 1539 fortæller Henrich Smid i sin danske Aarbog om en Bonde, der havde faaet et Søm i Siden. Han fattede om det med Fingrene indtil en »bardskeer kom til hannom och skaar det vd med en ragekniff«. Sygdommen forværredes imidlertid og Manden døde. »Der hand var død, opskar badskerren hannom«[168]). Da en Forbryder ved Navn Mads Ravn i 1636 døde i Fængslet i Blaataarn, blev han, som det hedder, »siden opskaaren og af Badskerne besigtiget«[169]). Ligesaa, ganske vist mange Aar senere i 1690, da det medicinske Fakultet faar et Kongebrev om, »at lade nogle Bartskærere aabne Liget af Markus Bøye, hvem Gerh. Gertsen førte med sig fra Hamborg, men døde undervejs«[170]). I det hele taget faar man det Indtryk, at Bartskærernes praktiske Kirurgi i Løbet af det 17. Aarhundrede har gjort Fremskridt, idet den under Kjøbenhavns Belejring 1658, ogsaa kom til at omfatte Amputationer, hvilke jo ikke heller krævede saa faa anatomiske Forudsætninger.

Det næste Skridt, der udefra foretoges til Ophjælpning af Bartskærernes bristende Kundskabsfylde, blev de Dissektionsøvelser, som den senere saa berømte *Johannes de Buchwald* i 1699 indbød dem til at deltage i. I Kongebreve fra dette Aar og fra 1705 ses, at der gentagne Gange efter Ansøgning er givet Ordre til at udlevere, dels til Bartskærlavet og dels til Buchwald, Kvindelig »til at anatomere«[171]). Det første og tredie var Ligene af henrettede Kvindepersoner, og det andet Liget af en Kvinde, der havde hængt sig. I 1699 blev det ogsaa, foruden de medicinske Studerende, tilladt Kirurgerne at antage sig de syge og fattige Lemmer i Børnehuset paa Christianshavn for derigennem at vinde Øvelse i medicinsk og kirurgisk Sygebehandling[172]).

Endelig skal nævnes det Forlangende, der i Reskript af 27. Juli 1708 rettedes til samtlige Stiftamtmænd og Magistrater rundt i Landet, at disse skulde tilbørligen og nøje paasé, at Bartskærerne i de paagældende Købstæder ikke »nogen til Læredreng paa Barberkonsten antager og lader indskrive, førend han kan læse og skrive Dansk, Tysk og Latin, og nogenledes forstaar de gemene Gloser Chirurgien vedkommende, paa det de kunde blive desmere beqvemme til saadan

en fornøden Videnskab at lære«[173]). Her fastsættes altsaa som Betingelse en ret fyldig Fordannelse i Sprog og et vist Kendskab til kirurgiske Udtryk, en elementær Forberedthed, der selvfølgelig var ganske paa sin Plads, men sikkert ikke gennemførtes. Tre Maaneder efter befaler Kongen i et andet Reskript, yderligere indskærpet ved et nyt Reskript af 1714, Stadsfysikus i Kjøbenhavn at overvære Lavsmesternes Eksamination af Barberdrengene fra andre Kjøbstæder, »en Bestemmelse, der vedblev at gælde saalænge Barberlavet som saadant bestod«[174]). Dette Reskript fremkom med Henblik paa Forordn. af 9. Febr. 1689, hvorefter Lærlingerne i Provindserne efter endt Læretid skulde indstille sig for Kjøbenhavnerlavet til Prøve. Fra Bartskærlavet i Aalborg fremkom 1708 en Klage til Kongen over, at Lavet i Kjøbenhavn ved Eksaminationen fratog Aalborglærlingene deres Lærebreve og tvang dem til at tage nye Lærebreve, hvorved det blev vanskeligt for Bartskærerne dèr at faa Lærlinge paany. I Anledning af Klagen paalægger Kongen altsaa Stadsfysikus »nøje at have Tilsyn med, at ikke nogen Dreng, som til Svend kan være dygtig, under hvad Prætext det kan være, af Amtets Mestre i Kjøbenhavn Lærebreve bliver nægtet«.

Imidlertid havde Barberamtet for sin Part allerede nogle Aar tilbage taget Initiativet til en forbedret Uddannelse af Anatomer ved Oprettelse af et eget Anatomikammer, der da var beliggende i Admiralgade. Det var her Joh. d. Buchwald foretog de føromtalte anatomiske og kirurgiske Demonstrationer, til hvilke han uden Betaling indbød alle »kunstelskende og studerende Kirurger«[175]). Som en Erkendtlighed mod Buchwald, for den Interesse, han havde vist sine tidligere Amtsbrødre ved sine Forelæsninger, besluttede Amtet godt en Snes Aar senere, 21. Januar 1720, at sende ham en Hædersgave paa 50 Rdl., som han modtog Dagen efter[176]). Paa Barberlavets Ansøgning blev der 1717 indrømmet det Plads i det nyoprettede Arresthus, Slutteriet, til et Anatomikammer, for hvis Oprettelse Lavets daværende Oldermand Jacob v. Aspern skal have virket[177]). Kammeret blev nok aldrig taget i Brug, da det har ikke efterladt sig noget Spor. »Ifølge Barberamtets Oldermandsprotokol har det været til Søkvæsthuset, at Skuepladsen for Barbersvendenes anatomiske Øvelser i det mindste i en lidt senere Tid har været henlagt. Informationen i Anatomi foretoges da af Kirurgen Bøssel, som afløste Simon Crüger, der en Tidlang havde været en meget anset Barbermanuduktør«[178]).

BARTSKÆRERNES MERE OMFATTENDE TJENESTE.

I Krigen med Sverrig og under Kjøbenhavns Belejring i Aarene 1658 og 59 udskreves der Bartskærere saavel til Flaaden som til Batterierne. Det var da i Særdeleshed Hovedstadens Bartskærere, som maatte holde for. 9. Septbr. 1658 anmoder Kongen gennem Magistraten disse om at forskaffe tvende Mænd med deres tilbehørige Kister, forberedte paa at være til Stede paa hvert sit Batteri, parate til i en Hast at forbinde, om nogen bliver kvæstet. Der skulde da rejses særlige Hytter[179]) paa Batterierne, i hvilke Forbindingen kunde foregaa. Sytten Dage senere indløb der Ordre til Lavet om at holde 12 Kister med Tilbehør i Beredskab og »dertil gode og dygtige Svende« saaledes, at disse kunde gaa ombord paa Orlogsskibene, naar Tilsigelsen indløb. Om Betaling blev der givet Løfte efter Akkord med Admiralitetet[180]). Et kvart Aar efter blev det forbudt de Svende, der forud havde modtaget Penge for at være paa Flaaden, at rejse bort fra Byen under Hensyn til deres mulige Anvendelse ombord[181]). I Juni 1659 udskreves der 4 Bartskærere fra Kjøbenhavn og en fra Christianshavn[182]). Det var dog ikke blot ombord paa de danske Skibe, at Bartskærerne maatte gøre Tjeneste, men ogsaa paa den hollandske Flaade, der, under Anførsel af Admiral Opdam i Oktbr. 1658, var kommen Kjøbenhavn til Undsætning, har de haft Tilsynet med de saarede. I Foraaret 1659 anmodede Kongen Dr. Fabricius om at revidere de Regnskaber, som Bartskærerne havde indsendt og taksere deres anvendte Kure paa de hollandske Patienter. Kongen vilde herpaa udstede Anvisning paa Betaling[183]), hvilken det dog forudsattes, at Hollænderne senere vilde refundere den danske Krigskasse.

Forholdene førte selvfølgelig med sig, at Bartskærerne under Belejringen undtagelsesvis kom til at forrette Tjeneste som Militærkirurger. De maatte her træde til og tage sig af de Borgere, der under Forsvaret af Byen saaredes, og de har i den Retning efterladt sig et særdeles godt Eftermæle. »De gode, fornemme Badskærer med deres Svende og Drenge lode sig — hvilket deres Laug til største Berømmelse ihukommes — hver Dag, naar Udfald skete, findes villige og redebonne, i Porten strax antoge de Kvæstede, dennem i en Hast forbandt, og dennem flittig opvartede, indtil det sig med dem forandrede«[184]). I 1675 var der udgaaet Skrivelser, dels til Lavene om at yde Støtte til de Saarede og dels til Bartskærerne, om at disse skulde tage sig alvorligt af de Kvæstede, baade med Forbinding og

Lægedom. Forsømmelser i den Henseende straffedes, ligesom det ogsaa forbødes at afvise Saarede, der begærede at blive forbundne. — Som før omtalt gentoges Udskrivningerne fra hele Landet, naar Lejligheden paakrævede det. 10. Marts 1666 udgik der Breve til Helsingør og andre sjællandske, fynske og jydske Byer om at udgøre en Bartskær med en udstafferet Bartskærkiste, som »ufejlbarligen« skulde være tilstede inden førstk. 15. April for at lade sig bruge paa Flaaden[185]). Endvidere udskreves der i Maj 1675 fra en Del Købstæder i Danmark og Norge ialt 21 »Badskere med stafferede Badsker-Kister« og fremdeles vistnok under hele Krigsperioden 1675—79. Magistraten i de vedkommende Byer var allerede 9. Marts 75[186]). bleven anmodet om at holde det tilbørlige Antal Bartskærer og Bartskærkister i Beredskab. Byerne, der havde faaet tilstillet Ordrerne, var følgende: Viborg, Ribe, Horsens, Randers og Aarhus hver 1 Bartskær og 1 Kiste,

Slagelse, Skelskør, Korsør	med ialt 1 Badsk. og 1 Kiste.	Nakskov, Maribo, Nysted, Sakskøbing og Falster	ialt 3 Badsk. og 3 Kister.
Nyborg, Faaborg, Kerteminde	ligesaa.	Bergen	2 Badsk. og 2 Kister.
		Trondhjem	1 — - 1 —
Middelfart, Assens, Svendborg	ligesaa.	Christiania	1 — - 1 —
		Stavanger, Christianssand	1 — - 1 —
Kallundborg, Holbæk	ligesaa.	Frederiksstad, Halden	1 — - 1 —
Odense, Bogense	ialt 2 Badsk. og 2 Kister.	Tønsberg, Skien	1 — - 1 —

Af Admiralitetsregnskabet fra 1676 fremgaar, at der til Flaaden behøvedes 61 Kirurger, Mestre, og 56 Underkirurger, Svende. Overkirurgen var lønnet med 425 Rdl. aarlig, medens Kirurgerne og Underkirurgerne fik henholdsvis hver 12 og 6 Rdl. maanedlig. Byttet ansattes i 1678 af Kongen for en Præst, Skipper, Styrmand, Kirurg og Arkeliemester til 10 Parter hver. En Kirurg ved Holmen havde 1679 en Løn af 400 Rdl.[187]).

En af de sidste Udskrivninger i dette Aarhundrede fandt Sted 1689, da en Del af de alt udskrevne Bartskærere ved Eksamination var befunden slette og ganske udygtige i deres Profession. Det er derfor Kongens Vilje, at det alvorligt tilholdes Barberlavet straks at

forskaffe til Flaadens Fornødenhed tre Overbartskærere til at betjene Slagskibene, fem Sekond- og seksten Underbartskærere[188]).

Da der i 1699, ifølge en kgl. Skrivelse til Kjøbenhavns Magistrat, blandt Bønderne i Kjøbenhavns Amt var opstaaet »en meget hæslig Svaghed«, som, efter hvad der er forestillet Kongen, hvis der ikke i Tide findes paa Midler, der kan fordrive den, vil foraarsage mange af Bøndernes Undergang, saa befaler han, at Magistraten skal kalde Oldermanden for Bartskærlavet op og give ham Tilhold om at udnævne en af de kyndigste og bedst forfarne Mestre. Denne Mester skal saa Magistraten beordre til at møde hos Amtsforvalteren, for, efter dennes Anvisning, at rejse ud til de Bønder, »som med saadan Svaghed kan være beladt,« og dér med Flid erkyndige sig om, hvilken Sygdom det er, Bønderne lider af og angive, hvorledes de bedst og lettest kan hjælpes til deres Helbred. Herom skal han saa udarbejde en Betænkning og indsende den til Kongen[189]).

Bortset fra hvori denne »hæslige Svaghed« har bestaaet, om den var af medicinsk eller kirurgisk Art, eller en ret og slet Hudsygdom som f. Eks. Fnat, saa ligger der her i denne kongelige Befaling en for Bartskærstanden særdeles smigrende Tilkendegivelse. »Svaghedens« Opstaaen har øjensynligt vakt en Del Uro blandt Befolkningen, og den har forplantet sig til Regeringskresene og der fremkaldt Ønsket om for Alvor at komme til Bunds i Sygdommens Natur og lære Midlerne til dens Bekæmpelse at kende. Til at undersøge Tingen og afgive en Kendelse derom, skal der altsaa udtages en sagkyndig Mand og Hvervet overdroges da, som den naturligste Sag i Verden, en Bartskær, om end, af Hensyn til Sagens Betydning, en af de kyndigste og bedst forfarne. Paa en Tid, hvor Bartskærernes Virksomhedsomraade er blevet saa skarpt afgrændset og deres Ret til at forordne Medicin til indvendig Brug saa stærkt beskaaren, staar denne Regeringshandling som et Vidnesbyrd om Standens autoritære Stilling paa det specielle Felt. Beviset paa en lignende Opfattelse fra Magistratens Side af Bartskærernes Behandling af en, mærkeligt nok, specifik medicinsk Sygdom, skal have været at finde i en af Barberlavets tabte Oldermandsprotokoller. 26. Juli 1715 er nemlig Politimesterens Fuldmægtig Riber afsendt til Lavet med den Ordre, at hvis nogen af Amtsmestrene havde Patienter med Mæslinger eller Børnekopper, da skulde han straks tilkendegive saadant for Magistraten[190]).

I Begyndelsen af Aar 1702 organiserede Brandvæsenets Folk med Officererne i Spidsen sig paa Lægespørgsmaalet og afsluttede i den

Henseende med Amtsmester *Herman Bauman* en Kontrakt, der stadfæstedes af Frederik den Fjerde 19. Maj s. A.

Officererne erkender heri, med samtlige Brandfolks Minde og Samtykke at have antaget »Ms. Herman Bauman til at være Chirurgus og Bartskær ved Brandordningen«. Bauman, paa sin Side, forpligter sig til at betjene alle Over- og Underofficerer samt de Menige med Barberen, Aareladen og Kureren »udi *alle* forefaldende Tilfælde«, hvad enten disse indtræffer ved Ildebrand eller anden Lejlighed; at »raadføre dem udi deres Sygdomme og betjene alle dem af Brandordningen, som det begærer, ved *indvortes* eller udvortes Svagheder, være sig ved Nat eller Dag, med gode Medikamenter, Plastre og andre kirurgiske Operationer og Kureren«.

Vi ser her en kongelig Tilladelse til at kurere indvortes som udvortes, medicinsk som kirurgisk, af den rummeligste Beskaffenhed. Alt synes Barberkirurgen tilladt indenfor denne Etat, intet at være forbeholdt Lægen, og det uden at Bauman havde andre Eksamenskvalifikationer end de øvrige Amtsmestere. Der aabner sig herved et Synspunkt ud fra hvilket ogsaa de øvrige Bartskæreres Rettigheder, men navnlig deres daglige Virken og Handlen i Almindelighed maa være bleven betragtet. Deres Stilling var i Virkeligheden i højere Grad lig med Nutidens Lægers end Datidens medicinske Læger synes at have været. Endvidere indgaar Bauman i Kontrakten paa, at udføre sine Forretninger saaledes, at Ingen med Føje skal have Grund til at klage; han skal holde sine Svende og Drenge til, at alle bliver betjente med »Flid, Omhyggelighed, Beskedenhed, Troskab og Forsigtighed.« Han lover, »naar nogen ulykkelig Ildebrand skulde tændes her i Staden, med tre à fire Svende, fornødne Plastre, Forbindinger og slige behørige,« ufortøvet at lade sig finde paa Stedet; for at tage sig af de mulig Tilskadekomne. Paa samme Maade skal han møde ved Mønstringen og, naar Brandkorpset marscherer, for sin Person følge det.

For denne hans Tjeneste lover Korpsets Officerer hver at betale ham 4 Sk. om Ugen, for hvilken Sum han skal kurere dem i Sygdomstilfælde og barbere dem 2 Gange ugentlig i deres Hjem. Brandmestrene betaler 3 Sk. om Ugen og skal barberes 2 Gange ugentlig i Baumans Forretning. Sprøjtemestre, Straalemestre og Assistenter 2 Sk. og Brandsvendene 1½ Sk. om Ugen med 1 Gang ugentlig Barbering. Hvis nogen af de Underordnede vil barberes 2 Gange ugentlig i deres eget Hjem, da skal de ligesom Officererne betale 4 Sk.

Med den angivne Betaling erklærer Bauman at ville lade sig nøje, »undtagen nogen af fri Vilje, udi en og anden Tilfælde, vilde lægge noget mere til«.

Kontrakten var forsynet med ialt 37 Underskrifter og udstedt i tvende ligelydende Eksemplarer, hvoraf Kjøbenhavns daværende Politimester Claus Rasch fik det ene og Herman Bauman det andet[191]). Bauman var endnu Amtsmester 1730.

Da der i 1715 var Mangel paa Barberer til Orlogsskibene, fik Lavets daværende Oldermand *Casper Henning* gennem Magistraten kongelig Ordre til straks at forskaffe saa mange af de ved Amtet ledigværende Barbersvende, som Medikus ved Flaaden, Jens Bing, ansaa for fornødent[192]).

PESTMESTERNE.

Hvor langt tilbage i Tiden, Staten har gjort Brug af Bartskærerne som Pestmestere, foreligger der vistnok ikke noget bestemt om. Det 16. og Begyndelsen af det 17. Aarhundrede havde sine 12—14 Pestepidemier at opvise,[193]) men det er først i Christian den Fjerdes Forholdsregler imod Pesten af 8. Dec. 1624, at der egentlig fremkommer noget officielt om Bartskærernes Forhold under Epidemier. Det paalægges deri Magistraten ved en udbrydende Epidemi at lade »forordne Pestmestre udaf Baskerne der i Byen, som kunne kurere de Syge og Husene med god og dertil tjenlig Røgelse besøge«, og Byen skulde give dem »en vis Maanedsløn«, saa længe Sygdommen varede. Til at begynde med skulde Pestmesterne gaa ind i de pestbefængte Huse, enten det begæredes af dem eller ikke, og der forrette med Rygen og præservative Midler, som foreskrevet er. »Om nogen saa fattig er, at de ikke kan formaa selv at betale Medikamenterne, da skal Byen det betale og holde dem fri for al Udgift til Badskeren«. Endvidere skulde Byen forskaffe de Fattige den nødtørftige Underholdning, da de skulde holde sig indelukkede og det var dem forbudt at gaa ud og søge deres Næring[194]). Grundigere gentages disse Bestemmelser i den reviderede Reces af 1643. I 4. Kap. hedder det, saa snart nogen smitsom Sygdom bryder ud, i Inden- eller Udenlandet, skal Byens Magistrat med Sognepræstens, Medicis »eller den forfarneste Bartskers« Raad udvælge en Del Mænd til Sygeforstandere. Saa skal der antages »en god og velforfaren Pestmester eller Bart-

skær« paa Vilkaar, som ovenfor anført. Maanedslønnen regnes for Behandling af de Fattige, hvorimod Byen bestemmer Betalingen, han skal have af dem, som har Formue. Han var endvidere forpligtet til at give Enhver Raad, som begærede slige af ham og ydermere at tage vare paa Pesthusets Syge. Naar Sygdommen nærmede sig, paalaa det Magistraten at tilholde Apothekerne og Bartskærerne at have »gode Medikamenter, Præservativer, Røgelser imod forgiftig Luft i Beredskab, eftersom Sygdommen tager Fremgang eller befrygtes.«

Besøg hos de Pestsyge var forbudt undtagen af Præsten, Pestmesteren og Bartskærerne. Disse skulde endda lade sig finde villige dertil, og det paabødes Pestmesterne særlig at aflægge flittige Besøg hos de fattige Syge[195]).

Udover disse tvende Recesser og en af Frederik den Tredie i Juli 1655 udstedt Anordning om, hvorledes man i Helsingør i Pesttid skal forholde sig og hvori de Pestangrebne henvises til den der ansatte Pestmester, Bartskær Godtfried Frøling[196]), for hos ham at søge Raad og Middel, træffer man ikke i Resten af det 17. Aarhundrede paa Bestemmelser, der vedrøre Pestlægevæsenet, før i en Anordning af 1696, hvori der i Anledning af at Pesthuset er lagt til Børnehuset, fastsættes forskellige Bestemmelser deriblandt ogsaa om Løn for Præsten, Barberen og Skriveren ved denne Fællesanstalt. Denne havde hidtil udgjort aarlig 61 Rdl. til Præsten, 50 Rdl. til Barberen og 20 Rdl. til Skriveren, men ved Sammensmæltningen skete der den Forandring, at Barberen skulde lønnes af Bestyreren Etienne de la Fosse. Præsten ved Børnehuset skal forrette Tjeneste i Pesthuset, hvorved den hidtil af Pesthuset udgivne Løn afgaar[197]). Derimod forudsattes i Lavsartiklerne af 1684 Bartskærernes Anvendelse »i smitsomme Sygdommes Tider« som given og anføres ogsaa som et af Motiverne til Forøgelsen af Amtsmesternes Antal fra 12 til 21. Ved Optagelsen i Lavet maatte den nye Mester derfor forpligte sig til, at han, »naar en Pest udbrød, vilde lade sig bruge for Pestmester og Barber, ligesom alle før ham i Lauget havde gjort«[198]).

I Begyndelsen af det 18. Aarhundrede trak det op til en af de største Pestepidemier Danmark og ganske særligt Kjøbenhavn hidtil havde kendt, og vel ogsaa den af alle Epidemier herhjemme, der i historisk Henseende er bedst belyst. Opstaaet i og udgaaet fra Konstantinopel bredte den sig i flere europæiske Lande, trængte mere og mere mod Nord, angreb Byerne ved Østersøen, rasede senere med stor Voldsomhed i Stockholm og Helsingør 1710, hvorefter den i 1711 holdt

sit Indtog i Kjøbenhavn[199]). Her gjorde den med en enestaaende Kraft og Ubændighed og i et umaadeligt Omfang lyst blandt Befolkningen. I Løbet af Sommeren, 4½ Maaned, bortrev den af Stadens ca. 65,000 Indvaanere henimod 23,000. M. Rubin angiver Tallet nøjagtigt til 22,535[200]). Hertil kommer de mange, der angrebes af Sygdommen, men atter blev raske. Til Sammenligning tjener at i 1637 og 1654 døde i Kjøbenhavn henholdsvis 5000 og 10,000 Mennesker af Pesten[201]). Antallet af de Døde i 1711 vekslede fra 7—800 indtil 3,300 i August paa en Uge og efter 3½ Maaneds Forløb havde det i alt naaet 20,000. Sygdommen mindskede nu kendelig af, skønt der endnu i den første Uge af Oktober døde 1300 Mennesker, men Brodden var borte, fire Uger senere var Dødsfaldene kun 90[202]).

Med Hensyn til de Foranstaltninger, der fra Regeringens Side under Pestens Opmarsch foretoges for bedst væbnet at kunne modtage denne ved dens Ankomst, skal nævnes et under 16. Aug. 1709 udstedt Forbud, hvorefter ikke blot al Handelsforbindelse med de pestbefængte Østersøbyer ophævedes, men hvori det ogsaa bestemtes, at der i enhver af de danske Søkøbstæder skulde nedsættes en Kommission, hvis Opgave var at »eksaminere alle fra Østersøen kommende Skibe og lægge ethvert mistænkt Skib i Quarantæne«. Kommissionen skulde bestaa af en Øvrighedsperson, en anset Borger i Byen, en Toldembedsmand, Apothekeren, hvis en saadan fandtes, og en Kirurg som lægekyndig. Karantænen, der skulde omfatte et Tidsrum af 40 Dage, holdtes paa forskellige Smaaøer, deriblandt Saltholm, Sprogø og Askø, og paa disse Øer opførtes der Huse og Skure til Ophold for Karantænisterne og Opbevaring af Godset. Tillige rejstes der Huse for de Pestsyge og ansattes en Kirurg med Svende og Drenge til at tage sig af disse. Desuden forsynedes Husene med de nødvendige Levnedsmidler og Medikamenter[203]).

Tre Dage senere, 19. Aug., fik de medicinske Professorer Ordre til to Timer daglig at holde Forelæsninger paa Dansk om Pesten og pestagtige Sygdomme, Kendetegnene paa disse og om, hvorledes de skulde forebygges og kureres. Til disse Foredrag blev det paalagt Professorerne at indbyde ikke blot de medicinske Studerende men ogsaa alle Amtets Mestere og Svende, af hvilke det undertiden maatte være en eller anden tilladt at blive eksamineret[204]).

Som før nævnt huserede Pesten 1710 baade i Stockholm og i Helsingør, i førstnævnte By med ikke mindre Styrke end Aaret efter i Kjøbenhavn. Af Stockholms ca. 50,000 Mennesker bortreves hen-

ved 20,000. Ogsaa her, ses det, er der gjort Anvendelse af Bartskærerne som Pestbarberer. Barberamtet eller, som det efter 1685 kaldtes, Societas Chirurgica, bestod af 18 Mestere foruden Svende og Lærlinge[205]).

I Helsingør var i Pestaaret den hele Sygepraksis næsten udelukkende paa Bartskærernes Hænder. De maatte besørge de foreløbige Besigtelser, tage de syge i Kur, forordne Medicin og uddele præservative Midler, føre Liggelister og optage Fortegnelser over de Afdødes Efterladenskaber m. m.[206]), alt under en medicinsk Læges Ledelse. Her var det navnlig en Barber *Lindorf*, som under hele Perioden gjorde sig meget fortjent, men han døde maaske som Offer for Pesten, inden denne endnu var ophørt.

De Krav, der under Pestudbrud stilledes til Bartskærerne, var som vi her ser ingenlunde faa, og navnlig Pesten 1710—11 lagde meget Beslag paa disse. Den Omstændighed, at de medicinske Læger, som de har faaet Skyld for, flygtede fra Byen, gjorde jo kun Bartskærerne Arbejdet mere uoverkommeligt. Lægenøden var ogsaa uhyre stor, og der maatte da tyes til den Hjælp, som de andre Kirurger, Feltskærerne og Operatørerne, kunde yde. I Helsingør var Lægemanglen saa stor, at foruden Lægen og Bartskæren endog Apothekeren og Regimentsfeltskæren maatte gøre Tjeneste. Da Sygdommen trak ud til midt ind i 1711, skete der Henvendelse til Kjøbenhavn om medicinsk og kirurgisk Assistance, men denne By formaaede ikke at yde nogen, da alle Lægekræfter forud var optagen. Ligesaa gik det Lybæk, fra hvilket Sted man ogsaa ønskede en Barber til Hjælp[207]). Tilstanden i Kjøbenhavn maa som Helhed have været ubeskrivelig hin Sommer, blottet som denne By i enhver Henseende var ikke alene paa Læger, men ogsaa paa andre Hjælpemidler. Sygehuse manglede tildels, ligesaa Sygeplejere og Mandskab til at bortbære de døde. For ikke at tale om de slette hygiejniske Forhold. Dertil kom, at der den Sommer herskede en utaalelig Hede, der sikkert ogsaa bidrog til Sygdommens store Udbredelse. Bartskærernes Stilling maa ikke have været lystelig og Hervet som Pestmester ikke videre tiltalende.

I de første Dage af Juli 1711 var Pesten i god Gang paa de forskellige Steder i Kjøbenhavn. Den 7. s. M. udgik der en kongelig Skrivelse, hvori Frederik den Fjerde befaler Oldermanden og samtlige Amtsmestere i Barberlavet, at de, hver Gang Stadsfysikus Eichel begærer det, med deres Svende skal indfinde sig hos ham og forrette,

hvad han finder tjenligt til Forebyggelse af Smittens videre Udbredelse. Skrivelsen fastsætter, at hvis de ikke gør eller efterlever dette Paabud, saa skal de skyldige Mestre have deres Amtsret forbrudt og de ulydige Svende til Straf bøde 4 Rdl. til de fattige for hver Gang de sig »udj Forsømmelse og Halsstarrighed beteer«[208]). Eichel paa sin Side fik tre Dage senere Anmodning af Kongen om at informere Bartskærerne saa tidt, han finder det fornødent og føre Opsigt med Sygdommens Optræden trindt i Staden. Her om skulde han saa »afgive Underretning for at faa de til Sundhedsvæsenets Bedste fornødne Anstalter gjorte og i Værk satte«[209]). I nogle Forholdsregler imod Pestens Udbredelse, der udkom 1. Aug., paalægges det Lægerne og Barbererne, at de daglig til Sundhedskommissionens Skriver, der opholder sig »udj et Kammer neden under Raadhuset,« skal afgive skriftlig Underretning om alle optrædende, mistænkelige Sygdomstilfælde. For Undladelse heraf sattes Livsstraf. Endvidere maatte de ikke vægre sig ved, naar de opfordredes dertil, enten godvillig eller efter Lodtrækning, at betjene Lasaret- eller Separationshuse i eller udenfor Staden, ejheller begive sig fra det Sted, »som kunde blive angrebet, saasom det er deres Kald og Embede at exponere sig for deres betrængte Jævn-Christen«[210]). Samtidig fik Apothekerne Paalæg om at forsyne sig med gode, friske Medicinalvarer og ikke, trods den store Efterspørgsel, forhøje Priserne paa disse.

Da Kongen intet fandt tjenligere, end at Sundhedskommissionen idelig fik Underretning om, af hvilke Sygdomme Folk i Epidemitider døde, saa vilde han, at der af Politiet skulde foretages Besigtelser, ligesom der ogsaa af Lavet skulde anordnes »visse Barberer« og deres Bopæle gøres bekendt, for at enhver, rig eller fattig, uden Forskel, der formente sig angreben af den mistænkte Sygdom, kunde blive betjent. Derom skulde Barbererne ogsaa afgive Underretning, samt hvad de forøvrigt havde at bemærke til den omtalte Kommissionsskriver[211]). Tanken med denne Foranstaltning, ligesom med alle de foregaaende af lignende Art, var nærmest foretagen af Hensyn til de fattige. Disse maatte ikke forsømmes, fordi de ikke kunde betale. Lægehjælp og Medicin skulde de som en Ret have gratis. Derfor er det ogsaa Kongens Ønske, at Barbererne fortrinsvis skulde tage sig af de fattige, indtil de kunde blive førte ud paa Lasaretterne. Listen over de udvalgte Barberer, deres Bopæle og de dem underlagte Distrikter, saa ifølge Forordn. af 12. Aug. 1711 saaledes ud:

»Ms. *Andreas Badstuber,* boende i Stadt Heidelberg paa Hjørnet af Badstuestrædet, betjener med tvende Svende Klædebo-Frimands- og Nørrekvarter;

Ms. *Røtke Küster,* boende udi det Oldenborgske Horn paa Østergade, betjener med tvende Svende Rosenborg-, Kjøbmager- og Østerkvarter;

Ms. *Friderich Eichonius,* boende paa Hjørnet af Højbrostrædet, indtil han andet Hus kand forskaffes, betjener begge St. Annæ Kvarterer;

Ms. *Anders Baltzersøn,* boende ved Stranden ved Nissegangen, betjener med tvende Svende Strand, Snarens- og Vester Kvarter;

Ms. *Daniel Ansorge,* boende paa Christianshavn, betjener Christianshavnskvarter med en Svend;

Ms. *Bendix Johansen,* boer udi de Ny—boer i det af Ober-Admiralitetet anvisende huus og skal alene betjene Nyboer.«

I det følgende angives det nøjere, hvori Barberernes Forretning særlig skulde bestaa. De og deres Svende skulde gøre alle Besigtelser i deres Kvarter, betjene alle af Contagionen nedfaldende syge, særlig de fattige, som lader sende Bud til dem, ligeledes de Patienter, om hvem de af Kvarterbudene underrettedes. Derimod maatte de ikke betjene nogen anden syg »i ubesmittede Huse«. Fremdeles skulde de paa det nøjeste erfare »enhver Sygs Tilstand, underrette Vaagekonerne om de syges Kur og Pleje«, foreskrive disse Recepter, i det mindste en Gang daglig besøge alle Patienterne og ligeledes daglig afgive deres Rapport til Skriveren. Af de fattige Patienter maatte de ikke tage nogen Betaling, eftersom Bartskærerne af Sundhedskommissionen nyder deres maanedlige Gage, af de rige derimod forsaavidt disse godvillig vilde give noget. I deres Kurmethoder havde Barbererne at holde sig de af det medicinske Fakultet og Landfysikus givne Anvisninger efterrettelig og forøvrigt udføre deres forbemeldte Forretninger saaledes, som de under Hensyn til den for Kommissionen aflagte Ed »for Gud og deres Samvittighed« vil kunde forsvare. Ifald nogen af de bestilte Barberer skulde komme noget til, f. Eks. dø, saa maatte de andre Amtsmestere ikke vægre sig ved, efter deres Orden i Lavet, uden nogen Dags Udsættelse at indtræde i den afdødes Sted. Hvis de alligevel vægrer sig, saa skal Politimesteren ufortøvet lade dem indespærre i deres Huse, »formene dem at bruge deres Profession, betage dem deres Svende og Bækken, og deres Amt

skal for dem konfiskeres uden derfor at nyde nogen Betaling.« Under samme Straf maatte Amtsmesterne heller ikke vægre sig ved at betjene Lazaretterne. For at kunne betjene disse, skulde de ogsaa være betænkt paa straks at forsyne sig med Svende fra fremmede Stæder. Sluttelig vil Kongen, at alle Barberer, deres Svende, Barberer udenfor Amtet og Apothekersvende uden Tjeneste skulde under højeste Straf paa Liv og Gods være forpligtet til, saa længe Epidemien varer, paa Kommissionens Anmodning at gjøre Tjeneste, hvor behøves[212]).

Til Pestlazaret havde Sundhedskommissionen lejet en ved Sortedam beliggende Gaard, der tilhørte Regimentskvartermester *Wodrof*. Efter tvende forgæves Forsøg paa at faa en Medikus til at overtage Lægeposten ved samme, overdroges denne til Bartskær *Joh. Mich. Kyhl* fra Mark-Brandenborg som Overmester, medens *Daniel Ulrich* fra Bergen ansattes som Sekondmester. Kyhl vægrede sig imidlertid, da det kom til Stykket, ved at overtage Posten, saa Kommissionen maatte true ham med Arrestation, for at faa ham til at give efter. Betingelserne, paa hvilke de to Barberer ansattes, var henholdsvis 30 Rdl. om Maaneden i Løn samt 5 Rdl. 2 Mk. i Kostpenge og 20 Rdl. i Løn og til Kost[213]). Endnu hengik der nogle Dage før Kyhl og Ulrich bestemte sig til at overtage deres nye Bestillinger og imedens henlaa Patienterne vistnok uden, at der blev ydet dem noget Lægetilsyn. 18—20 Dage efter Overtagelsen af Pladserne døde baade Kyhl og Ulrich af Pesten. Ligeledes døde flere Barbersvende, der ogsaa gjorde Tjeneste ved Lazarettet, og disse var det for Kommissionen saa meget vanskeligere at faa erstattet, »da en stor Del var med Flaaden, andre med Armeen og allerede mange ved Døden i denne svage Tid ere afgaaede«. Kyhls Afløser blev *Lazonde*, der ganske kort efter afløstes af Barberfrimester *Kock*. Denne skildres som en duelig og paapasselig Læge, om hvem Sundhedskommissionen gentagne Gange skal have udtalt sig særdeles anerkendende. Han blev dog senere afskediget paa Grund af usømmelig Opførsel, hvori den bestod nævnes ikke. Derimod indløb der Klager til Sundhedskommissionen over, at Utugt, Klammeri, Slagsmaal o. m. a. skulde have taget Overhaand i Lazarettet. Vaagekonerne beskyldtes for at have bestjaalet de syge og døde, de syge for at bestjæle hinanden indbyrdes og Barbersvendene for at udpresse Penge af de syge for Medikamenter.

Ogsaa mod Barberernes Forhold udenfor Lazaretterne skal der

være rettet Klager. »Det er en historisk Kendsgærning,« skriver Mansa (S. 108), »at flere af de Pestchirurger, der skulde betiene de Fattige, i højeste Maade forsømte denne deres Pligt.« Saaledes skal baade nævnte Ms. Anders Baltzersøn og Røtke Køster af Kommissionen have faaet alvorlige Irettesættelser, »fordi de ikke vilde komme til de Syge og betiene dem i deres Svaghed«. Sidstnævnte truedes endog med Tiltale og Straf. Hvorvidt Beskyldningen mod Barbersvendene er sandfærdig faar staar hen. Kommissionen udtaler sig i en Skrivelse ligesom lidt tvivlende, naar den siger: »dersom det er sandt at Barbererne tage for Medikamenter Penge af de Syge, saa vil de kunde vente sig Straf«; og med Hensyn til, at Pestkirurgerne skulde have forsømt de syge, giver denne Omstændighed maaske ikke særlig Anledning til Forundring[214]). Thi naar Døden mejer ned rundt omkring og den ene efter den anden af Kaldsfællerne rives bort i ganske kort Tid, saa tjener det til Undskyldning om nogen Pestbarber da har betænkt sig, inden han vovede sig ind i disse Pesthuller, som de fattiges Hjem vel næppe i ringere Grad end de riges maa have været.

Mansa føjer selv til, at »inden faa Uger, ja inden faa Dage«, var alle de den 12. Aug. ansatte 6 Pestkirurger reven bort af Sygdommen og rimeligvis ogsaa mange af Svendene. De faa Barbermestere, som erstattede og traadte istedetfor de afgaaede, fulgte snart efter. Tilbage af Kjøbenhavns daværende 20—21 Amtsmestere blev da kun de enkelte, som paa anden Maade var beskæftiget i Kongens og i Kommissionens Tjeneste, nemlig de kongelige Hofbarberer, vistnok 2, Kirurgen paa Søkvæsthuset *Kay Metzgen* og paa Krigshospitalet *J. v. Aspern*, hvilke var fritagen for Tjenesten som Pestkirurger. Til at bøde paa denne Lægetrang skete der først Henvendelse til Provinsbyerne om Mestere og Svende, men uden Resultat. Senere hen i Tiden lykkedes det dog, til dels, som foran oplyst, ved Oldermand v. Asperns Bestræbelser, at faa et Antal Kirurger fra Hamborg og andre Stæder, hvorved det altsaa blev muligt for Kommissionen atter at faa Byens 6 Distrikter besatte med de fornødne Mestere og Svende. De ny ansatte Mesteres Navne var *J. H. Kløcker, J. F. Siegfried, J. F. Ritmeister, H. J. Richter, J. Nordenbruch, N. Jensen,* afd. Ansorges Stedfortræder, og *J. G. Deben.* Fire af Mesterne fik 2 Svende hver til Assistenter og den femte 1 Svend. Som Betegnelse for hvor disse Pestkirurger havde Bopæl, blev det paalagt enhver af dem som Skilt at udhænge et Stykke rødt Dug udenfor deres Dør. Skønt Pesten paa nærværende Tidspunkt, Midten af Sept., var i stærk Af-

tagen, døde dog omtrent Halvparten af de nyankomne Barberer og Svende.

I de sidste Dage i August var der imidlertid i Ladegaardens Hospital, det saakaldte Krigshospital, blevet indrettet et nyt Pestlazaret, idet Sundhedskommissionen gik ud fra, »at nogle faa Pestkirurger i et nogenlunde vel indrettet og godt beliggende Hospital, kunde udrette langt mere til de Syges Frelse og Lindring, end mange nok saa hensigtsmæssigt fordelte Barberer i den vidtløftige Stad«[215]). Til at varetage Behandlingen af de deri indlagte Patienter ansattes den før nævnte *Lazonde* for en maanedlig Løn af 40 Rdlr. Lønnens forholdsvis anseelige Størrelse antager Mansa, var et Udslag af de Fordringer, som Lazonde, i Kraft af sin Dygtighed og sine Kundskaber, har kunnet stille. Hans Ledelse af Krigshospitalet blev, ligesom af Wodrufhospitalet, kun kortvarig og han efterfulgtes af en Barber fra Hamborg *Emanuel Giger*. Som Medhjælper havde Lazonde en Barbersvend *Martin Johannes Wentzel* og et Par Underbarberer. Wentzels Løn var 20 Rdl. om Maaneden. Giger omtales som en erfaren og dygtig Kirurg, der ikke svigtede den ham viste Tillid.

Her er nu i korte Træk rent skitseret, hvilke Krav, der under Pesten stilledes til Bartskæren, hvilke Byrder, der lagdes paa hans Skuldre og hvilke Ofre, han maatte yde. Livet var hans Indsats, i de fleste Tilfælde blev han Dødens sikre Bytte. Hvor alle andre veg, maatte han gaa frem, hvad alle andre skyede, maatte han paatage sig. Han forskaanedes næppe for noget Arbejde. Paa samme Tid Leder af og Læge i Lazarettet og maaske, naar det kneb, Rengøringskarl og Ligbærer. Han skulde kvæge de syge og værne de sunde og samtidig egenhændig udføre alle de hygieiniske Foranstaltninger. Han var en Faktor i Nøden, af hvem man fordrede meget og ventede alt.

Hvorvidt var nu Bartskæreren i disse Ulykkens Dage sin Post voksen og i hvilken Grad gav han sine Evner og Kræfter hen til den Opgave, som stilledes ham? Naar Hensyn tages til de Forudsætninger, hvorunder han overtog Posten og til de forhaandenværende Midler, der stod til hans Raadighed, saa er der ikke Tvivl om, at han har gjort Fyldest, saavel i den ene som i den anden Henseende. Noget i modsat Retning foreligger egentlig ikke, naar undtages det førnævnte om de tvende Amtsmestere Baltsersøn og Køster, og en Klage, der efter Pestens Ophør rettedes mod Lazaretkirurgerne. Nu, da Miseren var forbi, laa Sagen klar, baade med Hensyn til, hvad der hidtil havde været forsømt i Retning af Foranstaltninger til at imødegaa

Pesten og hvad Forsømmelsen havde ført med sig. Man greb da til at klage, og Klagerne, der var anonyme, rettedes til den enevældige Konge. Sundhedskommissionen blev i dette Tilfælde Syndebukken, der maatte høre ondt for, baade, hvad den mulig havde Skyld i, og hvad den absolut ikke kunde drages til Ansvar for, nemlig Ting, som var passeret før den oprettedes. Et af Punkterne i en af Klagerne, der særlig omhandler Forhold under selve Pesten, drejer sig om «Barberernes slette Opvartning og Forsømmelighed« og det hedder deri, at »de traktere de syge ilde; de kaste Plaster og Andet mere hen til dem, som til Hunde, lade dem uden Bindsler og Linned; vil den syge være kureret og bruge Sligt, maa han hjælpe sig selv«. Hertil svarede saa Kommissionen i sin over samtlige Klagerapporter afgivne Erklæring, at Klagen over Barbererne er »aldeles falsk«. Kommissionen »havde beflittet sig paa at skaffe Pestlazaretterne de bedste Barberer, der var at opdrive« og den slutter med at anføre som en Kendsgærning, »at flere forholdsvis ere heldbredede paa Lazaretterne end i Byen, og at alle de udskrevne og om Forholdet eksaminerede Soldater endrægtigen have svaret, at de var tilfreds saavel med Bespisningen som med Curen«[216]).

At Sundhedskommissionen, som den Autoritet, der havde Ansvaret for Pestforanstaltningerne og disses mere og mindre vellykkede Gennemførelse, fremkom med et Forsvar for dens eget Vedkommende, var jo kun højst rimeligt, uden at man derfor kunde vente, at den skulde holde sin Haand over Pestbarbererne; thi for disses Paapasselighed og Omsorgsfuldhed kunde den dog ikke indestaa. Naar Kommissionen desuagtet stempler Anklagen mod Barbererne som falsk og vedlægger Vidnesbyrd om Patienters Tilfredshed med Kuren paa Lasaretterne, saa har man Lov til at tro, at Kommissionens Syn paa Barberernes Gøren og Laden var mere uhildet end Anklagerens. En Ting synes imidlertid sikker, hvad der iøvrigt har kunnet været at indvende imod Barbererne, deres Kapacitet som Læge finder man ikke omtvistet eller bestridt. I intet Tilfælde bliver de paa dette Tidspunkt omtalt som uduelige eller udygtige, deres praktiske Erfaring og Kyndighed har sat sine Spor og i et hvert Fald i den Henseende bundet Klagerens Mund til Taushed.

Henimod Pestens Ophør afskedigedes der nu en Del af Pestpersonalet, foruden af Lasaretpræster, Studenter og Matroser, der havde virket som Ligbærere, Studenterne som Bærere af »fornemme« og Matroserne af »gemene« Lig, ogsaa af Barberer, som havde fungeret

som Pestkirurger. Fra Hamborg var der ialt hidkommet 25 Barbersvende og fra nogle tyske Byer ligeledes andre Svende, af disse fremmede Svende var jo adskillige døde af Pest og de tilbageblevne, foreslog Kommissionen, skulde enten straks afskediges eller ogsaa anbringes ved Amterne, »i Kjøbenhavn eller paa Landet, hvis man dèr trængte til dem, med eller uden Vartpenge af 6 Rdl. maanedlig.« Kongen bestemte imidlertid af humane Hensyn for 21 Svendes Vedkommende Vartpengenes Størrelse fra 8 til 25 Rdl. maanedlig, i Forhold til den Tid, de havde gjort Tjeneste her. 6 af Svendene ansattes som Tilsynsmedhjælpere ved Byens Renselse med et maanedligt Tillæg af 18 Rdl. og Resten, der var ansatte som Kvarterbarberer ved Lasaretterne og flere andre Steder, forblev foreløbig i deres Stillinger indtil Sygdommen fuldstændig ophørte[217]).

De Reformerte havde, efter for faa Aar tilbage at være bleven bortvist fra Danmark, 1685, atter faaet Privilegium paa at nedsætte sig her i Landet og desuden visse Rettigheder. I den Anledning indgav Barberlavet s. A., af Frygt for Konkurrence, en Begæring til Kongen om, at der i Henhold til Lavets egne Privilegier ikke maatte tillades de fremmede at gøre Indpas i dets Medlemmers Næring. Herefter fastslog Kongen under 11. April i Almindelighed følgende Bestemmelse: Da Lavet tæller saa mange Mestere, som Artiklerne angiver, og det ikke er Kongens Mening, at de Lav, som efter Forordningen [af 1681] er sluttede Lav, skulde skades, saa er det hans Vilje, at Magistraten herefter iagttager og ej tillader, at der gøres noget sluttet Lav nogen Indpas af Uvedkommende[218]). Nærværende Forordn. konfirmeredes 6. Maj 1702 af Frederik den Fjerde[219]). Iøvrigt var Regeringen ikke Lavene venligsindet, den nærede en afgjort Uvilje imod Lavsvæsenet, som den paa mange Maader søgte at komme til Livs«[220]). I 1703 nedsatte den saaledes en Kommission, der tillige med Magistraten skulde komme sammen »paa en beleilig Sted til visse Tider« for at efterse ethvert Lavs Artikler og afgive Betænkning, hvis det eragtes fornødent[221]). Ved en Befaling til nævnte Kommission blev det i 1707 paalagt denne at overveje, hvorvidt det kunde være til almen Nytte og Gavn, »at enhver, naar han havde gjort sit Mesterstykke og Borgerskab vundet, blev tilladt at arbejde end, at hand formedelst medgaaende Bekostninger skulde tvinges til sig herfra til andre Steder at begive«[222]). Da Kommissionen imidlertid endnu ikke i 1713 var kommen til Ende med Overvejelserne, udgik der i

Oktbr. s. A. en ny Ordre fra Kongen, i hvilken han udtaler som sit Ønske, da Staden formedelst Pesten er bleven fattigere paa Indvaanere, og især paa Haandværkere, »at Kommissionen med hverandre flittig confererer og grundig overvejer, om det skulde være tjenligt, at Laugene blev ophævet og Enhver tilladt at ernære sig af det, hand haver lært, som hand bedst kunde« eller, hvorledes Kommissionen nu vil finde det rettest, for at det kan blive »taaleligere og lettere for dem, som ville for Mestere i Laugene indtages, end det nu omstunder er«[223]). Tanken om at ophæve Lavene og indføre Næringsfriheden blev dog ikke gennemført. Derimod blev der ved Oprettelsen af Frimesterinstitutionen, Reskript af 23. Oktbr. 1713, aabnet Adgang for en Del Svende til selvstændig Virksomhed, uafhængig af Lavene. Reskriptet tillod nemlig, at der ved ethvert Fag, paa hvilket der var Lav, maatte være en eller to Frimestere, hvilke hver maatte holde en Svend, men ikke oplære Drenge[224]), en Tilvækst, Lavene selvfølgelig ikke blev glad for, saa meget mere, som Antallet af Frimesterne for flere Fags Vedkommende blev overskredet. Om Reskriptet ogsaa forskaffede Barberlavets Mestere Frikonkurrenter skal lades usagt[225]); man træffer ikke paa saadanne i de forskellige Skrifter. Derimod har vi jo under Pestmesterafsnittet gjort Bekendtskab med »Barberfrimester Kock«, men dette Tilfælde er ogsaa enestaaende og beror maaske paa en Fejlskrivning i Mansas store Pestmonografi.

At Lavet vogtede paa, at dets Privilegier ikke blev gaaet for nær eller at ikke nogen Uregelmæssighed fandt Sted, som stred mod Ordet og Aanden i de Rettigheder, som Artiklerne forlenede det med, ser man i den Modstand Lavet ydede, naar Staten favoriserede en eller anden Medbejler, eller, naar en Lavsmester f. Eks. fandt paa at bryde det en Gang anordnede. Saaledes i sidste Tilfælde da i 1690 en Barber *Gert Ehlers* vilde flytte fra Christianshavn til Kjøbenhavn. Lavet meldte sig da straks med et Andragende til Kongen, som gav det Medhold i, at en saadan Flytning ikke var i Overensstemmelse med Ehlers »Forskrivelse« og med Privilegierne. Magistraten fik samtidig Paalæg om at haandhævde disse, saa der til disses Afbræk og Skade Intet foretages[226]). Eller i 1702, hvor en lignende Historie gentoges, men rigtignok med det modsatte Resultat. Her er Lavet ogsaa imod, at en Barber, *Jacob Otto Rud,* vil flytte til Kjøbenhavn. Denne paaberaaber sig i et Andragende til Kongen, at han vil flytte, fordi han ikke kan ernære sig paa Christianshavn, at han er Lavsbroder og har betalt sin Amtsrettighed ligesaa dyrt, som de, der

vil formene ham i at flytte. Lavet paa sin Side hævdede, at der i Følge Privilegierne bør bo tvende Barberer paa Christianshavn, og at Rud har faaet sit Amt paa den Betingelse, indført i hans Formands Brev fra 1685, at han skulde bo derude. Men, da Kongen af Magistratens Erklæring »fornemmer«, at det i bemeldte Lavsartikel hedder: »Der skal være 21 vel erfarne Mestere i Kjøbenhavn og Christianshavn tillige udi et Laug og ikke, at tvende af dem, som Oldermanden paastaar, just er forbunden til at bo i Christianshavn« og det dernæst skal befindes, »at Barbererne i Kjøbenhavn skal have det meste, som i Christianshavn er at forrette, baade ved Børnehuset og Laboratoriet« saavel som med at betjene »de *fornemste* Indvaanere der paa Stedet«, saa bevilger Kongen, af Hensyn til at Kjøbenhavn og Christianshavn er under Et, at Rud uforment i Kjøbenhavn maa indflytte [227]). Var Lavet saaledes paa sin Post, naar en formentlig Uregelmæssighed gjaldt et større Hele indenfor dets Omraade, saa var den enkelte Lavsmester det ikke mindre, saa snart nogen selv med en tilsyneladende Berettigelse vilde trænge ind paa hans »Kunst«s Gebet. Dr. O. Nielsen beretter om et Sammenstød, der 1693 fandt Sted i Admiral Gjeddes Hus, mellem en medicinsk Læge Unsenius og Barber *Henrik Meine.* Denne var af Admiralen bleven tilkaldt for at behandle hans Tjeners Ben, der formentligt var angrebet af Rosen, og havde alt gentagne Gange lagt Plaster paa Benet. Admiralen, der var bange for at Plastret skulde trække Hul paa Benet og som gerne vilde have Tjenerens Ben lidt hurtigt kureret, lod i den Anledning Dr. Unsenius hente. Doktoren var ukendt med, at Tjeneren laa under Barberens Behandling, i god Tro har han da aftaget Plastret og givet sig til at behandle Benet efter sin Maner. Meine er saa imidlertid kommet til Stede, og da han ser Doktoren, overfalder han ham, som denne angiver i sin Klage, med »unyttige og usømmelige Ord samt Undsigelse.« Som Doktoren nu staar og beklager sig til Admiralen over Barberens Opførsel mod ham, kommer denne i det samme »hel konfus og bleg« og begynder at tale Doktoren til med haarde Ord, »hvorfor han havde brudt hans Baand og taget Plasteret af.« Admiralen tog da til Mæle, menende, at da Tjeneren var hans, saa havde han ogsaa Ret til at hente til Hjælp, hvem han vilde, og og erklærede samtidig, at Doktoren for sin Part var uskyldig. Men da Barberen »foer fort« og blandt andet sagde, at han vilde stævne Doktoren, blev han vist Døren. I den paafølgende Retssag, i hvilken Doktorens Indlæg var fuldt af Grovheder mod Mr. Henrik, blev Dok-

toren sluttelig dømt »for sin grove og usømmelige Stævning, til, baade paa Byting og Raadstuen, at erklære Henrik Meine, at han ej vidste med ham noget andet end det, som en ærlig Mester vel sømmer og anstaar«, og maatte desuden bøde 30 Rdl. til Christianshavn Kirke[228]). Selve Kærnen i denne Sag, Doktorens Indblanding i Barberens Kur, blev der ikke rørt ved. Men det mærkelige ved Sagen er, at medens Barberens Angreb paa Doktoren, der i Følge dennes Indlæg formede sig til et voldeligt Overfald paa ham, haanlige og ærerørige Ord saavel mod ham, som mod alle Doktores overhovedet, Dutning, Udfordring til at slaas med ham og Trusel om, »at køre et Instrument udi Livet paa ham«, af Retten lades uænset, dømmes Doktoren for sine kraftige Udtalelser til, baade at afgive Æreserklæring og betale Bøde for de Ord, han haver skrevet. Barberen maa aabenbart i det Reale have haft Rettens Sympathi, som sikkert ikke mindre har bundet i Domstolens Erkendelse af, at han var i sin fulde Ret til at føle sig krænket over, at hans Lægeautoritet blev underkendt ved Tilkaldelse af en medicinsk Læge og ved dennes Omstødelse af hans Behandlingsmaade. Denne Henrik Christian Meine, tidligere Regimentsfeltskærer ved Oberst Teclenburgs Regiment, fik 10 Sept. 1684 Kongens Tilladelse til at blive optaget i Barberamtet, hvis der var Plads ledig[229]). Forøvrigt melder Historien, at Meine 19. Febr. 1704 af Kongen blev tilladt for tredje Gang at føre Vidner paa behørige Steder til nærmere Belysning af en Sag, han havde med en Del Barbersvende, der havde overfaldet ham i hans eget Hus[230]).

KIRURGERNE.

DET ANATOMISKE THEATER.

I den første Trediedel af det 18. Aarhundrede indledes en Reform paa Kirurgiens Omraade af en Mand, der, ligesom førnævnte Johannes de Buchwald, oprindelig var udgaaet fra Bartskærernes Lejr. Denne Mand er *Simon Crüger,* og Reformen bestod i et ændret Grundlag for Kirurgernes Uddannelse. Han i Forening med *J. A. Mensing,* begge Kirurger altsaa men staaende udenfor Amtet, bevirkede Oprettelsen af en Læreanstalt for Kirurger, som kaldtes Amphitheatrum anatomicum et chirurgicum. Ved denne Anstalt, der oficielt oprettedes ved en kgl. Anordning af 30. April 1736 og som var be-

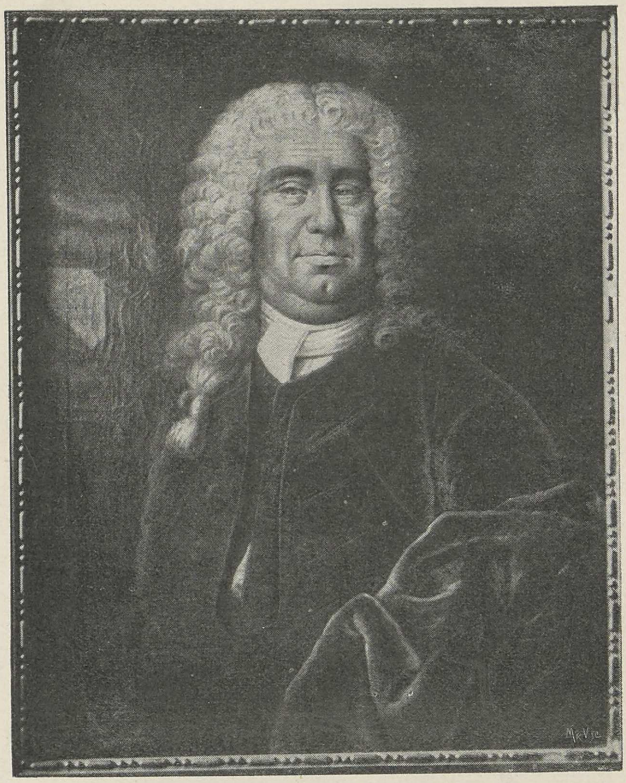

Simón Crüger

Generaldirektør for Kirurgien fra 1736 til 1760.

liggende foran paa Kjøbmagergade, tætved Amagertorv, blev Crüger, som Hovedmanden, Forstander med Titel af Generaldirektør for Kirurgien. Hensigten med Anstalten var at skaffe »erfarne og dygtige Chirurgi til Undersaatternes samt Armeens Fornødenhed til Lands og Vands« og for at naa denne Hensigt blev alle Sager, der vedrørte Chirurgien »i Kongens Riger og Lande« samlede under Et, henlagte under Anstalten og, som nævnt, overdraget Simon Crüger at forvalte. Til Opnaaelse af det endelige Maal indførtes en fuldkommen kirurgisk Eksamen, hvor Kandidaten skulde vise sit Kendskab til Anatomien og sin Færdighed i kirurgiske Operationer paa et dødt Legeme, en Eksamen, som baade Medici og Chirurgi havde Ret til at overvære. I Forordningen fastsættes nærmere, hvori Forevisningerne og Forelæsningerne skal bestaa, hvornaar de skal foregaa, hvorfra Forsyningen af Kadavere skal ske, hvormeget Indretningen og Lejen af Theatret maa koste, hvad der maa medgaa til Anskaffelsen af Instrumenter og Rekvisiter og sluttelig, hvilken Løn Direktøren skal have. Med Hensyn til Omkostningerne ved Driften af Læreanstalten bestemmer Kongen, at disse, da han formedelst denne Indretning giver alle Chirurgis fri Information, skal i første Række bestrides af det Indskud, som enhver ny indtrædende Mester i Lavet nu vil faa at svare Kongens Kasse, men hvis disse ikke strækker til, betaler denne Resten[231]). Indskudet for den ny Mester udgjorde ialt 600 Rdl.; heraf 150 Rdl. til Deling blandt Amtsmesterne, 150 Rdl. til den afdøde Mesters Arvinger og 300 Rdl. til Kongens Kasse. Skønt denne Sum, som den ny Mester nu for Fremtiden havde at betale, var den samme, som forhen, modtog dog Lavet, netop med Hensyn til Fordelingen af Pengene, ingenlunde Forandringen med Glæde. Dels faldt jo de 300 Rdl., Mesternes og Arvingernes tidligere Andel bort, og dels hævdede Lavet som sin Opfattelse, at Afgiften til Kongens Kasse vilde forringe Amternes Værdi. Sagen var, at Amternes reelle Værdi betydelig overskred den paalydende. I Følge Privilegierne af 1684 skulde den indtrædende Mester betale 300 Rdl. til Fordeling blandt Amtsmesterne og andre 300 Rdl. til den afløstes Arvinger, men ved Salget af et Amt betaltes der i Virkeligheden baade 7—800, ja indtil 1000 Rdl. for et saadant, hvorved altsaa Arvingerne for deres Part kunde vinde fra 400 til 700 Rdl. ved Salget. Amterne var underkastede Handelskonjunkturer med vekslende Pris efter deres Godhed. For Maksimumsprisen satte Privilegierne ingen Grændse. Sagerne stod anderledes nu, hvor i al Fald de 300 Rdl. skulde tilfalde Kongen

og Sandsynligheden vilde tale for, at det helt eller delvis vilde blive paa de alt værende Amtsmesteres Bekostning, idet nemlig, at Anordningen fra 1736 faktisk betog Amtsmesterne Rettigheden til at sælge deres Amter til en saa høj Pris som muligt. Dette Forhold ændredes dog delvist kort Tid efter ved en Bestemmelse af 31. Aug. 1736, hvorefter det bevilgedes nuværende Kirurger i Kjøbenhavns Barberamt at maatte nyde Erstatning af deres Efterfølgere for, hvad de havde betalt for Amterne. Derimod skulde Forholdet for de ny indtrædende Mestere stille sig som Forordningen af April 1736 paabød[232]).

Ved Oprettelsen af den ny Læreanstalt forrykkedes Amtsmesternes hele kirurgiske Stilling, og dette bidrog ikke heller til at gøre dem mere forsonlig med Reformen. Ganske vist blev den hidtil bestaaende Lavsordning uforandret, men da Kirurgien ved Forordningen underlagdes Generaldirektøren, indmønstredes Kirurgernes Lav ogsaa under dennes Overopsyn og Myndighed og det sikkert i mere udpræget Grad end tidligere, hvor Lavet havde sorteret under det medicinske Fakultet. Dette paa sin Side var heller ikke fornøjet med ved Theatrets Fremkomst at være bleven sat ud af Spillet og unddraget den Indflydelse, som det hidtil havde kunnet øve som Kirurgernes Overordnede og ved Eksaminationen af Barbersvendene. Denne tilfaldt for Fremtiden det anatomiske Theater. Simon Crüger opfattedes derfor af begge Parter, Amtsbarbererne og Fakultetet, som en fælles Modstander, hvem det gjaldt om at bekæmpe. Medens Fakultetets Fjendskab strakte ud, saa længe han levede, ophørte Barberernes dog efter en Række Aars Forløb. Omtrent et halvt Aar efter Forordningens Udstedelse allierede det medicinske Fakultet, repræsenteret ved Johannes de Buchwald og Delharding, og Barberlavet sig, og indgav i Forening en Besværing, omfattende en Række Ankepunkter mod Crüger til Kongen, hvilken Besværing Kongen foranledigede undersøgt af en den 5. Oktbr. 1736 dertil valgt Kommission.

En Maanedstid efter at Kommissionen var nedsat, 4. Novbr. 1736, holdt Amtet et Møde foranlediget ved et af Crüger til den indsendt Indlæg, i hvilket han beskylder Oldermanden og Bisidderne for, at de er indkommet med de mod ham indgivne Besværinger af Misundelse og Had og i egen Interesse, ligesom de ogsaa skulde have betjent sig af hele Amtets Udtalelse«, d. e. handlet paa egen Haand, uden dettes Samtykke. Han forlanger derfor i en skriftlig Begæring til Kommissionen, at Amtets Skrivelse skulde undertegnes af samtlige Amtsmedlemmer. I sin Erklæring herom besluttede Amtet paa Mødet at

besvare Crügers Begæring »med saadanne Grunde, hvormed vi lovligt kan bevidne, at Oldermand og Bisiddere, i Følge en Flertalsbeslutning, repræsenterer hele Amtet, og at saaledes ingen anden Underskrift end disses er nødvendig, som det forlængst er Skik og Brug i alle Lav«. Amtet fandt det derpaa for godt at give deres Tillidsmænd ubegrændset Fuldmagt, hvad den Crügerske Affære angaar, for at det ikke skulde være nødvendigt at ulejlige Mesterne uden i særlige Tilfælde.

Kommissionen afgav nogle faa Maaneder efter en Betænkning, der af Kongen approberedes ved et Reskript af 28. Juni 1737, hvori den i Crügers Favør udførlig imødegaar de i Besværingen af Fakultetet anførte »Gravamina«, og skarpt tilbageviser de fleste af Barberlavets, der »for en stor Del befindes at være af ganske ringe Importance«. Den angiver Ankeposternes Antal til 8 ialt, men i et Amtsmøde, der afholdtes i de sidste Dage i Oktbr. 1736, i Anledning af nogle fra Kommissionen tilsendte Breve, besluttede Amtet, at Ansøgningerne skulde bestaa af 3 Poster, nemlig en 1ste, om at opnaa Erstatning for Arvingerne til Amterne, en 2den: Svar paa Hr. Crügers Besværinger, der altsaa muligt har omfattet flere Punkter og en 3die: Hæmning af Fuskeriet. Kommissionen gaar imidlertid let over de første 6 Poster, hvis Indhold ikke røbes, idet den udsiger, at de første 2 benægtes af Generaldirektøren og bevises ikke af Amtet, og hvad de fire følgende Poster angaar, da var det ønskeligt, at Amtskirurgerne vilde tage lidt mere Hensyn til det almindelige Bedste og den kirurgiske Videnskabs Opkomst end til deres egne private Interesser. Hellere kappes med Generaldirektøren »til et saa nyttigt Øjemærke og paa en saadan Maade, som han har foreslaaet«, end at modarbejde ham, »især da han ikke skal have anmodet dem om Noget, som kan hindre dem i deres havende Praxi eller sætte dem i ringeste Bekostning«. Den 7de Post drejer sig om Regiments- og Divisionskirurgernes Feltkister og »den 8de Besværingspost menes at være ganske ugrundet, saa som de have ingen Grund til deres Mistanke, at Generaldirektøren skulde favorisere nogen Fusker«. Amtsmesterne kan ikke forlange, at Crüger skal oplede og tiltale Fuskere og Bønhaser, Lavsartiklerne udviser, hvorledes det skal ske, derefter bør de rette sig, Direktøren hindrer dem jo ikke deri. Sluttelig gør Kommissionen nogle velvillige Indrømmelser, idet den foreslaar, at Afgiften paa de 300 Rdlr. til Kongen skal bortfalde og Kirurgerne til Gengæld erlægge mindre Gebyhrer enten, naar de blev eksaminerede

eller, naar de nedsatte sig[233]). Dette begrunder Kommissionen med, at Erfaringen viser, at en habil Kirurg næppe lader sig antage til Regiments- eller Divisionskirurg paa saa besværlig og byrdefuld Kondition, som at udrede de fordrede 300 Rdl. til Kongens Kasse »i den Tid han, foruden andre betydelige Omkostninger, maa anskaffe sig Instrumenter og andre Indretninger, helst Barbersvendene er fattige, eller dog ubemidlede Personer; det og er unægtelig, at nuværende Amtskirurgi anseeligen tabe derved, at de ikke frit kan sælge deres formeente Amtsrettighed, som de dem selv have dyrekøbt, og hvorudi de Flestes hele Credit og Formue bestaar, desuden mange Folk, som have taget slige Barbeeramter i Pant for 500 Rdl. og mere, og ladet Forskrivningen tinglyse, mærkelig derved vil komme tilkort, og i Særdeleshed da det er aabenbare, at disse 300 Rdl., om de end til alle Tider efter Forordningen kunde indkomme, dog sjælden og vel i det højeste næppe en Gang om Aaret vil falde, og saaledes langt fra ei forslaa til de 1000 Rdl., som til Generaldirektøren og Amphitheatri Anatomici Omkostninger aarlig er destineret, saa indstilles om Kongen vilde finde for godt til Chirurgorum Soulegement saaledes at forandre den 10. Artikel i bemeldte Forordning, at det herefter skal staa dem frit for at afhænde deres Amtsrettighed til Andre paa saadanne Conditioner, som imellem dem frivilligen indgaas.« I Henhold til denne Begrundelse foreslaar da Kommissionen en Betalingsskala, der ogsaa endelig officielt fremsattes i en Plakat af 6. Maj 1743, af følgende Indhold: »1) Hver ny Amts- samt Regiment- og Divisions-Chirurgus i Kjøbenhavn skal ved sin første Indtrædelse i Amtet, Regimentet eller Divisionen erlægge til Kongens Kasse 100 Rdlr. 2) Alle Chirurgi, som sætte sig ned i Kongens Lande, og ikke her ere eksaminerede, skal først sistere sig Examino Chirurgico, og derpaa betale til Kongens Kasse 30 Rdl. i de smaa Stæder og i de store Stæder, som Altona, Rendsborg, Flensborg, Aalborg, Odense, Christiania, Bergen og Trondhjem, 40 Rdl. 3) Hver Mester eller Svend, som eksamineres, skal betale til Kassen og det kirurgiske Væsens Vedligeholdelse 20 Rdl., som siden kommer ham igjen tilgode, naar han nogensteds til ordentlig Amtsmester, Regiments- eller Divisions Chirurgus antages. 4) Ved en Barberdrengs Indskrivelse skal i alle Stæder i Kongens Lande af de 10 Rdl., som derfor Amtet betales, gives 5 Rdl. til Kongens Kasse. 5) Alle Chirurgi, som fare paa Compagniernes Skibe til Asia, Vestindien og Guinea skal examineres og betale efter § 3 (20 Rdl.). 6) Alle Pengemulcter, hvortil en Chirurgus for uforsvarlige

Curer eller andre chirurgiske Forseelser af Collegio Medico condemneres, skal flyde ind i Kongens Kasse. 7) Til Amphitheatri Underholdning og i Betragtning af den store Nytte, som Chirurgis deraf tilvoxer, skal alle Amts-Chirurgi i Kjøbenhavn samt Reg. Chirurgi ved de paa hværvet Fod staaende Regimenter og Div. Chirurgi hver qvartaliter give i det højeste 1 Rd.; alle Amtsmestre i de andre Steder og alle i Kjøbenhavn værende Barbersvende, enten de staa hos Amts-, Reg.- eller Div.-Chirurger, qvartaliter en Rigsort; og alle Barbersvende i de andre Stæder qvartaliter 8 β danske« [234]).

Kommissionsbetænkningen blev altsaa vedtagen, saaledes som den her er anført, om den end af ukendte Grunde først omtrent 6 Aar efter traadte i Kraft. Ved samme Reskript af 28. Juni 1737 fastsloges det ogsaa, at der skulde oprettes et nyt medicinsk Kollegium, i hvilket foruden Assessorerne tillige Simon Crüger og tvende Amtskirurger skulde tælles. I Henhold hertil overdroges det da den staaende Kommission at forfatte og til Approbation indsende: 1) en Instruks for dette Kollegium, 2) en Instruks for Generaldirektøren og 3) »et Projekt til en saadan Forordning«, hvorved den føromtalte Artikel 10 i Anordningen af 1736 forandres saaledes, at der igen gives Bartskærerne »Frihed til deres Amtsrettighed til andre, ligesom tilforn, at maatte afstaa«.

I stærk Modsætning til det forholdsvis korte Tidsrum af 7—8 Maaneder, hvori Kommissionen løste sin første Opgave at undersøge og affatte Betænkning over Fakultetets og Barberlavets »Gravamina«, staar de godt $2^1/_2$ Aar, som hengik før den egentlig for Alvor tog fat paa den anden Opgave, der her i umiddelbar Fortsættelse af den forrige var bleven paalagt den. I den forløbne Tid havde Kommissionen ganske vist holdt Møder, ofte med kun 14 Dages eller 3 Ugers Mellemrum, uden at der dog fremkom noget Resultat, end ikke nogen Oplysning hvorom den forhandlede eller hvad den besluttede. Amtet begyndte nu saa smaat at længes efter en Afgørelse, særlig af den Post i Kommissionens Opgave, der vedrørte Amtets Frihed for Mesterne til at afstaa deres Amtsrettighed. En tilfældig Omstændighed gav Amtet Anledning til at røre sig, idet en ny Mester, *Christopher Baltzer*, der, efter endt Eksamen, 4. Maj 1739, havde ladet sig introducere i Amtet, til Kongens Kasse var bleven afkrævet de 300 Rdl., som Forordningen af 31. Aug. 1736 ellers gav Anvisning paa skulde tilfalde de daværende Amtsmestere. Denne Omstændighed i Forbindelse med »andre vægtige Omstændigheder«, blev Foranledningen til

at Amtet indgik med en Skrivelse til Kongen, hvori det forestillede ham dets Længsel efter at faa Tingene afgjort. Følgen heraf blev ogsaa, at der kom Liv i Kommissionen, i hvilken nogle Nyvalg foretoges. Justitsraad *Højer*, der havde været Sjælen i Kommissionens første Levetid, var nemlig død i August 1739 og efterfulgt af *J. S. Carl* som Formand for Kommissionen. Ligeledes var der i denne indtraadt to andre Læger, Livmedikus *Laub* og Hof- og Livkirurg *Mensing*, saaledes at dens oprindelige Sammensætning nu fuldstændig blev forandret.

De nyvalgte Kommissærer lod ved en Skrivelse meddele Amtet, at Kongen havde befalet afdøde Højers Enke at udlevere alle Dokumenter og Akter angaaende Sagerne til dem, for at de til deres Underretning kunde betjene sig af disse. I denne Skrivelse blev der tillige forlangt af Amtet, at det til Kommissionen skulde indgaa med de Besværinger, det havde at gøre mod Generaldirektør Crüger, endvidere med Beviser, Ansøgninger og Privilegier, alt inden 18. Dec., paa hvilken Dag Kommissionen havde besluttet at holde sit første Møde. Hovedposten i Amtets Indlæg var Begæringen om »en fuldstændig Refusion uden nogen Afgift for vore Amter for os, som for vore Efterfølgere«. Om de øvrige Indlæg oplyser Amtsprotokollen intet, og om Amtets Stilling til den ny sammensatte Kommission vedtoges det paa nærværende Tid, at overfor denne skulde ogsaa Fuldmagten af 4. Nov. 1736 staa ved Magt.

DET MEDICINSKE KOLLEGIUM.

Inden en Maaned efter det først afholdte Møde kunde Kommissionen indsende en Forestilling til Kongen med de foreløbige Forslag, og lige tre Uger derefter gav Kongen Ordre til at forfatte en Anordning paa Grundlag af disse. Frugten af Kommissionens Arbejde blev da Forordningen af 9. April 1740 om Oprettelse af et medicinsk Kollegium, under hvilket alt, hvad der vedkom »Medicinen med de dertil hørende Videnskaber« blev henført.

Selve Forordningen var ikke efter Crügers Hoved og endnu mindre til Glæde for Barberamtet. For Crügers Vedkommende fordi den gik ud paa at svække Virkningen af »hans Anordning«, som Anordningen af 1736 er bleven kaldt, og derigennem altsaa hans hele Stilling, og for Barberamtets, fordi der ikke i ringeste Maade var taget

Hensyn til dets Begæring. Ligesom Crüger i 1736 ved Oprettelsen af Anatomitheatret havde vundet en Sejr for Kirurgien, saaledes syntes det nu ved Forordn. af 1740, at Medicinen i den standende Kamp mellem disse to Videnskaber vandt et Forspring fra sin yngre og mere energiske Medsøster. Kollegiet, der oprindeligt var foreslaaet som bestaaende af det medicinske Fakultets Professorer, Livlæger og Livkirurg, Direktør Crüger, Barberlavets Oldermand, to Amtsmestere og Feltkirurger, fik nu en Sammensætning af omtrent lutter Medici og kun, naar der forefaldt Sager, der kunde tjene til at indrette og forbedre den kirurgiske Videnskab og Praksis eller andet denne angaaende, kunde der tilkaldes og antages som Assessorer i dette Kollegium Generaldirektøren for Kirurgien, Hofkirurgen, Stabskirurgen, den ældste Regiments- eller Divisionskirurg, Oldermanden for det kirurgiske Amt i Kjøbenhavn samt den ældste af dets Bisiddere. Dette var en Nedgang for Kirurgerne fra at være faste Medlemmer af Kollegiet og behandle baade medicinske og kirurgiske Sager, traadte disse nu kun til som raadgivende, naar kirurgiske Problemer forelaa til Behandling. Det maa navnlig have øvet stærk Indflydelse paa den mægtige og i høj Grad selvfølende Simon Crüger. Dog havde ogsaa Amtet Grund til at føle sig tilsidesat, nu da det kun i det særlige Tilfælde blev repræsenteret af Oldermanden og en Bisidder. Sit Haab maatte Amtet nu sætte til en i Forordningen af 1740 bebudet Medicinalforordning, der straks skulde forfattes i Overensstemmelse med Loven og hvorved Forholdet mellem Medici og Chirurgi samt mellem det medicinske Fakultet og Generaldirektøren eller det anatomisk-kirurgiske Theater skulde ordnes[235]).

Arbejdet paa Medicinalforordningen kom ogsaa snart i Gang og det iværksattes med stor Flid og Energi. En fremskudt Plads i Kollegiets Arbejdsprogram indtog Spørgsmaalet om Kirurgiens Forbedring »med de derunder hørende, endnu for største Delen svævende Stridsspørgsmaal og Klagemaal fra Fakultetet og Amtskirurgerne, som Forordningen om det anatomisk-kirurgiske Theaters Oprettelse havde fremkaldt«[236]). Faa Dage ind i Juli 1740 vedtog Kollegiets Medlemmer at rette en Skrivelse til Amtskirurgerne, i hvilken de lover at virke for, at Amterne kunde blive fri for de Afgifter til Kongens Kasse eller rettere til Crügers Theater, som var bleven fastsat 1736 og 1737 og endvidere at tage alt muligt Hensyn til deres Interesser i den ny Medicinalordning[237]).

Denne kom imidlertid, nærmest paa Grund af Modstand fra Crü-

gers Side, ikke i Stand nu, Amtet maatte endnu en Tid øve sig i Taalmodighed.

Under Sagens Behandling i Kollegiet blev der fra dette tilsendt Amtet til Erklæring et Skrift, som var forfattet af Simon Crüger, vedrørende nogle Punkter i den projekterede Medicinalforordning om Kirurgien og Kirurgerne, Punkter, Crüger muligt har villet haft ændret eller tilføjet, og, som efter Amtsprotokollens Sigelse, »ganske tager Sigte paa Lavets Ruin«. Hvad disse Punkter har handlet om, saavel som Indholdet af Amtets Erklæring, omtales ikke. Kun hedder det: »at vi skal besvare Hr. Crügers Skrift paa alle Punkter, fornuftigt, viseligt og udførligt, hvilket er alle Underskrivernes faste Vilje.« Svaret skulde underskrives af alle Amtsmestere, »med vor egen Haand«. Der hengik nu godt halvandet Aar og det ses, at Amtet har været paa Færde igen med en Ansøgning, formodentlig i et tilsyneladende berettiget Anfald af Utaalmodighed. I Slutningen af Aug. 1742 afholdt det nemlig et overordentlig Møde i Anledning af en Skrivelse, dat. 23. Aug., som af Geheimeraad Holstein var sendt til det medicinske Kollegium som Svar paa denne dets Ansøgning. Kollegiet skulde bekendtgøre »for de gode Herrer af Amtet,« at Kongen paa Lavets Ansøgning havde resolveret Eftergivelse af de 300 Rdl., som den ny Mester havde at tilsvare hans Kasse. Dette var dog kun med et vist Forbehold, thi Kollegiet fremkommer med en Henstilling om, hvor meget Amtsmesterne imidlertid aarligt som en Recognition kunde erlægge, En for Alle og Enhver for sig selv. Herom skulde de skriftlig indgive Underretning til Kollegiet, der da skulde lade den gaa videre til Holstein. Amtet besluttede i sit Svar paa dette Tilbud og denne Henstilling, at forestille med gode og grundige Motiver, at det ikke saa sig forbunden til nogen Afgift i den Henseende. Det bestemtes ligeledes, i en Redegørelse til Holstein, at paavise andre Omstændigheder, der var til Skade for Amtet, for at dets miserable Tilstand kunde blive rigtig bekendt for ham. Protokolreferatet slutter med følgende Udtalelse: »Om endskønt denne Ansøgning vil kræve forskellige Bekostninger, har Amtet enstemmig aftalt intet at spare, men paa enhver mulig Maade stræbe efter, hvad der kan geraade til Lavets Opkomst og Bedste.« 5. Nov. 1742 holdt Amtet atter et særligt Møde i Anledning af en, gennem Kancelliforvalter Grau modtaget, kgl. Resolution vedrørende en af Amtet indgiven Ansøgning, formodentlig den, der besluttedes i Mødet den 28. August som Svar paa Skrivelsen af 23. s. M. Resolutionen, som gaar ud paa, at der

ved Salget af et Amt skal betales 150 Rdl. til Kongens Kasse, sattes under Debat og der forhandledes, om Amtet skulde gaa ind paa dette Forlangende eller det skulde søge om fuldstændig Eftergivelse hos Kongen. Der besluttedes som Svar, at saafremt Amterne vilde blive saaledes haandhævet, saa de atter sættes i god Stand, da vilde de gaa ind paa den forlangte Sum. Saavidt skønnes var Resolutionen altsaa en Følge af, at Amtet nægtede at indgaa paa Udredelsen af den aarlige Recognition. Summen nedsattes til det halve af det sædvanlige i Stedet for helt at blive strøgen.

6. Maj 1743 bekendtgjortes altsaa af Magistraten den foran omtalte »Plakat angaaende hvad enhver ny Chirurgus her i Staden, saa vel som andre Stæder til Hans Majestæts Casse skal betale, saa og hvad enhver der bliver examineret skal betale, og hvad enhver Amts-Mester til Amphitheatri Underholdning, saavel som Barber-Svenne skal betale efter at kongl. Reskript til Kjøbenhavn Magistrat af 3. Maj 1743.«

Herved var altsaa Indskuddet for den nye Amtsmester sat ned til 100 Rdl. foruden ved Eksaminationen 20 Rdl., der dog erstattedes ham ved Amtsoptagelsen. Denne Ordning var dog ikke Amtet tilpas, mindre maaske for Afgiftens Skyld som fordi Friheden til at sælge ikke dermed opnaaedes. Det indgav derpaa i Løbet af det kommende Aar til Kongen en Forestilling, hvori det fremhæver, at enhver af Amtsmesterne havde med stor Bekostning indkøbt sig i Barberlavet og Amterne i omtrent 60 Aar været agtede som fri Ejendom, som ikke alene til den Højstbydende er bleven solgt fra Mand til Mand, men ogsaa i Trangstilfælde pantsat for rede Penge lige indtil Forordningen af 1736 udkom og med den de deri paabudne Afgifter. Hermed indtraadte saa det Forhold, at Amterne, der før den Tid havde haft 600—700 Rdlrs. Værdi for Mesterne og deres Arvinger, nu aldeles havde tabt denne. Det stillede sig endog saaledes, skønt der 31. Aug. 1737 var bevilget, at de nuværende Mestere maatte nyde Erstatning af deres Efterfølgere og Afgiften i 1743. 3. Maj var nedsat til 100 Rdl., at intet Amt efter den Tid var bleven solgt, ja, om Arvingerne vilde overlade deres Amt for slet intet, havde det endda ikke været muligt, at faa den ledige Plads besat. Barbererne frygter, at Lavet derfor plat vil uddø, hvorfor de andrager Kongen om at erholde tilbage de samme Rettigheder og Privilegier, som Artiklerne af 29. April 1684 hjemlede dem, saa de frit kan sælge deres Amter til den »kunsterfarne« Barber, der vil betale mest.

Følgen af dette Andragende blev et Reskript af 3. Juni 1744, i hvilket Kongen eftergav de indtrædende Mestere de til Theatrets Underholdning paabudne Penge og gav alle Mesterne i Kjøbenhavn, nu og fremdeles, fri Ejendomsret over deres indehavende Amter. 100 Rdls. Afgiften bortfaldt, ligesom Mesterne ogsaa fritoges for at betale de i Reskript af 3. Maj 1743, § 4 foreskrevne 5 Rdl. til Kongen, naar en Dreng indskreves i Lavet.

Kjøbenhavns Barberer havde saaledes i den Henseende naaet det Resultat, som de nu i omtrent 8 Aar tappert havde kæmpet for, og gennem hele Tiden imødeset med Uro og Spænding.

Tilstanden fra før 1736 var genoprettet. Nominelt maatte den indtrædende Mester nu betale 600 Rdl., reelt var Prisen for et Amt svævende opefter.

Medens Afgiften til det Offentlige for Amtsmesterne saaledes var bortfalden, vedblev den derimod at bestaa uforandret for Regiments- og Divisionskirurgernes Vedkommende, ligesom den ogsaa fastholdtes for de Kirurger, der nedsatte sig i Provinsbyerne. Ved en Rentekammerskrivelse af 22. April 1769 skete der dog den Forandring, at alle de anførte Beløb i 1743 Reskr. nedsattes til det halve saaledes, at enhver Regimentskirurg ved sin Indtrædelse i Regimentet kun skulde betale 50 Rdl., enhver Kirurg, der nedsatte sig i en af de større Byer 20 Rdl. og i de mindre Byer 15 Rdl. For Indskrivelse af Læredrenge $2^1/_2$ Rdl.[238]).

I Kampens lange Løb havde nu Simon Crüger endelig maattet give fortabt. Den Modstand var brudt, som han hidtil havde ydet overfor en Stand, der ifølge dens Kald burde have været hans naturlige Forbundsfælle og til hvilken han tvertimod skulde have sluttet sig i Kampen mod deres egentlige fælles Modstander, Fakultetet og de medicinske Læger. Hans Modstand bundede alene i en stædig Fastholden ved Bestemmelsen i hans Forordning om, hvor Pengene til Theatrets Drift skulde komme fra. Det afgørende for ham, skulde man synes, maatte have været Institutionens Oprettelse, den der forøvrigt har sikret ham historisk Berømmelse, mindre magtpaaliggende derimod just under den givne Form at vælte omtrent hele Byrden over Barberlavet og belaste dets vordende Medlemmer og dèr, med al den Autoritet og Energi, han raadede over, holde den liggende. Paa den anden Side havde det ikke været urimeligt, om de paagældende Kandidater skulde have betalt noget Honorar for den Undervisning, de nød paa Anstalten, men, naar de nu slap helt fri og naar

Lavet derved mente at kunne høste Gavn, forstaar man den Glæde, hvormed det modtog Reskriptet af 1744. »Denne saa længe forønskede Tidende, har jeg ikke kunnet lade være med at meddele mine Herrer Kolleger«, skriver Oldermand Martin Labes i Forhandlingsprotokollen 14. Juli 1744, paa hvilken Dag han havde stævnet Amtet til Møde. Crügers endelige Eftergivenhed i Striden, i Forbindelse med Lavets udulgte Tilfredshed med den vundne Fordel, gav som Frugt: Fred og Forsoning mellem de stridende Parter. Det mest iøjnefaldende Udslag af Lavets nu venligsindede Følelser mod Crüger blev den Hyldest, som det ydede ham, da han i 1746 udnævntes til Justitsraad. I højstegen Person kørte nemlig Oldermanden i Kareth til Frederiksborg, hvor Crüger da boede, »for højtidelig at bringe ham Lavets Lykønskning og besegle Forsonings- og Venskabspagten«[239]).

Hvori bestod nu den Forandring, som Forordningen af 1736 bragte baade i Henseende til Kirurgiens Udvikling og dens Udøveres Uddannelse? Hvorledes var Forholdet før den Tid? Vi ved af Lavsartiklerne fra 1668 og senere fra 1684, at det paalagdes enhver Svend, der vilde være Mester, først at aflægge en Prøve for det medicinske Fakultet og nogle Amtsmestere.

Om Beskaffenheden af denne skriver F. V. Mansa[240]): »Som Tilhørere og Censorer (ved Eksamen) vare det medicinske Fakultets Medlemmer og Stadsfysikus til Stede. Genstandene for Eksaminationen vare, som det synes, Anatomi og chirurgisk Pathologi og Therapi. Spørgsmaalene findes imidlertid ikke specifiserede (i Oldermandsbogen), saa at intet bestemt kan siges om Omfanget af de Genstande, som forelagdes Kandidaten ved den mundtlige Eksamen. Oldermanden begyndte med at fremsætte Spørgsmaalene, derefter afløstes han af en eller flere af de tilstedeværende Amtsmestre.

Foruden denne theoretiske Prøve, maatte Kandidaten praktisk vise, at han kunne tilberede forskellige Slags Salver og Plastre, hvorpaa der paa hin Tid lagdes saa megen Vægt, saasom Opodeldok, Emplastrum stictikum Paracelsi, viride ex herbis, diachylon anodynum, diachylon cum gummis o. s. v. Derimod ses det ikke, at han har maattet aflægge nogen Prøve paa sin Færdighed i at udføre chirurgiske Operationer, ikke en Gang i dem, som hører ind under Chirurgia minor. Eksaminen varede gerne 2 Timer; havde Kandidaten tilfredsstillet sine Eksaminatorer og Censorer, gaves ham Karakteren »wohl« eller »ziemlich wohl bestanden«. Han maatte derpaa give et Revers

fra sig, at han vilde være Lauget tro og huld, fortie hvad der passerede i Amtet, love, naar en Pest udbrød, at han som den yngste Svend i Amtet vilde lade sig bruge som Pestmester og vilde jage (gøre Jagt paa) Bønhaser og Fuskere, som gjorde Indgreb i Amtets Rettigheder o. s. v. Havde han ikke ganske tilfredsstillet ved Eksaminationen, men dog ikke var rejiceret, maatte han give det Løfte fra sig, at han, naar han fik en farlig Patient, vilde tage en Amtsbroder eller, hvis det gjordes nødvendigt, en Medicum til Hjælp. Efter tilendebragt Eksamen ønskede Doctores og Amtsmestrene Kandidaten til Lykke, »und mit einem Glasze guten alten Rheinichen Wein wurde die Partei beschloszen«.

Skønt det ikke bestemt kan skønnes, af hvilken Beskaffenhed og hvilket Omfang den Kundskab var, som den Svend, der vilde være Mester, tilegnede og fik Lejlighed til at tilegne sig, dels paa Rejser og dels som konditionerende Svend herhjemme i Kjøbenhavn og i Provindsbyerne, faar man dog ved at gennemse de forskellige Eksamensbeviser, hvori der gøres Rede for den respektive Svends hidtidige Færden, at der baade har været et vist System i Tingene og at dette System er blevet fulgt alvorligt efter en Plan. Efter at en Lærling havde udstaaet sin Lære og allerede der haft Lejlighed til at se adskilligt af den i Læretiden forefaldende Praksis, rejste han til Udlandet, hvor han i Reglen havde flere Pladser hos Barberer i forskellige Byer. Hermed gik sædvanligt et længere Aaremaal, og ved sin Tilbagevenden til Kjøbenhavn, tog han Plads hos en Amtsmester eller en Regimentsfeltskærer, medens han da, hvis han forblev her i Byen, samtidig paabegyndte sin theoretiske Uddannelse. Hvorledes Barbersvenden erhvervede denne giver et og andet af Eksamensbeviserne Vink om, ligesom man ogsaa i alle disse lærer vedkommende Kandidaters Svendebane at kende. Af Beviserne skal følgende anføres:

En dansk Svend, *Thomas Nikolai Holm,* født paa Sjælland, havde følgende Svendebane. Han blev udlært 1713 hos kgl. priviligeret Kirurg Johan Kutsk i Hillerød, tog Plads i Kjøbenhavn hos Oldermand *Casper Henning,* var derefter et Aar hos Amtsmester *H. Schalck*, sejlede derpaa med et Marineskib Sommeren over som Sekondmester, forestod efter denne Tur som Kirurg Hospitalet paa Møen, og gik saa paa Langfart til Lybæk og Hamborg. Her havde han, hedder det sig, den Naade af den velbaarne Oberst v. Schmiedberg at blive forestillet for en Regimentskirurg, hvorpaa han traadte i venetiansk

Tjeneste og forblev der i 3 Aar. Herefter fo'r han fra Øen Zante paa et engelsk Orlogsskib til Levanten under Kaptain Thomsen Sonders, sejlende som Skibsbarber. Ved sin Tilbagekomst til England strandede Skibet, men han reddede Livet. Dernæst havde han Lejlighed til, ved at rejse med Kaptain Jochim Howe fra London til Vestindien, i to Aar at yde mange syge og kvæstede gavnlige Tjenester, øvede sig derpaa i den fri Kunst under sit Ophold hos Kammerjunker Baron v. Krogh som Kammertjener. Holm nedsatte sig sluttelig i Nyborg efter at være eksamineret 26. Juni 1730.

En anden dansk Svend, *Johan Frederik Wendel*, udlært hos sin Fader, Amtsmester i Kjøbenhavn, *Carl Leonhard Wendel*, rejste herfra til Hamborg, hvor han var i 5 Aar hos en Amtskirurg Grinet, kom derpaa straks tilbage til Kjøbenhavn, og fik Tjenesle hos Regimentsfeltskæreren ved det sjællandske gevorbene Regiment »et Stando«. Han tog Eksamen 12. Maj 1736 og nedsatte sig i Helsingør.

Et tredie Eksempel oplyses ved følgende Dokument:

„Dend nu værende Regimentz-Feldschier Mons: Jacob Thrane, som er barnfød paa Basmoe Fæstning i Norge, har lærdt Chirurgiam hos Hr. Johan Hinrich Carsten een berømmelig og velerfaren Chirurgus i Kiøge, derpaa har hand begived sig [til] Kiøbenhafn og serverede hos Ambts-Chirurgen og Eldste Bisidder i Ambted Herr Labes et halft aar, kom siden til Regimentz-Feldschierer Wulf ved det Fyensche geeworbene Regiment, hvor hand forblev et aar: dereffter begaf sig i Hr: Cammer-Junker Adelers tienneste paa et aarstid for ei alene at betienne bemeldte Cammer-Junkers Husz i forefaldende svagheder, men endog alle Andre, som af hands Gods i Aads Herred dependerede og, saa snart han samme tienneste hafde qvittered, engagerede sig i Hr. Etatsraad von Buchwaldts Husz, hvor hand forblev et aar, saavel for at betjenne hands Patienter, som og grundig at lade sig informere i Anatomicis, Chirurgicis og andre nødvendige Videnskaber. I aaret 1729 forsøgte hand sig hos Hr: Poppelman, Regimentz-Felschierer ved Hands Kongelige Høyhed Cron Printz Friderichs Regimente, hos hvem hand serverede i halfandet Aar, og i hvilchen Tid han flittig freqventerede Hr: Doctor Bøssel, som var den Tid den anden Medicus i Søe-Etatens Qvæsthuusz, hands Collegium Osteologicum Anatomicum; Men som bemeldte Monsieur Thrane da af Stads-Barberen i Arendahl Ms. Matthiæ Aalholm blev forskrefen op til Norge, saa har hand og i denne Mands høye Alderdom forrestaaet hands Betjenning i halfandet Aar, indtil hand af Hands Kongelige Majestet |: i henseende at hand saavel i Arendal som i Tønsberg lyckelig

hafde cureret adskillige Patienter:| som Regiments-Feldschier ved Obriste Ulrichsdahls Regimente allernaadigst er bleven bestilled.

Samme Mons: Jacob Thrane er da, efter at Hand i mange Aar og adschillige Gange om Dygtighed i hands Profession har været tentered i Dag den 29. Junij Aar 1734 af Facultate Medica Hauniensi og det lovlige Chirurgorum Ambt her sammesteds ordentlig bleven examinered og befunden, at hand i Osteologicis, Anatomicis og Chirurgicis har god og grundig Videnschab saavel som og i andre Tilfælde, hvilke en Chirurgus vel anstaar og bør være vidende om, hvorfore Vi, i Krafft af dette offtbemeldte Monsieur Jacob Thrane som een dygtig og vel Erfaren Regiments-Chirurgus erklære, og herved paa beste Maade approbere. Havniæ et supra.«

Joh. v. Buchwaldt, Prof. med.
Pract: Faculatis Med.: Decanus etc.
(L. S.)

G. Detharding.
(L. S.)

G. Røbel.
Alterman.
(L. S.)

M. Labes.
Ældster Beysitzer.
(L. S.)

Christian Winecke.
Beysitzer.
(L. S.)

Af sidstnævnte Bevis ses, at Jacob Thrane er bleven forberedt af Bøssel. Hos dennes Formand, Simon Crüger, modtog blandt andre ogsaa de daværende Amtsmestere *Anton v. Thon* og *Anton Muxoll* deres forberedende Undervisning, ligesom Johannes de Buchwald havde sine Lægeassistenter, Barbersvende, der hos ham gennemgik Kirurgiens Læregrader. En tredie da bekendt Amtsmester *Friderich Wilhelm Gensche* besøgte Operatør *Clausens* Klinik og assisterede ved at betjene dennes Patienter. Gensche havde ogsaa »mit allem Fleisze« frekventeret *Collegia academica chirurgica* i Berlin.

Endelig skal nævnes, at Regimentskirurg *Montzinger* ogsaa havde Elever blandt Barbersvendene. Paa Kandidat *Gottfried Fledelius* Eksamensbevis er som et notabene opført:

»Ms. Gottfried Fledelius hat auch heute in unseren aller præsence operationem trepani wohl verrichtet".

Af de respektive medicinske Coeksaminatorer, der i Tiden 1730—36 medunderskrev Testimonierne var, foruden *Joh. de Buchwald,* der havde fungeret som Coeksaminator fra 1719, Prof. *G. Detharding* og *G. Franckenau, Facult. Med. Decani.* Med 1736 Anordningen ophørte altsaa denne deres Funktion.

Efter 1736 derimod nød Kandidaten baade theoretisk og praktisk Undervisning i Crügers Læreanstalt. Anordningen paalagde Direk-

tøren, at han i den bekvemmeste Tid paa Aaret, om Foraaret og i Høstens Tid, skulde vise Anatomien og de kirurgiske Operationer paa døde Kroppe 4 Dage om Ugen i det danske eller tyske Sprog. Den øvrige Tid af Aaret maatte anvendes til at lære de øvrige Dele af Anatomien og Kirurgien. Denne skulde omhandle »Forrenkelse, Benbrud, Benenes andre Sygdomme og Tilfælde, Hævelse, Geswulster, Saar m. m.« Ved Eksamen skulde Kandidaten, som det hedder, »ikke alene udvise sin Erfarenhed i Anatomien og kirurgiske Operationer paa et dødt Legeme, men end om de øvrige Dele udi Kirurgien give fornuftige Svar og Raison«. Eksamen, der skulde holdes for tillukkede Døre, men som dog Medici og Kirurgi havde Tilladelse til at overvære, aflagdes for Direktøren og de fornødne Assessorer, som han udnævnte, og hvis Valg Kongen skulde stadfæste. Eksamensattesterne udviser, at Assessorerne, foruden Crüger, omfattede Regimentskirurger i et Antal af indtil fire og 2 à 3 Amtsmestere. *Christoffer Baltzers* Eksamensbevis f. Eks. fra 6. April 1739 var saaledes medunderskrevet af S. Crüger, J. A. Mensing, Montzinger, J. H. Voltelen, Destantan og Amtsmesterne *F. Wagner* og *Luno*, og *Otto Jacob Havemanns* Bevis fra 28. Maj 1746 af S. Crüger, Generaldirektør, B. Hennoch Hempel, Stabskirurg, J. H. Voltelen, Kirurg ved Søetaten, D. Spierling Reg.-Chirurg, Zöega, Reg.-Chir. og Amtsmesterne *Muxoll, Kaas* og *D. Bergau.* Ordlyden af Attesterne var ens for alle, kun afvigende i Bedømmelsen af vedkommende Kandidats Dygtighed, saa her skal blot anføres en enkelt, som den for sin Ildebrandshistorie bekendte *C. F. Reiser,* efter flere Forsøg paa at tage Eksamen, omsider erholdt. Attesten affattedes altid paa Tysk og lød i sin Helhed for hans Vedkommende saaledes:

Nach Königlicher höchſtpreißlicher alleergnädigſter Anordung zur Aufnahme der Anatomie und Chirurgie, de *dato* den 30ten Aprilis 1736.

Iſt von dem General Directeur der Chirurgie, in gegenwart der allergnädigſt ernannten Coexaminatorium und *Assessorum,* daß anbefohlene Examen Anatomiœ & Chirurgiœ publikum, mit dem Candidato Chirurgiœ Carl Friderich Reiser aus Copenhagen gebürtig, d. 13 May 1751 im Königlichen Theatro Anatomico & Chirurgico instituiret und vorgenommen worden.

Wann nun in ſolchen oberwähnter Candidatus an Cadaveribus ſeine Capacitè und Dexterité, nicht allein in Anatomicis, ſondern auch in Verrichtung der Chirurgischen operationum und übrigen theilen der Chirurgie,

dargethan: So haben wir sämtlich unterschriebene zu diesem Examine allergnädigst verordnete General Directeur der Chirurgie, Coexaminatores und Assessores, diesen Candidato Chirurgiœ, Carl Friderich Reiser, für einen zur praxin geschickten Chirurgum[241]) hiermit declariren und nebst beygedrückten Insiegel des Königlichen Theatri Anatomici Chirurgici, dieses zur waren Uhrkund, mit unserer eigenhändigen Unterschrift, bekräftigen wollen.

Copenhagen in Königlicher amphitheatro anatomico Chirurgico den 15. Octobris Anno 1751.

(L. S.)

S. Crüger.	Hempel.	H. Erichsen.
General Directeur der Chirurgii.	Regiments Chirurgus bey Ihro Königl. Majst. leib garde zu pferde.	Regiments Chirurgus bey Ihro Majst. des Königl. Regiment zu Fuß.
G. Sedowsky.	C. Schmidt.	M. T. Fork.
Regiments Chirurgus beym Laalandischen Regiment zu Pferde.	Amts Chirurgus.	Amts Chirurgus.

Undtagelsesvis er dog de sidst indførte Testimonier for henholdsvis *Johan Jacob Meschewitz,* f. i Sachsen og *Frantz Martin Norlin,* f. i Sverrig, affattet paa Dansk.

Tilsyneladende var der, naar undtages Operationerne paa de døde Kroppe, ikke nogen særlig Forskel paa Beskaffenheden af Eksamensprøverne fra før og efter det saa tidt nævnte Grændseaar 1736; men muligt var ogsaa Godet ved Forandringen at søge i Forelæsningerne, der gik forud og i hele Undervisningssystemet, der for Svenden har begrundet og forklaret paa hvilket og hvad hans hidtil erhvervede praktiske Kundskab og Erfaring hvilede. Det kan sikkert næppe bestrides, at der i Henseende til Kirurgiens »Opkomst« og Kirurgernes befæstede Uddannelse, vandtes betydeligt frem ved Simon Crügers anatomiske Theaters Oprettelse. Men i én Retning forblev Forholdet uforandret. Den nyeksaminerede Svend var nu som før henvist til, hvis han ikke gik Militærkirurgvejen, at købe sig et Barberamt for at kunne udnytte sin Eksamen i Kjøbenhavn; thi kun i hans Egenskab af Amtsmester var den civile kirurgiske Praksis ham tilladt og forbeholdt. Regimentsfeltskærerne derimod maatte kun betjene de militære Personer med Kureren og Barberen og da den Levevej ofte var af tarvelig Beskaffenhed, træffer man jævnlig paa Tilfælde, hvor Militærkirurger optoges i Amtet for derved at erhverve Retten ogsaa

til den civile Praksis. Det var ingenlunde ualmindeligt at se begge Stillinger forenede i samme Person, og dette var netop Tilfælde for flere af de mest bekendte Amtskirurgers Vedkommende i Midten af det 18. Aarhundrede, ja før endda. I 1702 blev *Christoffer Baltzer* den ældre ansat som Regimentsfeltskær ved Kronborg Fæstning, og i 1752 var Amtskirurg og Oldermand *Johan Henricksen* ansat ved det kongelige Artilleri[242]).

Efter at der under Christian den Sjette var tilvejebragt en ny Ordning af Lægevæsenet ved Søværnet og ansat faste Kirurger ved Divisionen og Haandværkerstokken, ses det, at baade *Martin Labes* og *Joachim Ziehlefeldt* fra 1736 har hørt til de fast ansatte, Labes ved første Division og Ziehlefeldt ved Haandværkerstokken. Disse havde hver i aarlig Løn 360 Rdl., men heraf skulde udredes Penge til den Medicin, som anvendtes paa de dem underlagte Sygestuer i Nyboder[243]). I 1744 modtog de sidstnævnte tilligemed to andre Divisionskirurger *A. C. Trant* og *J. A. Mensing,* hvilke dog ikke var Amtsmestere, 100 Rdl. hver »for deres Flid med de Enrollerede«. *Just Henrik Voltelen* ansattes i 1737 ved 2. Division og 20. Marts 1742 tillodes det ham, der endnu da var konstitueret som Divisionskirurg ved Søetaten, at maatte lade sine Læredrenge skrive ind og ud og erlægge Amtsgebyret, ligesom det var de andre Regimentskirurger tilladt. Han afløstes 1761 af A. C. Trant, som Overkirurg.

Betegnelsen »Stadskirurg«, der i Følge en privat Meddelelse fra Dr. med. *V. Ingerslev*, »jævnlig brugtes for en priviligeret Barber«, har muligt været tillagt de Amtskirurger, som fungerede ved Landmilitssessionerne og de offentlige Obduktionsforretninger.

C. F. Reiser benævnede sig selv som Stadskirurg. V. Ingerslev meddeler, at »alle Medlemmer af Bergens Barberlaug findes saaledes betegnede som Stadskirurger«.

Med Hensyn til Amtskirurgernes daværende sociale og økonomiske Stilling virkede Oprettelsen af det Crügerske Theater og med dette Grundlæggelsen og Haandhævelsen af Kirurgien som en Videnskab, i Modsætning til tidligere Tider, i hvilke den kun opfattedes som et ret og slet Haandværk, at der nu kastedes en vis Glans over dens Udøvere. Disse kaldtes nu ikke længer Bartskærere, men Kirurger. Deres hele sociale Position var ogsaa nu faktisk højnet og hvilede paa et Grundlag af bedre Uddannelse og større Viden. Med ublandet Glæde ses fra det 18. Aarhundrede i Historien en Række Navne nævnede paa Kirurger, ogsaa Kirurger med Eksamen fra før 1736, der alle modtog

deres første Kundskab paa Barberstuen og som senere ernærede sig som Barber sideordnet deres kirurgiske Stilling. Til de mest bekendte hører den førnævnte *Jacob v. Aspern,* der var Oldermand for Amtet i Tiden fra før Tyverne. Endvidere var *Lambert Voltelen,* efter Herh. og Mansa[244]), en meget anset Kirurg. Han blev Amtsmester 1721 og udlærte en Del Svende. Fra 1730—49 indførte han ikke mindre end 11 Lærlinge i Amtet, og Lærlingenes Antal stod som et Udtryk for den Anseelse, Amtskirurgen nød. 1730 ansattes han som Kirurg ved Kvæsthuset og fik 1734 aarligt tillagt 170 Rdl. for at have Tilsyn med Søetatens Pensionister og Fattige. Han afgik herfra 1743 og efterfulgtes af A. C. Trant. *Martin Labes,* der i Tiden fra 1735—1757 udlærte 11 Lærlinge, nød ogsaa som Kirurg stor Anseelse. *Gabriel Wedderkamp* var meget anset som Operatør. Fra 1730—1756 udskrev han 12 Elever. Da det kgl. Frederiks Hospital i 1756 stiftedes, blev han nævnt som en af de Kirurger, Overkirurgen skulde tilkalde i særlig vanskelige Tilfælde[245]). Desuden nævnes *A. G. Muxoll,* der udskrev 7 Lærlinge, *Abraham Jansen* paa Vandkunsten, Enkedronning Charlotte Amalies Livkirurg, *Andreas Baltzer* ved Stranden, rimeligvis en Søn af den fra 1702 nævnte Christoffer Baltzer og Fader til den Christoffer B., som han i 1735 lod udskrive af Amtet. Endelig var der *Johan Henrichsen,* som blev anset for at være en dygtig og erfaren Kirurg. Han boede ved Holmens Kirke og udskrev fra 1730—1753 ialt 7 Elever. I en »Udsigt over Kirurgiens Tilstand« paa den Tid udtaler Dr. Johan Clemens Tode[246]) sig om de daværende Kirurger af forskellige Slags og hævder navnlig, at trods den Nytte, som det senere i 1785 oprettede kirurgiske Akademi gjorde, beviser Tiden forinden, at der ogsaa uden et saadant kunde fremstaa Berømtheder paa det kirurgiske Omraade, og godtgør Rigtigheden af sin Paastand ved at nævne en Del Navne i Flæng, fornemlig dog paa Operatører og Regimentskirurger. »Hvorfor«, spørger han, havde man disse Mænd da allerede? »Fordi de havde Anlæg, Kald, Geni; fordi der altid er Kultur nok til at udvikle de mere end almindelige Talenter«. Efter at han, S. 219, havde givet Amtskirurgerne det Skudsmaal, at der endog var nogle af dem, som ikke gav en *Wohlert,* en *Heussiger* og en *Schønheyder* meget efter, afslutter han nærværende Afsnit med følgende Bemærkning, hvori han med Forkærlighed drager ovennævnte J. Henrichsen frem for Dagen. »Rang alene giver ingen Værd, og den sande Værd behøver den ikke. *Henrichsen* var berømt som en øvet Haandlæge, særdeles heldig i at behandle Benbrud. Naar

nogen kom til Skade paa denne Maade, var Henrichsens Navn i alle Munde. Han var agtet og yndet som en nyttig Borger, som en forjent Videnskabsmand. Hvor han kom, kom en hædret Mand, hvor han sad, blev der et Hædersted. Hvem var denne Henrichsen? Herre Gud! en Amtsbarber, der boede i det lille Hus, i Nr. 1 ved Holmens Kirke; han havde Barberstue og et æret Navn.« — — — —

»Amtschirurgerne examineres ligesom andre Chirurger, de kunde tage i Kur hvad Patient det skal være; de gøre legale Obduktions Forretninger. Hvor er den væsentlige Forskel. De have et Laug. Nu det have Chirurgerne i London ogsaa. John Hunter er Laugsmester. Percival Pott var Laugsmester«.

Næsten alle de nævnte Amtskirurger var i Tidens Løb Oldermænd i Lavet, og dette har ogsaa bidraget til at gøre dem mere bekendt og omtalt. Men da Oldermændene vistnok i Reglen kaaredes efter deres Aldersanciennitet og ikke efter deres faglige Anseelse, er der Grund til at tro, at der blandt de øvrige Amtsmestere fandtes andre, hvis Dygtighed ogsaa var anerkendt, saa det nærmest beror paa en Tilfældighed, naar ikke deres Navne lejlighedsvis findes nævnte.

Skønt det egentlig ingen Sinde godtgøres ved Beviser, er det dog maaske rigtigt, naar der fra forskellige Sider paastaas, at Datidens Barberstillinger var indbringende i pekuniær Henseende og ofte bragte deres Indehavere betydelig Formue. Dette forklarer maaske da, at Amtsposterne var saa efterstræbte af Regimentsfeltskærerne, hvis Tilværelse ved Erhværvelse af et Amt skulde blive baade mere sorgløs og uafhængig, sorgløs, fordi deres Indtægter derved skulde blive større end forud, og uafhængig, fordi de derved f. E. slap for »Subordinationens trykkende Byrde.«

Kjøbenhavns Kirurgers Segl.

SESSIONSKIRURGER OG OPDUKTIONSFORRETTERE.

Ved en i 1740 udstedt Anordning kom Amtskirurgerne i en vis Rapport til Hæren, idet det paalagdes dem at overvære de holdende Sessioner for Landmilitsen. Sessionerne afholdtes 2 Gange om Aaret og til hver Session skulde Oldermanden lade en Amtsmester tilsige til Møde efter Tur. Amtsmesterne var stærkt forpligtet til at møde og kun Sygdom, anmeldt i Tide, var en undskyldelig Udeblivelsesgrund. Naar den Mester, som Oldermanden i Stedet for tilsagte, og hvis Tur det var, vægrede sig ved at komme til Stede, maatte han bøde 4 Rdl. til Lavets Fattigbøsse. Den syge Mester skulde saa møde næste Gang, saafremt han da var rask.

Amtet følte sig ikke tiltalt af dette nye Hverv som Sessionskirurger, saa meget mere som det syntes Stillingen har været ulønnet. Allerede temmelig snart efter Anordningens Udstedelse var det paa Færde med en til Kjøbenhavns Magistrat rettet Skrivelse angaaende Betaling for Møje og hafte Bekostninger ved Landmilitsen paa Frederiksberg. Paa denne Skrivelse indløb der et Svar, som forelaa paa Amtsmødet 20. Marts 1741. Svaret gik ud paa, at Amtet skulde henvende sig til dem, hvem denne Sag angik, Magistraten kunde ingen Anvisning give end mindre nogen Betaling. Det var Kongens Vilje, at Amtet skulde besørge Sessionshvervet, dette blev i alle Smaabyer forrettet af de derboende Kirurger; men forøvrigt troede Magistraten, at der vilde indløbe Betaling. Amtet besluttede derpaa at indgaa med en Skrivelse til Stiftamtmand *v. Gersdorff* for hos ham at faa den lille Fordring betalt. Ikke det heller fik Amtet nogen Fornøjelse af, idet Stiftamtmanden som sin Formening udtalte, at Amtet maatte udrette dette, som Oldermanden betegnede, »kedelige Hverv« ligesom Købstadkirurgerne, uden Betaling. Oldermanden foreslog derpaa, at Amtet skulde give sin Mening tilkende, om man fremdeles skulde søge at opnaa Betaling eller i Stedet for denne indgaa med en Skrivelse til Kongen »og udbede os en anden Naade til Gengæld«. Herefter besluttedes det, »at Sessionen skal overværes af en af vore yngste Kolleger, saa at Amtets Kasse ikke skal have nogen Udgift i den Anledning.« Dette blev dog kun ved Beslutningen for allerede i paafølgende Møde vedtoges at betale »Kollega Schütte« 2 Rdl. for hans Ulejlighed med Sessionsrejsen, hvilke Penge »han ogsaa har modtaget med god Vilje«.

I Amtsmødet 19. Sept. 1740 kunde Oldermanden meddele, at

foruden det kgl. Reskript om Sessionen, havde Amtet ogsaa, gennem Magistraten, modtaget et Reskript om, at ingen maatte tage Stikpenge af Bondesoldaterne under Straf af Næringsfortabelse. Stikpengene gaves for at Sessionsherrerne skulde fritage Bønderkarlene for Soldatertjenesten. Forøvrigt fremkom Reskriptet, saa vidt det kan forstaas, fordi der var klaget over Kirurgerne. Disse har muligt nægtet at udstede Friattester i Tilfælde, hvor de skulde udstedes, naar Karlene ikke har villet give Stikpenge.

Omtrent samtidigt med Sessionshvervet eller maaske lidt før var det tillige blevet overdraget tvende Amtskirurger at forestaa de Besigtigelser og Obduktioner, som forefaldt ved Retsplejen. Foranlediget ved, at disse Kirurger er bleven ked heraf og har nægtet at efterkomme det paalagte, indløb der 20. Juni 1742 en Befaling fra Magistraten om at træffe en Ordning desangaaende, for at dette ikke i Fremtiden skulde gentage sig. Forlangtes der til denne Forretning noget af Lavet, skulde to Amtskirurger tilligemed Stadsfysikus forrette Sagerne. Ordningen skulde fastsættes saaledes, at det gik efter Tur, et halvt eller helt Aar, saaledes som Mesterne selv vilde indrette det. Bestillingen skulde udføres uden Betaling, det vilde jo ikke, som Magistraten mente, falde den ene Mester mere til Byrde end den anden. Befalingen tiltalte aabenbart ikke Mesterne, da de vedtog at besvare den med en Skrivelse, hvori de vilde anføre alle de Ting, der i Befalingen kunde være Amtet til Skade. Samtidig bemyndigedes Oldermanden og Bisidderne til at anvende al Møje for at fri Amtet for denne Bestilling. Foreløbig imødekom Amtet imidlertid Magistratens Forlangende og Mesterne ordnede sig indbyrdes parvis til paa Skift at besørge de forefaldende Okduktionsforretninger. Om Amtet faktisk foretog noget Skridt udover at indgaa med nævnte Skrivelse, skal ikke kunde siges, da der ikke foreligger noget herom, men hvis det har foretaget sig et saadant, er dets Bestræbelser ikke kronede med Held, for i de Barberamtet vedrørende Poster og Artikler, som udkom 15. Jan. 1745, gentages og ophøjes til Lov begge de anførte Bestemmelser, baade Sessionshvervet og Obduktionsforpligtelsen. Den eneste Afvigelse er for Obduktionsforpligtelsens Vedkommende, idet det i de nævnte Artikler hedder, at hvor noget er at erholde, da nyder Mesterne for deres hafte Møje Betaling efter Sagens Beskaffenhed, men hvor Intet er, forrettes slig Obduktion af Amtet gratis.

I Aug. 1743 befaler Christian den Sjette Barberamtet at frem-

skaffe 20 Barbersvende til Søtjeneste. Tillige skulde Amtet opgive Navne og Bopæle paa de Barberer, som ikke har Tilladelse til at praktisere. Befalingen om de 20 Svende var vanskelig at efterkomme, fordi der var Mangel paa saadanne og Mesterne ikke godt kunde afse nogen af de Svende, de havde. Der indløb et Par Dage efter en paamindende Skrivelse til Amtet, og dette besluttede saa, da der endnu manglede 10 Underbarberer, at opgive for Magistraten, at de manglende vilde kunde skaffes tilveje blandt de Ikkeprivilegerede eller Fuskerne. Dette lykkedes dog heller ikke for Amtet, hvorfor det blev henvist til fra Tyskland at forskrive Svende, hvis Omsorg og Forplejning det paahvilede Amtet at bære og bekoste.

AMTSKIRURGINSTITUTIONENS KULMINATION.

Paa nærværende Tidspunkt, omkring Midten af det 18. Aarhundrede, tør det maaske nok siges, at Amtskirurginstitutionen naar sit Højdepunkt af, hvad den havde betydet, betød og kom til at betyde som Lægefaktor i Staten. Det Grundlag, paa hvilket den enkelte Amtskirurgs oprindelige Uddannelse og Udvikling hvilede, var for elementært og ufuldkomment til, at det i Længden kunde bære Institutionen frelst igennem overfor de Krav, som Tidens Udvikling stillede. Med al Respekt for, hvad Amtskirurgerne egentlig praktisk evnede at yde, støttet af den Kundskab, som de paa det særlige Omraade havde erhvervet i Crügers Theater eller iøvrigt tilegnet sig, saa manglede der dem den videnskabelige Basis, uden hvilken de ikke formaaede at holde Stand og hævde den Stilling, som Tidernes Gunst og deres egen Fortræffelighed nu engang havde forlenet Institutionen med. Sagen var, at det attraaværdige Maal for langt de fleste Barbersvende var et Amt, hvorved Erhvervet og Udkommet blev dem sikret. Her blev de staaende. Med Udstaaelsen af Læretiden, med Aflæggelsen af Eksamen og Udredelsen af den kontante Betaling for Amtsrettigheden var Grænsen sat, Herligheden naaet. Derudover greb i Almindelighed ingen Tilbøjelighed dem til yderlig at studere og tage den Grad, der ikke blot vilde have gjort dem mere dygtige og alsidige som Læger, men tillige socialt have banet dem Vej til de højere Læge- og Lærerstillinger i Samfundet.

Egentlig kan det siges, at den Forret, som Amtsprivilegierne gav og havde givet Mesterne, nu kom til at virke som en Hæmsko paa en yderligere Udvikling, idet den i første Omgang udelukkede Nød-

vendigheden af en dybere, grundigere og fremfor alt mere alsidig Kundskabsfylde. Privilegierne gav jo akkurat nok, det absolut fornødne og nødvendige, og dermed slog man sig til Ro. Men selvfølgelig gjaldt det nu som før, at var der en enkelt Svend, hvis Ærgærrighed stilede højere end til Erhvervelsen af en Amtsmesterrettighed, stod der ham jo ikke nogen Hindring i Vejen for, at han virkelig kunde svinge sig til Vejrs, naar han da forøvrigt besad den fornødne Evne, Viljestyrke og Udholdenhed. Historien kan opvise adskillige Tilfælde, hvor Barbersvende, selv af ikke formuende Forældre, har rystet Amtsstøvet af deres Fødder, vandret ad andre ikke slagne Stier for sluttelig at opnaa og indtage Stillinger, der i social Henseende ragede ikke saa lidt op over det almindelige. Her skal nævnes nogle Eksempler.

Johannes de Buchwald, født i Ditmarsken, kom i 1674 til Kjøbenhavn, hvor han traadte i Lære hos sin Morbroder, Amtsmester, *Nicolai Boye*. Herfra fik han i 1680 sit Lærebrev som Bartskærersvend[247]), giftede sig og begav sig samme Aar paa Rejse til Udlandet. Han tog først til Danzig, derfra over Berlin, Hamborg og Bremen til Holland, atter tilbage til Tyskland, videre til Polen, Schlesien og Wien, hvortil han ankom 2 Aar efter sin Afrejse fra Kjøbenhavn. I Wien fik han Plads hos den kejserlige Livkirurg, hos hvem han forblev et Aar, 1684 vendte han saa tilbage her til Byen efter at have været bortrejst de i Artiklerne foreskrevne 4 Aar. Paa sin Rejse havde han i de forskellige Byer dels nydt Undervisning hos berømte Kirurger og Anatomer og dels besøgt Hospitaler og hørt Forelæsninger. I 1686 forlod han atter Danmark og denne Gang gik Rejsen til Paris, hvor han studerede Medicin og Kirurgi, 3 Aar efter vendte han tilbage, ansattes som Kronprins Frederiks Livkirurg og blev 1690 Amtsmester og Kirurg ved Kvæsthuset, idet han 2. Okt. af Enken overtog sin forrige Principals N. Boyes Amt. Samtidig blev han indskreven som Mester i Bartskærlavet. Derpaa foretog han 2 Aar efter en Rejse med Kronprinsen gennem næsten hele Europa, studerede i Montpellier og Angers i omtrent 2 Maaneder paa hvert Sted, vendte Aaret efter tilbage med Kronprinsen og fortsatte sin Næring som Amtsmester til 1697, da han atter rejste til Holland, hvor han i Leyden med overordentlig stor Iver og Flid studerede Medicin.

Her blev han samme Aar, efter at have ladet sig eksaminere, kreeret til Lic. med. Han fortsatte sine Studier herhjemme efter sin Tilbagekomst og tog i Aaret 1700 den medicinske Doktorgrad. Paa

dette Tidspunkt formenes han at være traadt ud af Bartskærlavet. I sidstnævnte Aar udnævntes han til Overmedikus ved Kvæsthuset, blev i 1707 Kongens Livlæge, under Krigen med Sverrig 1711 øverste Feltmedikus, i 1713 tildelt Myndighed til at ansætte og afskedige Kirurgerne ved Hæren, udnævntes 1717 til Justitsraad og kort Tid derefter til Professor ved Universitetet, var i tre Aar Universitetsrektor og udnævntes sluttelig 1728 til Etatsraad. Han døde 10 Aar senere 1738, 80 Aar gl.[248]).

Simon Crüger, f. 1687, hvor vides ikke, var oprindelig Militærkirurg, senere Barber, og skal ogsaa have været Amtsmester, blev 1720 Regimentskirurg ved Drabantgarden, 1727 Kammertjener hos Frederik den Fjerde og 1731 Livkirurg hos Christian den Sjette. 1736 oprettede han sammen med Mensing det anatomiske Theater, ligesom han ogsaa havde vigtig Del i Frederiks Hospitals Oprettelse. Han døde 1760 som Justitsraad.

Wilhelm Hennings, Simon Crügers umiddelbare Efterfølger som Generaldirektør for Kirurgien, modtog ogsaa, ligesom Buchwald og sin Forgænger, sin første Uddannelse paa Barberstuen, idet han lærte hos en Amtskirurg i Glykstadt. I en af Lavets Protokoller skal han, efter hvad der fremdrages i en Amtsansøgning fra 1786, som ganske ung, 21aarig, nylig tilkommen Svend have prentet følgende Data om sig selv:

»Jeg Wilhelm Henrich Hennings, født i Glyckstadt ved Elven i de Holstenske Lande, har lært hos Herr Hannemann og tient i Itzehoe hos sal. Herr Johann Andreas Bandels $^3/_4$ Aar, ligger nu som fremmed Svend hos Hrr. Sievers, hvorfor jeg mig betakker.

Kjøbenhavn den 14. Maj 1737.«

Fast Plads havde han desuden hos Amtsmester *Gamst* og sejlede derpaa som Skibskirurg, hvorefter han blev Reservekirurg ved det anatomiske Theater, for hvilket han 1760 efter Crügers Død blev Direktør efter 2 Aar forinden at være bleven Professer ved Theatret[249]). Han døde i 1794 i en Alder af 78 Aar med Titel af Justitsraad.

Heinrich Callisen, den tredie i Rækken af Generaldirektørerne for Kirurgien, var født i Pretz 1740, kom til Kjøbenhavn som Barberlærling, blev indskrevet i Barberamtet og udskreves i 1758 som Svend. Da Callisen, som Lærling hos en Regimentskirurg, skulde modtage sit Lærebrev i en Zünft-Forsamling af Barberer i Kjøbenhavn »vederfores der ham den Ære«, som hans berømte Biograf, Herholdt, for-

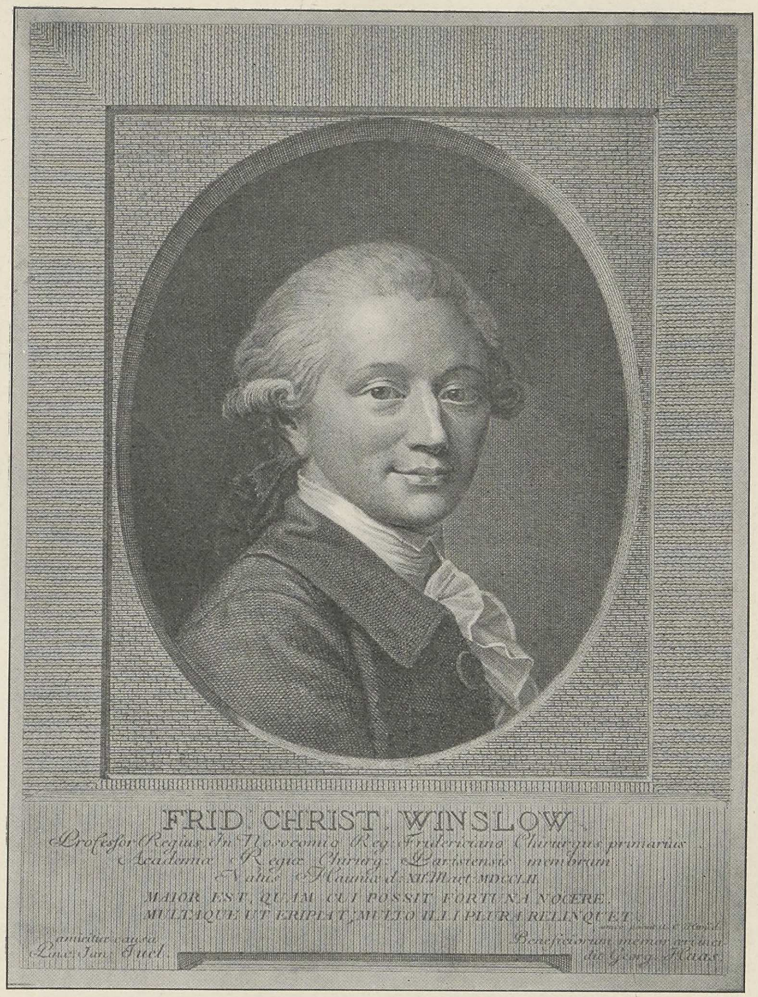

F. C. Winsløw

Professor ved kirurgisk Akademi.

Reproduceret efter et Stik af *G. Haas* tilhørende Læge *Niels Gram*.

tæller, »at han ved et Gilde, som blev givet af Oldermanden og hans Kolleger blev kaldt ind i Stuen for, staaende paa Dørtærskelen, at drikke paa Kongens, Kirurgiens, Barberkunstens og den prisværdige Zünfts Sundhed«[250]). I 1771 blev han Overkirurg ved Flaaden og i 1773 Professor ved Universitetet. Han efterfulgte W. Hennings i 1794 som Direktør for det kirurgiske Akademi og døde 1824, 84 Aar gl. som Konferentsraad og dekoreret med Dannebrogsordenens Kommandørkors.

Af andre bekendte udlærte Kirurger skal nævnes Rau, Georg Heuermann, der disputerede i 1749 for den medicinske Doktorgrad, F. C. Winsløw og Johan Clemens Tode, Professor og Medicinalforfatter, alle Folk, der havde modtaget deres første kirurgiske og praktiske Undervisning i og ved Barberstuen. 1783, 4. Dec. lod nævnte Over-Hospitalskirurg *Frederik Christian Winsløw* ved det kongelige Frederiks Hospital sig introducere i det kirurgiske Amt og erlagde det sædvanlige Gebyr[251]). Han blev Professor ved kirurgisk Akademi 1785 og Hofmedikus 1801.

Med Oprettelsen af Frederiks Hospital 1756 og Fødselsstiftelsen 1759 tog Tingene nu en anden Retning. Ved Hospitalet ansattes der en Del Kirurger i Egenskab af faste Læger, ligesom ogsaa »tvende Studiosi Chirurgiæ eller saakaldte Svende«, mod frit Underhold og en mindre Løn, og det var navnlig disse, der her, ved det fyldige Materiale, Hospitalet formentligt afgav, fik en gunstigere Lejlighed til at erhverve sig den praktiske Øvelse, end de i Barberstuen sporadisk optrædende Tilfælde kunde give dem.

De Kirurger, der ønskede Ansættelse i Provinserne, blev det paalagt at søge den ny oprettede Fødselsstiftelse, for at de derved kunde erhverve sig »fornøden Kundskab og Indsigt i Jordemodervidenskab«[252]).

I det hele taget faar man, efter disse to Anstalters Fremkomst, det Indtryk, at Grunden nu saa smaat skrider bort under Barberkirurgernes Institution. Trods den nye Læreanstalt, Anatomitheatret, den ændrede Undervisning og den deraf flydende Udvikling af den videnskabelige Kirurgi, staar Institutionen desuagtet urokkelig og fast, fordi Svendene, ogsaa efter Læretiden, ikke kunde faa Anvendelse for deres Færdigheder andre Steder end hos Barbererne og Regimentskirurgerne, og deres selvstændige Virksomhed sluttelig kun kunde blive henholdsvis Amtsmester eller Regimentskirurg eller begge Dele i Forening. Nu derimod da der aabnede sig Adgang for dem til An-

sættelse paa Hospitalet eventuelt senere som Provincialkirurger eller som Overkirurger, nu var man ikke længer til den Grad afhængig af Institutionen og denne, paa sin Side, var ikke heller længer Indbegrebet af al udøvende Kirurgi herhjemme. Følgelig maatte den vakle i sin Grundvold.

Til Gengæld staar dog Amtsautoriteten endnu usvækket. Det laa fremdeles ene i Amtets Hænder at ind- og udskrive Lærlinge, ogsaa dem, der var i Lære hos Militærkirurgerne. Disse kunde antage Lærlinge og lære dem Kirurgvæsenet, men de formaaede ikke at gøre dem til Svende, dertil skulde de have Amtets Hjælp. Amtet kunde dog ikke nægte at udskrive en Lærling, der havde lært hos en Feltskærer, naar det godtgjordes, at Lærlingen forstod sine Sager, en Bestemmelse, der yderligt fastsloges i et Reskript af 7. Dec. 1775. Dette fremkom paa Foranledning af, at en Kirurg paa St. Hans Hospital havde ansøgt om, at det maatte blive befalet Amtet at løsgive ham hans Lærling, hvad Oldermanden i Lavet havde været uvillig til.

Det medicinske Fakultet, for hvilket Sagen mulig havde været indanket, gjorde gældende, at det vel ikke ifølge Lavsartiklerne, selv efter den strengeste Fortolkning af disse, kunde tilkomme Ansøgeren at lade Lærlinge ind- og udskrive, men, da Kirurgiens Stilling siden Artiklernes Fremkomst aldeles havde forandret sig, saa der nu var adskillige Hospitalskirurger, som vel er eksamineret, men dog ikke Amtsmestere, og da disse Kirurger har langt bedre Lejlighed end Mesterne til at oplære duelige Drenge, da vilde det være ubilligt, om disse Drenge skulde udelukkes fra Amtets Rettigheder. Barberamtet tilligemed dets Oldermand skulde derfor ikke alene i dette Tilfælde men og i Almindelighed, for Fremtiden indskrive og til Svende udskrive, imod den fastsatte Godtgørelse, Drenge, »som af Militærkirurgerne og de beskikkede Hospitalskirurger bliver antagne og oplærte« [253]).

25. Okt. 1775 indgav Amtet til Kongen en Skrivelse, som det anmodede Magistraten om at anbefale og hvori det ansøgte, om Kongen vilde overgive den kirurgiske Post ved Fattigvæsenet til Stadskirurgerne, eller de derværende Kirurger maatte blive opfordrede til at købe de ledige Amter. Paa denne Skrivelse faldt der en Resolution ved Reskript af 17. Jan. 1776.

BARBERLÆGER.

DET KIRURGISKE AKADEMI.

I den paafølgende Periode indtraf der en Begivenhed, som med et Slag nær havde gjort det af med Barberkirurgernes Institution.

Den før omtalte Kamp imellem Kirurgerne, i dette Tilfælde altsaa de ledende Kirurger udenfor Amtet, og Medicinerne var fremdeles staaende og Stridsspørgsmaalet var Kirurgernes Uafhængighed. Medens disse paa den ene Side strider for at opnaa fuld Selvstændighed, altsaa Uafhængighed af det medicinske Fakultet, kæmper Medicinerne paa deres Side for at bringe den kirurgiske Fraktion og dens Læreanstalt ind under Universitetet. Denne Del af Kampen, der skrev sig fra Forordningen af 1740 om det medicinske Fakultet, hvorved dette, som før omtalt, fik Haand i Hanke med Kirurgien, fandt sin endelige Afslutning 45 Aar senere ved Oprettelsen af det kirurgiske Akademi 22. Juni 1785. Det var denne Gang, ligesom i 1736, Kirurgerne, der gik af med Sejren, Medicinerne fik ikke deres Ønske opfyldt, Barbererne — blev sat ud af Spillet.

Hensigten med det kirurgiske Akademi var, næst efter at afløse det indtil da bestaaende anatomiske Theater, at skabe en selvstændig kirurgisk Institution, som blev skilt fra ethvert Maskepi eller Sammenhæng med Fakultetet og som i Rang blev sideordnet Universitetet. Dette opnaaedes ogsaa fuldstændig ved 1785 Forordningen. Heri bestemtes Professorernes Antal til tre, nemlig Generaldirektøren for Kirurgien (W. Hennings), Hofkirurgen og den første Kirurg ved Frederiks Hospital. Disse i Forbindelse med Kongens Livkirurg og de øvrige Hofkirurger udgjorde Akademiets Styrelse. Selve Anstalten fik Prædikatet kongelig og Kirurgerne hævedes ved Forordningen i Rang med Lægerne.

Ved Oprettelsen af Akademiet skete der en Sondring af Kirurger og Barberer, den i Systemet tætte Forening af Kirurgen og Barberen opløstes, Baandet, der knyttede Disektions- og Barberkniven sammen, overskares. Nu gik Kirurgvejen ikke længer, som forhen, nødvendigvis kun igennem Barberstuen, nu blev Kirurg og Barber fremdeles ikke noget ensbetydende Begreb, hvormed der dog ikke i det hele skal være sagt, at Barbersvendene ikke kunde blive Kirurger og Amtsmesterne ikke vedblive at være det. Saa intim var Forbindelsen, og saa indlevet, at da Badersvend *J. G. H. Weiskoph* i Begyndelsen

af 1785, altsaa kort forinden Akademiets Stiftelse, vilde tage Eksamen, kunde Oldermanden 18. Febr. 1785 formentlig med fuld Ret til Justitsraad Hennings indgaa med en Protest herimod, fordi Weiskoph ikke var oplært ved Kirurgien, under Henvisning til at Forordn. ikke tillader nogen at admitere til kirurgisk Eksamen, uden alene Studiosi Chirurgiæ. »W. kan som Badersvend ej vente at blive inkorporeret i Amtet.«

I sin Skrivelse til Hennings udtalte Olderm. desuden: „Amtet gør ſig iøvrigt forſikret om Deres Velbyrdigheds Underſtøttelſe imod ſlig attraaendes præjudicerlig Omgang allerhelſt Weiskoph" . . . en Forsikring, som Hennings altsaa godt halvandet Aar senere svigtede ved at være med til Udstedelsen af Weiskophs Testimonium.

Den 9. Okt. og følgende Dage 1786 gik nemlig Johan Georg Heinrich Weiskoph op til Eksamen og bestod den med 2. Karakter, hvorefter han, som alle andre eksaminerede kirurgiske studerende, kaldtes Candidatus chirurgiæ.

Paragraf 12 i »Forordningen angaaende et kongl. chirurgisk Academies Stiftelse og Indrettelse i Kjøbenhavn«[254]) blev det Sværd, der overhuggede en næsten 300aarig Forbindelse mellem den kirurgiske Lægevidenskab og Barberhaandværket. I sit andet Afsnit udsiger nemlig bemeldte Paragraf 12, at »ved et Barberamts Rettighed skal i det Højeste Frihed til at aarelade, trække Tænder ud og sætte Klyster, være forbundet; men hvo, som fra denne Forordnings Bekiendtgørelses Dato af vil købe sig en saadan Amtsrettighed og tillige udøve Kirurgien, skal først af Akademiet været prøvet, erkendt dygtig hertil og forsynet med det sædvanlige Testimonio, hvilket Testimonium ogsaa berettiger ham til fri Udøvelse af medicinsk og chirurgisk Praxis, uden at besidde et Barberamts Rettighed«. Selv de daværende Barberkirurger, baade i Danmark og Norge, i Stæderne og Byerne, hvor Barberamter maa holdes, med Eksamensbevis altsaa fra Fakultetet eller det Crügerske Theater, skulde, for at beholde Tilladelsen til fremdeles at udøve Kirurgien, aflægge Prøve ved Akademiet. Det hedder nemlig udtrykkeligt, »at Ingen har eller skal have Tilladelse til at udøve Kirurgien, som ikke af Akademiet er prøvet og dertil dygtig befunden.« Desuagtet synes der at have været gjort en Undtagelse, idet Amtsmester F. M. Nordlien er optagen i Amtet 15. Sept. 1788 uden andet Testimonium end fra Amphiteatret, og noget tvivlsomt stiller det sig vistnok, hvorvidt alle de daværende Amtsmestere tog deres Eksamen om ved det kirurgiske Akademi. »De

af Physicis i de tydske Provindser hidtil foretagne Prøvelser skulde ikke være tilstrækkelige, ja i Fremtiden helt ophæves, og endnu mindre vilde Barberamts Rettighed de Steder medføre Frihed til kirurgisk Praksis.«

Samtidig med at Forbindelsen mellem Kirurgen og Barberen hævedes, knyttedes en ny mellem Kirurgien og Medicinen, idet der hjemledes den kirurgiske Kandidat med Afgangsbevis fra Akademiet Ret til ogsaa at give sig af med medicinsk Praksis. Derimod blev det ikke tilladt den medicinske Kandidat, hvis Eksamen var aflagt for Fakultetet, at praktisere som Kirurg[255]). En Forordning af denne Beskaffenhed, dens Fortræffelighed iøvrigt ufortalt, kunde selvfølgelig aldeles ikke passe Barberamtet, og det benyttede ogsaa Lejligheden til i det første Møde efter dens Udstedelse, 21. Juli 85, at udtale sig særlig imod dens Paragraf 12, der formentes at være til Skade for Amtet. Dette fattede den Beslutning at indgaa med en Skrivelse til Kancelliet om Opretholdelse og Haandhævelse af Amtets Privilegier. Denne Skrivelse eller Ansøgning paalagdes det Magistraten og Akademiet at udtale sig om, og uden at Kancelliet tog Stilling til Sagen eller fattede nogen Resolution, nøjedes dette simpelthen med at tilstille Amtet Akademiets Erklæring. I denne, som Amtet modtog i Jan. 1786, indtog Akademiet en absolut afvisende Holdning overfor Amtets Begæring og dette besluttede da atter at henvende sig til Kongen og i sin Ansøgning bl. a. at gendrive Akademiets Erklæring og paavise det ugrundede heri.

Det, der straks vakte Amtets Uvilje mod denne Paragraf, var den Passus, som udtalte, at det ikke var nødvendigt at købe et Barberamt, for at kunne udøve Lægepraksis. Amterne maatte jo derved fuldstændig gaa ud af Pris, i ethvert Fald tabe betydeligt til alvorlig Skade for Ejerne og deres Arvinger. Men der kom en anden Ting til, som gjorde Mestrene endmere betænkelige og som ogsaa affødte den nævnte nedenfor anførte meget omfangsrige Ansøgning eller rettere Besværing fra Amtets Side til Kongen. I det der nemlig ikke i Forordningen af 22. Juni 1785 var indsat nogen hindrende Bestemmelse i Form af Eksamen e. l. som forhen for at tilkøbe sig et Amt, saa var der de ueksaminerede Svende og andre, som greb Lejligheden til for en rimelig Penge at blive Amtsejer og drive Professionen. Her var et Forhold, der i nok saa høj Grad som det førstnævnte kom Amtsmesterne paa tværs. Nu var der ingen Maalestok for, hvem der blev Amtsherre, idet Adgangen stod aaben for Kreti og Pleti, for en-

hver, som havde Lyst og Evne til at købe. Dog med dette mente Amtet sig endnu mindre tjent. Amtsrettigheden tillod nu efter 1785 kun den Frihed, foruden Barbering, at aarelade, trække Tænder ud og sætte Klyster, medens Amtsmesterne med Eksamen maatte befatte sig med al Lægegerning. Skellet mellem de Amtsmestere, der havde Praksisret, og de, som ikke havde, vilde vanskeligt kunde drages af udenforstaaende. Dog blev det foreløbigt de eksaminerede Barberkirurger, der fremdeles gav Amtet sit Præg, og det var denne Omstændighed, som det formentes de amtskøbende vilde benytte sig af ved at kurere i Flæng, kirurgisk og medicinsk, i Ly af Lavets Autoritet og under dets Mærke og Stempel, uden at det vilde være Autoriteterne og de virkelige Amtslæger fuldt ud muligt at kontrollere og paatale Overgrebene. Her var altsaa fra Fuskeres Side et Indgreb sandsynligt, som ikke heller udeblev og som det for Amtet gjaldt at faa afværget med Eftertryk. Der var saaledes allerede rettet Klage over nogle Barbersvende, som havde tilkøbt sig Amter uden at have aflagt Eksamen og fire »Fuskere«, der skulde have nedsat sig som Barberer og hængt Bækkener ud ligesom Amtsmesterne.

Amtets omtalte Ansøgning er dateret Maj 1786 og gaar i sin Indledning ud paa, at Forordn. af 22. Juni 1785 maa forandres derhen, „at Ingen ligesom forhen maa tilkiøbe sig noget Barber Amt eller nyde Amts Rettighed førend han har underkasted sig den ved Privilegierne af 1684 og Anordn. af 1685 og 1736 samt Forordn. af 22. Juni 1785 befalede Eksamen."

Oldermanden fremfører, „at det er blevet ham paalagt at nedlægge for Kongens Trone denne Ansøgning, hvorved Amtet anraaber om hans Beskyttelse, ifølge de Amtet forundte Privilegier«.

Allernaadigste Konge!

„Fra Barberamtets Oprettelse her i Staden har det ved de allern. udgangne Anordn. af 1685 og 1736 været anset ligesom vigtig, som høyst nødvendig, at de som ønskede at indlemmes i Barbeer Amtet, og at nyde Amts Rettighed, først maatte aflægge Prøve paa deres Erfarenhed, og tage Attestatum, hvilket tillige bevises med det Amtet allern. forundte Privilegium af 1684 dets 2 §, der udtrykkelig befaler: „naar nogen Mester dør eller afgaar, da skal Mand eller Svend, som udi hans Stæd i Lauget begierer at indtages, af det Medicinske Facultet udi nogle af de ældste Mesteres Nærværelse examineres, og om deres Dygtighed tage deres Attestatum, hvorefter da hannem i Lauget at komme maa bevilges." Bemeldte Privilegiums

5 § udtrycker sig ligeledes, „at da nu fleere Personer er givet Leylighed i Lauget at indkomme, saa det er at formode, at Staden nu med dennem kan være forsynet, da skal ingen, i hvo de end er eller være kunde, understaae sig imod Badskiær Lauget at fuske, enten med at Barbere, forbinde, aarelade eller heele nogen Saar, eller Skade, hemmelig eller Aabenbare, under 12 r. Straf saa tidt det dennem kan overbeviises, endvidere bydes i bemeldte Privilegiums 6te §: „at Badstue Mændene ey maa giøre Badskiær Lauget nogen Indpaß udi deres Konst" enten med Barbere, Aareladen, Patienter at forbinde eller curere, ey heller Barbeer, eller Bartskiær Skilt at udhænge under 10 r Straf, for hver de befinder sligt at have giort". Og endelig er den 8 §'s Indhold, at det icke maa tillades nogen i de andre Stæder i wores Riger og Lande, at nedsætte og Badskiær Kunsten bruge, som ej først af Facultate Medica, og nogle Mestere heraf Staden er examineret, og dygtig befunden og derom have deres Attestatum, ey heller maa nogen Occulister, Brock- eller Steensniider eller Landsfarer, sig understaae nogen Patient at antage, med indvortes eller udvortes Medicin at curere, uden hand af Facultate Medica dertil er befunden beqvem, findes herimod nogen at giøre, bøde derfor 12 r".

Af foranførte Troer ieg dette nu allerunderd. at være beviist, at Barbeer Amtet, endog fra de ældste Tiider, ikke aleene har været tilladt, men endog paalagt og befalet førend en Mand eller Svend i Amtet maatte indlæmmes eller nyde Amts Rettighed, at underkaste sig Examen Anatomiæ et Chirurgiæ Publikum, saa hellig som nyttig og vigtig har vi holdt over denne Lov; Hellig for at efterleve Deres Mayst. allernaadigste Villie; Nyttig som høyst Gavnlig for det Almindelige; og vigtig, som høyst nødvendig for at conservere Amtets Credit, og tilvende sig Publici Tillid og Fortroelighed; At dette vores Opgivende medfører Sandhed, vil af vedlagde Herr Conferentsraad og Politiemester Fædders Dom, over en ifølge vores Privilegiers Bydende, uberettiget Person erfares, som herved allernaadigst fremlægges under Litr. a., og hvilket sig allerunderd. maae anmærke til Styrke for de os allernaadigst forundte Rettigheder ved Privilegiumet af 1684 og de allernaadigst udgangne Anordn. af 1685 og 1736, som og at Deres Kgl. Mayst. Selv igiennem Deres Mayst. Danske Cancellie adskillige Gange allernaadigst har biefaldet vores imod adskillige Personer giorte Paastand om at underkaste sig den allernaadigst anbefalede Examen førend de i Amtet kunde indlæmmes eller nyde Amtsrettighed, en naturlige Følge af det Almindelige vel og Biedrag til Chirurgiens Udbredelse; saa sandsynlig denne Hensigt har været og virkelig er, saa forvisset giøre vi os allerunderdanigst Haab om Deres Mayst. allernaadigste Beskyttelse i denne Post.

Allernaadigste Konge!

Ved Deres Mayst. allernaadigste Forordning angaaende et Kongelig Chirurgisk Academies Stiftelse og Indrettelse af Dato 22. Juni 1785 dens 12 §: hedder det. „Ved et Barbeer Amts Rettighed skal i det høyeste Friehed til Aarelade, trække Tænder ud, og sætte Clysteer være forbunden, men hvem som vil kiøbe en saadan Amts Rettighed, og tillige udøve Chirurgien, skal først af Academiet være prøvet, erkiendt dygtig hertil, og forsynet med det sædvanlige Testimonio". Følgelig vil heraf sluttes, at enhver der har formue til at kiøbe sig et Amt, skal Lauget antage som Amtsbroder, og uden at underkaste sig nogen Examen være berettiget i det mindste at udøve det forbemeldte Forordnings 12 § indeholder, hvorudi han er lige saa uerfaren, som i det øvrige i heele Chirurgien; at Barbeere er kun for nærværende Tiid en Bii-Omstændighed, der sætter en Amts Mester istand til at holde endeel unge Mennesker i Virksomhed, og ved et dueligt subject iblandt, at danne en duelig og nyttig Borger for Staten og det almindelige; Men skal Amtet aleene bestaae af saadanne uerfarne Mænds indlemmelse i Amtet, hvormeget ere vi ikke da fra 12 til 21 Mestere, hvortil Amtet er forøget, berøvet i vores Indkomster og Næringsvey, ja; hvor høyst skadelige følger vil icke denne Indskrænkning drage efter sig for det Almindelige, der ved Erfarenhed af Amtets Dulighed, forhen har forskaffet sig det Almindelige Tillid og Credit og saaledes ved enkelte Personers, uerfarenhed i Chirurgien berøve den fra de ældste Tider erhvervede Tillid og med samme den største Deel af vores timelige Velfærd, hvor faa vil Chirurgi Antallet blive, da Erfarenhed har lært, at de fleste af vore store Chirurgi gradeviis i deres Kundskab og Indsigters Udvidelse er gaaet frem fra Barbeerstuen af; Hvormed skal den duelige Amts Chirurgus belønnes og han med en talrig Familie opholdes, naar Sygdom og Alderdom nægter ham at udøve Praxin; Forhen var Intraderne af Barbeer Stuen ham en soutiendt, men dette Haab berøves Ham nu som det eneste de uerfarne i Amtets indlemmelse kan udøve og tildrage sig, ja! Allernaadigste Konge, vore ivrige Bestræbelser for at naae en fuldkommen Indsigt i Chirurgien bliver frugtesløs, naar den uerfarne skal sættes i lige forfatning med den Erfarne, og den uvirksomme nyde lige Rettighed med den virksomme. Tillidsfuld derfor til Deres Kongelige Mayst. Naade og Retfærdighed fordriste vi os i allerdybeste underdanighed at nedlægge denne vores allerunderdanigste Ansøgning som grundet paa Billighed og anseet som høyst nødvendig til det Almindeliges vel og Barbeer Amtets Enigheds vedligeholdelse og dets indsigters udbredelse; hvorfore vi allerunderdanigst bønfalder, at Forordningen af 22 Juni 1785 dens 12 § maatte forandres derhen: At ingen ligesom forhen, maa tilkiøbe sig nogen

Barbeer Amt eller nyde Amts Rettighed, førend han har underkasted sig den ved Privilegiumet af 1684 og Anordningerne af 1685 og 1736 samt Forordningen af 22 Juni 1785 allernaadigst befalede Examen.

Overforestaaende vores allerunderdanigste Ansøgning har det behaget det Kongelige Danske Cancellie at lade sig meddeele saavel Magistratens som det Chirurgiske Academies Erklæring, hvornæst os, uden videre Resolution paa vores Ansøgning at erholde, er tilstillet dette Academiets Betænkning, saaledes lydende: „Da Stads Chirurgi her i Staden søge og ved adskillige Leiligheder har søgt at forøge deres Næringsbrug ved et og andet foretagende deres egentlige Metier aldeles uvedkommende, da de for exempel have kiøbt Brygger Gaarde, entreret i Handels Selskaber o. s. v. og i slige Tilfælde dog alletiider tilegnet sig Barbeer Amts Rettighed og Grundet deres Privilegier paa gamle Data, samt adskillige Dem som tillige Chirurgi derfor paalagdte forbindtligheder, hvortil kommer, at Forordningen af 22 Juni dette Aar dens 12 §. vel icke tillader Amts Barbeerer at udøve Chirurgien, men aldeles icke forbyder examinerede og med Academiets Testimonium forsynede Chirurger at kiøbe sig slige Barbeer Amter med hvilke og hvorvidt en uden Examen kan kiøbe et saadant Amt, Academiet icke befatter sig, overladende den Sag til Barbeer Amtet og Oldermanden, men anseer det for sin Sag at paasee at ingen faaer Tilladelse at udøve Chirurgien, som icke ved Academiet har taget sin Offentlige Examen, enten han har et Amt eller icke, hvorfore Academiet finder endog den ringeste Forandring i forbemeldte forordnings 12 §. ey aleene unødvendig, men virkelig skadelig, ei at tale om, at det hidindtil icke er bleven mærket, at Amts Chirurgi, hvoraf de fleste lade sig nøye med Barberen, have dannet gode Lærlinge, men at disse efter ringe Evne have profiteret af de Offentlige Anstalter, og disse forblive frie og pleyede for alle de Lærvillige, uden undtagelse, og hvad den paastand angaaer, at alle Amts Barbeerer skulle tillige være Stads Chirurgi, da ønsker Academiet, at de virkelige Chirurgis Antall derved kunde forøges, Men da Examina ved de før Forordningen af 22 Junii værende Anordninger, som oftest formeget har maattet lempes derefter, naar en Amts Barbeer maatte tillige være Stads Chirurgus, saa er Academiet forsikkret om, at det icke vilde være Publikum til fordeel, men derimod til største Skade, naar den ringeste Forandring herved skulde finde Stæd; og endelig, om Magistraten med legale besigtelser, Obductions eller Sessionsforretninger nogen Tiid skulle finde sig i Forlegenhed, bliver Academiet altiid istand til at giøre de derved fornødne foranstaltninger, hvorhen Magistraten i slig mødende Omstændigheder, sig altid kunde henvende".

Allerunderdanigste Konge!

Hensigten med Cancelliets Correspondence med det Kongelige Chirurgiske Academie maa have været denne: at blive underretted om hvorvidt Barbeer Amtets ved forbemeldte Forordnings 12 §. blev berøvet eller indskrænket i de Rettigheder de ved deres Privilegium af 1684 og Anordningerne af 1685 og 1736 allernaadigst er forundte, men i den heele Erklæring findes intet, der oplyser eller besvarer dette Spørgsmaal. Thi om en Amts Chirurgus enten ved arvelig Fordeel er bleven Eyere af en Brygger Gaard og Interessent i et Handels Selskab eller Omstændighederne har sadt ham i den nødvendighed, at han har maattet give sig af med sligt, er Sagen her handles om ligesaa uvedkommende, som det er aldeles ubevisligt, at nogen tillige med at være Amts Chirurgus enten betiener eller betient sig af omrørte Næringsvey

At Amtets Grund er deres Privilegier paa gamle Data, skulle man formode, det Kongelige Chirurgiske Academie ikke blindt hen skulle have beundret da disse icke ere tilbagekaldte, men stedse af Deres Kongelige Mayst. forfædre fornyede indtil Aaret 1730, da de til Trycken blev befordrede og disse Data ere det, der beviser vores Eyendoms Rett og Rett til at udøve Chirurgien i det Heele, der nu ved bemeldte forordnings 12 §. indskrænkes til enkelte Deele, uden enten vore Privilegier eller de i Følge deraf allernaadigst udgangne Anordninger ved forbemeldte Forordning ere tilbagekaldte, altsaa contradictorisk som det Chirurgiske Academie selv har anmærket ved at tilstaa, at Forordningen af 22 Junii f. A. dens 12 §: vel ikke tillader Amtsbarbeerer at udøve Chirurgien, men aldeles ikke forbyder examinerede og med Academiets Testimonium forsynede Chirurger at kiøbe sig slige Barbeer Amter, med hvilken og hvorvidt nu uden Examen kan kiøbe et saadant Amt, Academiet ikke befatter sig, overladende den Sag til Barbeer Amtet og Oldermanden.

Hvorimod vore Privilegier af 1684 og Anordningerne af 1685 og 1736 Stricte befaler, at ingen maa tilkiøbe sig Amts Rettighed uden at have underkasted sig Examen; paa Grund heraf har vi søgt Øvrighedens Assistence, som er befaled at handthæve og tilhielpe os den Rett vore Privilegier og de i Følge deraf udstædte Anordninger giver os, imod Fuskere, som i denne Tiid har nedsadt sig her i Staden som Barbeerer og udhængt Bækkener uden at have underkasted sig den anbefalede Examen; Men denne billige Fordring er bleven os nægted paa Grund af Forordningen af 22. Junii f. A. den 12 §. og paa den Maade vil Amtet inden føye Tiid blive opfyldt med Fuskere, naar de, der skulle handthæve sligt, selv søge Leylighed at beskytte dem og derved tilintet giøre Deres Mayst. allernaadigste Villie, der ved vores Privilegier og de allernaadigst udgangne Anordninger befaler vores Rettighed aldeeles at være

og blive uforkrænket, endvidere udelader det Kongelige Chirurgiske Academie sig, at det ikke er bleven mærket, at Amts Chirurgi, hvor af de fleste lade sig nøye med Barbeeren, have dannet gode Lærlinger. For at give dets Paastand des større Vægt, betiener Academiet sig her af en Sætning, der er ikke videre nærgaaende for Amtet end høyst farlig for det Almindelige, om det forholdt sig saaledes. Vi kunde til vores fuldkomne Beroligelse overse dem med saa meget des større ligegyldighed som Amtets Protocoller fremviser en Mængde Exempler paa det Modsatte, af disse ville vi for at undgaae vidtløftighed kun anføre et, i Protokollen med disse Ord.

„Jeg Wilhelm Henrich Hennings født i Glückstadt ved Elven i de Holstenske Lande, har lært hos Herr Hannemann og tient i Itzehoe hos Sal. Herr Johan Andreas Bandels 3/4 aar, ligger nu som fremmed Svend hos Herr Sievers, hvorfore ieg mig betakker.

Kiøbenhavn, den 14 May 1737".

Hvo tør nægte denne for sin Kundskab bekiendte Mand en udstrakt Indsigt i Chirurgien, men videre icke, og hans egne Ord, at han er gaaet frem fra Barbeer Stuen og Gradeviis banet sig Veyen, ved en udvirket Kundskab til at være Chirurgiens General Directeur, og endelig tilstaaer det Kongelige Chirurgiske Academie, at det for Forordningen af 22 Junii f. A. som oftest for meget har maattet læmpe Examina derefter, naar en Amts Barbeer maatte tillige være Amts Chirurgus. Er dette deres Opgivende en Sandhed, da burde de at Straffes, som Mænd der ikke haver handlet efter Deres Mayst. allernaadigste Villie, eller efterkommet deres Embeds Pligter, som Mænd, der har bevidnet Duelighed og Indsigt for dem hvis aflagte Prøver ikke fortiente det, om Mænd der nu maatte tilskrives hvad Uhæld her af har maattet flyde, da de ved deres meddeelte gode Vidnesbyrd har ladet Fuskere tildrage sig det Almindeliges Tillid og Fortroelighed; Hvorvidt saadanne Mænds Erklæringer bør staae til Troe, da maa deres egen Tilstaaelse, om ureedelig at have handlet maa slutte at denne deres Erklæring ligeledes er Grundet paa samme, indstilles til Deres Kongelig Maytt. allernaadigste Omdømme. Men nu vidner og vores forhen giorte Paastand, at Sr. Grüner og Harhoff icke vare saaledes examinerende at de kunde ansees som duelige Chirurgi, at være vel grundet.

Vi bønfalde om og forhaabe allerunderdanigst Deres Kgl. Maytt. allernaadigste Biefald paa denne vores Ansøgning især siden Academiet uden at have indhentet Amtets Betænkning, have faaet udvirket den 12 §. der ey aleene berøver os vores ved Deres Maytt. forhen giorte allernaadigste Anordninger ind-

rømme under Eyendoms Rett, men har endog foruden vores velfærds Spilde, de skadeligste Følger med sig for det Almindelige, naar Amtet, der forhen har bestaaet af lutter examinerede, og til enhver Chirurgisk Operation dygtig erkiendte Mænd, nu skulle deeles i 2de Partier, hvoraf det ene skulle, bestaae af saadanne der ei kunde fortiene andet Navn, end fuskere, og det andet af examinerede Chirurgii, den Paapasseligste Øvrighed og den nidkæreste Oldermand ville aldrig være istand til at forebygge de Ulycker saadan Sammenblanding ville drage efter sig, ja, lad os endog sætte at Fuskere efter at have mishandlet blev opdaget og straffet, hvad Gavn kunde vel den Elendige, der havde lidt skade paa sine Lemmer have deraf naar han, fordi man havde givet en Fusker Amts Rettighed, formedelst sin uheldige uvidenhed om, enten det var en Fusker eller en examineret Chirurgus han overgav sig til, maatte være en Krøbling sin Livs Tiid; ja endog i fiendtlige Tiider, naar Amts Chirurgi skal være det samme for Borgerne, som Regiments Feltskiær og Divisions Chirurgii for Deres Maytt. Militaire Etat til Lands og Vands, hvor Ullyckelig ville da Landets Tilstand blive, naar Tiden og Omstændigheederne ikke tillader de ulyckelige noget Valg, men anseer den nærmeste for den dueligste.

Af hvad vi her saaledes have Oplyst, maatte allernaadigst betragtes hvor nødvendigt det er, at forordningens 12 §: forandres derhen at vores Privilegier af 1684 og de ifølge deraf allernaadigst udstædte Anordninger af 1685 og 1736 maatte blive og være som Deres Maytt. allernaadigst har befalet uforkrænket.

Datum ut supra.

Allerunderdanigst

C. C. Siemssen
Oldermand.

Fem Maaneder efter at Amtet havde indgivet sin Ansøgning imødekom Kongen denne ved Udstedelsen af følgende Tilkendegivelse:

Christian den Syvende o. s. v.

Vor synderlig Gunst tilforn! Udi indkommen Ansøgning, som er os allerunderdanigst bleven refereret haver Oldermanden for Barber Amtet her i Staden Christian Caspar Siemsen og Biesidderne Johann Heinrich Rathsach og Christian Friderich Buschov for os allerunderd. andraget, at udi det Amtet i Aaret 1684 meddelte Privilegium, saavel som de senere Anordninger, er det befalet, at ingen derudi maa indtages, eller nyde Amtsrettighed, uden at have underkastet sig Examen anatomiæ et Chirurgiæ Publi-

kum, hvilket og skal være anseet rigtigt og nødvendigt, for at conservere Amtets Credit og tilvende sig Publici Fortroelighed; Men, da udi den angaaende et Chirurgisk Academies Oprettelse af 22. Juni a: p: allern. udgangne 2 § er indført: At ved et Barbeer Amts Rettighed skal i det høyeste Friehed til at Aarelade, trække Tænder ud og sætte Klyster, med videre, være forbunden, men hvem som vil kiøbe sig saadan Amts Rettighed og tillige udøve Chirurgien, skal først af Academiet været prøvet og kiendt dygtig dertil, samt forsynet med det sædvanlige Testimonio. Saa skal nogle deraf taget Anledning at kiøbe sig et Amt, uden at underkaste sig nogen Examen ligesom og 4re Fuskere i denne Tiid skal have nedsadt sig som Barberer og udhænge Bækkener, ligesom andre Chirurgi, der har lært og udstaaet Examen, hvorved Amtet berøves deres Indkomster og Næringsvej, endskiøndt Barbeeren for nærværende Tiid ikkun er anseet som en Bie Omstændighed, der sætter en Amts Mester til at holde endeel unge Mennesker i Virksomhed, og ved et dueligt Subject at danne en nyttig Borger for Staden, igiennem hvilken Vey mange og ere blevne duelige Chirurgi; Og som det vilde geraade til deres Velfærds Spilde, om Amtet, der forhen har bestaaet af examinerede og til enhver Chirurgisk Operation dygtig erkiendte Mænd, skulle nu deeles i twende Partier, hvoraf den ene skulle bestaae af saadanne, der ey kunde fortiene andet Navn end Fuskere, og det andet af Examinerede Chirurgis, haver Suplicandterne derhos allerunderdanigst anholdet, at bemeldte 12 § maatte forandres derhen: At ingen ligesom forhen, maatte tilkiøbe sig noget Barbeer Amt, eller nyde Amts Rettighed, førend han har underkasted sig den ved Privilegium af 1684 og Anordningerne af 1685 og 1736 samt berørte Forordning af 22 Juni a: p: befalede Examen, Thi give Vi Eder hermed tilkiende; at Vi, i Anledning af saadan herom Allerunderd. gjorte Ansøgning, samt det Chirurgiske Academies og Collegie Medici derover giorte Betænkning allern. ville have anordnet og befalet: At ingen maa tilkiøbe sig noget Barber Amt, eller nyde Amts Rettighed her i Staden, førend han har underkasted sig den ved forbemeldte Forordning af 22 Juni a: p: befalede Examen og med Academiets Testimonio er forsynet. Derefter J Eder allerunderd. have at rette og vedkommende sligt til Efterretning at tilkiendegive Befalende Eder Gud. Skrevet paa vort Slot Christiausborg udi Voris Kongelige Residentz Stad Kiøbenhaun den 13 October 1786 under Vort Kongelige Haand og Signet.

Christian R:

Schack Rathlou.

Luxdorph. P. Aagaard.

Til

Ober President, Borgemester
og Raad i Kiøbenhavn.

Foreſtaaende Gienpart af Hans Kongelige Mayestets allern. Befaling dateret 13 hujus, bliver herved Oldermanden for Barber Amtet til fornøden Efterretning ſamt videre Bekiendtgiørelſe communiceret.

Kiøbenhauns Raadſtue den 23 Octbr. 1786.

Braëm.
Hersleb. Hiorthøj, Hofgaard, Storp, Munk, Schiøth, Thulstrup, Beckmann, Waage, Lange, Hansen, Voltelen, Baadh.

Til Trods for Akademiets i Betænkningen bestemt udtalte Modstand mod Forandring af dets Forordnings § 12, gik dog Amtet sejrrig ud af Kampen. Dette opnaaede ved ovenstaaende Kongebrev hvad det saa indstændigt og energisk havde stridt for: at det hidtidige Forhold bevaredes. Ligesom ingen efter 1736 kunde blive Amtsmester uden at have taget Eksamen ved det anatomiske Theater, saaledes blev det nu forordnet, at den Mand, som ønskede at tilkøbe sig et Amt, skulde være kirurgisk Kandidat med Eksamensbevis fra Akademiet. Hermed var Amtet atter beskyttet og Adgangen spærret for Fuskere og andre uberettigede. Ved den Del af § 12, som bestemmer, at Testimoniet fra det kirurgiske Akademi ogsaa berettiger til Lægepraksis uden at besidde et Barberamt, blev der derimod ikke rørt. Barberlavets Ængstelse, at Tilgangen vilde formindskes, viste sig desuden ufornøden. Amtsmesternes Antal, der ved Akademiets Oprettelse 1785 var 20, holdt sig nemlig endnu en lang Aarrække her omkring, saa det har i denne Periode altsaa ikke manglet paa Købere til de forholdsvis ret kostbare Barberamter. I 1833 var endnu 16 og i 1838 og 39 15 Amter besat, men fra nu af tager Antallet kendeligt af. En særdeles medvirkende Aarsag hertil var den kongelige Plakat af 30. Jan. 1838, ifølge hvilken den endelige Sammensmeltning, hvortil allerede Spiren var lagt i 1785, mellem Universitetet og det kirurgiske Akademi fuldbyrdedes og den forenede medicinske og kirurgiske Embedseksamen indførtes. Og da det efter samme Plakat tillige krævedes, at den, der vilde være Læge, først skulde tage Studentereksamen, var der hermed lukket af for de ustuderede Barbersvende. Efter 1838 optoges kun 6 Mestere i

Amtet og af disse 3 Mestere indenfor den Tidsfrist af 4 Aar, som Plakaten levnede de Kandidater, der alt havde paabegyndt deres Studier; den traadte nemlig først i Kraft 1842. Ganske naturligt smeltede Amtet nu ind, ved dets endelige Afgang 1. Jan. 1862 var der saaledes kun 2 Mestere foruden nogle faa Mesterenker tilbage.

Til den Reform af Lægevæsenet, som ved Forordningen af 30. Jan. 1838 fandt Sted, knytter der sig en af daværende Oldermand H. Wilster under 28. Sept. 1836 afgiven Erklæring. Spørgsmaalet om at udelukke de ustuderede fra Adgangen til det kirurgiske Akademi, var den Gang brændende, Tiden kommen, at der maatte indtræde en Forandring af det bestaaende Forhold, som ogsaa særlig tilstræbtes af de studerede Læger. Paa den anden Side var Amtsmesternes Lægestilling, ved Plakaten af 13. Okt. 1786, saa grundfæstet, at der ikke let kunde rokkes ved Stillingen, saalænge Amtsmesterne iøvrigt skøttede om at bevare den. Et ikke ringe Hensyn til Amtet var der saaledes at tage fra de Herrers Side, som havde med Sagen at gøre, og det har sikkert været dem magtpaaliggende, at Amtet stillede sig imødekommende. Paa Imødekommenhed skortede det ikke heller, naar Amtet ellers til Gengæld kunde opnaa en Indrømmelse, som særlig laa det paa Hjerte nemlig Udstedelsen af et Forbud mod, at der i Fremtiden gaves flere Frimesterbevillinger. Til den Ende udstedte Oldermanden ogsaa, rimeligvis paa Foranledning, nævnte Erklæring, der lød saaledes:

„At der fra Laugets Side ikke kunde være Noget imod at, saafremt Ingen i Fremtiden fik Bevilling som Frimester, Amterne maatte opgive deres Ret til almindelig Lægepraxis, og at som Følge heraf en egen Amtsexamen vilde være at foretrække for den fuldstændige chirurgiske Examen, maa vi paa det Bestemteste antage.

D. 28. Sept. 1836.

Paa Amtets Vegne

Wilster,[256])

p. t. Oldermand."

Som bekendt skete der i den Retning ingen Forandring, de daværende Amtsmestere bibeholdt deres Praksisret og der nægtedes ikke Svendene Adgang til at erhverve sig Bevilling som Frimestere.

HARHOFF OG GRÜNER.

I sin Betænkning i Amtets foranstaaende store Ansøgning udtaler Akademiet bl. a., at Eksaminerne ofte forhen, ved det anatomiske Theater, for meget er blevet lempet efter »naar en Amts Barber maatte tillige være Stads *Chirurgus.*« At sligt har fundet Sted kan kun forarge Amtet, men hvis Akademiets Udsagn er Sandhed, bekræfter dette blot Amtets tidligere Paastand, at d'Hrr. »*Grüner* og *Harhoff* ikke vare saaledes eksaminerede, at de kunne ansees som duelige Chirurgi.«

Med bemeldte *Grüner* og *Harhoff* havde Amtet en Del Besvær. Begge søgte Optagelse i Amtet, men Ingen af dem var tilbøjelig til at ville lade sig eksaminere.

I Amtsmødet, 18. Sept. 1780, blev det paalagt Amtsmesterne *I. P. G. Pflug* og *I. I. Meschwitz* at meddele Harhoff, at han skulde indfinde sig ved det kommende Oktober Kvartal og forevise sin Attestats. September 1781 kom, men Harhoff, som i Mellemtiden havde faaet Udsættelse til St. Hansdag s. A. med sin Eksamen, havde endnu ikke paabegyndt denne, hvorfor Amtet 12. Sept. lod ham stævne for Magistraten, som paalagde ham at gøre sig færdig i Løbet af 6 Uger, ellers vilde Bækkenerne blive taget fra ham af Politiet. Først 2 Aar efter hører man atter til ham, idet Amtet 13. Okt. 1783 enstemmig beslutter, at Sagen med Harhoff skulde fortsættes og bringes til Afslutning, og den 29. Marts 1784 vedtager Amtet, ligeledes enstemmigt, at Harhoff tilligemed sine Svende skal stævnes paa Politikammeret og straffes som Fuskere efter den ham overgaaede Dom. Herefter skal Harhoff den 28. April have ansøgt Kongen om Befrielse for at præstere Eksamensbevis og ved kgl. Bevilling at forundes Amtsrettighed i Barberamtet. Hans Ansøgning har formodentligt været forelagt det medicinske Kollegium til Erklæring, for under 12. Juni 1784 ansøgte dets Dekanus, Professor *C. G. Kratzenlein*, »Das löbliche chirurgische Amt in Kopenhagen« om, at dette vilde meddele Kollegiet, hvorvidt Sr. Harhoff kunde indtræde i Amtet uden at have aflagt den anatomisk-chirurgiske Examen og om man for nærværende Tid havde Exempel paa Dispensation, Fritagelse, derfor.

Denne Henvendelse besvarede Amtet under 28. Juni 1784 saaledes:

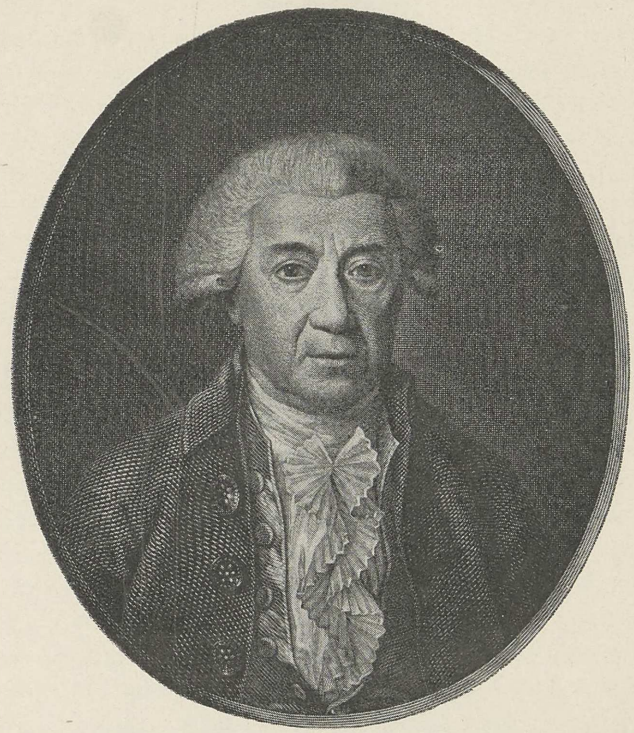

WILHELM HENNINGS

Generaldirektør for Kirurgien fra 1760 til 1794.

Over Studiosus Chirurgiæ Wilhelm Carl Harhoffs til hans Mayst. allerunderdanigst indgivne Ansøgning af Dato 28 April i Aar om Befrielse for at præstere Cursum Anatomico Chirurgicum og ved allernaadigst Bevilling at forundes Amts Rettighed udi Barbeer Amtet her i Staden, skulle jeg paa Amtets Vegne ikke undlade underdanigst at melde, at skal Hensigten opfyldes af Hs. Mayst. allern. udgangne Anordninger dat. 29 April 1684 og 30 April 1736 kan Sr. Harhoff ikke frietages fra Examen Anatomico Chirurgicum uagtet de ham meddelte smigrende Attester.

1. Herr Justitsraad Hennings, som mælder at Sr. Harhoff paa en roesværdig Maade skal have aflagt Tentamen Chirurgicum, der skal være skrevet ved en Lextion skibudt, samme pleier at bestaa af 4re.
2. Herr Justitsraad Callisens. At han ikke tvivler paa at Harhoff jo giør fuldkommen Reede i den allern. befalede Examen Chirurgico, begge fremlagt under Litr. A.
3. Herr Professor Todes, der ikke nægter ham Duelighed, men tilstaaer at Harhoff for ræsten ikke besidder de Natur Gaver som udfordres, da han fattes Tillid til sig selv. Fremlagt under Litr. B.

Er det nu en bekiendt Sandhed at den Deel af Stadens vel, som betroer sig til ham, beroer paa hans Duelighed og Indsigter, vil det saa meget meere være fornødent at samme bevidnes ved Prøvens Aflæggelse; thi Tvivl forudsætter Uvidenhed, og Mistillid fatter den der benytter sig af slig en Mand; Ikke nok da han giør sig selv forhadt, vandæret og taber sin Fordeel, men han berøver Amtet sin Agtelse; Aldrig enten i de ældre eller nyere Tider haves noget Exempel paa at nogen er eller har været dispenceret fra at underkaste sig Examen anatomico Chirurgicum og naar sligt og skulle have [fundet] Stæd, kunde Øyemedet af hands Mayst. allern. Anordning af 30 April 1736 om Anatomiens og Chirurgiens Opkomst aldrig opnaaes, og det der skulle være den Værdige og den Nyttige, og den duelige Borgers Belønning blev den Modsattes; Skulle Lougens Hensigt være formaalet for min underdanigste Erklæring; Skal ikke Personens men Tingenes Vigtighed, og det Almindeliges vel af min Erklæring bedømmes; Skal Amtets [Ret] hidtil havde den og Agtelse af Publico Conserveres bør Sr. Harhoff, før han i Amtet antages, aflægge den allern. anbefalede Examen Anatomico Chirurgicum, der [ikke] maa være ham [mere] end andre Vanskelig, da han om sin Duelighed har saa smigrende Attester, og hans allerede i en Stadig Alder skal have henbragt 4 Aar paa at præparere sig paa den anbefalede Examen, førend han tiltraade Amtet, altsaa i en Tiid af 8 Aar; thi et Tentamen bør ey være det Vidnesbyrd som fordres; saaledes maa ieg da underdanigst indstille, at det høye Collegium Medicum vil understøtte Amtets Rettighed, og an-

seer det som vigtigt for at opnaa Hensigten af Hands Mayst. allern. Anordninger, og som Nyttig for at Conservere det Almindelige Vel, at Sr. Harhoff bør underkaste sig den Anbefalede Examen Anatomico Chirurgicum før han i Amtet indlemmes.

Kiøbenhavn, den 28 Junii 1784.

Underdanigst
C. C. Siemssen.

Til
Det kongelige Collegio Medico.

Rimeligvis har Harhoff hverken underkastet sig eller er bleven fritagen for Eksamen, for i Amtsmødet 22. Feb. 1785 kunde Oldermanden meddele, at Badersvend Weiskoph havde købt Harhoffs Amt.

For Stud. chir. *Herløw Trolle Grüner* stillede Forholdet sig saaledes. Der var under 24. April 1783 udfærdiget en Bestalling for ham til at maatte benytte sig af det Enkedronning Juliane Marie tilhørende Amt.

Bestallingen havde følgende Ordlyd:

Vi Juliane Marie af Guds Naade Enke Dronning til Danmark og Norge p. p. Giøre alle vitterligt: at Vi allernaadigst have bevilget, som og hermed tillade, at Herløw Trolle Grüner Candidatus Chirurgiæ maa benytte sig af alle de Rettigheder og Frieheder, som ligge til det os her udi Staden tilhørende Barbeer Amt, hvilket vi have allern. skienket ham. Dog skal han være forpligtet til at aflegge offentlig Prøve paa sin Duelighed, og inden et Aars Forløb allerunderd. indlevere vedbørlig Atteſt, at han i Følge de kongelige Anordninger, har tagen sin chirurgiske og anatomiske Examen; som og efter sit giorte Tilbud betale til sin Formand Johan Conrad Ditlev Wolff eller Hustrue saa lenge de leve 30 r. men om sidste skulle blive Enke, da 20 r. aarlig. — Jøvrigt skal han i alle Maader forholde og rette sig efter de Forbindtligheder, som Amtets Love paalægger; Ligesom han og i sin Opførsel og Foretagende bør forholde sig, som det egner og anstaaer vel agtbar og ærekier Borger. — Givet paa det kongelige Residenze-Slot Christiansborg den 24 April 1783.

Under Vor kongelige Haand og Signet.

Juliane Marie.
(L. S.)

Holmschiold.

Den 20. Maj 1783 hængte Grüner Barberbækkener ud i Antoniestræde og da Oldermanden forhørte sig hos ham, med hvilken Ret han gjorde det, fremviste han for Oldermanden et Brev fra Overhofmester v. *Moltke*, hvilket indeholdt, at han skulde faa ovennævnte Bestalling imod at tilsvare Wolff 30 Rdlr. Oldermanden antydede for Grüner, at denne skulde tage Bækkenerne ind saa længe, indtil han havde faaet Bestallingen og aflagt sin Eksamen, i modsat Fald saa Oldermanden sig nødsaget til at lade dem tage ned ved Øvrighedens Hjælp. Grüner undlod det desuagtet og da Olderm. indfandt sig hos ham med Følge af to Politibetjente, foreviste han ovenstaaende Bestalling fra Enkedronningen. Paa Oldermandens Forespørgsel hvorfor Grüner ikke havde meddelt ham noget herom, svarede denne, at Overhofmesteren havde forbudt ham det og sagt, han selv skriftligt vilde underrette Oldermanden. 26. Maj sendte Oldermand Siemssen og Bisidderne Rathsach og Buschow Enkedronningen en Ansøgning, hvori de beklagede sig over, at Grüner havde nedsat sig som Amtskirurg, »og lige med os andre udhængt sædvanlig Skildt af Bækkener« uden at være i Besiddelse af sin Eksamen. Det er kun $1^1/_2$ Aar siden han kom ud af Læren som Barbersvend og naar han endnu ikke har taget Eksamen, maa det være hans Ukyndighed, der holder ham tilbage. Han er kun omtr. 20 Aar gl., har $1^1/_2$ Aar været ude af Læren, i hvilken Tid han i to Maaneder har tjent som Kompagnifeltskærer ved Artillerikorpset og forstaar kun meget Lidt af Kirurgien.

»Den anbefalede Examen kunde hand ellers gierne strax erholdt, thi Justitz Raad Henningsen examinerer om Sommeren ved præparata og om Vinteren ved Cadavera.«

Amtet bønfalder sluttelig Dronningen om, at hun vil nedlægge Forbud imod, at Grüner benytter sig af Bestallingen, forinden han har faaet Eksamen. Ansøgningen var ledsaget af en Skrivelse til Overhofmester Moltke fra Siemssen, hvori denne tager sig den Frihed »at *insinuere* Deres *Exellence* som en almindelig bekiendt Retsindig herre« med Bøn om, at Moltke, ved Ansøgningens Fremlæggelse for Dronningens Fødder, vil »geleide samme« med sin »høyformaaende *Intercession* for Barbeer Amtets Beskyttelse, mod saadan Forurettelse, som den allerunderdanigste Memorial formelder.«

Paa denne Ansøgning faldt ingen Resolution. Et halvt Aar senere, 3. Nov. 1783, finder Amtet sig foranlediget til at rette en Anmodning til »Justitsraad og Professor Hennings« om, at naar for Efter-

tiden nogen melder sig til Eksamen, han da vil forvisse sig om Vedkommendes Lærebrev »eller og at saadan Candidat maatte forskaffe Bevis fra Amtets Oldermand, at han har lært Chirurgien, forinden han bliver antaget til Examen, hvilket Amtet anseer for det sikreste Middel til at forekomme slige skadelige ny Opfund,« som de at ville indstille sig til Eksamen uden at have været i nogen ordentlig Lære eller at have bestaaet Svendeeksamen, »hvis Onde følger især for Amtet jeg (Olderm.) holder ufornøden her at detaillere for Deres Velbaarenhed, hvis dybe Indsigt er ligesaa bekiendt, som Deres Veltænksomhed og Redelighed«. Desuden haaber Amtet »alletider ved Dem endog at vorde beskyttet mod Fornærmelser og Skade.«

I Amtsmødet 26. April 1784 indfandt Grüner sig personlig og forlangte at blive introduceret i Kirurgamtet. »Da hans Attestats af 6. Marts s. A. ikke var af den Beskaffenhed, at han kunde antages som Amtskirurg, fordi den indeholdt, at han først ved Flid kunde blive, og altsaa endnu ikke var en duelig Amtskirurg, har samtlige tilstedeværende fattet den Beslutning indtil videre ikke at introducere ham, men gennem det danske Cancelli gøre en Forestilling om, at han ikke skal have Lov til at udøve det Privilegium, som Dronningen havde givet ham«. Forestillingen formede sig til en Ansøgning, dateret 3. Juni 1784, i hvilken Amtet ansøger Kongen om Beskyttelse mod den Fornærmelse, som »Cand. chir. H. Tr. Grüner« tilføjer Amtet. Amtet forsvarer sin Nægtelse af at optage Gr. med, at hans Attest ikke indeholder andet, end at han ved Eksamen »har vist at have det bedste Anlæg til Kirurgien, saa at han ved fortsættende Flid og Bestræbelse, kan og vil blive en af de habileste Amts Chirurgii, hvilket«, tilføjes der, »man om enhver skickelig Læredreng eller Begyndere ogsaa kan siige, og da han altsaa endnu icke er en habil Chirurgus, saa kunde Barbeer Amtet ey efter denne Attest incorporere ham som Amts Chirurgus, siden Attesten i ingen Maade er i Conformité med Deres Maysts. Anordninger«. Senere hen betegnes Attesten, som den sletteste der kan existere; »thi den siger næsten slet intet videre, end hvad han *kan* blive til o. s. v.«, hvilket Cand. Grüner, som kuns fire Gange har været examineret, endskiønt andre Amts Chirurgii sædvanligt forhen er bleven examineret en 14 à 16 Gange, ikke ved sin Examen kunde udviise, da den skal have været meget usel«. »Man maa forundre sig over, at Justitsraad Hennings approberer slig et Menneske Testimonium, som ikke troer, i den korte Tiid af 2 Aar han har været ude af Lære, endnu har hørt

noget Collegium til Ende mindre bievaanet noget Hospital eller Syge Seng«. Endvidere anker Amtet over, at de fire Gange, som Grüner er blevet »examineret, har Professor Callisen eller Justitsraad Kølpin, som tilligemed fleere egentlig skal være ved examen endog ey været tilstæde, omendskiøndt Professor Callisen dog har underskrevet Attesten. Godhed uden Rettviished kan vel icke blive anseet for nogen moralsk Dyd«. Ansøgningen, der yderlig udvikler Faren ved at blive betjent af en slet Chirurgus samt redegør for Amtets tidligere Fremfærd mod Grüner, slutter saaledes: »Amtet emploierer D. Mayst.'s Naade og allerunderdanigst forhaaber, at Cand. Grüner ikke vorder tilladt længere at fornærme Barbeer Amtet, saa længe han ey erholder saadan Examen som D. Mayst. allernaadigste Anordning befaler«. Oldermand Siemssen tilføjer herefter i Amtsprotokollen: »Den kongelige allernaadigste Resolution herpaa var, at Candidaten skulle underkaste sig en Nye Examen, og da han ikke kunde eller turde dette, gik han ud af Amtet«.

SIXTUS. NEVE. GEYER. SCHWARTZACKER. GRABAU.

Den 28. Juni 1785, altsaa 6 Dage efter Akademiets Oprettelse, indgav Kirurg *Joachim Christopher Sixtus* Ansøgning om at maatte blive fritaget for at tage Eksamen. Herom afgav det kirurgiske Akademi, ved Hennings, Kølpin og Winsløw, den 22. Juli s. A. en Erklæring, hvori det udsiges, at Sixtus efter 1785 Anordningens Paragraf 12 ikke kan »formenes at fortsætte sit Barber Amt, men med Chirurgiens Udøvelse maa han foruden Examen ikke befatte sig, i de mindste ikke anderledes, end under Direction af en Examinered og authorisered Chirurgus«. Et Par Maaneder forinden, 20. Maj 1785, havde Hennings, altsaa i Egenskab af Direktør for Anatomitheatret, udstedt en Attest for Sixtus af følgende Indhold:

»At Chirurgus Joachim Christopher Sixtus for 15 Aar siden har paa en rosværdig Maade aflagt Tentamen Chirurgicum, og siden adskillige Gange tient i den Kongelige Flaade som Obermester, kan jeg med Fornøyelse bevidne«.

Sixtus Ansøgning fik Amtet af Kjøbenhavns Magistrat først til Erklæring 5. Febr. 1787, over halvandet Aar efter at han havde indgivet den. I denne imødegaar Oldermanden det af Sixtus til sin Fordel fremførte, ligesom han ogsaa reducerer Værdien af Hennings

Attest ganske betydelig. Oldermanden anfører, at da Sixtus med flere i Amtsmødet 30. Oktbr. 1786 blev gjort bekendt med det kongelige Reskript af 13. Oktbr., og det blev ham tillige med 3 andre paalagt, enten at underkaste sig Eksamen eller ogsaa at indtage sine Bækkener og søge Lejlighed til at skille sig ved sit Amt, »declarerede« han, at han hverken kunde eller vilde tage Eksamen. At Sixtus har været Sekondmester paa et af Orlogsskibene, fortsætter Oldermanden, »beviser ikke, at han besidder den Indsigt i Chirurgien som udfordres af en Examinered Amts Chirurgus her i Staden, vel bevidner Herr General Directeuren for Chirurgien Justitsraad Hennings, at Supplicanten paa en roesværdig Maade har aflagt Tentamen Chirurgicum og siden adskillige [Aar] tient i den Kongelige Flaade som Obermester, hvad dette Tentamen angaaer, da er det noget Almindeligt som en Eleever i Chirurgien paa den roesværdigste Maade uden Besværlighed bør kunne aflægge«, dog kan den ikke erstatte en Amtskirurgs Eksamen, og hvad det angik at han skulde have tjent som Overmester, »da maa dette Opgivende være en Feyltagelse, da det ikke er mig bekiendt at Kongens Skibe gaaer for Slave Handelen til Kysten Guinea, men vel muligt at det har været med en Coffardi Mand, at Supplicanten i Aaret 1785 blev for Politiretten tiltalt som uberettiget at udøve Chirurgien og ved Politimæsters Kiendelse tilholdt at standse Udøvelsen af sit tilkiøbte Amt« indtil han havde underkastet sig den befalede Eksamen var »en naturlig og nødvendig Følge« af Amtets tildelte Privilegier. Oldermanden maa derfor indstille, at det paalægges Sixtus at rette sig efter de kongelige Anordninger, Amtsprivilegierne og Politimesterens Kendelse.

Foruden i Oldermandens ovenstaaende Erklæring nævnes allerede i Reskriptet af 13. Oktbr. om nogle Barberer, der, uden at være eksamineret skulde have taget Anledning af § 12 i Forordningen af 1785 til at købe sig et Amt, og om fire Fuskere, der havde nedsat sig som Barberer og udhængt Bækkener i Lighed med de andre virkelige Kirurger.

De fire Herrer var *Sixtus, Neve, Geyer* og *Schwartzacker.* Førstnævnte vægrede sig som anført den 30. Oktbr. ved at tage Eksamen, og de tre sidstnævnte fik samme Dag af Amtet Udsættelse med at gøre deres Eksamen færdig til Paaske 1787. Dette Spørgsmaal har disse aabenbart søgt at komme udenom, thi en halv Snes Dage efter, 10. Nov. 86, androg de Kongen om at blive »fritagne paa de anførte Grunde for at underkastes den i Reskriptet af 13. Octbr. sidstl.

allernaadigst befalede Examen, uden hvilken de, som for et Aar siden haver tilkiøbt sig hver et Barbeer Amt, trues af vedkommende Oldermand, at de skal indtage deres Bækkener eller Skildter, og at afskedige deres Svenne, hvorved de med Familie ville sættes ud af deres Næringsvey«.

I sin Erklæring hertil af 20. Decbr. 1787 [1786?] til Magistraten, udtaler Oldermanden sig saaledes: Ansøgerne Neve, Geyer og Schwartzacker kan ingenlunde fritages for at underkaste sig den ved Privilegierne, Anordningerne og Reskriptet af 13. Oktbr. befalede Eksamen, eller bevilges at underkastes en mere lemfældig Eksamen, hvilket Oldermanden nærmere udvikler og begrunder. I Følge nævnte Reskript kan Ansøgerne som ueksaminerede ikke indlemmes i Amtet, hvorfor Oldermanden ogsaa i føromtalte Lavssamling den 30. Oktbr. 1786 lod dem kalde for sig. »Efter at Reskriptet var oplæst for dem, blev de forespurgt, om de var villige til at tage Eksamen, da saa Amtet vilde overlade det til dem selv at bestemme, hvor lang Tid de kunde behøve for at gøre sig habile dertil og forøvrigt intet have imod, at de saa længe vedblev med at lade deres Bækkener hænge ude og benyttede sig af deres Svende. Saa de dem derimod ikke i Stand til efter den bestemte Tid at kunne tage Eksamen, maatte de indtage deres Bækkener og derefter søge Lejlighed at afhænde deres Amter; dog maatte de til Amternes Afhændelse benytte sig af deres Svende paa det deres Amter ikke skulde forringes i Pris. Denne Omgangsmaade viser tydelig, at det ikke har været enten Amtets eller min Hensigt at undertrykke og ruinere Supplikanterne, men efter min Pligt som Oldermand paa Amtets Vegne i dette Fald at paase Hs. Mayst. allernaadigste Villies Efterlevelse.«

Alle tre tog imod Amtets Tilbud, Neve og Schwartzacker bestemte sig til at tage Eksamen Paaske 1787 og Geyer til Mikkelsdag s. A. Desuagtet ansøger de nu om enten at befries for Eksamen eller at denne maatte modereres. Begge Dele strider mod Kongens Vilje, Statens Sikkerhed, Ansøgernes indgaaede frivillige Forpligtelse og det kirurgiske Amts Kredits Vedligeholdelse.

Oldermanden protesterer mod, at ikke alle Amtskirurger her i Staden »skulde have taget en saa betydelig Eksamen, som nu paakræves« samt at Amtet skulde have yttret Trudsler imod Ansøgerne »til deres Velfærds Forliis« og han formener, de i dette Fald ingen »Benaadning« bør nyde, men rette sig efter de udgangne Anordninger. »Stadens Indvaanere skeer ingen Tieneste med at de forblive her

som Fuskere, om det og skeer under det Chirurgiske Academies Tilsyn«.

22. Juni 1787 udsteder Christian den Syvende et Reskript, der træffer en Afgørelse for alle de fire nævnte Herrers Vedkommende. Reskriptet udgør et Svar paa Ansøgninger fra dem alle, men om det tjener som Svar paa de alt kendte Ansøgninger eller for de tvendes Neves og Schwartzackers Vedkommende, paa fornyede Ansøgninger, kan ikke afgøres, da det ikke tydeligt fremgaar af Reskriptet, idet der ikke angives bestemte Datoer. Reskriptet lyder saaledes:

»Christian den Syvende af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Dytmersken og Oldenborg.

Vor synderlige Gunst tilforn! Udi indkommen Ansøgninger have Amts Chirurgi Joachim Christopher Sixtus, S. Neve, Schwartzacker og Geyer, af Vores Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn, allerunderdanigst anholdet, at de, som i en Deel Aar have eyet og Besiddet deres havende Barbeer-Amter, maatte enten aldeeles Blive fritagne for at underkaste sig den ved Vores allernaadigste Forordning af 22 Junii 1785 befalede Chirurgiske Examen, eller og at dem maatte forundes et Aars Tid til 1: April 1788 for i samme at kunde giøre sig habiles til at udstaae denne Examen, saaledes som det efter bemeldte Forordning udfordres; Thii give Vi Eder hermed tilkiende, at Vi i Anledning af saadan fornævnte Amts Chirurgi deres allerunderdanigst giorte Ansøgning og Begiæring samt efter den Eder derover indhentede Erklæring allernaadigst ville have Bevilget, at Amts Chirurgus Joachim Christopher Sixtus maa for at underkaste sig fornævnte anbefalede Examen aldeles være frietaget, og at de 3 andre Chirurgi maae forundes den ansøgte Dilation med samme til April 1788, dog at de i Mangel af at have til den Tiid udstaaet Bemeldte Examen, saaledes som ved foranførte allernaadigste Forordninger foreskrevet, skal have deres Amts Rettighed uden Viidere forbrudt;

Derefter J Eder allerunderdanigst have at rette og Vedkommende Sligt til Efterretning at tilkiende give; Befalende Eder Gud, Skrevet paa Vort Slot Christiansborg udi Vores Kongelige Residentz Stad Kiøbenhavn den 22 Junii 1787. —

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling.

Luxdorph. P. Aagaard.

Til
Ober Præsident Borgmester
og Raad udi Kiøbenhavn.

Foreſtaaende Gienpart af Hans Kongelige Majestæts allernaadigſte Befaling Bliver herved Oldermanden for Barbeer-Amtet til fornøden Efterretning, ſamt viidere Bekiendtgiørelſe for de derudi Benævnte Perſoner, meddelt. — Kiøbenhavns Raadſtue den 31te Martii 1788.

Hiorthøj. Hoffgaard. A. Storp. Munk. B. Schiøtt. Thulstrup. Bechman. Lange. Hansen. Voltelin. Baadh. Kaasbøl«.

Efter dette Reskript fritoges altsaa Sixtus for at aflægge Eksamen, Neve og Schwartzacker fik Fristen forlænget med et helt og Geyer med et halvt Aar.

Til Amtsmødet 7. April 1788 indkaldtes Neve, Schwartzacker og Sixtus for Amtet. Sixtus og Schwartzacker indfandt sig, hvorimod Neve udeblev. Førstnævnte tilbød at lade sig introducere, medens Schwartzacker undskyldte sig med, at hans Eksamen endnu ikke var afsluttet. *Sixtus,* der altsaa i Kampen med Amtet var gaaet af med Sejren, idet han ved Reskriptet blev fritaget for Eksamen, optoges som Medlem i Lavet 9. April 1788; han havde allerede i Efteraaret 1784 købt J. Salomons' Amt. *Sigismund Neve* købte i 1785 Amtskirurg Baltzers Amt, indstillede sig til og fik Eksamen de første Dage i April 1788 og blev Amtsmedlem 9. Oktbr 1788. *Johan Nicolai Schwartzacker* var i Foraaret 1786 bleven Ejer af M. Fabricius' Amt, tog sin Eksamen 4. April og følgende Dage 1788 og optoges i Amtet 15. Septbr. 1788. Den fjerde i Reskriptet nævnte »Amtskirurg« *Joh. Fred. Geyer* gik i Mellemtiden ganske ud af Spillet. I et Andragende til Magistraten, tilfældig ogsaa af samme Dato som Reskriptet, nemlig 22. Juni 1787, oplyser Oldermand Siemssen, at Geyer for nærværende Tid er arresteret for Indbrud og Tyveri, at han paa den Tid (10. Nov. 1786), da han søgte om Amtsrettighed, paastod at være Ejer af Barberamtet i Vimmelskaftet, men at det nu, under hans Arrestation, er opklaret, at han allerede da havde solgt Amtet til Baderen ved Frederiks Hospital, *Grundel.* I Amtsmødet 30. Oktbr. 1786 havde han, paa Forespørgsel, erklæret, at han ikke havde solgt sit Amt, men laant 400 Rdl. paa det.

Geyers Løbebane som Amtskirurg synes med denne hans Overgreb paa Næstens Ejendom at være afsluttet; der høres ikke mere til ham.

Oldermandens Andragende fremkom iøvrigt i Anledning af, at Grundel havde bortforpagtet Amtet til kirurgisk Kandidat, Feltskærersvend *F. T. Gottwaldt,* hvad Oldermanden mente ham uberettiget til og i Andragendet nedlagde Protest imod. Han vilde endvidere have Ejer som Lejer opkaldt for Magistraten og dem kendt uberettiget til at udhænge Bækkener og for Resten givet Tilhold om at rette sig efter Privilegierne og Anordningerne.

Kontrakten mellem Anthon Grundel og F. T. Gottwaldt, der paa flere Maader er ret oplysende, havde følgende Indhold:

Grundel, Kirurg og Bader ved Frederiks Hospital, bortforpagter til Kand. Kirurg. *Gottwaldt* et ham tilhørende af Kirurg *Geyer* den 19. Oktbr. 1786 tilskødet Amt med tilhørende Rettigheder, og hvortil f. T. er 83 Kunder samt Inventarium. Forpagtningstid 2 Aar, Afgift 50 Rdl. aarlig. Inventaret skal efter endt Forpagtning afleveres i lige saa god Stand som ved Modtagelsen. Ligesaa skal Amtet afleveres som ved Tiltrædelsen. Forringes Amtet i Værdi skal Gottwaldt betale dets halve Værd med mindst 400 Rdl. Gottwaldt faar Forkøbsret til 800 Rdl., og meldes ellers til Efterretning, at berørte Barberamts visse og uvisse Indkomster hidtil har været tilvisse over 500 Rdl. aarlig.

Kjøbenhavn, den 11. Maj 1787.

Foruden disse trende, var der tillige til nævnte Amtsmøde, 7. April, indkaldt en fjerde Fusker, *Johan Andreas Grabau.* Ogsaa for ham blev Reskriptet forelæst, og han derved gjort bekendt med, at han enten maatte lade sig eksaminere eller tage sine Bækkener ind. Han foreviste en Attest fra Justitsraad Hennings som udsagde, at han havde meldt sig til Eksamen, men kunde ikke komme op til den før i Oktober. Denne Udsættelse mente Amtet ikke at kunne indrømme ham, hvorfor det besluttede at forelægge Sagen for Magistraten, for at forebygge de Følger, Amtet antog kunde opstaa deraf. Han fik dog alligevel Udsættelse, thi den 21. Oktbr. 1788 og f. Dage udstod han sin Eksamen og optoges i Amtet 2. April Aaret efter. Han havde købt Amtskirurg og Bisidder *C. F. Buschows* Amt efter dennes Død i Vinteren 1787—88.

AMTSMESTERE.

For 1730—36, de sidste 5—6 Aar af Fakultetsperioden, er der af Eksamensbeviser i Protokollerne ialt indført 17, nemlig for:

Johan Henrich Rehse, f. i Bergdorf i Holsten, Bevis af 26. Juni 1730;
Thomas Nicolai Holm, f. i Sjælland, Bevis af 26. Juni 1730;
Anthon Thon, f. i Rusland, Bevis af 13. Okt. 1730;
Niels Pedersen Sunderborg fra Frederikshald, Bevis af 23. Okt. 1730;
Anthon Georg Muxoll, f. i Hertugd. Lyneborg, Bevis af 19. Jan. 1731;
Sebastian Fridrich Degen, f. i Holsten, Bevis af 27. Febr. 1731;
Andreas Risom, f. i Smidstrup i Jylland, Bevis af 26. Okt. 1731;
Gottfried Fledelius, fra Landskrona, Bevis af 18. April 1732;
Friederich Wilhelm Gensche, f. i Braunsbüttel, Ditmarsken, Bevis af 22. Sept. 1732;
Bendix Hansen Pürust, f. i Korsør, Bevis af 17. Aug. 1733;
Jacob Friderich Laaghorn, Bevis af 28. Sept. 1733;
Bernhard Heinrich Schnell, f. i Rostock, Bevis af 9. Nov. 1733;
Lorentz Mocwyk eller *Moywyk* (Gothenborg?), Bevis af 20. Nov. 1733;
Carl Christian Kapst, f. i Glykstadt, Bevis af 25. Jan. 1734;
Jacob Thrane, f. paa Basmoe Fæstning i Norge, Bevis af 29. Juni 1734;
Joachim Ziehlefeldt, f. i Berlin, Bevis af 15. Juli 1734;
Johan Frederich Wendel, f. i Kjøbenhavn, Bevis af 12. Maj 1736.

Af disse optoges kun 5: *A. Thon, A. G. Muxoll, F. W. Gensche, B. H. Schnell* og *J. Ziehlefeldt* i det kjøbenhavnske Barberlav. Resten søgte til Provindserne i Danmark og Norge.

Medens Anthon Thons Levnedsløb vil blive berørt senere i et andet Sammenhæng, skal der her vedføjes nogle biografiske Notitser om de fire andre nævnte Amtsherrer.

A. G. Muxoll var født i Ulzen i Lyneborg og lærte ud 1720 sammesteds hos Arnold Ardels. Han rejste derpaa til Hamborg, kom 1722 til Kjøbenhavn i Plads hos Johan v. Aspern, derefter hos den senere Oldermand *H. Schütte* og besøgte $^1/_2$ Aar S. Crügers anatomiske og kirurgiske Kollegium. Blev ansat ved Kyrasserregimentet, tog Eksamen for det medicinske Fakultet 19. Jan. 1731, købte J. S. Neandors Amt og blev Amtsmester 30. Marts s. A., Oldermand 14. Okt. 1765. Døde 24. Okt. 1766 i sit 69. Aar.

F. W. Gensche, f. i Braunsbüttel i Ditmarsken. Han udlærte 1722 hos Christian Hermanns, begav sig til Hamborg, hvor han var i $2^3/_4$ Aar, kom 1725 til Kjøbenhavn hos Peter Hein, hos hvem han var $^1/_2$ Aar, lærte Anatomi og kirurgiske Operationer i 7 Maaneder hos Operatør H. D. Clausen, rejste til Udlandet som Skibskirurg, be-

søgte efter sin Hjemkomst atter Clausens Kollegium og rejste derpaa igen til Udlandet. Frekventerede 1730 det kirurgiske Akademi i Berlin, vendte 1731 tilbage til Kjøbenhavn, kom i Plads hos *H. Baumann*, hvis Amt han købte. Optoges i Amtet 13. Okt. 1732. Død Sommeren 1769.

B. H. Schnell, Søn af en Kirurg S. i Rostok, var i 5 Aar hos J. Hess i Kjøbenhavn og omtales af G. Heuermann som en dygtig Øjenlæge. Optaget i Amtet 16. Nov. 1733.

J. Ziehlefeldt f. i Berlin, lærte hos C. G. Hyrsekorn i Sonnenberg, rejste derpaa til forskellige Byer i Nordtyskland og i Sverrig, hvor han havde Plads og kom sluttelig til Kjøbenhavn hos Lunow, hos hvem han var i 6 Aar. Optoges i Amtet 18. Sept. 1734. Kirurg ved Haandværkerstokken i Marinen indtil sin Død i 1758. Afhændede Aar 1749 sit Amt til P. J. Eding.

For *Amfiteater-Perioden, 1736—85*, er der indført ialt 47 Eksamensbeviser, nemlig for:

**Christopher Baltzer*[257]), f. i Kjøbenhavn, Bevis af 6. April 1739;
Johan Christian Backhausen, f. i Brandenborg, Bevis af 23. April 1739;
Sebastian Aabel, f. i Norge, Bevis af 6. April 1740;
Christopher de Bescke, f. i Norge, Bevis af 15. Marts 1741;
**Christian Gerhard Kaas*, f. i Holsten, Bevis af 19. Febr. 1744;
**Johann Jacob Halvpap*, f. i Pommern, Bevis af 29. Juni 1744;
**Casper Gottlob Schmidt*, f. i Møen, Bevis af 29. Juni 1744;
**Johan Nicolai Freüchen*, f. i Fredericia, Bevis af 24. Maj 1745;
**David Bergau*, f. i Prøjsen, Bevis af 2. Dec. 1745.
**Otto Jacob Havemann*, f. i Meklenborg, Bevis af 28. Maj 1746;
**Johann Wilhelm Sauer*, f. i Wolfenbüttel, Bevis af 10. Feb. 1748;
**Martin Theodorus Forck*, f. i Thorn, Bevis af 29. Marts 1749;
**Johan Conrad Detleff Wolff*, f. i Zollstrim, Bevis af 2. Marts 1751;
**Martin Christopher Pavonarius*, f. i Holsten, Bevis af 10. Feb. 1751;
**Carl Friderich Reiser*, f. i Kjøbenhavn, Bevis af 15. Okt. 1751;
**Johann Hinrich Prætorius*, f. i Glykstadt, Bevis af 2. Dec. 1750;
**Johann Christopher Solle*, f. i Sachsen, Bevis af 26. Marts 1755;
Andreas Schmidt, f. i Helsingør, Bevis af 7. Nov. 1757;
**Bartholomeus Schwanitz*, f. i Rostock, Bevis af 27. Jan. 1759;
**Friderich Carl Schreiber*, f. i Nordborg paa Als, Bevis af 22. Nov. 1759;
**Jens Frandsen*, f. i Kjøbenhavn, Bevis af 2. April 1768;

Rasmus Sørensen Willenstrup Simmelhag, født i Kjøbenhavn, Bevis af 2. April 1768;
Constantin Gottlieb Voigt, f. i Danzig, Bevis af 24. Marts 1768;
Jacob Reimers Lauw, f. i Norge, Bevis af 6. Juli 1768;
Christian Caspar Siemssen, f. i Rostok, Bevis af 26. Okt. 1768;
Johan Henrich Rathsack, f. i Meklenborg, Bevis af 19. Juni 1770;
Wilhelm Ferdinand Muth, f. i Jylland, Bevis af 24. Juni 1771;
Diderich Stehbus, f. i Holsten, Bevis af 13. Juli 1771;
Jacob Jacobsen Schou, f. i Frederiksborg, Bevis af 26. Sept. 1771?;
Friederich Buschow, f. i Brandenborg, Bevis af 18. Dec. 1773;
Johan Heinrich Salomon, f. i Halberstadt, Bevis af 5. Feb. 1774;
Johan Heydorn, f. i Ütersen, fik Dispensation 16. Sept. 1773.
Johann Paul Gottfried Pflug, f. i Wetzlar, Bevis af Sept. 1776;
Carl Friederich Hoffmann, f. i Sachsen, Bevis af 15. Marts 1777;
Johan Jacob Meschewitz, f. i Sachsen, Bevis af 18. Dec. 1779;
Franz Martin Norlin, f. i Gøteborg i Sverrig, Bevis af 26. Feb. 1782;
Nicolai Christian Petersen, f. i Holsten, Bevis af 9. Okt. 1754;
Johann Friedrich Hein, f. i Pinneberg, Bevis af 27. Nov. 1762;
Severin Rohde, fra Kjøbenhavn, Bevis af 15. Nov. 1764;
Carl August Wendell, fra Helsingør, Bevis af 6. April 1765;
Johann Daniel Curths, f. i Halberstadt, Bevis af 26. Juli 1765;
Johann Christian Zeümer, f. i Meklenborg, Bevis af 24. Sept. 1765;
Wolff Nicolai Jacobsen, f. i Rendsborg, Bevis af 7. Juli 1779;
Johan Friederich Rüger, f. i Stutgart, Bevis af 15. Dec. 1781;
Andreas Lynge, f. i Kjøbenhavn, Bevis af 20. Nov. 1778;
Vilhadius Christlieb Fabricius, f. i Aabenraa, Bevis af 20. Sept. 1782;
Christian Heinrich Krüger, f. i Pommern, Bevis af 20. Aug. 1778;
Jens Heinrich Fertig, f. i Kolding, Bevis af 18. Feb. 1762;
Joachim Ernst Spahn, f. i Glykstadt, Bevis af 8. Nov. 1759;
Johan August Breitbar, Bevis af 14. Okt. 1762;
Christian Carl Rathsack, f. i Meklenborg, Bevis af 30. Juni 1762;
Christian Holm, f. i Nyborg, Bevis af 22. Sept. 1764;
Rasmus Andresen Thoning, f. i Kjøbenhavn, Bevis af 21. Dec. 1765;
Christian Hempel, f. i Fyen, Bevis af 27. Jan. 1766;
Johann Friderich Ortmann, f. i Hannover, Bevis af 24. Febr. 1766.

Heraf blev altsaa de 43 Amtsmestere i Kjøbenhavn.

Af andre Amtsmedlemmer fra denne og foregaaende Periode, hvis Eksamensbeviser *ikke* i Afskrift er indført i Protokollerne skal

anføres *H. Schütte, M. Labes, C. Winecke, Herman Bauman, G. Røbel, Lamb, Voltelen, A. Thambsen, H. Schalck, J. Hess, J. Hinrichsen, J. Gamst, C. Sievers, J. S. Neandor, F. Luno, G. Wedderkamp, A. Baltzer* og *F. Wagner,* ialt 17, alle Medlemmer i Aaret 1730. Dertil kommer *Peter Hein* (1731), *H. Hintze* (1738), *H. H. Schütte* (1740), *J. E. Wiedemann* (1749).

Af og om nogle af disse følgende:

H. Schütte afløste G. Røbel i Slutningen af 1729 som Oldermand.

M. Labes var Amtsmester fra før 1730, Oldermand 18. Juli 1735, afgik som saadan og vistnok ogsaa som Amtsmedlem 5. Sept. 1746. Divisionskirurg. Afstod sit Amt 4. Marts 1762 til G. F. Kønig.(?)

Efter Ildebranden 1728 skænkede Frederik den Fjerde Penge til de Grundejere, der under Branden havde maattet lade deres Huse rive ned for at dæmme op for Ildens Fremtrængen. Blandt disse, der saaledes modtog Pengehjælp til Genopbyggelse og Istandsættelse af deres Huse, var ogsaa Martin Labes, som boede i Gothersgade. Kongen giver i en Skrivelse Bygningskassereren *Simon Paulli* Ordre til, saafremt Labes opbygger det, der endnu mangler i Istandsættelsen af forsvarlig Grundmur, at udbetale Labes 400 Rdl. af Brandkassen, Halvdelen i Penge og Halvdelen i Materialer[258]).

Johan Henrich Hess var Amtsmester 1730 — endnu 1732. Han tog 1713 Borgerskab, blev 1715 udnævnt til Feltskær, var gift med Johan v. Asperns Søster. Omtales af C. F. Reiser som en lærd og hovedrig Mand og var ogsaa en bekendt Kirurg. Boede i Klædeboderne 5, nuv. Skindergade 40. Kirurgisk Forfatter.

Johannes Gamst, Medicinæ licentiatus, f. 1. Juni 1694, d. 26. Maj 1767. Omtales af G. Heuermann som en meget erfaren Kirurg (Gordon Norrie: G. H. S. 98), der sammen med Martin Labes havde kureret en Vintapperdreng, som var faldet ned fra tredie Stokværk og splintret Issebenet. Var i Amtet 1730 og indtil han solgte sin Amtsfrihed Jan. 1746 til D. Bergau.

Christian Sievers, boede i Lille Torvegade, var Amtsmester 1730 og døde 9. Nov. 1769, 76 Aar gl.

Johan Samuel Neandor. Boede paa Ulfeldts Plads paa Hjørnet af Tugthusporten (Graabrødretorv og Niels Hemmingsensgade, hvor Fiskebløder Nissen bor). Hans efterladte Amt købte Muxoll 1731.

Gabriel Wedderkamp var Amtsmester 1730. Oldermand fra 15. Aug. 1754 til 14. Okt. 1765.

Johan Ernst Wiedeman, f. i Holsten. Borgerskab 10. Marts 1749, Amtsmester 24. Marts s. A.

Indholdet af de af det kirurgiske Akademi udstedte Eksamensbeviser lød eksempelvis saaledes:

»I Overensstemmelse med den allernaadigst udgangne Forordning af 22. Juni 1785 haver Candidatus Chirurgiæ *Carl Wilhelm Westphal*[259]) meldet sig til den i allerhøjstbemeldte Forordnings § 10 befalede Examen.«

Kandidaten har saa selv afgivet en skriftlig Beretning om hvor han var født — Meklenborg —, hvem hans Fader var, — Raadmand —, hvor han har gaaet i Skole m. m. »For bedre at kunde fortsætte sine Studeringer [i Kirurgien], rejste han i Aaret 1781 her til Staden, hvor han blev antagen som Amanuensis hos sin Morbroder, Amts Chirurgi Rathsack, hos hvem han ogsaa har opholdt sig, indtil han i indeværende Aars [1793] April Maaned tilkiøbte sig et Amts Chirurgicat her i Staden.«

Herefter følger en Redegørelse af, hvor og hos hvem han har hørt Forelæsninger, saavel Professorernes Navne som de forskellige Lærefag opregnes, ligesom der ogsaa gøres en Bemærkning om, at »han desforuden har, saa meget som hans Lejlighed har tilladt, besøgt det kongelige Frederichs Hospital«. »Den 21. Okt. d. A. og næstfølgende Dage blev ovenmeldte Examen anatomico-chirurgicum, saavel som medico practicum, med fornævnte Candidatus Chirurgiæ C. W. Westphal foretagen, ved hvilken Examen han i Anatomien, Physiologien, Chemien, Materia medica, Chirurgia theoretica saavelsom practica og manualis i Ars obstetricia, Medicina forensis og Medicina clinico-practica, viste saa god Færdighed og saa gode Kundskaber at ved Decanus og Professores academiæ Chirurgorum regiæ, til fri Udøvelse af hans erhværvede chirurgiske og medicinske Indsigter kunne med Fornøjelse meddele ham den anden Character, og erklære ham for en erfaren og duelig Chirurgi, og værdig til at blive befordret. Dets til Bekræftelse under vore Hænders og Academiets større Segl.«

Kjøbenhavn, den 31. Oktober 1793.

W. Hennings. *H. Callisen.* *Winsløw.*

Af disse Beviser er i Tiden fra Akademiets Oprettelse og indtil 1829 indført ialt 30, nemlig for:

Johann Nicolai Schwartzacker, f. i Hamborg 22. Sept. 1758, Bevis af 19. April 1788;

Sigismund Neve, f. i Kjøbenhavn 1753, Bevis af 19. April 1788;

Johan Andreas Grabau, f. i Magdeborg 18. Nov. 1755, Bevis af 29. Nov. 1788;

Johann Andreas Ranfft, f. 1761 i Wolgast, Pommern, Bevis af 23. Nov. 1791;

Friderich Christopher Fuhr, f. 4. Marts 1752 i Kiel, Bevis af 3. Okt. 1793;

Carl Wilhelm Westphal, f. i Waren, Meklenborg-Schwerin, Bevis af 31. Okt. 1793;

Friederich Georg Baurmeister, f. i Bevern 3. Feb. 1759, Bevis af 20. Nov. 1789;

Zadok Fraenkel, f. i Parchim 1. Marts 1766, Bevis af 5. Okt. 1796;

Eliezer Schüth, f. 1770 i Kjøbenhavn, Bevis af 5. Okt. 1797;

Lars Amysen, f. 28. Dec. 1773 i Kjøbenhavn, Bevis af 21. Aug. 1798;

Johan Georg Heinrich Weiskoph, f. i Elbingerode, Bevis af 14. Okt. 1786;

Lorentz Lorentzen, f. i Haderslev 1. Dec. 1758, Bevis af 2. Maj 1794;

Diderich Frantz Friderich Ewert, f. 13. Marts 1768 i Rostok, Bevis af 11. Maj 1801;

Johan Janssen, f. 3. Marts 1770 i Holsten, Bevis af 13. Okt. 1801;

Daniel Gottlieb Dorbritz, f. 12. Dec. 1763 i Haderslev, Bevis af 7. Maj 1793;

Carl Theodor Teuscher, f. 1773 i Pløen, Bevis af 12. April 1800;

Georg Friderich Dørge, f. 7. Maj 1771 i Hannover, Bevis af 18. Okt. 1805;

Johan Ludvig Frederich Wagner, f. i Schwartzburg Adolfstadt 15. Feb. 1771, Bevis af 25. Okt. 1806;

Johann Christopher Solle, f. 8. Jan. 1756 i Kjøbenhavn, Bevis af 19. Nov. 1791;

Carl Heinrich Dommenget, f. 3. Juli 1778 i Colberg, Bevis af 13. Maj 1814;

Friderich Julius Lange, f. i Hannover 17. Juni 1790, Bevis af 20. Maj 1820;

Johan Christian Bernhard Wittenburg, f. i Meklenborg 4. Marts 1796, Bevis af 20. Maj 1823;

Carl Martin Daniel Løper, f. 12. Juli 1795 i Pommern, Bevis af 12. Juni 1821;

Mathias Casper Nyeborg, f. i Kjøbenhavn Jan. 1788, Bevis af 4. Juni 1816;
Johan Georg Conrad Mühe, f. i Brunsvig 24. Okt. Aar 1783, Bevis af 12. Juni 1821;
Johan Diederich Lindemann, f. 1797 i Holsten, Bevis af 4. Nov. 1827;
Hans Wilster, f. 27. Aug. 1792 i Nestved, Bevis af 2. Juni 1829;
Ernst Gottlieb Bindt, f. i Aug. 1777 i Pommern, Bevis af 12. Juni 1821;
Hans Jacob Martens, f. 1. Dec. 1796 i Meldorf, Bevis af 30. Okt. 1829;
Peter Jørgensen Møller, f. 4. Juni 1800 i Kjøbenhavn, Bevis af 14. Nov. 1826.

Alle disse 30 var Mestere i Amtet. De er, uanset deres Eksamensbevisers Data, fra 1788—1829, indkommen i den Rækkefølge, hvori de her staar opførte. To Amtsmestere, *A. Lynge* og *F. M. Norlin*, med Eksamen fra Amfiteatret har begge taget Eksamen ogsaa ved det kirurgiske Akademi, Lynge Foraaret 1788 og Norlin 1791.

Foruden disse Mestere, har der dog været 12 Mestere, hvis Testimonier ikke er indført i Protokollerne, nemlig:

Friederich Gabriel Preisler (Eksam. v. Amfiteatret), Licens 1809;
Christian David Ahrberg, Eksam. Foraaret 1789;
Samuel Hoffmann, Eksam. Foraaret 1791;
Zacharias Geertsen Thostrup, Eksam. Efteraaret 1831;
Hans Carl Kruse, Eksam. Efteraaret 1824;
Hans Boysen, Eksam. 1831.
Hans Melchior Gad, Eksam. Foraaret 1832;
Friederich August Wilhelm, Eksam. Efteraaret 1842;
Jacob Burmeister, Eksam. Foraaret 1823;
Claus Hesse, Eksam. 1843;
Fridrich Wilhelm Meyer, Eksam. Foraaret 1842;
Christian Almiss, født i Helsingør 1761, Eksam. F. 94.

Desuden skal her nævnes følgende Barberkirurger, som ikke var Medlemmer af Amtet:

Levin Friedrich Gräffe, Eksam. 1809.

Poul Frederik Bechman, Amtsejer og Kirurg, men ikke Amtsmedlem.

Conrad Vilhelm Schwartzacker, Bevilling som Barber 1826, bestyrede Enken Grabaus Amt og praktiserede paa hendes Vegne.

J. Sixtus var Medlem i Henhold til kongelig Bevilling.

Frederich Gotfried Friese og *Johan Christian Gottlieb Biørn* blev ligeledes Medlemmer, 30. Okt. 1823, ved kongelig Bevilling af 12. Juni 1823 ifølge det Tentamen, som Biørn 12. April og Friese 7. Okt. s. A. havde underkastet sig ved det kirurgiske Akademi. Ved den dem givne Bevilling havde de erholdt Rettighed til medicinsk og kirurgisk Praksis og derved tillige paadraget sig de samme Rettigheder og Pligter som andre Amtskirurger.

F. G. Friese var født i Slesvig By 14. April 1780. Købte et Amt i Kjøbenhavn og fik Licens paa 3 Aar, ifølge kgl. Resolution af 19. Dec. 1814, med Forpligtelse til at tage Eksamen. Søgte dog stadig Udsættelse hermed, indtil han, ved den anførte Bevilling af 1823, fik Tilladelse til at praktisere under en Læges Tilsyn. Døde paa Christianshavn 2. Feb. 1849.

J. C. G. Bjørn fødtes i Kjøbenhavn 1778. Blev Eskadronskirurg ved Husarerne, deltog som Skibskirurg i Slaget paa Rheden, hvor han blev saaret. Fik Bevilling som Frimester, dog uden Ret til at holde Svend, den 17. Dec. 1802. Købte et Amt 1816 eller 17 og boede i Larsbjørnstræde. Døde 15. Aug. 1851.

Af og til forefaldt Tilfælde, hvor en og anden Studiosus chirurgiæ fik Tilladelse til for en Tid, 1 à 2 Aar, at drive det ham tilhørende Amt, medens han forberedte sig til Eksamen. Fik han ikke denne inden det angivne Tidsrum, træffer man ogsaa, at der er indrømmet en saadan Studiosus Forlængelse af Fristen. Om enkelte af disse Studerende gælder det, at de tog Eksamen som f. E. *F. J. Lange* og *C. B. Wittenberg*, for andre, som Friese, Bjørn og Kirurg *P. F. Bechmann,* at de undtagelsesvis fik Bevilling uden Eksamen og endelig for adskillige, som *Reiteburg, Carl Mangold, Joh. Diderick Hansen* m. fl., at de aldrig naaede saavidt. Mangold søgte 1. Nov. 1820 om at blive Frimester og er formodentligt blevet det. *Hans Wilster* vandt under 6. April 1824 Borgerskab som Frimester med Ret til at holde en Svend og en Dreng, altsaa godt 5 Aar førend han blev Amtsmester.

Ifølge *G. Franckenaus* Beretning var der i hans Tid indtil Ildebranden 1728 over 100 kirurgiske Kandidater, med Eksamen for det medicinske Fakultet, bleven gjort til Amtsmestere. (H. P. Selmer i Akadem. Tidendes 1835, S. 98).

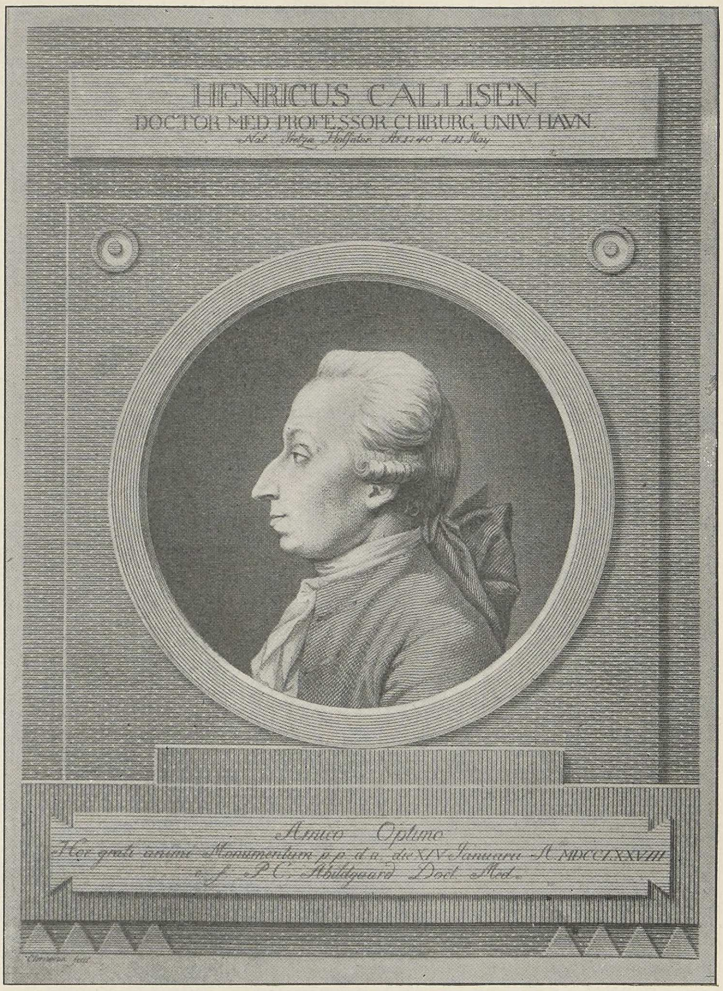

H. Callisen

Direktør for kirurgisk Akademi fra 1794 til 1824.

Reproduceret efter et Stik af *Clemens* i det kongelige Bibliotek.

FORORDNINGEN AF 1792. — SUNDHEDSKOLLEGIET.

Ved en Forordning af 9. Marts 1792 angaaende Fattigvæsenet var det blevet Amtskirurgerne paalagt som Pligt »i deres Huse at imodtage og pleje de paa Gaderne forefindende syge Mennesker«. Denne Forpligtelse fandt Amtet byrdefuld og trykkende, især da der ikke nærmere var bestemt, hvornaar det skulde finde Sted og hvorfra eller af hvem Medicin og Pleje skulde godtgøres Mesterne. Disse følte Byrden meget mere trykkende, da de ikke skulde dele den med Lægerne, som var fritagen for den. De havde ogsaa gentagne Gange ansøgt Kongen om at blive befriet for denne Pligt og i deres ene Ansøgning fremført det Argument, at det ikke var givet enhver Amtsmester at have Værelser til Overflod, i hvilke han kunde lægge de af Vogteren indbragte syge. Hvis det imidlertid paakrævedes, maatte der aarlig gives Amtsmesteren en Sum Penge til at holde et Værelse til Raadighed og udstyre det med det nødvendige. Svaret blev desuagtet en Resolution, der paabød, at det skulde have sit Forblivende ved Forordningen af 9. Marts. Amtet besluttede atter at indgive en Ansøgning til Kongen om Fritagelse for Pligten og forebringe den for Kronprins *Frederik*. Resultatet blev et Afslag af 1. Juni 1793, meddelt Amtet 16. Juni. I Afslaget henvistes til, at Almindeligt Hospital laa paa en Udkant af Byen, og denne Omstændighed kunde gøre det nødvendigt, at der maatte være Steder paa andre Kanter, hvor de paa Gader og Torve forefundne hjælpeløse og syge Mennesker kunde henbringes og nyde foreløbig Hjælp for senere at blive bragt paa Hospitalet. I saa Henseende formentes der intet bekvemmere Sted at være end Barberstuerne, da disse var fordelt over den ganske By, om Vinteren stedse forsynet med Varme og i hvilke sædvanlig en Person var til Stede, som med en Aareladning eller andet simpelt Middel, hvad nu den Syges Tilstand maatte paakræve, kunde yde den øjeblikkelige Hjælp. Naar saaledes den af Amtskirurgerne ansøgte Befrielse for at opfylde Forordningens Bud ikke kunde tilstaas dem, saa vilde man derimod finde det højst billigt, at de dermed forbundne Besværligheder blev dem saa vidt muligt lettede. Dette skulde ske derved, at Amtskirurgen kun havde at melde til Hospitalet, naar der hos ham var indbragt en syg, hvorefter det da paahvilede Inspektøren dér, at lade den syge afhente. Hvis en syg fandtes liggende paa et Sted, der var nærmere Hospitalet end nogen Barberstue, skulde han direkte henbringes til det førstnævnte. Syge Militærpersoner

kunde i lignende Fald blive bragt henholdsvis til Regimentets Sygestue og Søkvæsthuset. Den Amtskirurg, som paaføres nogen Bekostning med Medicin, Mad og Drikke til en hos ham indbragt syg, bør have sit Udlæg godtgjort af vedkommende Etat. Man ønsker tillige, at der kunde udfindes Midler, hvorved det kunde forhindres, at beskænkede Folk, der ikke bør henregnes til syge, opbringes til Barberstuerne, og at fattige udjages af deres Husværter, for at disse paa den Maade kunde skille sig ved dem[260]).

Paa Amtsmødet 17. Juni 1793 synes der at have været Tilfredshed med disse Bestemmelser, idet den Forandring, der havde fundet Sted med 9. Marts Forordningen, opfattedes som en Lettelse for Mesterne.

Ved en kongelig Resolution af 22. April 1803 bifaldtes Oprettelsen af et medicinsk-kirurgisk Sundhedskollegie, som under det danske Kancellis Overbestyrelse skulde have Tilsyn med alt, hvad der maatte anses for henhørende under Medicinalpolitiet. Den 13. Maj s. A. udkom Reskriptet angaaende Sundhedskollegiets Oprettelse. Ved Reskriptet paalagdes der Sundhedskollegiet de samme Pligter og overdroges det de samme Rettigheder vedrørende Medicinalvæsenet, som i Følge Forordn. af 9. April 1740 og Fundationen af 22. Juni 1785 hidindtil i denne Henseende havde været paalagt og tilstaaet det medicinske Kollegium og det kirurgiske Akademi. Kollegiet skulde bestaa af et lige Antal Medicinere og Kirurger, og sammensættes af det medicinske Kollegiums Medlemmer, Jordemoderkommissionen, det kirurgiske Akademis Medlemmer, Borgmester Dr. Bang, Overkirurg Falkenthal og Regimentskirurg Giesemann[261]).

Barberamtet, der i Løbet af de sidste 67 Aar havde henhørt under det medicinske Fakultet, det anatomisk kirurgiske Theater og det kirurgiske Akademi, kom nu ved det sidst anførte Reskript ind under Sundhedskollegiets Overdømme.

DEN INDRE HISTORIE.

AMTSSKIK OG AMTSBRUG.

Som før nævnt er det Liv, der har rørt sig indenfor Lavet i godt den første Halvdel af Lavsperioden, skjult for os. Til al Lykke er endnu de to Protokoller fra 1730 og 1750 bevaret, de ejes, som

omtalt, af Barber- og Frisørforeningen af 25. Febr. 1861. Gennem disse er det os da muligt at faa et Indblik i Forholdene i den sidste Halvdel af Perioden, det vi saa haardt maa savne for den første Halvdels Vedkommende. Fra den allerældste Tid har der dog næppe været ført nogen Forhandlingsprotokol, dertil var Skrivekunsten ikke almindelig nok, og det ses ogsaa af Fortegnelsen over Lavets oprindelige Ejendele, at den ældste Protokol var fra 1633, saa der faktisk er et Tidsrum af 127 Aar, fra hvilket der ikke foreligger noget skriftligt overleveret. Da tilmed sidstnævnte Protokol er bortkommen, kan til Tidsrummet yderligt føjes 97 Aar. Idet vi mangler denne Protokol, er vi saaledes ikke i Stand til at kunne erfare noget om hele den mellemliggende Periode indtil Enevoldsmagtens Indførelse og de første 70 Aar under den absolutistiske Regeringsform. Barberlavet, der jo altid var stærkt beskyttet, ogsaa fra dets første Dage, har næppe undergaaet store Svingninger under det forandrede System, Forandringen har maaske næppe været følt, saa der er Grund til at tro, at det Billede, som de forhaandenværende Protokollers Indhold tegner af det indre Liv, af Skikken og Brugen, ikke er meget væsentforskelligt fra de foregaaende Perioders og navnlig ikke fra den umiddelbart foranliggende.

Lavet kaldtes i den største Del af Lavsperioden ogsaa for Barberamtet og denne Benævnelse er langt den hyppigst anvendte. Amt er det tyske Ord for Embede, der betød Haandværk, og ved en Embedsmand forstod man i Middelalderen en Haandværker, i dette Tilfælde altsaa en Barber. Et Medlem af Lavet kaldtes Amtsmester, Amtskirurg, tillige en Overgang i Slutningen af det 18. Aarhundrede Stadskirurg.

Ved Siden af at tjene som Betegnelse for et af Staten indstiftet og ved Privilegier og Artikler ordnet og fæstnet Fagsamfund, udgjorde »Amtet« tillige en Domstol, for hvilken saavel Mestere som Svende havde Ret og i visse Tilfælde ogsaa Pligt til at indanke og faa paakendt Spørgsmaal og Sager, der opstod af gensidige Uoverensstemmelser mellem de paagældende og i den ene eller anden Parts urigtige Forhold til Amtsbrug og Lavsartikler.

Amtet udgjordes af de herværende Mestere med deres Svende og Læredrenge, sammenknyttet til ét afsondret Hele, bundet ved Fagfællesskabet og de særskilte Bestemmelser. Det var som en Ramme, der paa samme Tid begrænser og skiller og hvortil man, for at komme der indenfor, skulde formelig skrives ind og ligeledes, for at

komme ud deraf, skrives ud. Man blev indskreven som Lærling for at kunne udskrives som Svend og for som Svend at kunne faa Arbejde, og man blev indskreven som Svend i Svendebogen for en Gang med Tiden at kunne indgaa i Lavet som Mester. Amtet beherskede gennem Ind- og Udskrivningen Vejen til Faget og Adgangen til den selvstændige Udøven af dette; det stod som den absolute Hævder af de givne Privilegier og med Magten til ved nævnte formelle Ind- og Udskrivninger at forhindre, at den afstukne Linje blev brudt eller overskredet. Det var Barberlavets »Zünft«, at Lærlingene skulde ind- og udskrives i og af Amtet, og Mestere udenfor Faget, saa som Regimentsfeltskærerne, søgte ofte Adgang selv til Lavet for at opnaa denne Gunst for deres Lærlinge, ligesom ogsaa Barberer i danske og norske Købstæder rettede Begæringer til Amtet om at faa deres Lærlinge indskreven, eller de lod sig selv indskrive for at erhverve Retten hertil.

Efter disse faa ovenstaaende Bemærkninger vil vi aflægge et kort Besøg i et af Amtets Møder, for ved Selvsyn at erfare, hvorledes det gaar til ved en saadan Lejlighed og faa et Overblik paa Forretningsgangen indenfor Lavet. Vi vælger en Dag, paa hvilken der forestaar en Optagelse, da denne dog altid er lidt udenfor det almindelige og tilmed spreder nogen Glans over Mødet: Det er den 23. Oktbr. 1730 og vi staar udenfor Oldermand Schüttes Hus, hvori Amtsmødet holdes, i Henhold til Bestemmelsen af 4. Oktbr. 1684, oppebiende Barbersvend *Anton v. Thons* Ankomst, han, der just dèr kommer gaaende festligklædt, iført Kjole, Knæbenklæder og trekantet Hat, med den høje Stok i Haanden og Pisken i Nakken, saaledes som vi kender Dragten fra Holbergs Komedier og Marstrands Malerier. Hans Sind er højtidsstemt, nu er endelig det Øjeblik indtruffet, for hvilket han har udstaaet en Læretid af fire Aar, rejst lige saa længe i Udlandet, været Svend i en lang Aarrække, udstaaet sin Eksamen og har maattet skaffe store Pengemidler tilveje til Køb af en Amtsrettighed. Vi følger ham op ad den høje Stentrappe, der fører lige til Schüttes Barberstue, træder ind gennem denne og finder i den næste Stue en Forsamling af omtrent samtlige Amtsmestere med deres Svende, alle iførte den for hin Tid karakteristiske Dragt. Det er det »højlovlige Amt«, som her er forsamlet. Foruden Oldermanden *H. Schütte* og Bisidderne *Martin Labes* og *Chr. Winecke* var Mesterne *Herman Bauman, C. Sievers, Andreas Baltzer, Johan Hess, H. Schalck, Lambert Voltelen, A. Thambsen* og *Joh. Hinrichsen* til Stede. De udeblevne

var den forrige Oldermand *G. Røbel, J. S. Neandor, J. Gamst, Wedderkamp, F. Wagner* og *J. Luno.* Vi træffer altsaa ialt 17 Mestere eller »Herrer«, som de kaldtes til Adskillelse fra »die Gesellschaft«, Svendeskabet, i det hele en notabel og fornem Forsamling. I denne Forsamling skulde nu A. v. Thon træde ind som det attende Medlem. Desuagtet mangler der endnu tre Mestere i det i Lavsartiklerne af 29. April 1684 fastsatte Antal af 21. I dette Antal hørte *Johann v. Aspern*, der endnu levede paa den Tid, men var syg i flere Aar, blev apoplektisk 1728; døde 1735. Hans Underskrift findes ingen Sinde i Protokollen af 1730. Om de manglende to Amtsmestere er man bestandig i Uvished, thi intet Amtsmøde er gennem hele Tiden efter 1730 overværet af flere end 18—19 Mestere efter Underskrifterne at dømme.

Efter nu at være kommen indenfor Døren forbavses vi ved ogsaa at se Svendene blandt de tilstedeværende, og vi erfarer da, at de, som Led af Amtet har Forpligtelse til at møde ved alle de ordinære Forsamlinger, men ganske vist uden Ret til at underskrive Protokollen. Hvorvidt de deltog i Diskussionen eller i Afstemningen er ikke afgjort. I Ekstramøderne var Svendene kun til Stede, naar en eller anden Sag vedrørende disse var til Behandling, men ofte repræsenteredes de af »Oldgesellerne«. Undlod en Svend at komme til Mødet, kunde han, som det skete i 1756, trues med at blive hentet af Politiet.

Der er en anden Ting, vi har glemt at bemærke, og det er, at da Amtet sattes var Klokken ikke mere end to om Eftermiddagen, den sædvanlige Mødetid i Amtet. Man begyndte tidlig, for at ende tidlig, Klokken 9 var det jo Sengetid om Vinteren og Kl. 10 om Sommeren. Efter disse nævnte Tider maatte ingen Svend komme hjem. Men saa begyndtes der ogsaa paa Dagværket Kl. 5—6 om Morgenen. Med det samme gør vi en anden og morsom Opdagelse, at det er Mandag, Barberernes gamle Fridag. Ja, Mandagen har en Tradition, der for os gør den helt ærværdig. Vigtige Beslutninger er fattede paa denne Dag, foruden at den til den nyeste Tid og endnu er viet til Møder og festlige Sammenkomster. Baade Barberlavet af 2. Febr. 1506 og vor nuværende Forening er stiftet paa en Mandag. Højst sandsynligt har ogsaa Barberstuerne da været lukket Mandag Eftermiddag, i al Fald paa de Dage, Amtsmøderne holdtes, hvori jo saavel Mestere som Svende deltog. — Paa Bordet foran Oldermanden stod Amtets Lade, hvis Laag ved Forhandlingernes Begyndelse blev aabnet. Naar dette skete blev der Stilhed i Forsamlingen. Den aabne

Lade gav Møderne en egen højtidelig Karakter og de bemærkes altid i Referaterne, naar Mødet foregik, som det hed, »vor offener Lade«. Da var Forsamlingen sat og Respekten skærpet. Et Ord, et Udsagn, en Krænkelse fik en alvorligere Betydning og vejede tungere i Vægtskaalen for den aabne end for den lukkede Lade. — Anton v. Thon forebringer sit Ærinde for Forsamlingen. Han foregiver at have købt afdøde *Carl Wendells* Amt med hvad dertil hører og ønsker at blive optaget i Lavet. Som Støtte for sin Begæring fremlægger han sin Fødselsattest, sit Lærebrev, sit Eksamensbevis, hvilket oplæses for Forsamlingen samt betaler Indskrivningspenge, der beløb sig til 32 Rdl., hvoraf de 25 Rdl. gaar til Amtets Kasse, Oldermanden faar de 5 Rdlr. og 2 Rdlr. tilfalder Fattigbøssen.

Efter at Amtet har undersøgt, om det har sin Rigtighed mellem Sælger og Køber af Amtet, om Handelen er fuldstændig i sin Orden, erklærer det sig tilfreds, og hans Optagelse i Amtet er dermed en Kendsgærning, hvortil samtlige tilstedeværende Amtsmestere gratulerer ham, og udtaler deres Ønske for ham om Lykke og Velsignelse fra Gud. Som han her staar i Kredsen af de mange lykønskende, ser man, at han ikke længer er hel ung. Skønt der ingen Aldergrænse var sat for at kunne komme ind i Amtet, blev en Svend i Reglen næppe Mester, før han var højt oppe i Trediveaarsalderen. Anton v. Thon var Svend i 17 Aar. Vi vil nu gaa tilbage i Tiden og se, hvorledes Forholdene hidtil havde stillet sig for ham, som de i Hovedtrækkene stillede sig for enhver Barberlærling, der tænkte sig en Gang at skulle blive Mester. Som vi ved, var den første Betingelse for, at en Dreng kunne komme i Lære, hans Ægtefødsel, Fødsel af ægteviede Forældre, dernæst hans Foruddannelse at kunde læse og skrive Dansk, Tysk og Latin og forstaa de almindelige Gloser, som vedkom Kirurgien. Som Regel kom Drengene vistnok senere i Lære end nu om Stunder, hvilket især skønnes af den Omstændighed, at de ifølge Artiklerne ikke maatte gøres til Svende eller antages som saadanne før deres 20. Aar. Ligeledes findes fra den Tid Bestemmelsen, at var en Dreng 17 Aar gl., naar han kom i Lære, skulde Mesteren lære ham ud paa 3 Aar, skønt Læretiden ellers var 4 Aar. Saa skulde Lærlingen, som ogsaa før berørt, indskrives i Amtet. I Indskrivningspenge maatte han betale 8 Rdlr. For Købstadbarbererne i Danmark var det en Tvangssag ifølge Forordningen, af 9. Feb. 1689, der fremkom paa Amtets Foranledning. Saa snart Drengen traadte i Lære, skulde Læremesteren angive det for Oldermanden i

Kjøbenhavn og indsende Drengens Fødselsattest. Naar Drengen havde udlært, skulde han som Svend indstille sig for Amtet og lade sig eksaminere af nogle af de ældste Mestere i dette. Var han tilstrækkelig dygtig, fik han Læreattest af Amtet, i modsat Fald maatte han paany begive sig i Lære paa et halvt til 1½ Aar, eftersom han var mer eller mindre dygtig. Dette motiveredes ved de mange slet oplærte Svende, baade i Egenskab af Barberer og Kirurger, der kom hertil fra Provinsbyerne. Med Hensyn til Indskrivningspengene, gjordes der dog en Undtagelse med Mestersønnerne, der fritoges for at betale, ja endog afdøde Amtsmester v. Asperns Stedsøn, C. F. Reiser, slap fri, hvorimod han, ligesom de andre Lærlinge, maatte betale Lærebrev, Pergamentet, Stempel og Skriverpenge. — Anton v. Thon var født i Rusland. Da han som ganske ungt Menneske forlod sit Hjem gik Vejen gennem Lifland, Kurland over Kønigsberg, Berlin, Hamburg til Husum i Slesvig, hvor han traadte i Lære hos *I. I. Mathisen,* »berømt Amtsmester« sammesteds. Efter at han »lykkeligt havde tilbagelagt« sine Læreaar, kom han til Kjøbenhavn, hvor han tjente som Svend hos forskellige Regimentsfeltskærere i 10 Aar. Alt imedens har han besøgt de anatomiske og kirurgiske Kollegier, som daværende Hofbarber Simon Crüger afholdt. »Saaledes har han altsaa ikke undladt, hvad der vel kan anstaa og sømme sig for en ærekær og kunstelskende Kirurg.« For at han imidlertid kunne udøve sin vellærte Kunst mere frit og uhindret her i Kjøbenhavn, havde han fundet det nødvendigt at underkaste sig den paabudne Eksamen og ved Besvarelsen af de ham forelagte Spørgsmaal vist sig som en i sin Kunst velerfaren Kirurg. Dette var i Korthed Indholdet af det Eksamensbevis, som A. v. Th. forelagde Amtet hin Eftermiddag og, som foruden af de medicinske Professorer Franckenau og Buchwald, var underskrevet 13. Okt. 1730 af H. Schütte. M. Labes og Chr. Winecke. Som bekendt var Provinsmesterne fra 1684 undergivne den samme Eksamensforpligtelse, for at de, som Forskriften lød for deres Vedkommende, »maatte forestaa og exercere deres lærte Kunst i Kongelig Mayestæts Riger og Lande.«

For Svendene paa A. v. Th.s og hans Efterfølgeres Tid stillede Forholdet sig saaledes i Almindelighed. Naar en Svend kom tilrejsende til Byen i den Hensigt at søge Plads her, maatte han indskrives i Svendebogen og var fra det Øjeblik henhørende under Amtet. Nogen selvstændig Institution var Svendelavet ikke. I Spidsen

for dette stod tvende Oldgeseller, dog valgte Svendene kun den yngste af disse, medens det var forbeholdt Mesterne, paa Svendenes Forslag, at vælge den ældste Oldgesel. Fra 1745 valgte Mesterne dem begge blandt 4—5 af de ældste Svende, foreslagen af samtlige Svende. En Svend, der blev valgt til Oldgesel kunde, naar han angav gyldige Grunde, fritages for dette Hverv imod at betale 2 Rdl. i Bøde.

Svendene havde nok deres egen Lade, men den var i Mesternes Værge og en af disse, i Reglen den yngste, stod for den som Lademester. Med Svendenes Bevillingsmyndighed var det kun smaat bevendt. Mesterne regulerede vistnok Indtægterne ved at fastsætte Størrelsen af de Tidepenge »Zeitgeld«, som Svendene havde at tilsvare deres Kasse, og hvad Udgifterne angik, da havde Svendene kun Bestemmelsesret over de Penge, som anvendtes til fattige eller syge Svende og til at begrave de afdøde, Udgifter i andre Øjemed maatte ikke udredes uden Oldermandens og Bisiddernes Samtykke. Da Svendene i 1738 anmodede Amtet om at maatte udtage nogle Penge af deres egen Lade til en »Collation«, nægtedes det dem. Til Gengæld nedsatte Mesterne deres Tidepenge til 2 Mk. danske halvaarlig paa den Betingelse, at Pengene skulde forblive i Kassen »og ikke anvendes til unyttig Trakteren og Smausen.« En Svend synes ogsaa til en vis Grad at have været undergivet Mesternes Formynderskab. Da saaledes i 1738 Mr. *Hintze* overtog afdøde Wineckes Jagtbarberamt, betydede Amtet W.s Svend, at følge det kongelige Embede og tage Plads hos Hintze. En Slags Regulativ, »Svenderulle«, fandtes ogsaa, men hvad den omhandlede, med Undtagelse af de uundgaaelige Straffebestemmelser, vides ikke; Rullen udarbejdedes af Mesterne, revideredes ret jævnlig og blev hver Gang oplæst for Svendene, der i Reglen, ifølge Referatet, erklærede sig tilfreds med den. Den har sikkert indtil 15. Jan. 1745 været de eneste gængse Lov- og Ordensregler for Svendene. Rigtignok ligger der i Rigsarkivet, heftet sammen med Udkastet til Konfirmationen af 17. Juli 1672, et Udkast til Artikler for Bartskærsvendene, der vistnok aldrig blev stadfæstet. Intetsteds findes Artiklerne omtalt, og intetsteds refereres der til dem. Titlen paa disse er saalydende:

»Badtscher Suennene her i Kiøbenhafn deris Articler huorledes de sig udj derisz Mesters Thieneste forholde shall« og Paragrafernes Antal udgør ialt 25[262]).

Svendene fæstedes halvaarsvis fra Paaske til Mikkelsdag og om-

vendt, bindende fra deres som fra Mesternes Side. Fæstetiden overholdtes strængt og kun særlige Omstændigheder tillod Afvigelser fra Reglen. Derfor kunde en Svend i 1730 faa Medhold hos Amtet, da han klagede over sin Mester, der havde givet ham Afsked den 3. Juli, midt i Halvaaret. Medholdet fik han til Trods for, at Mesteren som Forsvar paaberaabte sig Svendens Ulydighed og Udeblivelse om Nætterne. Mesterens Grunde var for hin Tid gode nok, men da han ikke havde taget Tiden iagt og afskediget Svenden straks, da denne forbrød sig eller meddelt Amtet noget derom, kendte Amtet for billigt, at han skulde give Svenden Løn til Mikkelsdag, og tillige betale Amtsgebyret. Om Svenden tillige fik tilkendt det af ham begærede Underhold, meldes der intet om. Senere protesterede Mesteren mod denne Kendelse, men Amtet afviste Protesten, hvortil det intet Hensyn kunde tage og Kendelsen skulde staa ved Magt.

Fra 1745 blev Opsigelsesfristen fra begge Sider 6 Uger før de nævnte Skiftetider.

Svendelønnen var 8 Rdl. om Halvaaret, Kost og Logi, det var hvad Mesteren havde at udrede. Sandsynligvis har Svenden haft nogen Bifortjeneste f. E. Procenter af Indtægten ved Bykunderne, hvoraf Mesterne ofte kunde have forholdsvis mange, 30—40, af den forefaldende Sygepraksis og muligvis har Svendene ogsaa fusket, hvad jo rigtignok var strængt forbudt, og naar det blev opdaget, straffedes med høje Bøder. Saaledes maatte en Svend ved Navn Grim, der i 1746 for sig selv havde barberet Baron Brockdorff, betale 2 Rdl. til Fattigbøssen.

Man skelnede mellem den faste Svend og Sustentationssvenden. Denne modtog kun sit Underhold, Kost og Logi, men fik ingen Løn, og for det maatte han udrette sit Arbejde i Forretningen. Forøvrigt var et saadant Forhold selvfølgelig kun af midlertidig Varighed og, som det hedder i 1745 Forordningens Paragraf 8, »Ingen uden fremmede rejsende og her til Staden ankommende Svende maa fordre eller gives Sustentation, fri Kost og Logi. Dette »Benificium« var forbeholdt kun disse og »i ingen Maade at forstaa om dem, som enten begiver sig af Condition eller ikke vil rejse.«

Ejendommeligt var Forholdet mellem Bykunden, Mesteren og Svenden. Ofte synes det, at Kunderne var Svendens Ejendom, Svenden førte dem med sig fra Plads til Plads. Men mærkeligere er saadanne Tilfælde, hvor det f. Eks. en skøn Dag kommer frem, at en

Mester, ham uafvidende, har mistet en Kunde for lang Tid tilbage, indtil et Par Aar.

Her skal det kriminelle for Svenden ligge i, at han af Mesteren har modtaget Betaling for Kunden uden at have betjent denne. Men nu Pengeforholdet mellem Kunden og Mesteren, stod Kunderne sædvanlig i saa lang Tid til Restance med Betalingen? Det maa næsten antages, skal man finde en rimelig Grund herfor, og i saa Fald maa det have været behagelige Tilstande for Yndere af Krediten.

Et halvt Aar før Frederik den Fjerdes Død, 4. Maj 1730, udkom en Forordning, hvorefter Barbersvendene ikke maatte gaa ud at barbere Søn- og Helligdage. Forbudet meddeltes Oldermanden paa Politikammeret, men paa hans alvorlige Indvending indrømmedes dog Tilladelsen paa Betingelse af, at Svenden ikke medførte nogen »Beutel«, den Taske eller Pung, hvori Barberredskaberne bares.

Blev en Svend farlig syg, maatte en af hans Kammerater holde Vagt hos ham og varetage Sygeplejen. Fra 1742 ophævedes dog denne Foranstaltning, idet det besluttedes at fæste en Vaagekone med Løn af Svendeladen. —

Som yngst Mester i Lavet forestod der A. v. Thon at røgte nogle mindre Hverv, deriblandt, som nævnt, at staa for Svendeladen og have Inspektionen ved samme. Tillige paalaa det ham at tilsige Mesterne til Amtsmøderne og sammen med en ældre Mester at »jage Fuskere og Bønhaser«. Tilsigelsessedlerne, som han fik udleveret af Oldermanden, omfattede stundom ogsaa en Opfordring til Amtsmesterne om at medtage Tidepenge og deres mulige Restancepenge og havde f. Eks. en Ordlyd som denne:

Hoch geehrteſter Hr: Collega (Sr. Genſche).

Wohle belieben ein hochlöbl. Ampt der Chirurgorum anſagen zu laßen, weile die vorlage (weile daß gewöhnl. quartal) mit Sämptl. Herrn und geſellen gehalten werden, nehml. 14 Tage vor Oſtern (als 14 Tage nacher Oſtern) und daß vor offner Lade. Bitte auch daß dieſe Anſage Zetteln möge einen jeden richtig Leviret werden (wird auch erinneret, der Debet iſt. Zeitgeldt mit zu bringen) Nebſt frl. Gruß verbl.

Hafnia d. 28 Marty A°. 1735.

Herrn Collegen
dienſt willigſter Diener
G. Røbel,
Altermann.

Tidepengene udgjorde for Mesternes Vedkommende ½ Rdl. halvaarlig. Amtet afholdt i Reglen fire ordinære Møder aarlig, to om Foraaret og to om Efteraaret, men forøvrigt saa ofte der forelaa Sager til hurtig Behandling, stundom kun med 8—14 Dages Mellemrum. Hvis nogen Mester eller Svend foranledigede et ekstra Mødes Afholdelse, maatte samme erlægge et vist Gebyr til Bestridelse af Omkostningerne. I Tvisttilfælde mellem Mester og Svend kunde, som vi saa, den tabende Part dømmes til at betale Gebyret, uanset hvilken af Parterne, der havde begæret Mødet afholdt.

Foraarsmøderne afholdtes 14 Dage før og 14 Dage efter Paaske; det første kaldtes »Vorlage« og det andet »Kvartalsmøde« eller kun »Kvartal«. Efteraarsmøderne ligesaa henholdsvis 14 Dage før og 14 Dage efter Mikkelsdag. I Kvartalsmøderne, der fra 1758 jævnlig kaldtes »Beilage« og senere ogsaa »Vorlage«, aflagde Oldermanden Regnskabet, som indførtes i »Debet og Creditbogen« og over hvis Godkendelse der foretoges formelig Afstemning. Senere hen lærer man ogsaa Kassernes Størrelse at kende, baade Amtsladens og Svendeladens. Amtsindtægterne bestod foruden af Tidepengene, der udgjorde 35—37 Rdl. aarlig, af Indskrivningspengene og Amtsgebyrerne. Bøderne tilfaldt i Reglen Fattigbøssen. I Debet og Creditbogen kunde man ogsaa se, hvem der havde ladet sig introducere i Lavet og hvor mange Lærediscipler, som var skreven ind og ud.

Referatet af Forhandlingerne i Protokollen indledes sædvanligt gerne saaledes: Den og den Dag har et højlovligt Kirurgernes Amt af Mestere og Svende været forsamlet i mit Hus, for, som brugeligt fra gammel Tid, at holde »Vorlage« eller (»holde vort sædvanlige Kvartal«) for aaben Lade. Aabningsformularerne ved Møderne lød i en Aarrække: »hvis nogen af Herrerne havde noget at forebringe, da skulde han melde det, saa skal enhver vederfares Ret efter Sagens Beskaffenhed.« Der afsluttedes gerne med den Udtalelse, »at hermed er denne Session begyndt og sluttet i Fred og Enighed.«

Oldermandsvalget foregik ved Kaaring. I Reglen fungerede han til sin Død, eller til Sygdom hindrede ham i at varetage Hvervet. Undtagelsesvis afgik han af andre Grunde. Et enkelt Tilfælde forefindes, hvor en Oldermand, G. Røbel, efter at være traadt tilbage atter, efter nogle Aars Forløb, genvalgtes. Flere af Oldermændene har ved deres Tiltrædelse i Protokollen indført en skreven Udtalelse i Vers- eller Prosaform. Omtrent samtidig med at 1730 Protokollen toges i Brug, valgtes H. Schütte til Oldermand og i den Anledning

skrev han paa første Side et rimet Vers, der i Oversættelse lyder omtrent saaledes: Soli deo Gloria! Et højlovligt Amt har valgt mig til Oldermand. Gud give jeg kan fjerne hvad som besværer Amtet. Jeg mener Fuskeriet, der har taget saa stærkt Overhaand og hvorved Mange har mistet deres Næring. Gud give at vi nu maa bestaa i Fred og Enighed, saa vil ogsaa alt gaa efter vore Ønsker. Begyndelsen er meget svær, Gud vil finde Midlet, og Udgangen vil Gud ogsaa vende til Lykke og Held.

Anno 1729. 12. December.

H. Schütte,
Altermann.

Da Martin Labes i 1736 valgtes til Oldermand, skrev han følgende ogsaa fra Tysk oversatte Vers: Nu vil jeg gøre Begyndelsen paa mit Oldermandsskab. O, min Gud, frem du selv mine Sager. Hjælper du mig, har det ingen Nød; thi med Din Bistand vil jeg gennemføre, hvad jeg foretager mig, Giv Lykke og Held i alle Ting og vend al Ulykke fra os, Amen! Ligeledes indviede Joh. Henrichsen, da han i 1746 overtog Oldermandsværdigheden, denne med en i Prosaform affattet Udtalelse om, at vi Amtsmedlemmer har forbundet os til for Fremtiden at leve som retskafne Amtskolleger i Kærlighed, Fred og Enighed med hverandre. Derimod undgaa og frasige os al skadelig Had, Vrede og Nid af alle Kræfter, Gid Vorherre dertil naadig vil give os sin Naade og Velsignelse!

Efter Valget gik Oldermanden tilligemed Bisidderne og ledsaget af et fjerde Medlem op paa Raadhuset for at fremstille sig og modtage Magistratens Anerkendelse og Gratulation. Desuden havde Oldermanden paa Embeds Vegne at betænke Fattigbøssen, Raadhusskriveren, Fuldmægtigen og Betjentene med forskellige Smaasummer, der f. Ex. ved M. Labes Valg Beløb sig ialt til 3 Rdl. 5 ℔. 12 ß.

Fra Foraaret 1731 blev det bestemt, at Oldermanden og hans Efterfølgere i Stillingen aarlig skulde oppebære en Løn af 10 Rdl. Der er sikkert Grund til at tro, at disse Penge var velfortjente; thi Oldermanden synes at have været en meget optaget Mand, forsaavidt som Varetagelsen af Amtets Interesser lagde stærkt Beslag paa hans Tid. Idelig har han været i Beskæftigelse med de indre Forhold, og idelig var han paa Lavets Vegne paa Vej snart til Magistrat, snart til Politimester. Saa var det en Forordning, han skulde gøres bekendt med, saa en Fuskersag, hvori han skulde møde og saa var

det en Erklæring, han skulde afgive. Mangfoldige er i Tidens Løb de Anledninger, hvor Oldermanden blev æsket om at erklære sig. Enhver Ansøgning, der var stilet til Kongen og som paa nogen Maade berørte Barberlavet og dets Privilegier, blev af Kancelliet gennem Magistraten henvist til Lavets Oldermand, for at han kunne udtale sig om den. Først derefter kom saa Afgørelsen, der vel nok i de fleste Tilfælde faldt i Traad med Oldermandens Ønske.

Det skriftlige Arbejde har selvfølgelig krævet megen Tid og stillet ikke faa Fordringer i Retning af stilistisk Færdighed. Jævnlig ses det dog, at Oldermanden har haft skrivende Medhjælp til Udfærdigelsen af de forskellige Aktstykker, men Indførelse af Afskrifter i Protokollen ligesom Førelsen overhovedet af Forhandlingsprotokollen og Regnskabet paahvilede i ethvert Fald ham. Til Gengæld var han fritaget for at jage Fuskere og for Hvervet som Obduktionsforretter.

Som et Udtryk for hvorledes en Oldermand kunde opfatte sin Stilling staar Martin Labes Udgydelse i Protokollen den Dag han fratraadte og J. Hinrichsen valgtes: »For det tredie har jeg ogsaa villet nedlægge mit næsten tiaarige og i denne lange Tid møjsommelige og med mange Ærgrelser forbundne Oldermandsskab.« . . .

Som Embedsmænd ved Lavet fungerede sammen med Oldermanden tillige to Bisiddere, en ældste og en yngste, valgte vistnok i Reglen blandt de ældste af Mesterne. De tre Herrer udgjorde Lavets Bestyrelse og handlede og underskrev meget ofte i Forening paa dets Vegne.

BRÆNDENDE SPØRGSMAAL INDENFOR LAVET.

INDBYRDES KONKURRENCE.

Af Sager, der i særlig Grad optog Amtets Opmærksomhed, kan nævnes de, der affødtes af Stridigheder mellem Mestere og Svende og de, der som Helhed kunde indordnes under Rubriken: Kampen mod Fuskeriet.

En tredie Art, som kun højst sjældent førtes frem, men som desuagtet vistnok har beskæftiget Sindene adskilligt, var saadanne, hvor den ene Mester, i Strid med Lavsartiklerne, gik den anden i Næringen. Det forekom navnlig i Forbindingsspørgsmaal, naar en Mester »antog sig«, som det hed, en Patient, der forud var i Kur

hos en anden Mester. Sligt var nemlig forbudt, hvis ikke Patienten forinden havde affundet sig med den første Mester og indhentet dennes Samtykke til at maatte gøre Forandring. Overtrædelse af dette Forhold straffedes paa den Maade, at den sidste Mester af sit modtagne Honorar maatte betale den førstes Tilgodehavende for dennes hafte Ulejlighed. Om en Sag af denne Beskaffenhed handler netop det først refererede Møde i vor ældste Hovedprotokol. *C. Sievers* er Anklager og *G. Wedderkamp* Indstævnte. Amtskendelsen faldt i Overensstemmelse med Lavsartiklernes Paalydende og Wedderkamp dømtes.

Det er iøvrigt et af de faa i Protokollerne omtalte og debatterede Tilfælde af den Art, men Forudsætningen for deres Forekomst var jo forlængst given og mange Sager er maaske afgjort under Haanden eller bleven taalt uden at komme frem for Amtet. Konkurrencespørgsmaalet har imidlertid været brændende, og at dette kun til en vis Grad kunde hæmmes ad Lovens Vej, fremgaar tydeligt af en Forhandling i 1746, idet der ved denne Lejlighed rettes en Appel til den moralske og kollegiale Hensyntagen. Amtet vedtog nemlig 17. Jan. nævnte Aar, formodentlig efter nøjere Drøftelse, en Aftale eller Beslutning om, at det havde fundet det højst nødvendigt »at Enhver af os skal vise sig imod sin Medkollega, som et trofast og redeligt Medlem af Amtet.« Denne Formaning er rettet mod de Amtskirurger, der søger at tage Kunderne fra hverandre enten personlig, gennem Venner paa tredie Haand eller ved at betjene Kunderne for en ringere Betaling. Ejheller bør Nogen overtage en andens Kunder forinden denne er rigtig betalt, hvilket Kunden skal godtgøre med Mesterens Kvittering. Først da maa han overtage Kunden og slutte en aarlig Akkord med ham. Ligeledes maa en ærlig Kollega ikke antage en anden Mesters Patient eller aftage hans Forbinding før denne har faaet sin fulde Betaling. Hvem der handler herimod og efter nøje Undersøgelse bliver funden skyldig, betaler hver Gang 10 Rdl. til Amtskassen, »hvilket vi allesammen har aftalt med hinanden og enstemmig besluttet.« Naar den, der er befundet skyldig og overbevist om sin Brøde, vægrer sig ved at betale den fastsatte Bøde, skal hans Læredrenge, indtil han adlyder, hverken kunde skrives ind i eller ud af Amtet. Disse Bestemmelser skal ogsaa forelægges Svendene.

MESTER OG SVEND.

Stridsspørgsmaalene mellem Mestere og Svende var af hel forskellig Art og kunde føres frem for Amtet til Afgørelse baade af den ene og den anden Part. Stundom var Mester og Svend Klager i den samme Sag. Det overvejende Antal af Mesternes Klager foranledigedes af Svendenes Udeblivelse om Nætterne, deres mindre hensynsfulde Behandling af Kunderne eller deres uhøflige og opsætsige Optræden overfor Mesteren eller Mesterenken. Til Gengæld kunde Svendenes Klager lyde paa Uordholdenhed fra Mesterens Side. Klager og Forsvar indgaves skriftlig og Proceduren var mundtlig. Den moralske Forret, Mesteren havde i at skulle dømmes af sine ligestillede, kunde dog delvis paa den anden Side opvejes ved, at Svenden under Sagens Behandling bistodes af Oldgesellerne, som hans naturlige Forsvarere. Følgen blev ogsaa, at man almindeligvis faar Indtrykket af, at Amtet skiftede Vinden lige mellem begge Parter.

Det er givet, at der gennem saa lang Aarrække maa have foreligget adskillige Svendespørgsmaal til Behandling. Da mange af disse ligner hverandre, er for ubetydelige til at omtales og navnlig til at gentages, saa skal her kun anføres enkelte saadanne, der i sig selv er typisk og karakteristisk for hin Tid og tillige oplysende om Samarbejdet mellem Mester og Svend i den senere Del af Lavsperioden.

I 1730 beklager *Martin Labes* sig til Amtet over sin Svend, der under Foregivende af at ville rejse til Stockholm, bliver løst fra sin Kondition i Utide, men som desuagtet har taget Plads hos *Andreas Baltzer*. Amtet dømte Svenden til at bøde 1 Rdl. og Baltzer, hvem man heller ikke kunde synes var sagesløs, maatte betale 2 Mk. lybsk, fordi han ikke forud havde forespurgt Labes om Sagens Sammenhæng. En anden Sag fra s. A. mellem *Chr. Sievers* og hans Svend blev af Amtet erklæret for tvivlsom, ikke rigtig opklaret. Svenden paastod, at Sievers havde fæstet ham i sin Tjeneste, men da det kom til Stykket givet en anden Svend Pladsen. Sievers benægtede Svendens Udsagn, Bevis forelaa ikke, Vidner var der ingen af, saa Amtet maatte indskrænke sig til at mægle Forlig. Svenden blev trøstet med det Løfte, at dette ikke skulde blive ham til Skade paa hans gode Navn og Rygte, hvilket, i dette Tilfælde, med Datidens Ord betød en Indrømmelse til ham, en Anerkendelse fra Amtets Side af hans formentlige, men altsaa ubeviste Ret. Saa har vi en Sag, som

Amtsmester *Wendells* Enke indankede for Amtet. Hun klagede over sin Svend *Barfusz,* der havde været uhøflig imod hende og han forsvarede sig med, at hun ogsaa havde været uhøflig imod ham. Her forligede Amtet Sagen saaledes, at begge Parter skulde give hinanden Haanden og erklære, at de ikke havde noget at sige hinanden paa. Endvidere træffer man paa en Sag, hvor Svenden har været borte fra Hjemmet i 5 Nætter og tillige tiltaltes for Fuskeri, for hvilke Forseelser, han idømtes en høj Bøde. En Sag fra 1731 har Interesse derved, at Amtet gør Paastand paa, at en Bøde paa 2 Rdl., som en Svend idømmes for Ulydighed i Tilfælde af hans Uformuenhed, skal betales af Svendeskabet. Fremdeles ser vi, at Klager er indløben til Amtet over en Svend, der er gaaet fra Forretningen og har overladt Kunderne til deres egne Betragtninger, over en anden, der i Barberstuen har været op at slaas og »trakteret sin Kammerats Ansigt meget ilde«, over en tredie, med hvis Dygtighed Mesteren ikke var tilfreds, over en fjerde, der har beholdt de Aarspenge, som han har modtaget af en Kunde, over en femte, fordi han ikke har udrettet det Arbejde, der paahvilede ham o. s. v. Flertallet af Klagerne er indgaaet fra Mesterne, men ofte mødes disses Klager af Svendenes Modklager, hvad i Reglen førte til at Sagerne ordnedes i Mindelighed. I 1734 havde en Svend klaget over sin Herre. Ved Behandlingen af denne Sag gik Naturen over Optugtelsen hos den ene Oldgesel, *Berendt,* der i de forsamlede Amtskirurgers Overværelse brugte grove Ord mod Mesteren, kaldte ham en Løgner og beskyldte ham for, at han omgikkes med »Finesser« og tilkastede ham, samtidig med at han forlod Lokalet, en haanlig og foragtelig Bemærkning. Sagen opfattedes fra Amtets Side som »delikat« og henvistes til Magistraten. To Maaneder senere gjorde Berendt paa Amtets Opfordring Afbigt og erklærede, at det gjorde ham ondt, hvad han havde sagt, hvorefter den Sag var afgjort.

RIVALER OG FUSKERE.

Et af de Emner, der i stærkest Grad optog Amtets Tanker og lagde Beslag paa dets Opmærksomhed, var den Konkurrence, som Amtets Rivaler og Fuskere paaførte det. Denne var allerede fra Lavets ældre Dage Genstand for Forhandling, og den vedblev gennem hele Lavsperioden jævnlig at være det, men det er egentlig først fra Enevældens Barndom, at Konkurrencen for Alvor sætter Sindene i Be-

vægelse. Nu var jo Lavsvæsenet sat i System og fuldt gennemført, hvorved altsaa Haandværket havde vundet Beskyttelse i alle Henseender. For Barberlavets Vedkommende sikrede Artiklerne fra 1684 ikke blot Amtsmesterne delvis Eneretten paa Udøvelsen af deres Haandtering, men forlenede tillige Amtet med en Art Højhedsret over deres Provinskolleger. Hermed var dog ingenlunde Sagen klaret. Et Monopol som Barberamtets maatte nødvendigt blive Genstand for Overgreb af større og mindre Omfang, det ligger nu en Gang i Monopolernes Natur, og Barberamtets Monopol danner forsaavidt ingen Undtagelse fra Reglen. Det dragende ved dette laa deri, at det beskyttede et Erhverv, som mange følte sig kaldet og beføjet til at virke i. Talrig var ogsaa Rivalernes Flok og stor den Møje, Barberamtet havde med at holde sig disse fra Halsen.

Den Beskyttelse, som Amtsmesterne nød, var Lavsvæsenets Kendemærke, Kampen for Bevarelsen af de monopoliserede Rettigheder, dets Forbandelse. Aarvaagen og altid paa Post, opad mod Naadens Trone, hvorfra Faren truede, naar Ophævelse af Lavene varsledes eller iværksattes, og udad mod Fuskerne, der kredsede om den forbudne Frugt og mere og mere paagaaende langede ud efter den.

Man kan dele dem, der med og uden Berettigelse var Barberamtets Konkurrenter i to Grupper, hvoraf den ene — og mindste — bestod af de saakaldte »Priviligerede« og den anden af Militærlægerne, Baderne og Kvaksalverne.

De »Priviligerede«s Privilegier var imidlertid ogsaa af forskellig Beskaffenhed, om de end alle i Realiteten hver for sig gjorde deres Indehavers Stilling fri og indtil en vis Grad uafhængig af Barberlavet. Vi har tidligere set hvorledes Kongerne, og af disse især Christian den Fjerde lejlighedsvis gjorde deres Indflydelse gældende, naar det gjaldt om at besætte en ledig Plads i Amtet. Udstedelse af den samme Art Privilegier gentager sig senere under de enevældige Konger, Christian den Femte og Frederik den Fjerde, i Tidsrummet fra godt en halv Snes Aar før 1684 Artiklernes Udstedelse og indtil 1710.

1672 blev det saaledes bevilget *Daniel Surcou*[263]), 1683 *Johan Wichmand Køhn*[264]), 1684 den føromtalte Regimentsfeltskærer *H. Chr. Meine* og *Thomas Eton*[265]), 1685 Regimentsfeltskærer *Christopher Stefanus*[266]), 1686 Barbersvend *Frantz Mentz*[267]), 1687 Dronningens Livbartskær *Philip Prescheur*[268]) og 1710 dennes Efterfølger *Abraham Jansen*[269]) at maatte »udj Bartskærlauget indtagis«. For omtrent

dem Alle gjaldt den Betingelse, at de kunne bevise af det medicinske Fakultet og tvende af de mest erfarne Kirurger, Amtsmestere, dertil at være dygtig befunden, ligesom det og kunde hedde, at de i deres Embede skulde befindes trolig og oprigtig, saaledes at ingen kunde have Grund til at beklage sig over dem, saafremt de ikke vilde stande til Rette derfor, som vedbør. Om Nødvendigheden af at slige Privilegier overhovedet er given, foreligger der ingen Forklaring. Bortset nemlig fra den Ret, der var forbeholdt Kongen og Dronningen til at besætte to Pladser i Amtet med deres respektive Livbarberer, er der intet i Lavsartiklerne, som i noget Tilfælde forudsætter Kongens Mellemkomst som fornøden. Og end mindre, skulde man tro, naar de Vedkommende iøvrigt var kvalificeret og tillige formaaede at imødekomme Lavsartiklernes fornemste Fordring om Aflæggelse af Eksamen. Her ser det ud, som i al Fald de 6 førstnævnte ganske vist har haft et naturligt Krav paa at blive optaget i Lavet, naar Tid og Lejlighed blev. De kongelige Breves Fremkomst er kun foranlediget ved, enten at de nævnte Herrer skulde foretrækkes fremfor andre, eller ogsaa, at Lavet har modsat sig deres Optagelse, hvorved Kongebudet da nødvendiggjordes. Som Amtsherrer var ovennævnte Mesteres absolute Berettigelse given, saasnart de altsaa havde taget Eksamen, og som Rivaler gaar de hermed for os ud af Sagaen. Forøvrigt bestrider Oldermand Hinrichsen i en Erklæring, som han udsteder i Anledning af Amtskirurgs *Wolffs* Ansøgning om Enkedronningens Amt, at Abraham Jansen nogen Sinde har været Amtsmedlem.

Blev vi færdig med de alt nævnte, stillede det sig derimod anderledes med de andre »Privilegerede«, paa hvilke der her nærmest er tænkt ved Betegnelsen »Rivaler«. Disse var Folk udenfor Barberstanden, i Reglen Badere og andre, der af en og anden Grund af Kongen havde erhvervet Tilladelse til at give sig af med at behandle kirurgiske Tilfælde stundom ogsaa med at barbere. Ialt fandtes der 1731 otte slige Privilegerede, overfor hvilke Amtet, som en Art Sundhedsraad, øvede en vis Kontrol især med Hensyn til Antallet. Da Kongen nemlig det nævnte Aar, ligesom ogsaa i Aaret 1739, ønskede Rede paa, hvor mange og hvem det var, der havde erholdt Privilegier, samt i sidstnævnte Aar tillige Navnene paa de, der havde Frihed til at barbere, blev det gennem Magistraten paalagt Oldermanden at opgive disses Navne og Bopæle. De paagældende maatte da møde paa Politikammeret, fremvise dèr i Original deres »Fri-

heder«, som de kaldtes, og afgive disse til Politimesteren i Afskrift.

Indholdet af disse Frihedsbreve klargøres bedst ved det Privilegium, som Frederik den Fjerde 24. Maj 1726[270]) gav Baderen *Johan Henrich Bechman*. Det hedder deri, at Kongen »uden conseqvense for flere« bevilger og tillader nævnte Bechman, »at han maa ubehindret af Bartskieramtet tillige med hans chirurgiske Videnskaskaber udi udvortes Skader betiene Alle og Enhver, som det hos ham kunde forlange[271]). Forsaavidt alle Frihedsbrevene havde samme Indhold, var de Privilegeredes Ret til at praktisere altsaa uomtvistelig nok og deres Autorisation som Bartskærernes Rivaler en Kendsgerning, for hvilken ogsaa Amtet loyalt bøjede sig. Desuagtet gav et og andet Forhold dette Anledning til Ærgrelse, som det ogsaa lejlighedsvis lod komme til Orde. Dels var der en enkelt blandt de Privilegerede, Operatør *Henning Ditlev Claussen*, med Bevilling af 9. Marts 1725 paa at maatte i Kjøbenhavn foretage sig kirurgiske Operationer at forrette[272]) (konfirm. 7. Maj 1731), hvem Amtet gerne saa optaget i sin Midte, men som nægtede at lade sig inkorporere, dels var der flere af dem og blandt disse ogsaa Claussen, nogle Badere og Baderenker, der holdt Svende og Drenge, hvad der stred mod deres Privilegier, som var rent personlige, og dels endelig holdt de øvrige Barberstuer, hvad Privilegierne heller ikke hjemlede.

Nogle Aar senere, 1738, kom det til et Sammenstød mellem Amtet og en vis Licent. med. *J. F. G. Schønheyder*. Denne havde i 1735 af Christian den Sjette faaet Privilegium paa at maatte udføre kirurgiske Operationer, efter at han først for det medicinske Fakultet var bleven eksamineret og dygtig befunden, men Forholdet var med ham ganske det samme som med Claussen, han holdt Svend, og han vægrede sig ved at træde ind i Amtet, to Omstændigheder, der foranledigede dette til at røre sig. Den 11. Sept. førstnævnte Aar indgik Amtet til Magistraten med en lang og omstændelig Besværing over ham, hvori det opfordrer den til at lade ham opkalde, og enten forbyde ham at holde Svend, eller ogsaa formaa ham til at købe et af de to ved Amtsmesterne Gamsts og Enken Røbels Død ledigblevne Amter. Magistraten tilstillede Schønheyder Amtets Skrivelse til Erklæring og i denne udvikler han sine Grunde, hvorfor han holder, ikke en Svend, men, som han benævner ham, en Medhjælper, idet han navnlig hævder, hvor nødvendig en saadan er for en Kirurg, der skal udføre Operationer, ligesom han ogsaa anfører, at han ikke

selv formaar alene at overkomme sit Arbejde, men maa have Assistance.

I Oktober mødte Oldermand og Bisiddere hos Magistraten, hvor Schønheyders Erklæring blev dem forelæst. Forlig opnaaedes ikke. Magistraten afviste derpaa Sagen med den Bemærkning, at den af Parterne, der følte sig brøstholden, maatte søge Lands Lov og Ret.

Det lykkedes nok imidlertid ikke Amtet at faa Svenden bort fra Schønheyder og efter hvad Herholdt og Mansa meddeler, skal han vitterlig aldrig have haft Barberstue og hans Medhjælper ikke have udført almindelig Barbersvendegerning. Ifølge samme Kilde[273]), udviste Amtets Regnskabsbog fra 1738—39, at Sagen mod S. blev forfulgt ved Retten og at Amtet rimeligvis i samme Anledning, har været hos Kongen[274]). En tredie Slags Privilegerede har vi i Datidens Specialister og Operatører, til hvilke ovennævnte Claussen og Schønheyder vel nærmest maatte henregnes, og af hvilke enkelte skal nævnes, i hvis Privilegier Forholdet til Bartskærerne og deres Gerning berøres. I 1637 blev det bevilget en Udlænding, *Josepho de Guliberto,* »at han maatte hele og kurere de Skader og Saar paa hvem, hans Kur begærer«, i saadanne Tilfælde, hvor Bartskærerne ikke turde »understaa« sig at hjælpe eller, hvor de »opgav Patienterne«[275]). En anden Udlænding, *Bruno Jacobi,* fik 1653 Privilegium som Broksnider, Okulist og Saarlæge, i hvilke Egenskaber han allerede virkede, forinden Anerkendelsen kom. Han maatte lade sig bruge af enhver, der havde hans Tjeneste nødig, dog skulde det være ham forbudt at gøre »Bartskærhaandværket« her noget Afbræk ved at »befatte« sig med Arm- eller Benbrud, ferske, hugne eller stukne Saar, saa og ej heller med at klippe eller rage. Forøvrigt maatte han efter »hans egne Patienters Leylighed« bruge Aareladen, Medicin og Kur[276]). Med de samme Indskrænkninger og de samme Friheder blev det 1671 ogsaa tilladt Broksnider og Okulist *Laurentius Nicolai* at nedsætte sig enten her eller i en anden Købstad i Riget »og der bruge sin Kunst«. Foruden disse skal nævnes *Gottfried Marqvard,* der 1681 fik Bevilling som Okulist, Sten- og Broksnider her og overalt i Riget[277]), *Johan Christoph Folman,* Okulist og *Zahnartz* med Brev af 8. Jan. 1701, at han sin Profession saavel i Kjøbenhavn, som ellers overalt i begge Riger, maa øve[278]) samt endelig den ellers ofte omtalte *Salomon Poulsen von Quoten* med Bevilling af 31. Jan. 1716 som Okulist, Sten- og Broksnider i Kjøbenhavn[279]).

Lægevæsenet ved Søværnet havde hidtil været bestridt af Bart-

skærerne, ved Hæren derimod af Feltskærerne, Skellet mellem disse to Lægegerninger var sikkert skarpt. Senere kom Bartskærerne i Kjøbenhavn ogsaa til at gøre Krigstjeneste ved Hæren, og Begyndelsen hertil gjordes vel nok under Belejringen 1659, ligesaa maatte de i Egenskab af Feltkirurger behandle de syge og saarede i Aarene 1801 og 1807. Militærlægerne har derimod næppe haft Ansættelse ved Marinen. Det var, som Navnet Feltskærer betegner det, til Lands, i Felten, de maatte gøre Tjeneste. Deres første Oprindelse har man sikkert ingen Rede paa, de hvervedes ude i det fremmede sammen med Tropperne og har formodentlig kun haft en ringe Uddannelse. Sandsynligvis blev de paa hin Tid, omkring det 16. Aarhundredes Begyndelse, udtagen blandt de hvervede Tropper til Lægetjeneste. Ogsaa indvandrede der paa den Tid en Del Barbersvende fra Lybæk for at gøre Tjeneste som Feltskærere. Som Tiden skred længere frem, dannedes her til Lands en Feltskærerstand, der ved Siden af deres Virksomhed som Militærlæger, tillige gennem mange Aar voldte Bartskærerne adskillige Bryderier ved at gribe ind i disses Næringsvej, idet de ogsaa gav sig af med at barbere og kurere civile Personer. Stundom gjorde de dette, enten fordi deres Stilling ikke kunde brødføde dem, eller fordi de, hvad var ret almindeligt, efter endt Krigstjeneste afskedigedes og saa var henvist til at bjerge Føden paa bedste Beskub. Som Rivaler kunde Feltskærerne dog først regnes, saasnart de overskred deres Virksomhedsomraade, det militære, hvorved altsaa Medbejlerskabet fra deres Side forvandledes til Fuskeri. Af alle Fuskere, som Bartskærerne havde at kæmpe med, var vel nok Feltskærerne de mest besværlige. Senere, da disse sammen med Bartskærerne modtog en mere rationel Uddannelse og deres Stand maaske nok, socialt set, nød fuld saa stor Anseelse som Amtskirurgernes, ved vi jo, at adskillige af Regimentsfeltskærerne købte et Barberamt og lod sig optage i Lavet for derved at erhverve Retten ogsaa til den civile Praksis. Den Omstændighed forklarer, at vi saa jævnlig træffer paa Amtsmestere, der med denne Stilling ogsaa forbinder Stillingen som Regimentsfeltskærere. Allerede tidlig begyndte Feltskærerne at gøre Indgreb i Bartskærernes Rettigheder, og disses jævnlige Klager herover, fremkalder i Reglen lige saa jævnlig Forbud mod de nævnte Indgreb. Den 5. Jan. 1661 udstedte saaledes Frederik den Tredie paa Barberlavets Foranledning et Brev, hvorefter han »strengeligen« og »alvorligen« vil have forbudt alle Feltskærerne, at de bemeldte Bartskærlav, udi deres Haandværk og Næring, Hindring

eller Afbræk gøre.« Lavet havde, henvisende til at dette maatte »udstaa« borgerlig Tynge, Bartskærkisters Udredning og anden Bekostning, naar Kongens og Rigets Tjeneste udfordrede det, beklaget sig over Feltskærernes Nærgaaenhed[280]).

Ligeledes fremhæver Frederik den Fjerde udtrykkeligt i et Reskript af 1. Febr. 1707, at Regimentsfeltskærerne i Rendsborg kun maatte betjene de militære med deres Profession[281]). Men langt fyldigere kommer baade Klager og Forbud til Orde i det før nævnte Reskript af 1729 og i et andet af 1735, hvortil der straks vil blive vendt tilbage, som forøvrigt i en Del flere Tilfælde i en senere Periode, hvoraf adskillige ogsaa vil blive berørt.

Badernes Oprindelse ligger ligeledes langt tilbage i Tiden. Deres Bestilling var at holde Badstue og at kopsætte. Rimeligvis har de ogsaa givet sig af med at gnide og frottere de badende. Nogle af Baderne fik undtagelsesvis Ret til ogsaa at barbere, men Tilladelsen var kun for deres egen Person, andre drev denne Forretning i Smug inden Døre. Gav nu nogen af Baderne sig til at holde Svend eller maaske af med at barbere uden Huset, hvad jo i hine Dage og ned til den nyere Tid var langt almindeligere end at barbere inden Huset, saa blev jo Sagen for aabenbar, saa fik den et end mere kriminelt Anstrøg, og — saa meldte Lavet sig straks. Sluttelig er der den store Skare af Heldbredere, man med et fælles Udtryk kan kalde for Kvaksalverne, og som end ikke havde Skin af Berettigelse til den Næring, de gav dem af med og hvoraf de helt eller delvis levede. Disse var i egentligste Forstand Fuskere. Hvor mangfoldige og forskelligartede de var, faar man et levende Indtryk af ved at se den Klage, som »en Læge«, *Johan Gottlieb Bøtticher*, omkring 1730 indsendte til Magistraten og hvori han opremser de mange, der efter hans Mening er Skyld i det kjøbenhavnske Medicinalvæsens daarlige Forfatning. Listen, hvori han ogsaa har medtaget Barbererne, lyder saaledes: »Empirici, Medicastri, Agyrtæ, Circumforanie, Nebulones og gamle Kjærlinger, fremdeles Apothekere, Regimentsfeltskærere, Barberer og Kirurger, Badere og Operatører og andre Kvaksalvere, Landstrygere, vagante Markskrigere, gamle og unge Fruentimmer, Apotheker- og Barbersvende, ja endog Bødler og Skarprettere[282]). Men medens Bøtticher ser Skadedyr i hele den nævnte Skare ikke blot for Medicinalvidenskaben, men formodentlig ogsaa for de medicinske Læger, stillede Forholdet sig saaledes, at det i Virkeligheden var Barberkirurgerne, som samme Skare gik i Næringen, og at det og-

saa var de fleste af dennes enkelte Dele, som Barbererne til Gengæld forfulgte ved enhver given Lejlighed. Dette skete ved den saakaldte »Jagning« af Fuskere og Bønhaser, hvilket vilde sige, opsnuse disse og fastslaa deres Brøde, hvorefter Amtet foranledigede dem tiltalt for Politiet. Jagningen paalaa det i Reglen den yngste, og fra 1731 den yngste og en ældre Mester i Lavet at foretage. Stillingen var vistnok ulønnet, men var en »Jager« særlig nidkær i Gerningen, saa kunde der dog falde et Honorar af. I 1730 besluttede saaledes Amtet, at Ms. *Bauman*, fordi han havde gjort sig megen Umage med at jage Fuskere, skulde nyde 1 Spd. for hver Fusker, han jog, med mindre han erhvervede sig den Mand til Kunde, der lod sig betjene af Fuskerne, i hvilket Tilfælde Honoraret bortfaldt. Klagerne rettedes til Politiet og Fysikus, der da havde at foretage det videre fornødne, men ikke altid var lige villig til at hjælpe Lavet. I 1732 genvalgtes Sievers og Muxoll for et Aar til at passe paa Fuskerne. Flere af disse havde i deres Ansøgninger til Autoriteterne tilbudt at give 100 Rdl. til Vaisenhuset imod at faa indrømmet Tilladelse til at barbere.

Blandt Ansøgerne var der ogsaa »tvende Personer« nemlig »afdanket Fodgarde« *J. Fischer* og Barbersvend *J. J. Groth*, der i særlig Grad synes at have foruroliget Amtet.

Gentagne Gange havde disse ansøgt Kongen, men var hver Gang, paa Oldermandens Forestilling, bleven afvist. I Okt. 1732 indgaar de paany med en Ansøgning, hvilket øjeblikkelig havde Amtets Sammentræden til Følge. Oldermanden opfordrede paa det indstændigste Amtsmesterne til hver for sig at give hans Forslag deres Samtykke. Forslaget gik ud paa at indgive et Modandragende. Amtet besluttede yderlig »for at se paa Amtets Bedste«, at Oldermand *Røbel* og Bisidder *Labes* i Forening skulde rejse til Fredensborg for at overrække Kongen Andragendet, »lige meget hvad det saa kostede«. Andragendet er karakteristisk for sin Tid. Der tales først om, »at Amtet nedlægger sin allerunderdanigste Supplique for Kongelig Majestæts Naadetrone i det faste Haab at blive bønhørt«, og der bedes om, at de nævnte Personers Andragende ikke maa blive bevilget, idet Amtet paaberaaber sig, »at en Bader nok kan leve af sin Badstue, uden at han tillige og vil søge at gøre os Indpas i vores Profession og betage os Brødet«. Vel er der Grund til at takke Kongen for det Amtet forundte Privilegium, »men det er at bejamre, at samme dagligdags bliver overtraadt, idet mangfoldige Fuskere, særdeles af Militærstanden . . . . betage os vort Brød og Næring, hvorunder ikke

faa men mange Amtsmestere Tid efter anden er blevne ruinerede, ja endnu daglig maa lide, og fast med Kone og Børn krepere. Disse Fuskere skiller og mange Mennesker ved Liv og Helbred, idet de ej forstaar noget, har aldrig lært Chirurgien og dog understaar sig at practisere, saavel indvortes som udvortes, hvilket er en himmelraabende Synd, at mange uskyldige Mennesker maa lide derunder, miste baade Helbred og Liv, ja Publikum selv tager deraf Skade, idet ej nogen vil lade deres Børn lære Professionen, saasom de seer os ganske og aldeles at undergaa«. Efter at Amtet endnu en Gang gentager Anmodningen om at nægte Tilladelsen, anraaber det Kongen om, at han vil forunde »vores fattige og ganske paa Knæ liggende Ambt« den Naade, »at naar Nogen af Borgerskabet sig lod betienne af saadanne upriviligerede og andre Fuskere, da de [de da] saavelsom Fuskerne maatte ansees med en Pengemulct, hvilke Penge kunde samles i en Casse og aarlig til Fattige uddeles«. Og endelig som et sidste Suk: »Hjælp allernaadigste Konge, at vores fattige Ambt, der næsten er ruineret, ikke aldeles skal undergaa!« Ordene er stærke, det gjaldt jo ikke blot om at gøre Indtryk paa Kongen, men ogsaa om at vinde Overtaget i hans Gunst. Forøvrigt var der sikkert Nød paafærde, den frygtelige Ildebrand havde jo faa Aar forinden ødelagt den halve By og skilt mangen en Borger ved Hjem, Hus og Næring.

Sagen mod Fischer synes at have trukket i Langdrag, thi Aaret efter besluttede Amtet at antage en Prokurator og forfølge Sagen. Det ses ogsaa at Amtet i 1735 har haft en Fuskersag med en Skarpretter *Franz Mühlhausen*. Som før sagt havde Amtet ikke det mest uvæsentlige Bryderi med de militære Fuskere, og Bryderiet havde ogsaa foruden det nysnævnte Reskript af 1729 fremkaldt en Forordning, der udgik 10. Marts 1725, hvori det hedder:

„Ingen af de Militære maa exersere Medicinen eller Chirurgien uden forsaavidt de ved Regiment eller Søetaten dertil expresse ere antagne. Saa maa og de Militære ej indrette nogen Barberstue eller uden Forskiel barbere hvem de [ville], saasom Bartskærerne i alle Maader skulle haandhæves ved deres Laugsartikler, dog er det ej de Militære forment at barbere dem af deres Kammerater, som det af dem forlange“ [283]).

Følgen af den foran anførte Ansøgning vedrørende Fischer og Groth fra 1732 og andre Henvendelser til Kongen blev Forordningen af 4. Nov. 1735, bekendtgjort ved Raadstueplakat af 9. Nov., der angik »dem som gøre Barberamtet i Kjøbenhavn Indpas« [284]). Det

var bleven refereret for Kongen om »den store Indpas, som bemeldte Amt i deres Næring tilføjes ved det altfor meget i Svang gaaende Fuskeri, da de militære Personer i Kjøbenhavn ikke alene virkelig exersere Chirurgiam, men endog offentlig og uden Undseelse, skal barbere Alle og Enhver, som det begære uden nogen Forskel.« Dette er stridende baade mod Amtsprivilegierne og mod ovenstaaende Forordn. af 10. Marts 1725, der særlig omhandler dette de militære Kirurgers Forhold. »Da det nu vil være Amtet til ubodelig Skade og volde det megen Tidsspilde ved Proces at faa dette Forhold paatalt og hæmmet,« saa har Amtet »anholdet, at Kongen vilde befale Magistraten, Politimesteren, Kommandanten og Cheferne for de i Garnisonen liggende Regimenter at maintenere Barberamtet ved dets Privilegier og assistere, naar det forlanger Hjælp imod Fuskere,« ligeledes anholdt Amtet om, at Kongen vilde udstede Forbud om, »at ingen civil Person være sig Borger eller anden Indvaaner der i Staden, maa lade sig betiene af nogen Fusker enten Fuskerne skulde være civil eller militær Person, under Straf« og endelig, »at Politikammeret maatte ansees som Forum competens.« Om dette Andragende afgav Magistraten den Erklæring, at den »Fornærmelse«, som Amtet nu i nogle Aar havde været Genstand for saavel fra civile som militære Kirurgers Side, ikke havde været til at afhjælpe, fordi Antallet paa Fuskerne var saa stort og disses Værnething saa forskelligt. Endvidere tilføjes der, »at Mængden af Militære paa offentlig Gade lader sig finde at betiene den gemene Mand med Barberen, som alt skal have skadet Amtet og været et Tab af deres Indkomster ved deres Barberstuer.« Næst efter at udtale sig for, at Lavsprivilegierne og Forordn. af 1725 haandhæves, foreslaar Magistraten, »at en vis Straf skal vorde sat for dem, som af Modvillighed herefter skulde vedblive at øve Fuskeri imod Barberamtet« og at Politiet skulde foretage Straffen. Christian den Sjette bekræftede Forslaget og Frugten blev den nævnte Forordning af 1735. I denne fastsattes der strenge Straffe for enhver Person, der uberettiget tog nogen i Kur.

Første Gang dette skete, skulde Vedkommende betale 8 Rdl. i Bøde til lige Deling mellem Konventhusets Fattige og Politikassen, anden Gang det dobbelte, 16 Rdl., og tredie Gang 50 Rdl. eller, i Mangel af Betaling, udføre et halvt Aars Arbejde »udi Skubkarren i Citadellet.« Patienterne paa deres Side, skulde hver Gang de lod sig betjene af en Fusker bøde 4 Rdl.

Barberamtet fik her sine Ønsker opfyldt, Tiltale mod de skyldige, Straffens Fordeling og Bødens delvise Anvendelse, alt vedtoges som af det begæret.

Men ogsaa den anden Gren af Amtsmesternes Virksomhed, Barberingen, tog Forordningen ind under sine beskyttende Vinger. Det hedder nemlig, at »alle de, som sig med utilladelig Barberen lader finde, betaler hver Gang 2 Rigsdaler og de, som ikke formaar at afdrage Pengene, straffes paa Kroppen hvad enten han er civil eller militær.« Det bevilgedes derhos at Politikammeret skulde i »forberørte Maade være Forum Competens, saavel til Vidner at afhøre, som Sagerne at paadømme, i alle de Sager, Barberamtet kunde finde sig foraarsagede enten imod Fuskere, eller imod de, som af Fuskere kunde lade sig betiene, at udføre.«

Forordningen slutter med, »dog vilde vi derhos allernaadigst at de Militære kunde betiene deres, og at Regimentsfeltskærerne beholder det, hvad de har haft hidintil.«

Ved denne Forordning, der i sig selv er saa klar og utvetydig. fik Amtet et fornyet Grundlag, ud fra hvilket det fremdeles kunde fortsætte sin endeløse Kamp med de bestandig ufortrødne Fuskere. Allerede 12 Dage efter dens Ikrafttræden var Fuskerne under alvorlig Debat i et Amtsmøde, hvori det besluttedes, at de skulde jages Onsdag og Lørdag, hvilken »Jagt« skulde foretages af *Chr. Sievers* og *Joachim Ziehlefeldt* i Forening med Politibetjenten. Som Løn for deres Umage skulde de aarlig have 20 Rdl. af Laden.

Den 16. August 1738 indgav Amtet et Andragende til Magistraten, i hvilket det besværer sig over tre Baderenker, sl. Kretschmers[285]) i Løvstræde, sl. Bechmanns i Springgade og sl. Rohdes paa Graabrødretorv, som sigtes for, ved deres Svendes Hjælp at give sig af saavel med indvendig som udvendig Lægebehandling uden efter Amtets Formening, at være berettiget dertil. Ganske vist havde deres afdøde Mænd været priviligerede, men Privilegierne var personlige og ikke overførlige paa deres Enker, hvilket ogsaa skulde fremgaa af deres Indhold. Nu kunde Amtet vel faa disse Enker afstraffede i Henhold til Lavsartiklerne og forskellige senere udkomne Forordninger, men for at de ikke skulde have den ringeste Aarsag til at besvære sig over Amtet, beder dette Magistraten om at kalde Enkerne op paa Raadhuset og betyde dem, at de ikke kunde benytte sig af deres Mænds Privilegier samt forbyde dem ved deres Svende at gøre Amtet »Indpas« ved Udførelsen af nogen Slags Kirurgi og hvad deraf

afhænger under Trusel af Straf. Foranlediget ved en Henvendelse fra Magistraten, om det maatte blive Enkerne tilladt at holde en Svend til at barbere uden Huset, vedtog Amtet, at de nok maatte holde en Svend, men kun til at barbere inden Huset. Først havde det været under Overvejelse, om Amtet ikke af Hensyn til »de høje Herrer« skulde give den begærede og forønskede Tilladelse. Magistraten, der aabenbart med Varme synes at have taget sig af Enkernes Sag, rettede en ny Henvendelse til Amtet med den Følge, at dette indrømmede Md. Bechmann, i Betragtning af hendes Fattigdom og mange Børn, Ret til at lade en Svend barbere uden Huset, dog uden Tilladelse til at befatte sig med Kirurgi, saa længe hun ikke igen giftede sig. De to andre Enker kunde der ingen Indrømmelse gøres: »Md. Kretschmer er en bemidlet Kone og har ogsaa villet indlade sig i Akkord med en Badersvend, der havde ønsket at købe hendes Kunder, og Md. Rhode kan forud leve af sit Baderi, har ingen Børn og behøver derfor ikke at gøre Amtet Afbræk.«

En Udskrift af Raadstuens Resolutionsprotokol for 20. Aug. 1738, der i Hovedsagen bekræfter denne Fremstilling, slutter med følgende Udtalelse:

»Som Magistraten da for disse Enker har gjort sig al Umage og Barberlavet ikke vil tillade dennem den af dem forlangte Frihed, saa overlader Magistraten det til Enhver paa lovlig Maade at afgøre, som de tjenstligt eragte.«

Hermed var altsaa Sagen færdig fra Magistraten. En Anmeldelse, som Amtet i 1739 sendte Politi- og Borgemesteren, er i flere Henseender særdeles oplysende blandt andet om Arten af Kvaksalvernes Klasse. Anmeldelsen lød saaledes:

„En Kone paa Gammel Mønt, som havde Patienter under Kur.

Igaar har det, effter foregaaende Begiering, behaget Deres Velbyrdighed, at skikke tvende Politi-Betiente naunlig Morten Lund og Søren Nielsen til en Bagsahl udj eet paa gammel Myndt beliggende huus, som beboes af Jens Høy Tømmermand ved Holmen 5 Classe No. 3, hvor de, effter derom udgifne skriftlige Attest, udj tvende Ambtschirurgi Overværelse, har funden, at bemeldte Tømmermands Kone hafde een Deel Pesohner hos sig for at curere, med meere, som bemeldte Attest aldt nærmere udviiser, desaarsag bedes allerydmygst, det bemeldte Kone førstkommende Mandag for Politi-Rætten

maatte vorde opkaldet, og forhørt, effter befindende beskaffenhed anset, med forblivende.

Kiøbenhafn d: 29 Aug. 1739.

Deres Velbyrdigheds
allerydmigste tiennere
[Martin Labes
Oldermand]

Trods Forbud og Forordninger drev Fuskerne fremdeles deres Spil. Amtet vred sig under Medbejlernes Paagaaenhed og foretog mangfoldige Skridt blot for at holde sig disse fra Livet. Foranlediget af en Skrivelse fra Magistraten i 1739 vedtog Amtet at gøre Økonomiudvalget »en Forestilling med Hensyn til vore Amter for at vi maatte bevare dem i fuld *Valør*« og ligeledes, »hvorledes det ogsaa har været, at de fleste Regimentskirurger har haft fuld Frihed til at drive *borgerlig* Næring som Amtskirurger, hvilket vi beder ikke maa blive tilstillet dem, der er udenfor Lavet.« I 1740 vedtoges det at lønne Politibetjenten efter Akkord for hans Ulejlighed og i 1743 at antage en »duelig, lovkyndig Mand«, som for god Betaling vilde hjælpe Amtet ud af dets Besværligheder og faa Fuskeriet hævet. Til at staa dette bi valgtes en Sr. *Lausen*, der ogsaa ses at have udfærdiget flere Skrivelser og hvem det maaske skyldes, at der i Foraaret 1745 udkom en Plakat angaaende Fuskerne, for hvilken Amtet fandt sig opfordret til at takke Øvrigheden. Ligemeget hjalp det, dog stod Amtet aarvaagent paa sin Post værgende sig til alle Sider, men Forbudene blev bestandig overhørt og Angrebene fortsattes med uformindsket Kraft. Om Aarsagen hertil nu maa søges i, at Straffebestemmelserne ikke gennemførtes, at Fuskerne trods de overgaaede Domme ligeglade gentog deres Overtrædelser, at der stadig fremstod nye Overtrædere eller endelig, at alle tre Aarsager gjorde sig mer eller mindre lige gældende, er ikke saa ganske klart. Nok er det, Amtet syntes nu at trættes i Kampen, en vis Fortvivlelse over det haabløse i denne bragte det til at resignere og i et Møde 1747 toges det under Overvejelse at indgive en Skrivelse til Kongen, hvori det hedder, at da Amtet ikke kunde faa det store, om det da idetmindste maatte faa det lille Fuskeri hævet. Dernæst besluttedes det at indstille Fuskerjagten, hvorved Amtet, trods den anvendte Møje og Bekostning, kun havde kunnet udrette saa lidt. To Maaneder senere, 15. Maj, fremkom altsaa nævnte Skrivelse, der, som et Udtryk for

de Følelser, der gennemtrængte Amtet næsten former sig til et Nødraab.

„Stormægtigste, allernaadigste Arve Konge og Herre!

Hvor stor Omhu, Deres kongelige Majst.s Høy sal: Herrer Forfædre haver baaret for Chirurgiens Opkomst i disse Riiger og Lande, det giver saavel de Barberer-Lauget her i Staden Kongel: allernaadigste forundte Laugs-Articler og Privilegier af 29 April 1684, som de siden tiid effter anden til samme Laugs Handthævelse udgangne Kongl: allernaadigste Reskripts og Forordninger af 4 Okt. 1684, 28 July 1685, 9 Febr. 1689, 18 Martz 1729, 4 Nov. 1735, 30 April 1736 og 3 July 1744 noksom tilkiende. Men beklageligt er det, at den velmeente allernaadigste Intension til Publicii Nytte ey derved har været eller er at erholde, saa længe det i Svang gaaende Fuskerie til Laugets Indpasz og Nærings Betagelse ey bliver remederet.

Det viszeste og beste, som een Mester i Amtet skulle have for sig og sine fornødne Svenne og Folk at subsistere af, er den daglige Skilling, der skulle fortienes ved barberen inden og uden Huuset, men saa længe uberettigede baade af Soldateskken og andre derudi giøre dem Forfang, er det umueligt, at nogen Amts Mester kan have det, hvoraf hand skal koste og lønne Svenne og Drenge, langt mindre til hans egen Families nødtørfftige Ophold. Eet fast Beviis derpaa er dette, at eendel af de Mestere, som tillige have været og ere Regiments- eller Divisions-Chirurgi, qvittere deres Amter, aleene for at undgaae den store Bekostning paa at holde Svenne og Drenge, samt Skatter og Udgiffter til Kongen, Staden og Lauget; dersom der nu havde været noget for dem ved Amtet at fortiene, havde de gierne beholt det tillige, ligesaavel nu, som i forrige Tiider, da fuskerierne ey saaledes, som nu, have taget Overhaand til laugets totale ruin og fordærvelse, og Professionens Undergang; Thi dette vil jo nødvendig flyde deraf, at ingen Mand sætter sine Børn til saadan een Profession, som i tiiden ey kan brødføde dem, og enhver maa giøre sig her, saa habil og dygtig i viidenskaben, som han best vil og kan, saa er han jo nød til at søge sit Brød paa fremmede Stæder, naar han ey kan have og finde det her, hvoraf dette inconveniens og vil paafølge, at de store Bekostninger, som deris Majts. Høysal. Hr. Fader høylovl: Ihukommelse Kong Christian den 6te ved forordning af 30 April 1736 har ladet anvende paa Amphitheatri anatomici Indrettning til Chirurgiens Forfremmelse, ey heller kan bringe den forventende Frugt, til Deris Majts. og Publici Tieneste, især, ifald Deris Majts. Flode eller Land-Magt skulde bruges, eller smitsomme Sygdomme |: som alt Gud i naade afvende :| paakom, da der visselig vilde blive stor Mangel paa Mestere og Svenne, ligesom Er-

farenheden tilforn har viist, alt og aleene af denne Aarsag, at ingen Folk her kan ernære sig paa Professionen, fordi Brødet dem ved Fuskerie betages.

Vel er det ved kgl. allern. Rescript af 4. Nov. 1735 bleven anordnet, at baade de, som betiene, og de, der lader sig betiene af Fuskere til nogen cur, skulle bøde til Convent-Huuset og Politi-Cassen, de første 8 Rdl. og de sidste 4 Rdl., samt at de, der lade sig finde med utilladelig Barberen, paa lige Maade skulle bøde 2 Rdl. og at Politi-Kammeret i deslige Sager skal være Forum competens med videre samme allernaadigste Forordnings Indhold. Men det har endda ey kunnet forebygge det i Svang gaaende, og tiltagende Fuskerie, hvilket de mange Sager, som derom paa Politie-Kammeret har været indstævnte, bevidne, med mindre Deris Majts. allernaadigst vilde behage dette succumberende Laug og Profession at tage under Armene, og ved et allernaadigst edict skiærpe straffen, baade for Fuskere og dem, der lade sig betiene af dem, saa og tillige for Verterne, som i deris Huuse oversee slig og utilladelig Handel og Omgang, tvertimod saa mange kgl. allernaadigste Anordninger og Befalinger. Thi falder herved vores allerunderd. Bøn og Ansøgning:

I. Angaaende Fuskerierne,

at deres kongelige Majt. for at see samme hemmede, allernaadigst vilde behage, at forhøye Bøderne og Straffen derhen, at de, der lader sig betiene af uberettigede Personer i nogen Cur, skulde liide og undgielde lige med Fuskerne selv, og at de, der lader sig finde active eller passive i utilladelig Barberen, at bøde første Gang 5 Rdl., anden Gang dobbelt og 3die Gang uden Forskaansel at straffes paa Kroppen og endelig at Verterne, som derudi connivere, uden at anmelde det strax for Politi Mesteren eller Laugets Oldermand, at være samme Straf undergiven.

II.

Da det er bekiendt, at een Mand nu omstunder, som tilforn har været i Amtet, men nedlagt samme, for at undgaae Byens og Laugets Onera, har alle Hospitalerne, saasom: Store og lille Wartouw, Sicælle-Boderne, Pesthuuset, Børne-huuset, Waisenhuuset etc: og tillige har en heel Division ved Holmen at betiene, hvorfor han ialt nyder en aarlig Løn og Gage, saa indstilles allerunderdanigst, om ikke Deris Majts. allernaadigst vilde maatte finde for got at anordne og fastsætte, at, naar nogen Division eller Hospitalernes Betiening her skulle blive vacant, samme da kunde deeles saaledes, at hver Mester i Amtet fik sit Hospital at betiene, og 2 eller 3 Mestere til hver Division, paa det de, som ere i Amtet, dog kunde have noget vist aarlig, deraf til Hjelp og subsistence, hvoraf ogsaa til Professionens Cultivering og Publici Nytte vilde flyde denne fordeel, at svenne og drenge ved slige Lejligheder i saadanne

Amtsmesternes Lade
fra Aar 1675.

Lavsbøssen
fra Aar 1656.

Sygestuer bleve vandte og øvede daglig i Praxi og Erfarenhed, for at blive desto nyttigere og dugeligere til Deris Majts. Tieneste ved floden og armeen, hvilket ellers er en almindelig vedtagen Skik paa alle fremmede Stæder, hvor Chirurgien er i Ophør, at Mesterne i Amtet med slige faste Betieninger tillige ere benificerede, thi det var jo ellers altfor haart, at Amts-Mesterne i slige og andre tilfælder skal være forbundne til at holde og skaffe Svenne til Deris Majts. Tieneste, ja selv i Nødsfald følge med, og andre uden for Amtet, have al profiten og fortieneften i freds og gode tiider; Vi fortroste os om allern. Bønhøring og stedse med allerdybeste devotion vor livs tiid forblive

Deres kgl. Majts. o. s. v."

Hinrichsen. Wedderkamp. Luno.

Kiøbenhaun d. 15 Maj 1747.

Forud for dette lange og omstændelige »Memorial« rettede Amtet en Henvendelse til Københavns Magistrat, hvori det, næst efter at takke for dens hidtidige Bevaagenhed overfor Lavet, beder de »høje Herrer« gøre deres Indflydelse hos Kongen gældende til Fordel for dette med Hensyn til denne dets Ansøgning: „For derved dog paa eengang at faa Lauget for den os hidtil i vor lovlige Næring tilføyende Indpasz og Laugets samt professionens deraf flydende totale ruin, beskiermet og forebygged."

To Kvaksalvere, Kobbersmed *Niels Mortensen* og *Per Person,* der havde behandlet en Patient, paa hvem Amtet bagefter maatte foretage en Amputation, lovede dette sig i April 1748 at forfølge med Eftertryk. Omkostningerne herved skulde ikke tages i Betragtning.

I Fortsættelse af de foran omtalte Privilegerede skal her anføres forskellige Ansøgere, til hvis Andragender Oldermanden for Barberlavet maatte afgive Erklæringer, der altid gik Ansøgerne imod. *Georg Andreas Printz* ansøgte i 1746 Kongen om at maatte nedsætte sig som Bader, Barber og Aarelader. Han angav at have lært Barber- og Baderprofessionen, at have været Svend i 10 Aar her i Kjøbenhavn og anfører sluttelig som Anbefaling for sig, at han havde tjent Overhofmarskal v. *Reitzenstein*, af hvem han har faaet et godt Vidnesbyrd. Den af Oldermanden *I. Hinrichsen* 22. Okt. 1746 hertil afgivne Erklæring havde følgende Indhold: »at Printz med flere skulde have gjort Lavet og Badstuemændene Indpas i deres Næring var troligt nok, det var der nemlig mange Eksempler paa, men at han skulde

have lært Barber- og Baderprofessionen, var ligesaa ubevisligt som aldeles urimeligt efter som det er tvende ulige forskellige Professioner. En Bader kan lige saa lidt lære og løsgive en Svend i Kirurgien som en Kirurg eller Badsker kan lære Drenge eller løsgive Svende i Baderprofessionen, paa de Steder, hvor der er priviligerede Badstuemænd. Og det endskøndt det sidste er langt lettere end det første, saasom Badernes Videnskab alene bestaar i at holde Badstue og kopsætte, som enhver med liden Møje kan finde sig udi, men at lære Kirurgien til Gavns, der, som bekendt, er et lige saa vigtigt og vidtløftigt Studium som Medicinen, dertil udfordres baade Tid, Flittighed, Øvelse, god Undervisning og Naturens Gaver.

Før den store Ildsvaade, som overgik Staden 1728 var her kun trende Badstuemænd, som meget vel kunde betjene alle og enhver, der havde deres Hjælp nødig, skønt Indvaanernes Antal da var langt større end nu om Stunder, eftersom nogle hundrede Familier efter Ildebranden maatte forlade Byen formedelst Mangel paa Næring og Levnedsmidler. I det Sted er her nu ikke mindre end 5 priviligerede Badere, som alle bruger Svende og Drenge til at gaa omkring og betjene Folk med Barbering, hvilket dog tilkommer Amtskirurgerne at forrette og er det visseste, hvoraf de skal leve. Skulde det gaa an, at enhver Herres Tjener kunde faa kongelig Bevilling paa at bade, barbere og aarelade, vilde det blive slet bevendt med Kirurgien, da en Amtsmester, der har lært sin Metier til Gavns, umuligt kunde have sit Levebrød eller deraf høste den Frugt, han efter Lavets Privilegier burde nyde. Da nu Printz' Ansøgning er stridende mod Lavsprivilegierne af 1684, mod Forordningen af 1736 og mod Kongens Øjemærke og Villie til at beskytte og haandhæve dette som andre Lav, saa beder Oldermanden Magistraten om at gøre Forestilling hos Kongen mod at denne Bevilling gives.«

Trods Amtets Protest lykkedes det dog Georg Printz, ganske vist først $2^1/_2$ Aar senere, efter at have indgivet ny Ansøgning, i Jan. 1749, at faa kongelig Bevilling paa at »bruge Baderprofessionen og, ubehindret Bartskæramtet i Kjøbenhavn, tillige betiene med Barberen og Aareladen« — ligesom det de andre derværende Badere er vorden tilladt og forundt.« Printz maatte dog efter dette, i Modsætning til førnævnte Bader I. H. Bechmann, ikke give sig af med Saarlægevirksomhed. Hans Bevilling gentages eller attesteres atter 26. Feb. 1753. Under 6. Maj 1750 indsendte Amtet efter en Beslutning i Marts s. A. ved Oldermanden og Bisidderne *Wedderkamp* og

Schnell en Besværing til Overpræsident og Magistrat. Det hedder heri:

„Vel haver Georg Printz, boende paa Ulfeldsplads neſt ud til Skindergaden, erholdet en kgl. allernaadigſt Bevilling paa at holde Badſtue og tillige betiene Enhver, ſom det forlanger, med Barberen, mend derfor er hand lige ſaa uberettiget, ſom de andre Badere her i Staden, der med ligeſaadant kongel. Privilegio ere forſynede, til at udhænge Barberer Skildt. Det er gandſke kort Tiid ſiden, at derover paa Laugets Veigne blev klaget til deris Exelence og høye Herrer, da hand blev tilholdt at indtage og afſkaffe de da udhængte Bækkener, Mend nu har hand atter desuagtet, udhængt et Barberer-Skildt af en anden Facon, malet paa een ſtor Blik Plade med 2de Barberer-Bekkener, og een Mand, der ſidder og lader ſig barbere, hvilket da ey kand kaldes andet end et Barberer Skildt, ſom ſtrider imod de Lauget kongl. allernaadigſt givne Privilegiers 6te Articul, der expresse ſligt forbyder. Da ſom ſlig hands Adfærd allene intenderer til at eludere Laugs Articlerne og deris Exelencis og ſamtlige Høye Herrers derpaa grundede Reſolution Lauget til Indpas og Fornærmelſe, ſaa falder herved atter Vor underdanigſte og ydmygſte Anſøgning, at bemeldte Bader maatte blive tilholdt, aldelis at afſkaffe det udhængte Skildt, og Sig effterdags fra ſaadanne eller andre inventioner, Lauget til præjudice at entholde, derhos allerunderdanigſt indſtillende, om hand ikke ſom dend, der anden Gang, uagtet advarſel, er befunden in Culpa, bør erlegge dend derfor i Laugs Articlerne dicterede Mulct; Stedſe med behørig Submission og Respect etc.“

Resultatet herpaa er ukendt.

I Midten af 1749 indgav en »Zahn-, Mund- und Wurmartz« *Johan Christian Fischer* Ansøgning til Kongen om at maatte nedsætte sig enten i Kjøbenhavn eller et andet Sted i »Kongens Riger og Lande.« Han anfører, at være vidt berejst og beder Kongen om Tilladelse til her i Byen, paa et ham bekvemt Sted og kun ved et Bord, uden at gøre stor Opsigt, at maatte sælge sine Medikamenter eller ogsaa at maatte nedsætte sig et andet Sted. Oldermanden afviser Andragendet, idet han fremsætter, at dersom Fischer havde haft nogen synderlig Videnskab i den lille Del af Kirurgien og Medicinen, som vedrører hans opgivne Fag, saa vilde det ikke andre Steder have været ham vanskeligt at fortjene sit Brød endda bedre end her, hvorhos Oldermanden henviser til de forskellige Forordninger og Plakater, der hensigte til at forekomme »Bønhaserier«. —

Allerede i 1741 havde en Tandlæge *Johan Friederich Darmstädter* ansøgt om fri Udøvelse af Tandlægepraksis, hvortil Amtet gav den Erklæring, at den Slags Folk ikke behøvedes, da her er Tandlæger nok til Publikums Betjening.

Fra 1751 forekommer et fjerde Tilfælde, hvor en Badersvend *Conrad Wunder* fra Tyskland nu, da han bliver gammel, ansøger Kongen om at maatte nedsætte sig i Kvarteret Østerport. I hele Distriktet fra Rosenborghave, Borgergade, Nyboder, Amalienborg og helt ned til Kongens Nytorv findes ingen Bader og i dette Kvarter søger han om Bevilling til at drive Baderhaandværket med Ret til Barberen og Kopsætning. Oldermanden indvender herimod i sin Erklæring, der, efter hvad Amtet besluttede, skulde skrives af »en brav Mand«, en dertil engageret Skriftkyndig, »at medens der for faa Aar siden kun var tvende Badstuemænd her i Staden, der ikke havde mere end deres nødtørftige Levebrød, saa er der nu 6, som, skønt det ogsaa er bleven disse tilladt at barbere, næppe kan leve af deres Fortjeneste. Skulde nu Antallet paa Badere yderligt forøges, og disse faa Lov at holde Svende og Drenge til at gaa omkring og barbere, kunde Amtskirurgerne lige saa godt først som sidst nedlægge deres Amt og Profession. Barbering inden og uden Huset var egentlig forbeholdt Amtsmesterne og skulde nu den Ret berøves disse, saa faldt hermed »det visseste og solideste som de skulde subsistere af« bort. Efter at have omtalt Amtsmesternes Forpligtelse til at anskaffe dygtige Svende til Kongens Tjeneste, Land- og Sømagten, eller selv gaa med i paakommende Tilfælde, hvad Baderne var skaanede for og ikke heller kunde paatage sig, udtaler Oldermanden Ønsket om, at Baderprofessionen maa blive overdraget Amtskirurgerne at forrette og forestaa, efterhaanden som de nuværende Badere enten ophører eller afgaar ved Døden. Dette skete dels af Hensyn til Amtskirurgerne, for at de »kunde have nødtørftig Subsistence«, og dels til Publikum, for at »dette ikke skulde lide under Fuskeres Behandling af Sygdomstilfælde.« Det lykkedes ikke Wunder at faa det ansøgte Privilegium, som Oldermanden i sit veltalende og med Henvisninger til de mange bestaaende Forordninger spækkede Indlæg udtalte sig saa energisk imod. Derimod indledede Wunder faa Dage efter en Forretningsforbindelse med Baderenken *Johanne Dorothea Rothe* om Overtagelse af hendes Barber- og Baderprivilegium, hvilket kun kunde ske med Kongens Tilladelse. Hun indgav derfor en Ansøgning om at maatte overdrage Wunder Privilegiet paa de mellem ham og hende

aftalte Betingelser og anfører, at hun siden sin Mands Død har ernæret sig — kummerligt — af det hende den 2. Jan. 1733 meddelte Privilegium. For hende var det en daarlig Forretning, fordi hun havde maattet lade Alt udføre ved fremmede Mennesker, og da disse til dels vare meget skødesløse med Udførelsen af Arbejdet, mistede hun de fleste af sine Kunder og var derved kommen i daarlige Omstændigheder.

Oldermanden udtaler hertil iblandt andet, »at dersom det maatte tillades en Baders Enke at sælge og afhænde sin Mands Privilegium, til hvem hun lystede, saa var Badernes Vilkaar langt bedre end Amtskirurgernes og deraf maatte nødvendigvis flyde denne inconveniens, at Byen blev opfyldt med Badere og Badersvende, som betog Amtskirurgerne og deres Svende det nødtørftige Levebrød og foranledigede Kirurgiens yderste Dekadence og totale Undergang. Han gentager her det Ønske, at naar de nuværende Badere efterhaanden afgik ved Døden eller i andre Maader, det da maatte være Barberamtet alene tilladt paa egen Bekostning at lade indrette de Badstuer her i Staden, som Publikum kunde blive betjent med. Amtet er da villig til at lade samme vedligeholde, saaledes at ingen Klagemaal derved skulde foraarsages og ved at Amtet overtog Badstuerne, blev Kirurgerne for Fremtiden befriet for den Art Indpas«.

Sikkert er Baderenkens Ansøgning ikke bleven bevilget og Wunder har muligt fremdeles ernæret sig som Badersvend, thi 1759 afæskes Amtet atter en Erklæring i Anledning af en i dette Aar af ham indgiven Ansøgning, der indtil videre ikke blev imødekommet. Først 18. Marts 1763 fik Wunder Bevilling paa at drive Baderprofessionen[286]).

Amtets gentagne Gange udtalte Ønske om Tid efter anden at faa Baderprivilegierne overdragen iværksattes næppe hverken nu eller senere, thi i en Erklæring til Baderenken Reinhardts Ansøgning af 1780, altsaa 30 Aar senere, gentager Oldermanden den samme Anmodning.

Derimod indgav Baderne i Septbr. 1763 en Skrivelse om at blive optagen i Kirurgamtet, hvilket dette dog afslog og selvfølgelig maatte afslaa i Medfør af den Opfattelse, det hidtil havde haft af Badernes Virksomhed og navnlig af deres manglende kirurgiske Forudsætninger. Hvorledes eller hvornaar Baderinstitutionen ophørte skal egentlig lades usagt; den glider lidt efter lidt stille ud af Tilværelsen, forsaavidt som der sjældnere nævnes om Stridigheder mellem Barberer og Ba-

dere. Et af de sidste Træk i dette Aarhundrede, som Amtet gør mod en af disse er i 1768, da *Christopher Reinhardt*, Søn af afdøde Bader Joachim Christopher Reinhardt, ansøger om at nyde samme Privilegium, som hans Fader fra 1734 havde nydt, »med Ret til at barbere og hvad deraf dependerer, saaledes som det de andre nuværende Badere er vorden tilladt og det ubehindret af Barberamtet«. Han angiver at have lært Baderprofessionen af sin Fader og er »derpaa gjort til Karl«. Som Bevæggrund til at han søger Privilegiet anfører han, at han skal underholde sin Moder og sine uforsørgede Søskende.

Oldermand *Christopher Baltzers* Erklæring hertil gaar ud paa, »at hvad Baderiet og Barberingen angaar, kan han ikke have noget at erindre derimod; men naar det i Ansøgningen hedder: »hvad videre af Barberingen dependerer«, da maa Amtet formode, at en Bader ikke skulde have Frihed til at praktisere Kirurgien, idet Amtet henviser til Bestemmelsen i Anordningen af 1736, hvorefter alle Regiments- og Amtskirurger skal aflægge Eksamen, forinden de kan blive Kirurger. Amtet andrager derfor om, at dets Privilegier maa blive haandhævede og de kgl. Anordninger og Reskripter iagttagne. »Naar Reinhardt som Motiv har angivet, at han skulde forsørge Moder og Søskende, saa er det noksom bekendt, at hans Moder har en Strømpefabrik, hvoraf hun og hendes afdøde Mand mere har underholdt sig end af Baderiet«.

Baderenken Reinhardt maa imidlertid have fortsat med sin Baderforretning for egen Regning[287]), thi i Maj 1780 andrager hun om, at maatte faa Privilegiet overdraget til en anden af hendes Sønner, *Johan Fridrich Reinhardt,* hvilket Oldermanden fraraadede med lignende Grunde som i de føranførte Erklæringer. En Ansøgning fra *Andr. Chr. Albeck* af 1775 om Frihed til at maatte holde Barberstue og at maatte aarelade afsloges.

1803 i Novbr. bekendtgjordes det i Adresseavisen, at Bader Rost i Springgade var afgaaet ved Døden, men at Badstuen fortsattes uforandret under hans Broders Navn. *Johan Friederich Rost* var født i Sachsen, havde faaet kgl. Bevilling paa at barbere og aarelade og senere Borgerskab 21. Decbr. 1776.

Hans Broder var formodentlig den *J. H. Rost,* der i Adresseavisen for Fredag den 25. November 1803 har følgende Avertissement:

Efter nogle af de Herrer Doktorers Forlangende tiener til Efterretning for dem og andre, at jeg anvender den medicinske Elektricitet hver Eftermiddag fra 5 til 7, med den nøiagtigste Flid og deres Forskrivt.

J. H. Rost,
boende Springgade 32.

Denne Broder stævnede Oldermanden for Magistraten til at godtgøre sin Berettigelse, hvad han ikke kunde, han anførte kun, at han havde fortsat Forretningen for de efterladte Børns Skyld. Da Magistraten ikke kunde tillade ham at fortsætte, blev det ham paalagt at ansøge Kongen, hvilket ogsaa straks skete. Oldermandens Erklæring gik ud paa at nægte ham Tilladelsen, men Kongen tilstod ham dog Frihed til at ernære sig som Bader, hvor han end vilde tage Borgerskab.

Dette er vistnok sidste Gang at Omtale af Baderne finder Sted. Medens vi saaledes er gjort bekendt med hvorledes Bartskærerne i Forholdet til Baderne værnede om deres Ret og af yderste Evne søgte at komme disses Institution til Livs, dels ved at ramme dennes enkelte Medlemmer, og dels ved at faa selve Institutionen hævet eller overdraget dem selv, træffer vi allerede tidlig paa, at Baderne paa deres Side værger sig mod Indgreb fra Bartskærernes og andres Side. Til den Ende indgav 3 Badere, *Peter Mikkelsen Engel*, *Valentin Leve* og *Jacob Pfeifer*, i Aaret 1691 til Christian den Femte et Andragende, hvori de udtaler Frygt for »at nogen flere af deris profession sig her i staden skulde nedsætte oc af baden oc koppen ernære«, hvorfor Kongen bestemmer, under 18. Aug. s. A., »at det ved trende Badere her i Staden, indtil vi anderledes tilsiger, skal forblive«[288]), altsaa oprettes et »sluttet« Lav for Baderne. 8 Aar efter er formentlig de samme tre Badere paa Færde med en Besværing til Frederik den Fjerde over den Hindring, som disse her mere end Baderne andre Steder tilføjes i deres Næring. Kongen paalægger saa Politimester *Claus Rasch*, da Bartskærlavet nu har søgt om Konfirmation paa deres Lavsprivilegier, at han straks »søger at disponere bemeldte bartsker laug til forening med baderne oc samme forlig under deris oc din haand tager«[289]). Endelig for tredie Gang rører de tre Badere sig, idet de, 1711, atter beklager sig over den store Hindring, som tilføjes disse, og denne Gang rettes Anklagen direkte mod Bartskærerne. Kongen er øjensynlig ikke glad over disse Besværinger, sikkert fordi de gælder Bartskærerne, og i sin Vaande ved han ingen bedre Udvej, end at nedsætte en Kommission, som skal mægle Forlig mellem

de stridende Parter. Kommissionen kom til at bestaa af Borgmester *Sigfred Friis,* Doktorerne *Philip Haquart* og *Christopher Herfort*[290]). Hermed ophørte vistnok Baderne med at være det klageførende Parti.

Fuskerjagningen stod fremdeles paa Amtets Arbejdsprogram. Med større og mindre Mellemrum foretog Amtet Afsøgninger og ved disse Lejligheder gjordes der formelig Jagt paa Individer, der gik Barberne i Næringen. Det var ingenlunde faa Sager, som Anmeldelse af slige Fuskertilfælde kunde afføde. Oldermanden oplyser saaledes i et Møde, Nov. 1768, at der var indløben Klager over 15 Fuskere. Det gav jævnlig Ulejlighed for ham, der for hver Sag blev stævnet af Politiet til at paahøre Forhøret og Dommen over de tiltalte. Efter hvad Oldermanden paa Mødet oplyste, blev Udfaldet for nogle af Sagerne det, at »de to i Postmester Jacobsens Kjælder frikendtes, fordi de ikke selv barberede, mens Verten formanedes om at afholde sig fra, at lade barbere hos sig«. »Enken i Landemærket« derimod idømtes 8 Rdl. 2 Mk. i Bøde. To Dage senere var Oldermanden atter stævnet paa Politikammeret i Anledning af de af Md. *Sievers* angivne Fuskere. Om Formiddagen var 4 Fuskere stævnet, men der mødte kun én.

I Marts 1768 indgav Amtet en Enkeltklage over en Soldat *Carl Friderich Curtius* og i Okt. s. A. over en forhenværende Kompagnifeltskærer *Kock.* Curtius »har i Ulckegade, neste Hus fra Urtekræmmer Raer, udhængt et Skilt, paa hvilket een Sidder at blive barberet, og een aareladt«, og da han ved saadant Foretagende »præjudicerer og fornærmer« det kirurgiske Amt, og det tillige er stridende med Lavsprivilegierne og Forordningen af 10. Marts 1725, saa udbeder Oldermanden, at Curtius maa blive kaldt op for Politiretten og her dømt til at nedtage Skiltet samt anset med en Mulkt til Politikassen. Da C. undskyldte sig med, at han troede, at han som Barbersvend frit kunde gøre i den Retning, hvad han vilde, blev han advaret om ikke længer at udhænge Skilt eller betiene nogen civil Person under Straf af at ligge 24 Timer krumsluttet.

For Feltskærer Kock, hvis Brøde bestod i, at han havde behandlet en Patient, gik Politi- og Commercekollegiet i Forbøn og da Oldermanden indvilgede i at fri ham for Straf, slap han med en Advarsel. Reskriptet af 4. Nov. 1735 overgaves ham med det Tilføjende, at naar han atter blev truffet i Fuskeri, skulde han erlægge dobbelt Bøde.

DE BORGERLIGE ARTILLERISTER.

Ved nogle af Christian den Syvende den 19. Juni 1789 approberede Hovedregler for det borgerlige Artillerikorps, paaførtes der Lavsmedlemmer i Almindelighed og deriblandt Medlemmer af Barberlavet en Konkurrence, der ingenlunde kunde være dem ligegyldig. Kongen tillader nemlig i § 15, »at alle ved dette Corps staaende Artillerister maa have Frihed til at ernære sig med egne Hænder af den Profession, Enhver har lært«. Herved maatte aabenbart forstaas, at f. Eks. Barbersvende, der stod ved Korpset, ogsaa maatte barbere civile Personer, idet de ikke som Feltskærerne ellers alene var henviste til Behandling af militære. Dette var en Forøgelse af Amtets Rivaler og Fuskere, som dette dog til en Begyndelse synes at have fundet sig i med en vis loyal Sindsro.

Pudsigt er det dog, at der kun hengaar en forholdsvis kort Aarrække, før disse privilegerede Artilleribarberer ogsaa føler sig besværet af Fuskere. Tre af Artilleristerne indfandt sig nemlig i April 1796 hos Oldermanden for at klage over den tiltagende Fuskermængde. Det gaar saa vidt, udtalte de, at de ikke ved, hvorledes de skulde tjene deres Brød, hvis der ikke sker en Forandring heri. Tillige tilbød de Amtet villigt at udføre, hvad der maatte blive dem paalagt med Hensyn til Fuskerjagning. »Det er kun altfor sandt,« tilføjer Oldermanden, »at Fuskernes Antal er stort, idet der, for ikke at tale om de 11 privilegerede Artillerister og *Fischer*, desuden af Fuskere i de fleste Gader er oprettet Barberstuer, eller ogsaa er de fyldt med Omløbere til stor Skade for Amtet.« Men Spørgsmaalet blev i denne Sag, hvorvidt og hvorledes Amtet skulde indlade sig med de borgerlige Artillerister, om Amtet ikke skulde, hvis det var muligt, søge at bringe sig selv til at uddø eller det skulde søge at opretholde Bestemmelsen om det fastansatte Antal Amtsmestere. Sagen udsattes og det overdroges Oldermanden at foretage videre Undersøgelse.

Halvandet Aar herefter, Okt. 1799, stævnede Amtet den ovenfor nævnte »privilegerede Fusker« *Fischer* for Retten, fordi han havde udhængt et Skilt. Dommen lød, at han som uberettiget skulde tage det ind, i modsat Fald betale 3 Mk. hver 24 Timer det hængte ude, og 2 Rdl. i Bøde, fordi han overhovedet havde dristet sig til at hænge det ud.

Før denne Dom imidlertid blev afsagt, havde Fischer indgivet

en Klage mod andre Fuskere, hvilken tilstilledes Oldermanden af Kollegiets Professorer.

Efter Domsafsigelsen lod Professorerne Oldermanden forstaa, at de borgerlige Artillerister ikke var berettiget til at angive og lade straffe Fuskere. Dette var kun til Dels rigtigt, thi i de førnævnte Hovedregler af 1789 § 17 hedder det:

»Om endskøndt det ej maa være de ved dette Corps staaende Artillerister tilladt selv at jage Fuskere, maa det dog staa dem frit for at angive saadanne for Politiet, ligesom de og, i Tilfælde af bevislig Indgreb i Laugets Rettigheder, maa vente en Angivers Belønning.«

De af Fischer angivne Fuskere lod Oldermanden stævne for Politiet og de blev dømte efter forskellige Forhør og Vidneafhøringer.

Heraf kan altsaa sluttes, at det var forbeholdt Amtet som en Forret at jage og stævne Fuskere og faa Dom over disse, medens de Privilegerede kun maatte angive og kun eventuelt kunde vente at blive belønnet derfor. Angivelsen skulde i saa Fald tilstilles Amtet til videre Besørgelse. Belønningen udrededes formodentlig af det Offentlige.

Ved en i Okt. 1800 anstillet Fuskerjagt fandtes 3 af de borgerlige Artillerister at have Svende som Medhjælpere, for hvilken Ulovlighed saavel Artillerister som Svende dømtes til hver at betale 2 Rdl. i Bøde til Amtet. Muligvis blev denne Dom Foranledningen til en kongelig Resolution af 25. Nov. s. A., hvorefter det tillodes de borgerlige Artillerister at holde en Svend eller en Dreng, og, naar sidstnævnte kunde gøre Svendestykke, at faa denne gjort til Svend af Amtet, d. v. s. Amtet havde Forpligtelsen hertil, kunde ikke nægte det.

Denne Resolution var som et Slag i Ansigtet paa Amtet og afødte snart efter, 14. Jan. 1801, en Skrivelse til Kancelliet, i hvilken der fremstilles, hvor megen Skade det volder Amtet og Publikum i Almindelighed, at de borgerlige Artillerister anlægger Barberstuer og nu anmasser sig at holde Svend eller Dreng. Resolutionen, formener Amtet, kunde ikke udstrækkes til det kirurgiske Amt, fordi der i Forordningen, formodentlig »Forordningen af 21. Marts 1800 angaaende Haandværkslaugene i Kjøbenhavn«, tales om Haandværkerne og der altsaa ikke kan menes Barbererne, som dyrt maa købe deres Rettighed og tilmed aflægge en svær Eksamen istedetfor Mesterstykke. Efter det hører Barbererne følgelig til Videnskaberne og ikke til

Haandværkerne. Amtet beder altsaa om, at det maa blive forbudt de borgerlige Barber-Artillerister at holde Barberstue.

Det kgl. danske Kancelli, hvis Medlemmer var *Moltke, Colbiørnsen, Reiersen, Feddersen, Cold, Knudsen* og *Monrad*, indlod sig imidlertid hverken paa nogen Drøftelse eller Indrømmelse af Tingene men affærdigede Magistraten, til hvem det, i Anledning af dennes Anmærkning til Ansøgningen, rettede sit Svar af 28. Feb. 1801, med den tilsyneladende mærkelige Begrundelse, at det ikke drister sig til at indgaa til Hs. Majestæt med Forestilling om det saaledes ansøgte. Sagen maatte altsaa derefter have sit Forblivende. Kampen for Tilværelsen synes at have gjort Artilleristerne mere dristig, saa at de overskred Grændsen og kom ind paa Barberernes Enemærker, hvilket bragte disse, der bestandig var paa deres Post, til at vende det Lodne udad. Chefen for det borgerlige Artilleri, Major *Bujonge,* synes ogsaa, efter hvad der ofte foregaves, at have krydset Amtsmesternes Vej. Oldermand *Muth* oplyste f. Eks. i Maj 1802, at en vis *Cambertin* i Skindergade havde fundet for godt i Adresseavisen at avertere sig som Barber og tillige ved et Skilt angive sin Bopæl. Muth lod ham stævne for Politiet, hvor C., i Egenskab af borgerlig Artillerist og i Kraft af en ham af Major Bujonge tildelt Attest, mente at kunne godtgøre sin Berettigelse til det af ham foretagne. Men da han, der var Emigrant, ikke kunde bevise at have lært Kirurgien og da hans Attest var af yngre Dato end Avertissementet, protesterede Muth mod den af C. formodede Ret og krævede en Dom. Dommen faldt i Løbet af det følgende Halvaar og lød paa, at C. skulde bøde 2 Rdl. til Fattigkassen, kendes uberettiget til at udhænge Skilt og forbydes at barbere.

Cambertin indgav derefter en Ansøgning til Kancelliet om at maatte ernære sig som Barber og borgerlig Artillerist, uden at der blev ført Opsyn med ham af Barberamtet, hvilken var ledsaget af en anbefalende Skrivelse fra Major Bujonge, men da han ikke genoptog sin afbrudte Barberegerning, kan det antages, at Ansøgningen ikke er bleven bevilget.

I Sommerens Løb 1802 lod Oldermanden foretage en Optælling af de Fuskere, som hængte Skilt og Bækken ud og Antallet beløb sig til 26. Disse lod Oldermanden til forskellige Tider opkalde paa Politikammeret, for at deres Lærebreve kunde blive undersøgte, saavel som Beviserne fra Major Bujonge for deres Ansættelse ved det borgerlige Artilleri. De Artillerister, hvis Lærebreve og Ansættelses-

beviser var i Orden, kunde indtil videre fortsætte, medens de, der intet Lærebrev kunde forevise samt Enkerne og Soldaterne, fik en bestemt Frist af Assessorerne indenfor hvilken de skulde høre op med at skade Amtet, saafremt de ikke i Løbet af Fristtiden fik tildelt den kongelige Tilladelse, om hvilken de skulde ansøge.

Den borgerlige Artillerist *Eckardt,* der ikke havde noget Lærebrev, blev det betydet, at han straks skulde tage sit Skilt ind og afholde sig fra alt, hvad der kunde skade Amtet. I modsat Fald vilde han blive straffet som Fusker, idet Major Bujonge var uberettiget til at beskytte ham.

En anden Artillerist, *Kønig,* havde heller intet Lærebrev, ligesom flere af de andre Artilleristers Berettigelse til Barbering var tvivlsom, om end Oldermanden ikke formaaede at faa dem underkendt.

Flere af Soldaterne blev det forbudt at have Barberstue og at hænge Skilt ud.

Baade Kønig og Eckardt, den sidste 3 Gange endda, ansøgte Kongen om Ret til at barbere lig med de udlærte, men det nægtedes dem begge. Eckardt, der maa have været en meget energisk og ufortrøden Mand, søgte imidlertid ad anden Vej at naa, hvad der ikke var lykkedes ham ad den ene. I Aug. 1803 rettede nemlig Amtsmester *Johan Janssen* en Forespørgsel til Amtet, hvorledes han skulde forholde sig over for den tre Gange for Fuskeri afstraffede Andr. Br. Eckardt, der vilde begive sig i Lære hos ham. Da dette var et Tilfælde, hvorpaa der hidtil ikke havde været noget Eksempel at opvise, nemlig at et Menneske, der var over 30 Aar gammel, der havde Børn og, som han selv siger, i 10 Aar havde ernæret sig som Fusker, er bleven forfulgt og straffet og af Kongen forbudt at barbere, nu vilde begive sig i Lære for at faa Lærebrev, og efter alt at dømme, for at blive privilegeret, saa mente Oldermanden sig berettiget til at indhente Amtets Erklæring, skønt det efter Lovene ikke kunde afslaas hverken Janssen eller Eckardt. Resultatet af Amtets Beslutning blev ogsaa, at Janssen kunde tage Eckardt i Lære og lade ham indskrive i Amtet.

Et halvt Aar efter søgte Eckardt om at blive Frimester, hvilket ogsaa afsloges, og endelig søgte han for 5te Gang, i April 1805 om Frihed til at maatte barbere men med samme Resultat. Hermed glider han ud af Forhandlingsprotokollens Blade.

Forbyde de privilegerede Artillerister at barbere formaaede Barbererne ikke, ligesom de næppe har haft dette til Hensigt. Det, der

var disse Parter imellem, var Skiltningsmaaden, at Artilleristerne hængte et Barberskilt ud, hvorved de mer og mindre ufrivilligt antydede at være Barberer af den rette Farve, Medlemmer af det privilegerede Barberlav.

For paa en Gang at sætte en Stopper for dette Uvæsen og mere andet og for ogsaa at gøre en Indrømmelse til de betrængte Artilleribarberer besluttede Amtet, ved dets Oldermand *Muth* og dets Bisiddere *Grabow* og *Westphal*, under 20. Febr. 1804 at indgaa med en Ansøgning til Kongen.

Amtet ansøgte om 1) at det maa blive paalagt de borgerlige Artillerister, som er uberettiget til at holde Barberstue, at have et malet Skilt ligesom Frimesterne, 2) at de ikke maa holde Drenge, da saadanne spilder den Tid, de staar i Læren, da denne i Fremtiden ikke er dem til nogen Nytte, fordi de mangler Theori og Praksis i det kirurgiske, 3) at det maa blive dem og Frimesterne forbudt at befatte sig med Aareladen og Tænders Udtrækning, 4) at ingen flere Barbersvende maa antages ved det borgerlige Artilleri samt 5) at Mulkten for uberettiget Barbering og uberettiget Skilteudhængning maa blive forhøjet, siden de her forelagte Domme udviser, at den nu bestemte Mulkt har været uden Virkning.

Der vedlagtes Ansøgningen Udskrifter af en Række Domme, der i de sidste 5—6 Aar var overgaaet Artillerister og andre Fuskere for Indgreb i det kirurgiske Amts Rettigheder.

Som Bemærkning til det første Punkt anførtes »at det Almindelige bliver bebyrdet og bedraget ved at saadanne Personer, som formener sig at have Ret til at barbere, udhænger Skilte, hvorved deres Medborgere forledes til i Sygdomstilfælde at søge deres Assistance. Disse Personer, der ved at gaa ind under det borgerlige Artilleri eller som ved at erhverve Bevilling som Frimestere derved har faaet Ret til at barbere, har kun taget den befalede Svendeeksamen, men ikke den akademiske kirurgiske Eksamen. Desuagtet paatager en Del af disse sig at kurere de syge, der søger dem, fordi de har hængt Skilt ud, og foraarsager ofte den syges Død paa Grund af deres Ukyndighed, ligesaa havde ogsaa adskillige af dem Medicin staaende i deres Vinduer for derved at tilvende sig Publikums Næring. Amtet henstiller derfor om ikke disse barberende Artillerister og Frimestere bør have et særskilt Skilt, malet, med Paaskrift:

Barberer — vedkommendes Navn,

og derunder: borgerlig Artillerist (eller Frimester).

Det synes som om Ansøgningen er bleven imødekommen, thi lidt over et Aar senere, 29. Marts 1805, lod Oldermanden udtage en Udskrift af Politiprotokollen angaaende en Del anklagede Fuskere, som alle havde forpligtet sig til inden 1. Maj s. A. at hænge det af Kongen anordnede Skilt over Døren og ikke bruge noget Bækken uden paa Huset. Paa samme Tid blev ogsaa ved Dom Frimester *Dahl* og fire borgerlige Artillerister dømt til i Løbet af 4 Uger at anskaffe det af Kongen befalede Skilt eller ogsaa daglig at betale 4 Mark til de fattige.

Den 27. April 1805 udkom der fra Kancelliet en Resolution, den første i sin Slags, hvorefter dette paa Frimester Dahls Ansøgning gav tilkende, at det ansøgte ikke kunde bevilges. Kancelliet fandt det ikke billigt, at en Frimester skiltede med Bækkener og derved angav, at der fandtes en Barberstue.

To og tyve Dage senere lod Oldermanden paany optage en Fortegnelse over de privilegerede og de uprivilegerede, som under forskellige Former hængte Skilt ud, for at bruge denne Liste dels paa Politikammeret og dels ved andre Lejligheder.

Det vilde maaske, mente Amtet, være rigtig samtidig at forespørge Kancelliet, om disse uprivilegerede skulde have Ret til at holde Barberstuer og sætte Skilt ud og foruden det befalede Skilt, at hænge Barberbækkener i Vinduet, idet Oldermanden formodede, efter den Resolution, som af Kancelliet er given angaaende Frimester Dahl, at dette maatte blive dem forment ved et Forbud i Almindelighed.

I Nov. s. A. var Frimester Dahl igen ude med et Andragende til Kongen om Tilladelse til at holde en Svend og at skilte med Bækkener, hvortil Oldermanden afgav en Erklæring. Da denne intet siden har hørt til Sagen, var han overbevist om, at Dahls Andragende var bleven afslaaet.

Den 23. Sept. 1805 indgav Oldermand Muth og de tvende Bisiddere Grabow og Westphal i Anledning af den kgl. Forordning om de borgerlige Artilleristers Organisation af 13. Juli 1804, hvori der nøjere findes bestemt, hvilke Stænder, der skulde høre til det borgerlige Artilleri, til Kongen et Andragende om, at de Barbersvende, som for Eftertiden antages ved det borgerlige Artilleri *ikke* maa gives Ret til at barbere eller til at holde Barberstuer her i Staden.

Andragendet var ledsaget af en Begrundelse af følgende Indhold, som her gengives i Uddrag.

»Efter at vi under 20. Feb. 1804 havde indgivet en Ansøgning

angaaende Fribarberernes og Artilleristernes Indgreb i vor Næring, er under 13. Juli næstefter udkommet et Reglement for det borgerlige Artillerikorps her i Staden, hvorved vi formener, at en Del af vor Ansøgning er afgjort.

Ved Oprettelsen af Korpset var det forudsat, at Barbersvende eller Kirurgi kunde engageres og som borgerlige Artillerister frit udøve Barbering, men efter den Organisation, som Korpset nu ved Reglementet har faaet, formener vi, det er afgjort, at de Barbersvende, som herefter er eller bliver antagen ved Korpset, ikke har Ret til at barbere samt til at holde en Svend eller en Dreng og endnu mindre at holde Barberstue. Reglementets § 19, der omhandler de ved Korpset ansatte som bevare Retten til at udøve deres Profession eller Haandværk, melder alene om egentlige Professionister og Haandværkere, der forfærdiger Møbler og andre deslige Ting, ligesaa gør Forordningen af 21. Marts 1800. At Kirurgi eller saakaldte Barbersvende ikke i egentlig Forstand henhøre til et Haandværk eller en Profession, formener vi er klaret, naar følgende tages i Betragtning: At vel have vi et Lav, holder Svende og Drenge, men kan derfor lige saa lidt som Silke-, Ulden- og Lærredskræmmerne regnes til Haandværksstanden, thi vi producere intet, som f. Eks. Snedkere, Skomagere o. a., vi har altsaa intet Arbejde at fremvise. At vi har et Lav er for at faa fremmede Svende her til Staden, da her har været og er Mangel paa Svende, især naar der til Sø- eller Landtjeneste skal leveres Kirurger. Det, at Barbersvende er bleven antagen ved det borgerlige Artilleri og herved faaet Ret til at barbere og holde en Svend eller Dreng, har forvoldet, at duelige Kirurgers Antal Aar efter Aar er aftaget og vil nu mere aftage, om det saaledes som forhen skulde vedblive. En Haandværksdreng gør Svendestykke og en Svend Mesterstykke, men ved vort Lav udstaar Drengen en videnskabelig Eksamen og Svendene, naar de vil være Amtsinteressenter, den befalede akademiske Eksamen.

Paa Grund af foranførte formener vi, at Barbersvende eller de som har lært at barbere, ved at blive borgerlige Artillerister ikke vinde Ret til at barbere eller holde Barberstuer, men at de derimod maa anses for at henhøre til dem, som i Reglementets § 19 er anmeldte og som i § 28 er tilladt at ernære sig med Spækhøkeri, Isenkram etc. og hvorom vi, fordi Barbersvendene er af den Formening, at de ved at indgaa under det borgerlige Artilleri kan vinde den omtalte Ret, udbede os Deres Maj.s Resolution.«

Tre Maaneder efter, 24 Dec. 1805, 3. Jan. 1806 blev der tilstillet Oldermanden Kongens Resolution paa ovenstaaende Andragende, som var en Continuation af Ansøgningen af 20. Feb. 1804. Resolutionens Indhold var i Korthed følgende:

»Barberamtet har andraget om,

1) at det maa blive paalagt de Artillerister, som er berettiget til at holde Barberstue, at have malet Skilt ligesom Frimesterne;
2) at Artilleristerne ikke maa holde Drenge;
3) at det maa blive Artilleristerne og Frimesterne forbudt at befatte sig med Aareladen og med at trække Tænder ud;
4) at ingen flere Barbersvende maa antages ved det borgerlige Artilleri eller meddeles Bevilling som Frimester,
5) at Mulkten for uberettiget Barbering og urigtig Skiltudhængning maa blive forhøjet.

Svaret lød:

1) Ved Reglementet af 13. Juli 1805, Paragraf 19 er det bestemt, hvilket Skilt de borgerlige Artillerister skulde have, og ved denne Bestemmelse vil det have sit forblivende;
2) Dette Punkt er ligeledes afgjort ved Paragraf 8 i bemeldte Reglement;
3) Om dette Punkt har Kancelliet gjort Kongen Forestilling og erholdt Resolution desangaaende, som ved en anden Skrivelse af Dags D. vil blive Magistraten meddelt;
4 og 5) Det ansøgte herom kan ikke bevilges men vil have sit forblivende ved de gældende Bestemmelser.«

Kancelliets Svar former sig for de første to Punkters Vedkommende nærmest som en Affærdigelse under Henvisning til det bestaaende Reglement og for de to sidste som en Afvisning. Kun for det tredje Punkt sker der Indrømmelse, hvilken herved fremsættes i sin Helhed.

Fra det Kongelige Danske *Cancellie* er os under 24. f. M. tilskrevet saaledes:

Promemoria!

„Det er Kiøbenhavns Magiſtrat bekiendt, at Oldermanden med Biſiddere for Barberamtet have beſværet ſig over, at de borgerlige Artilleriſter til Skade

og Tab for Amts Interessenterne udøve saadanne Forretninger, hvortil udfordres chirurgiske Kundskaber, og hvortil Amtet alene er berettiget, og blandt andet anholdt om, at bemeldte Artillerister maatte forbydes at aarelade, udtrække Tænder og sætte Klyster.

Efter at have indhentet det Kongelige Sundheds collegii samt Chefen for det borgerlige Artillericorps Oberst Boye Junges Betænkning om denne Sag, har Cancelliet allerunderdanigst foredraget Hans Majestæt samme, som derpaa under 13. December sidstleden allernaadigst har behaget at resolvere saaledes:

At det skal være de Barbersvende, som nu staar ved det borgerlige Artillericorps eller for Fremtiden indgaar under samme og som hidtil uden at have underkastet sig den ved Forordningen af 22de Juni 1785 befalede chirurgiske Examen, have afgivet sig med at aarelade, udtrække Tænder og sætte Klysterer, ei uforment at ernære sig med at barbere og sætte Klysterer, men at det derimod forbydes aldeles saavel nuværende som tilkommende Barbersvende ved bemældte Corps at aarelade og udtrække Tænder, forinden de af det Kongelige chirurgiske Academi er befunden duelige dertil og herom have erhvervet Academiets Vidnesbyrd, hvilket man ikke skulde undlade herved tjenstligt at tilmelde velbemeldte Magistrat til behagelig Efterretning og bekiendtgiørelse for Vedkommende."

„Hvilket herved communiceres Oldermanden for Barberlauget til egen Efterretning og videre Bekiendtgiørelse for dette Laugs Interessenter."

Saa snart denne Resolution var bekendtgjort tog forskellige af Barberartilleristerne deres Skilt ind for ikke at blive genkendte som Artillerister. Oldermanden lod ved en Opsøger optage en Fortegnelse over disse, som derefter blev stævnet. De Indstævnte dømtes til, inden 14 Dage under 4 Mk. daglig Bøde til Fattigbøssen, at benytte det af Kongen anbefalede Skilt men undlade at sætte »Barberstue« derpaa, da dette stred mod Forordningen.

FRIMESTERNE.

Hermed synes den egentlige Kamp med de borgerlige Artillerister at have funden sin Afslutning. Der høres ikke mere noget til disse. Andre og alvorlige Begivenheder som Bombardementet, Pengekrisen og Norges Afstaaelse tog Opmærksomheden fangen. Desuden bliver Ansøgningerne om Frimesterbevillinger, ogsaa fra de militære, flere, saa ad den Vej har sikkert adskillige Artillerister faaet Borgerstilling. Senere ses det, udvides Tilladelsen til, at Vedkommende faar Lov til

at holde Svend og den gaves ikke sjælden ogsaa til Enker efter Frimestere.

Under 8. Feb. 1823 udkom en fra Kancelliet udgaaet Erklæring angaaende de frie Barberer og den gentager, i Overensstemmelse med Resolutionen af 13. Dec. 1805, Paabudet om, at de alene maa afgive sig med at barbere og sætte Klyster men ikke med at aarelade eller udtrække Tænder.

De fleste af Frimesterne begyndte nu, følgende Artilleristernes tidligere Eksempel, at ophænge Skilte af samme Form som Amtsmesternes. Herover indgav Amtet Klage.

Forlig opnaaedes dog, hvorefter de — 14 — indklagede skulde nedtage de nævnte Skilte og under en daglig Mulkt forpligtede sig til at ophænge det anordnede Skilt. Istedetfor at opfylde nævnte Forlig indgik de indklagede Frimestere til Kongen med Ansøgning om at maatte anlægge et nyt Skilt, efter en af dem forfærdiget Tegning, og det tillodes dem ogsaa under 31. Maj 1823 paa den Maade, at de blev berettiget til at have et fra Muren udhængende Skilt med Messingbækken med Overskrift: *Barber-Frimester.* Flere af Frimesterne undlod imidlertid paa det nye Skilt at lade paamale Overskriften Barber-Frimester, hvad der foranledigede Oldermanden til at klage til Politiretten. Her indgik Parterne paa Forlig og Frimesterne forpligtedes til, inden en given Frist og under daglig Mulkt af 1 Rbdl. Sølv til Fattigvæsenet, at forsyne deres ny Skilte med den omhandlede Overskrift.

ANDRE BEGIVENHEDER INDENFOR LAVET.

Lavene holdt hyppigere Møder end vore Dages Foreninger. Nutidens Bestyrelsesmøder har for en Del afløst Hovedparten af de forrige Tiders Amtsmøder, der til Gengæld svarer til vor Tids Generalforsamlinger. Barberamtets fire aarlige Møder havde deres særskilte Bestemmelse, idet de to fornemmeligt var helliget Regnskabet og de andre to Svendene, for at give disse Lejlighed til at lade sig udskrive af Lavet, hvis de agtede sig paa Rejse. Aar 1730 holdt Amtet 9 Møder, 1731 endda 11 Møder, i 1732 daler Tallet til 6, 1733 ligeledes 6 o. s. fr. Fusker- og Svendesager optog de fleste af Møderne og ofte den meste Tid af de enkelte Møder, dog var der gennem den lange Aarrække ikke faa Sager til Forhandling og om dem alle gjaldt det, at hele Amtet skulde udtale sin Mening.

Fra Wien indløb der 1730 en Redegørelse til Amtet angaaende de derværende Barberers Proces med Apothekerne, ledsaget af en Anmodning om at lade Redegørelsen gaa videre til Barberamtet i Stockholm. — Samme Aar indgav Enken Md. *Wendell* en Skrivelse til Amtet om Laan paa hendes Amt, for at skaffe Penge til hendes Mands Begravelse og til Husleje. Amtet foretrak at imødekomme hende, ikke ved at laane den begærede Sum paa hendes Amtsbrev, men ved at yde hende et kontant Laan paa 30 Rdl. paa et halvt Aar imod at hun udstedte en Obligation. — Fra s. A. findes ligeledes et Brev indført, rettet til Mr. *Lambert Engvois* i Kolding, som Svar paa en Anmodning fra denne om at faa en Discipel indskreven i Kjøbenhavns Barberamt. Hertil er Oldermanden ogsaa villig, men fordrer først Fødselsattesten forevist og Indskrivningsgebyret erlagt. Samtidig benytter han Lejligheden til at minde Engvois om, at denne staar i Gæld til Amtet med 8 Rdl. for hans sidst udlærte Discipel, for hvilken han endnu ikke har betalt Indskrivningspengene. — Kort Tid herefter begærede en Barber i Christiania sin Lærling udskreven af Amtet, skønt han ikke var indskreven, altsaa ind- og udskreven paa samme Tid. Af Hensyn til Lærlingen »for ikke at hindre ham i hans Lykke«, som det hedder, gik Amtet ind paa Anmodningen. — Paa samme Tid, Marts 1731, fik *Christian Winecke* tildelt sin Bestalling som Kongens Jagtbarber, hvilken forelæstes Amtet og nedlagdes i Amtsladen. — Den 29. Maj s. A. valgtes for anden Gang, *G. Røbel* til Oldermand. »Amtets store Hengivenhed har bevæget mig til at modtage Hvervet og ved Guds Naade og hellige Bistand haaber jeg ogsaa at kunne lede det«. — I 1732 ydede Amtet forskellige mindre Pengegaver, blandt andet til de Brandlidte i Frauenstein i Sachsen 2 Rdl., til en fattig Enke 2 Rdl., til en fordreven Præst 4 Rdl. o. m. — Samme Aar besluttedes ogsaa at udlaane af Amtsladen 100 Rdl. paa en Veksel, da »det er bedre at anbringe Pengene, end at lade disse ligge frugtesløse hen uden Udbytte«.

Joachim Ziehlefeldt indsendte under 23. Nov. 1732 en Ansøgning til Kongen, om denne vilde forunde og tillade ham at maatte med sine egne Hænder ernære sig af Barberprofessionen, indtil han kunde bekomme noget Amt tilkøbs. Han anfører at have tjent ved Kronprins Frederiks Regiment og at have været hos Regimentsbarber *Poppelman* for Barbersvend. Nu er han her i Staden indtraadt i Ægteskab og har tilkøbt sig en afbrændt Husgrund, som han agter at lade bebygge; men han har intet at fortjene og maa daglig sætte

til. Ej har han kunnet komme ind i Amtet, skønt han tvende Gange har gjort Forsøg derpaa.

Til denne Ansøgning afgav Oldermand G. Røbel og Bisidderne M. Labes og C. Winecke en længere Erklæring, hvis Hovedindhold her skal fremsættes.

Ziehlefeldt har tjent Poppelman i næppe et halvt Aar, hvoraf kan skønnes, hvorledes hans Opførsel har været. Kongen har han ikke tjent, men alene sin Husbond, og for det har han faaet sin Løn. Skulde nu saadanne Svende kunde erholde den Naade at nyde Privilegium, var der mangfoldige, der herefter vilde søge, da dog de fleste af dem er saadanne, der, naar de ikke længer har Lyst til at tjene en brav Mand, indlade sig udi Ægteskab, holde Kro- og Skænkehuse og derfor søge at eksersere professionen, skønt de aldrig er kapable dertil eller tør eller vil underkaste sig Eksamen for det medicinske Fakultet.

Han foregiver tvende Gange at have forsøgt paa at ville købe et Amt, hvilket er den største Usandfærdighed. . . . Skulde det, at han har købt sig en Byggegrund, tjene som Aarsag til, at han fik Privilegium, haaber alle Amtets Mestere, at dette ikke maa ske. Den Anvisning vilde blive til Amtets Ruin. »Mange af vores fattige Ambts Mestere« mistede i den siste store Ildebrand baade Hus og Gaard og alt det, de havde og sidder nu med Kone og Børn og kan næppe kummerlig ernære sig. Nogle har bygget, en Del stræber hen til at bygge og andre, som gerne ønskede at bygge, tør ikke underkaste sig denne tunge Byrde, siden saa mange priviligerede Personer betager dem deres Næring, saa de ej ser, hvormed de skal eller kan ernære sig. Aaret efter, 18. Septbr. 1734, optoges Joachim Ziehlefeldt i Amtet og han afgjorde med Lavets Tilladelse »sin Introduction paa en Gang«. Han havde aflagt Prøve, taget sin Eksamen for det medicinske Fakultet og det kirurgiske Amt og foreviste nu sit Testimonium, Fødsels- og Lærebrev, hvilke alle befandtes rigtige, hvorefter Amtsmesterne ønskede ham Lykke og Velsignelse. Aar 1749 afhændede han, da han blev Divisionskirurg, sit Amt til *Eding*.

Den 14. Septbr. 1733 oplyste Oldermanden i Amtsmødet, at Cancelliraad Scavenius havde rettet en venlig Begæring til Amtet, om at sl. Peter Heins Amt maatte blive overdraget Jfr. Benzen, som da kunde besidde dette, indtil Skiftet var endt. Samtidig foreligger der ogsaa en fra *P. Hein* til Amtet rettet Anmodning, der gaar i samme Retning. Den er uden Dato, men maa sandsynligvis være

skreven umiddelbart før hans Død og efter hans Diktat. Skrivelsen lyder saaledes:

„Høyfornemme og kunsterfahrne Chirurgi, Oldermand
og samtlige Mestere udi barbeer Amted!

Saasom jeg befinder mig meget svag og allerede haver opnaaed 78 Aar. Jeg og haver været Mester udi Amted i 41 Aar og jeg nødig vilde at mine konder skulle gaa fra mit huß og ambt, hvilket vilde geraade dend som amted efter min Død bekommer til stor Skade, naar alle mine havende konder gaar fra hußet. Jeg og befinder af de barberer ambted allernaadigst meddelte Privilegier deres 12. Artikel, at afdøde Mesteres Enker og Børn maa nyde ambted og holde dygtige Svenne. Da saa jeg hverken har Kone og Børn; men derimod en Amtsmesters Sal: Andreas Baltzers Datter, navnlig Anna Bentzen, som paa min Kones Vegne er mig nærmest paarørende, og min sl. Hustrus Søsterdatter, ja endog udi 16 samfulde Aar haver icke aleene forrestaad mit huuß, mens endog været elsked som mit Eget barn for hendes Flittighed og store beviiste Tjeneste. Alt saa beder ieg at det respektive Ambt, at hun effter min Død maa paa et Aars Tiid eller og indtil Skiftet effter mig sluttes, nyde barns Ret efter Amts articlerne, paa det at Næringen icke skal gaa fra hußet og amted. Jeg forhaaber at de velfornemme Amts Brødre icke er herimod, mens det skrifftligen tillader, allerhælst siden hun er en Ambts Mesters Datter her af Byen; ieg venter herudi deris samtykke og stedse forbliver høyfornemme og kunsterfarne Chirurgi etc."

Amtet tillod Jfr. Benzen at blive ved P. Heins Amt indtil Nytaar 1734.

Den 18. Juli 1735 forelaa en Opfordring fra Herlufholms Skole om at tage Lodder i et til Fordel for Skolen oprettet Lotteri. 3 Lodsedler toges.

Ved Røbels Død valgtes 19. Septbr. 1736 *Martin Labes* til Oldermand og *Joh. Hinrichsen* til yngste Bisidder. Det sidste Valg gav i øvrigt Anledning til Fortrydelse, idet *Chr. Sievers* mente sig forbigaaet, hvorfor han truede med at forfølge Sagen og melde det til Øvrigheden.

En egen Sag havde Amtet til Behandling 5. Oktbr. 1737. Der var nemlig indløbet en Henstilling fra *Simon Crüger* om at yde en Almisse til en Mand, hvem Md. *Thambsens* Søn havde aareladt. Manden havde, som Følge af Aareladningen, »maattet udstaa meget i sin Arm, saa han i sin elendige Tilstand ikke kunde fortjene sit

Brød«. Amtet besluttede, af Hensyn til Crüger, at naar denne i Mandens Navn og paa hans Vegne vilde indgaa med en skriftlig Ansøgning til Amtet, saa vilde dette give ham noget. Paa Crügers Ansøgning, der nogen Tid efter indkom, »om at hjælpe dette stakkels Menneske i hans Nød«, blev der bevilget ham 30 Rdl. til hans Underhold, hvoraf Svendekassen maatte yde de 10. Amtet fastslog endvidere, at Md. Thambsen skulde betale de andre 10 Rdl., og hvis hun var uvillig hertil, da skulde *Jørgen Thambsen*, den Dag han tiltraadte sin Faders Amt, være skyldig at betale alle 30 Rdl. til Amtet.

I 1738 besluttedes det at omforme Lærebrevene i stilistisk Henseende og at lade forfærdige et nyt Amtssegl og 11. April s. A. var der Møde i Anledning af, at *Hintze* »har meldt sig i vort Kollegium og bekendtgjort, at Kongen har tildelt ham afdøde Wineckes indehafte Jagtbarberamt, som var ledigt, hvorfor han ønskede at lade sig optage i Amtet«.

Næste Aar i Februar Maaned blev Oldermanden kaldt op i Magistraten for at blive gjort bekendt med en Anmodning fra Kongen om Ydelsen af et Laan af Lavet. Herom skulde han saa forhandle med sine Kolleger og hurtigst muligt meddele Magistraten disses Mening. Efter nøje at have overvejet hvorfra Pengene skulde komme og hvilket Svar, der skulde gives »de høje Herrer«, blev det af Amtet besluttet, at da Hr. Kollega *Schnell* havde været saa god at tilbyde dette et Laan af 400 Rdl. imod 5 % Rente, skulde de manglende 100 Rdl. tilskydes af Amtskassen, hvorfor der vilde være at overgive Christian den Sjette det begærede Laan af 500 Rdl.

En Sag, der af Kirurg *Kapst* i Slagelse var indanket for Amtet, fandt i Mødet 8. Maj 1738 sin Afgørelse. Sagen drejede sig om, at Kirurg *Conradi* sammesteds havde overtaget Behandlingen af et Benbrud, som Kapst først havde haft med at gøre og for hvilken Ulejlighed han ingen Betaling havde nydt. Amtet fældede efter nærmere Betænkning den Kendelse, at da Kapst havde forholdt sig som en god Kirurg og i sin Kur havde iagttaget og behandlet alt vel, som det kunde forlanges af en erfaren Kirurg, saa vilde hans Paastand om 10 Rdl. i Lægeløn kunne anses som passende Betaling.

Christopher Baltzer, født i Kjøbenhavn, der 1739 havde overtaget sin Faders, *Audreas B.'s* Amt, optoges 4. Maj s. A. i Amtet. Han var Oldermand for Lavet fra 10. Novbr. 1766 til 18. April 1774. Ligesaa optoges i Slutningen af Maj 1740 *Hans Heinrick Schütte*, fra Oldeslo, der faa Uger forinden paa offentlig Auktion havde købt sin

afdøde Broders *Henrich Schüttes* Amt og hvad dertil hørte ved dennes Enkes Død. H. H. Schütte havde allerede 15 Aar tilbage, 25. Aug. 1725, aflagt sin Eksamen og var bleven erklæret for en duelig Kirurg. Hans Eksamensbevis og Lærebrev blev forevist og, som Skik og Brug var, læst for aaben Lade. Han erhvervede Borgerskab 10. Marts 1749.

Paa Mødet 9. April 1742 besluttede Amtet at overvære Professor B. Buchwalds Demonstrationer i Anatomi med de Kadavere, han havde faaet.

I 1742 foretoges der en Indsamling til Fordel for de fattige i Norge. Paa en Forespørgsel fra Øvrigheden til Amtet, hvor meget dette »af kristelig Barmhjertighed« vilde give de fattige Nordmænd som Almisse, besluttedes den 4. Oktbr. at skænke 30 Rdl., hvoraf Fattigbøssen skulde tilskyde 10 Rdl. og Amtskassen 20 Rdl.

Kirurgisk Kandidat *C. G. Kaas* ansøgte 18. Januar 1744 om at blive optaget i Amtet, trods han endnu ikke havde faaet sit Eksamensbevis af S. Crüger. Skønt det ogsaa var Amtet bekendt, at han offentlig havde bestaaet sin Eksamen, vilde dette dog nødig lægge sig ud med Crüger ved at optage Kaas, forinden han fik Beviset. Da det imidlertid var denne magtpaaliggende at kunne tiltræde det ham tilhørende, af Lambert Voltelens Arvinger afkøbte, Amt snarest muligt, saa indvilgede Amtet i at optage ham, imod at Kaas, hvad denne ogsaa tilbød, afgjorde Sagen med Crüger. Kaas var ogsaa i Stand til allerede i næste Amtsmøde, 16. Marts 1744, at kunne forelægge sit Eksamensbevis, der blev offentlig oplæst og indført i Protokollen. Han fik derpaa Borgerskab 18. Marts 1743.

Den 30. Juni 1744 optoges *Jacob Halvpap,* der havde købt H. Schalcks Amt og 14. Juli s. A. *Kasper Schmidt,* som af Enken havde købt Anton Thons efterladte Amt. Halvpap fik Borgerskab 24. Marts 1744, Schmidt 5. Febr. 1749.

FORORDNINGEN AF 15. JANUAR 1745.

4. Febr. 1745 fandt Oldermanden sig opfordret til at sammenkalde til Møde alle Amtsmesterne i Anledning af Christian den Sjettes Resolution efter Amtets Ansøgning. Amtsprivilegierne skulde forbedres med en Amtsanordning, udfærdiget for Barberlavet. Mesterne vilde nu kunne erfare, hvorledes de har at forholde sig med Svendene og med Antagelse af Lærlinge. Desuden gjordes Svendene for aaben Lade bekendt med, hvad der i Anordningen angik dem. Denne An-

ordning, for hvilken Oldermanden i et senere Møde fandt Anledning til at udtale sin Tak, bærer Overskriften »Poster og Articler Barbeer-Amtet udi Kiøbenhavn vedkommende« og er udstedt 15. Jan. 1745[291]). Der har flere Gange i det foregaaende været henvist til nogle af dens enkelte Bestemmelser, saa der skal af disse i denne Forbindelse kun fremdrages de, der særlig berører Livet indenfor Lavet saavel som og de Poster, som vedrøre Svende og Drenge.

Den yngste Mester skal tilsige til Amtsmøderne, fra hvilke ingen maa udeblive under en Straf af 2 Rdl. For hver kvart Time en Mester kommer for sent, bøder han 1 Mk. 8 β, den yngste Mester, som staar for Svendeladen, bøder dobbelt. Tidepengene skal erlægges hvert Halvaar med en halv Rigsdaler.

Alt hvad der passerer i Amtet skal indføres i Amtsprotokollen og denne underskrives af de tilstedeværende.

Til Amtsladen skal være tvende Laase, hvortil Oldermanden og den ældste Bisidder har hver sin Nøgle.

Naar en Amtsmester eller hans Hustru afgaar ved Døden, skal der tilsiges saa mange Mestere til at bortbære Liget, som fornødent gøres.

Ligesom enhver Husbond bør at give sine Svende forsvarlig Kost og Kammer samt Løn i rette Tid, bør og en Svend derimod staa sin Husbond til rette for al Forseelse, Professionen og hans Funktion vedrørende.

Til at dømme i Sager om Lavets indbyrdes Orden og mellem Mestere og deres Svende og Drenge, skal der nedsættes en Ret bestaaende af Oldermanden og fire af de dygtigste Mestere, som han udtager. Finder nogen sig ikke tilfreds med Rettens Afgørelse, da skal de inden 14 Dage indsende deres Klage til Politimesteren, for at han kan kende og dømme i Sagen.

Naar nogen Svend finder sig brøstholden og haver skellig Sag mod sin Husbond, bør han saadant for Oldermanden i en Amts-Samling skriftlig eller mundtlig andrage samt tage begge Oldgesellerne med sig.

Tilrejsende Svende skulde, saa fremt de vil nyde Sustintation eller søge Plads, melde sig hos Oldermanden og hos ham lade sig selv indskrive samt godtgøre at have lært Barberprofessionen. Enhver Svend, der fratræder sin Plads og vil rejse, bør lade sig udskrive af Oldermanden, hvilket er gratis.

Svenden er pligtig at forrette, inden og uden Huset, hvad hans Husbond, Professionen vedrørende, befaler ham.

Ingen Svend maa med Husbondens Barberetøj gaa sine egne Ærinder, mindre i Mesterens eller til anden Tid have nogen for sig selv at barbere, eller i andre Maader at betjene, ej heller dermed opholde sig i noget Værtshus. Efter at have forrettet det ham paalagte Arbejde bør han forføje sig til sin Husbonds Bopæl, hvor altid en Svend bør være tilstede, efter almindelig Skik blandt Kirurger, for at han kan assistere, »naar Casus existerer«.

Svende og Drenge, der logerer og nyder Kost i deres Mesters Hus, skal indfinde sig til rette Maaltid og Sovetid, saa at Husbonden kan lukke sin Dør om Vinteraften Kl. 9 og Kl. 10 om Sommeren. Den, der bliver længere ude, skal til Fattigbøssen bøde 1 Mk. og dobbelt saa meget for en hel Nats Udeblivelse.

Forøvrigt skal Svend som Dreng være varsom med Brugen af Ild og Lys, at ingen Vaade for deres Skyld paakommer. Træffes en Svend i Fuskeri, enten med at kurere eller barbere, straffes han som en anden Fusker i Overensstemmelse med Lavsartiklernes Post 5.

Naar en Svend vil træde ud af sin Plads, bør han opsige denne 6 Uger før Paaske eller Mikkelsdag. Paa samme Maade bør og en Mester forholde sig over for sin Svend, medmindre Husbonden befinder, at Svendens slette Forhold med Drik, Forsømmelse, Opsætsighed eller andre Aarsager forvolder, at han ikke kan være tjent med at beholde ham, hvorfor Svenden, efter 14 Dages foregaaende Opsigelse, til Fardag skal være pligtig at vandre.

En Svend, der staar i Begreb med at skifte Plads, maa ikke uden sin Husbonds Minde til Kunderne anmelde den saakaldte Afskeds-skærm eller skærv og anmode om noget til Rejsepenge under 4 Rdl.'s Straf.

For Svendene skal der udnævnes tvende Oldgeseller og Svendene have deres Lade med tvende Laase forsynede. Naar en Oldgesel afgaar, skal samtlige Svende foreslaa 4—5 af de ældste Svende, hvoriblandt Amtet da vælger den »bekvemmeste«. Den sidst valgte Oldgesel er pligtig at tilsige Svendene til Samling, naar Oldermanden forlanger det. Den ældste Oldgesel har den ene Nøgle til Laden, mens den anden forvares i Amtsladen. Oldgesellerne bør ogsaa i Amtssamlingerne, saa tidt det paaæskes, ikke blot forklare, hvor mange Svende der har ladet sig ind- og udskrive og hvor samtlige Barbersvende staar i Kondition, men endog aflægge nøje og bevislig Regning for Indtægt og Udgift samt opvise Beholdningen i Svendeladen og svare til Manglerne, paa det at intet af dens Indkomster til

Unytte eller Dobbel skal forvendes, men alene fordeles til fattige, syge og afdøende Svendes Hjælp, Pleje og Begravelse. Ingen Udgifter maa gøres af Svendeladen forinden Oldermandens og Bisiddernes Samtykke er indhentet. For Tilsigelse og anden Møje nyder Oldgesellerne den sædvanlige Ducør, som er 4 Sk. for hver Svends Ind- og Udskrivelse i Svendebogen ved Ankomst eller Afrejse.

De afdøde Svende saavelsom Drengene paa Amtet bortbæres af Svendene efter Tur. For Udeblivelse uden vigtige Forfalds Aarsager bødes 4 Mk. for hver Gang.

Svendeartiklerne skal oplæses for Svendene hvert halve Aar i Oldermandens Hus og i Overværelse af den yngste Amtsmester. Denne bør ogsaa have Tilsyn og Inspektion med, at alting forrettes ordentligt og anstændigt og tilgaar blandt Svendene og at deres Tidepenge, som er 2 Mk. pro Persona for hvert Halvaar, rigtig til Kassen bliver betalt.

Til at lære Kirurgien maa ingen Dreng antages, som har noget kendeligt Legemsbræk eller Skade, der ej kan dølges, ej heller nogen, som ikke er fyldt 16 Aar, ikke har saa megen Kendskab til det latinske Sprog, at han har lært »Donaten«, og ikke har lært at skrive og kunne saa meget Tysk, at han kan læse og forstaa det i Henseende til hans egen Nytte. Om Drengens Læreaar skal skriftlig Kontrakt oprettes, der tilligemed Drengens Navn, Alder og Læretid skal indføres i Oldermandens Bog. Dog maa ingen Dreng tages i Lære paa ringere Tid end 3 Aar. For Indskrivning betales til Oldermanden 4 Mk., til de fattiges Kasse 2 Mk. og til Amtsladen 8 Mk.

En Dreng saavel som Svend bør inden og uden sin Husbonds Hus til dennes Nytte vise sig tro og vindskibelig og Drengen skal med hans Forlover stande til Rette for al den Skade, han foraarsager ved sin Forsømmelse. Ligeledes maa han ikke uden sin Husbonds Tilladelse begive sig af hans Hus ved Nat eller Dag eller øve noget selvraadigt. Dersom en Dreng bevisligt overtydes om sligt, bør han for dette, saavel som for anden Udyd eller Utroskab, efter Omstændighederne lære et $^1/_4$ til $^1/_2$ eller helt Aar længere end Kontrakten foreskriver, hvis Husbonden iøvrigt vil beholde ham.

Naar en Dreng har udstaaet sin Læretid, bør han fremstilles for Oldermanden og Bisidderne, for ved en Eksamination at godtgøre om han for Svend kan udskrives og løsgives, og maa ingen uden særlig Aarsag vægre sig, hvis han ikke vil vorde anset med Straf. Derpaa

meddeles den Udlærte behørig Lærebrev, hvis han er saa dygtig befunden, at han for en habil Barbersvend kan passere. For Eksamen betales som sædvanlig 2 Rdl. 4 Mk., til de fattige 2 Mk. og til Amtsladen 2 Rdl. Eksamensbeviset skrives paa Pergament i to Eksemplarer, hvoraf Svenden fører det ene med sig paa Rejsen, medens Genparten af det bevares hjemme, for hvis det første skulde bortkomme. Pergamentet betales med 4 Rdl., Stempling med 1 Rdl. og Skriverpenge for begge Eksemplarer samt Forseglingen 4 Rdl., ialt 10 Rdl.

Paa kirurgisk Kandidat *J. N. Freüchens* Foranledning var Amtet forsamlet 26. Juni 1745, paa hvilken Dag han ønskede sig optaget i dette. Efter at have forevist sit Eksamensbevis, der udsagde, at han havde aflagt Eksamen ved Amfiteatret med et godt Udfald, »aabenbarede han ogsaa for Amtet sin Hensigt at indgaa Ægteskab med salig afdøde og forhen Oldermand *Gotfried Røbels* efterladte Jomfrudatter«, ligeledes at Enken Røbel til ham havde afstaaet sin Amtsrettighed, som han ogsaa nu havde taget i Besiddelse. Alt havde sin Rigtighed mellem ham og hans Svigermoder, saa efter at han havde betalt sit Amtsgebyr og de forskellige Beviser og Attester var oplæst, var hans Optagelse en Kendsgærning, hvortil de andre Amtsmestere ønskede ham Lykke.

I næste Amtsmøde forelaa en Ansøgning fra Enken Røbel om Eftergivelse af de resterende Tidepenge, som hun skyldte Amtet. I Betragtning af hendes afdøde Mands fleraarige Stilling som Oldermand og hendes trængende Omstændigheder, bevilgede Amtet hendes Ansøgning. — Paa det samme Møde indtraf en Begivenhed, der vakte Uro blandt Mesterne og bevirkede et nyt Mødes Afholdelse en Uge efter. Oldgesellerne havde været kaldt op til Mesterne, for at disse kunde afgøre noget med dem, men hvilket berøres ikke. Da Oldgesellerne atter kom ned, skiltes Svendene og de første med samt Svendekassen blev ladt alene tilbage. Dette kunde ikke gaa hen uden videre Undersøgelse.

Med Modvillie saa Amtsmesterne sig nødt til at afholde det næste Møde. Anledningen var jo den, at Svendene, sandsynligvis før Mødets Begyndelse, var gaaet fra hinanden uden at indfinde sig for den aabne Lade eller uden at have faaet Oldermandens Tilladelse til at gaa. Sligt var sket en Gang før. Denne Svendenes Opførsel stred mod Amtets Respekt og mod Skik og Brug. Der maatte under-

søges, om dette var sket af Enfoldighed eller af Ondskab for at hindre, at saadan Uorden en anden Gang fandt Sted, da det maaske ogsaa kunde drage andre Følger efter sig.

Ligesaa maatte saadan Selvraadighed billigvis straffes. Ved de i nævnte Anledning afholdte Forhør havde de tilstedeværende Svende villet undskylde sig med Uvidenhed, hvad maaske ogsaa var rigtig, da nogle af dem først nylig var traadt i Kondition. Flertallet af de tilsagte Svende havde imidlertid ikke indfundet sig i Amtet, ja de havde endda udlet dem, der havde forføjet sig derhen og imod al Respekt for det højlovlige Amt sagt: »hvorfor de vilde gaa derhen, de skulde ogsaa en anden Gang blive borte, ligesom de gjorde.« De, som har sagt dette, kunde kun betragtes som ulydige Svende, derfor har Amtet ogsaa set sig tvungen til at tilkende de skyldige behørig Straf, for at de en anden Gang skulde omtale Amtet med større Ærbødighed.

Hvad nu de Svende angaar, der er mødt, gaar Amtsbeslutningen ud paa, at enhver af dem skal erlægge 2 Rdl. i Bøde til Fattigbøssen. Hvis de ikke er tilfreds med denne Kendelse og med Erlæggelsen af denne ringe Bøde, eller hvis de mener, der er sket dem Uret, da skal det være dem tilladt i Løbet af 14 Dage at appellere Sagen til Øvrigheden. Paa nogle af Amtsmesternes Forbøn blev dog i Slutningen af Mødet den dikterede Bøde ophævet med det Forbehold, at naar nogen herefter udeblev fra Amtsmødet uden Undskyldning, skulde han bøde 3 Rdl.

Kandidat *David Bergau*, der havde købt J. Gamst.s Amtsfrihed, lod sig den 17. Jan. 1746 introducere i Amtet. Han havde taget Eksamen med første Karakter og fik Borgerskab 25. Juni 1749 [292]). I Mødet, hvor Bergau optoges, blev det aftalt, at hvis *Gamst* atter vilde købe sig en Amtsfrihed, da skulde han bevare sin Anciennitet uforandret og hans nulevende Søn skulde, naar han var uddannet til Kirurg, betragtes som en Amtskirurgs Søn. —

Den 5. Sept. 1746 blev *O. J. Haveman* optaget i Amtet. Han havde tilkøbt »sig vor elskede Kollega, nuværende Oldermand *M. Labes* Amtsfrihed med hvad dertil hørte.« Haveman tog sin Eksamen med første Karakter og erhvervede Borgerskab 5. Feb. 1749. Samme Dag som Haveman blev Amtsmedlem fratraadte Labes sin Stilling som Oldermand. I hans Sted valgtes *J. Hinrichsen*, der var Amtsmester fra før 1730. 14 Dage senere »har et højlovligt Amt med samtlige Svende for første Gang været forsamlet i vor ny Sal for at

holde det saakaldte »Vorlage«, skriver den ny Oldermand, men Udtrykket den »ny Sal« er her noget vildledende, da Amtsmøderne som bekendt altid afholdtes og ogsaa fremdeles blev afholdt hos Oldermanden. Doktor og Stadsfysikus *Lincke* i Christiania, der havde ønsket Ret til at lade sine Læredrenge skrive ind i og ud af Lavet fik ogsaa, 20. Marts 1747, Tilladelsen imod at betale det sædvanlige Introduktionsgebyr. Den 10. April s. A. »har Regimentskirurg (ved Grenaderkorpset senere Overkirurg ved Frederiks Hospital) *David Spierling* ladet sig inkorporere i vort allernaadigst priviligerede Collegium chirurgicum i den kongelige Residentsstad.« 1768 solgte David Spierling sit Amt for 700 Rdl.[293]) Hans Underskrift findes dog ingen Sinde i Amtsprotokollen. »2. Jan. 1749 lod Dr. og Stadsfysikus *Johan Gottfried Erichsen* i Bergen, ogsaa af Hensyn til sine Læredrenge, sig indskrive i vort kirurgiske Kollegium.« Gebyret blev betalt af Professor *B. Buchwald.* J. G. Erichsen var Leder af den anatomisk kirurgiske Læreanstalt i Bergen[294]). *W. Sauer* optoges i Amtet 1. April 1748, han købte *J. Lunos* Amt og vandt Borgerskab 5. Feb. 1749.

J. E. Wiedeman blev Medlem 24. Marts 1749, »idet han, som det er os alle bekendt, har giftet sig med vor højtelskede Amtsvenninde«(?). Han erhvervede Borgerskab 10. Marts 1749.

F. Wagner solgte sit Amt til Regimentsfeltskærer *M. Th. Forck,* der optoges i Amtet paa et Møde 21. April 1749. — I dette Møde vedtoges ogsaa nogle Bestemmelser, angaaende de købte Obduktionsinstrumenter.

Den ældste Obduktionsforretter, af hvilke der fra 1745 var fire, skulde modtage Instrumenterne i Forvaring og afgive Kvittering for Modtagelsen. Ved sin Afgang fik han Kvitteringen tilbage. Det nu anskaffede Etui indeholdt følgende anatomiske Instrumenter:

2 Scalpeller, 2 Brystknive, 1 Schermesser,
alle med sorte Træskafter;
1 Brystkniv og 1 Hamulum, 1 krum og 1 lige Bistouri
med Skildpaddes Skafter;
2 Pincetter, 1 krum og 1 lige Saks,
2 Messing- og 1 Kobber Tubuli, 1 Staalsonde, 1 Sølvsonde oronelli,
7 Naale,
1 Elevatorium cranii,
1 Sav med tre Blade i, to lige og et krumt, i et Futeral.

Et halvt Aar senere besluttedes Anskaffelsen af nogle flere Instrumenter, der dels købtes færdige og dels bestiltes. Forøgelsen udgjorde:

1 Parisertrepan i Futteral	20	Rdl. »	Mk.
1 Aksul? (Axelzuch)	8	— »	-
1 Tinsprøjte med 3 Rør i Futteral . .	3	— »	-
1 Torniquet	1	— 2	-
1 Troiscar (Trocart) i Træfutteral . . .	1	— 3	-
4 do. uden Futteral à 1 Rdl. Stk.	4	— »	-
4 Catheter med Futteral	5	— 2	-
Til Amputation:			
2 Save med to Blade à 3 Rdl.	6	— »	-
2 store krumme Knive à 5 Mk. . . .	1	— 4	-
1 Separatorium	»	— 3	-
1 Arterietang	»	— 3	-
ialt . . .	51	Rdl. 5	Mk.

Et Aars Tid senere blev der truffet nogle andre Bestemmelser angaaende Opbevaringen og Udlaanet af Instrumenterne. Bestemmelserne lød saaledes: De ny Instrumenter overgives Oldermanden i Forvaring. Skal et Medlem bruge et eller flere af disse, maa han indgive en skriftlig Begæring herom for at faa dem udleveret. Ved Tilbageleveringen i uskadt Stand faar Laantageren sin Skrivelse tilbage, i andet Fald tilbageholdes denne, og han maa bestride Omkostningerne ved Reparationen.

Undlader en Amtsmester at tilbagelevere det laante, kvitterer Oldermanden overfor Amtet med den modtagne Underskrift af Laantageren, hvorfor dette saa maa bære Tabet. Ved Oldermandens Afgang eller Død afleveres det fulde Antal Instrumenter, de muligt manglende erstattes af ham eller hans Arvinger. Opstaar Ildebrand i Nærheden af Oldermandens Bolig, ved Dag eller Nat, forpligter Kollegerne sig til at drage Omsorg for, at Amtssagerne bringes i Sikkerhed. Ligesaa skal ikke blot Oldgesellerne men ogsaa Svendene være med til at redde Svendeladen. Den 19. Maj 1749 har den kongelig bestaltede Kirurg i Kalundborg, *Elias Hofman*, ladet sig indskrive i Amtet. Samme Dag forelaa der i Mødet en til Amtet rettet Ansøgning fra en anden med kongelig Bevilling af 30. Juli 1712 forsynet Kirurg, *Johan Caspar Seiffert*, i Roskilde om at give

ham, der paa Grund af Alderdom havde maattet sælge sit Privilegium, da han ikke kunde ernære sig deraf, ikke blot denne Gang en mild Gave men endog hvert Aar en lille Pension af Amtsladen. Han paaberaabte sig den ynkelige Tilstand, hvori han ved den anførte Omstændighed befandt sig. Amtet skænkede ham engang for alle 10 Rdl., hvorhos dette betalte (hans?) Prokurator, B.s, Regning af Amtsladen med 13 Rdl. 12 Sk. Begge disse Kirurger findes nævnt under »Eneretsbevillinger«. Vi nærmer os nu den Tid, hvor Oldermanden i Kirurgamtet lader sig kalde *Senior Collegii* og, i alt Fald, Bisidderne *Assessores Collegii*. Det er allerede bemærket, at Oldermanden gentagne Gange har benævnet Amtet »Kirurgernes Kollegium«, hvor der har været Tale om danske og norske Provinskirurgers Indskrivning i dette, og den samme Betegnelse findes ogsaa udenpaa Protokollen fra 1750. Udenfor Amtsledernes snævre Kreds træffer man egentlig første Gang paa Benævnelsen Assessorer som Overskrift paa en forøvrigt karakteristisk Henvendelse til Amtet fra Barbersvend, senere bekendt Amtsmester J. C. Rahtsack, idet han retter den »til Oldermanden og samtlige Assessorer«.

Henvendelsen eller maaske rettere Anklagen lyder saaledes:

»Jeg har i nogen Tid haft den Ære at opholde mig paa Sustentation hos Hr. Bergau og under den passet hans Stue behørigt og paa bedste Maade. Nogle Gange har Hr. B. venligt bedet mig om at brænde og accomodere hans Haar, hvad jeg ogsaa altid har paataget mig med den største Tjenstvillighed; men da han sidstleden Torsdag, med alvorlig Mine og et haardt Eftertryk i Stemmen, bød mig: »Kom han herhid, han skal brænde mit Haar!« ansaa jeg det som en Befaling og afslog med venlige Ord hans Bud, idet jeg sagde: »Naar De beder mig derom, vil jeg gerne gøre det, men ikke naar De befaler mig det, jeg mener det ikke er et Arbejde, en Svend er forpligtet til at udføre,« hvortil Hr. Bergau svarede: »Naar I ikke vil gøre, som jeg befaler Jer, saa har jeg heller ikke Brug for Jer.« Jeg bad ham nu ikke kalde mig for I, men han gav mig til Svar: »I er endnu en Dreng og ikke værd at traktere bedre.« Da han nu paa denne Maade gav mig min Afsked, gik jeg bort, men da jeg kom i Tanker om, at jeg for nogle Dage siden havde laant ham en Barberkniv, vendte jeg tilbage igen og begærede denne, men han sagde: »Jeg kan ikke mindes, jeg har faaet en Barberkniv af Jer og dog, forholder det sig saaledes, kan I tage en af mine.« Ingen af

de to Knive, han forelagde mig, syntes mig saa god, som min havde været, saa jeg vilde gerne have min egen, hvorpaa han sagde til mig: »Vil I ingen have af disse, faar I slet ingen; gaa ud af Huset ellers vil jeg vise Jer noget Andet.« Da jeg gav til Svar: »De vil dog vel ikke drive mig ud af Huset, da jeg dog hverken er en Skælm eller en Tyv?« sprang han løs paa mig, og slog mig med knyttet Haand i Ansigtet, saa ikke blot min Næse sprang op at bløde hæftig, men jeg ogsaa, ved et gentaget Slag, fik et blaat Øje og en Kontussion i Hovedet. Og da jeg ikke kan forestille mig, at Kirurgernes højlovlige Societet vil billige denne Hr. Bergaus Fremgangsmaade, saa anmodes den velædle Oldermand saavel som ogsaa Assessorerne om at bistaa mig og uden videre Vidtløftighed skaffe mig Satisfaktion for den lidte Tort, idet jeg med al optænkelig forbliver etc.«

Kjøbenhavn, 25. Maj 1750.

Johan Christian Rahtsack.

Samme Dag afsendte Oldermanden følgende Skrivelse:

Hr. Kollega Bergau vil efter Løfte behage at besvare denne Klage og tilsende mig Svaret, for at Amtet kan afgive sin behørige Bedømmelse heraf.

Hinrichsen,
Oldermand.

Herpaa modtog Oldermanden efterstaaende Svar:

Paa den af *J. C. Rahtsack* indgivne Klage kan jeg ikke svare Andet end at dens Indhold fra først til sidst er uoverensstemmende med Sandheden, hvorfor jeg haaber, Rahtsack maa blive afvist med samt sin Klage.

Iøvrigt forbliver jeg med al Ærbødighed etc.

Kjøbenhavn, 23. Juni 1750.

David Bergau.

Hvortil Oldermanden føjede:

Dette har jeg endelig modtaget om Aftenen Kl. 10 den 24. Juni.

Om Sagens videre Forløb meldes intet. Mærkeligt nok glider Bergaus Navn fra nu af ud af Forhandlingsprotokollens Blade. Hans

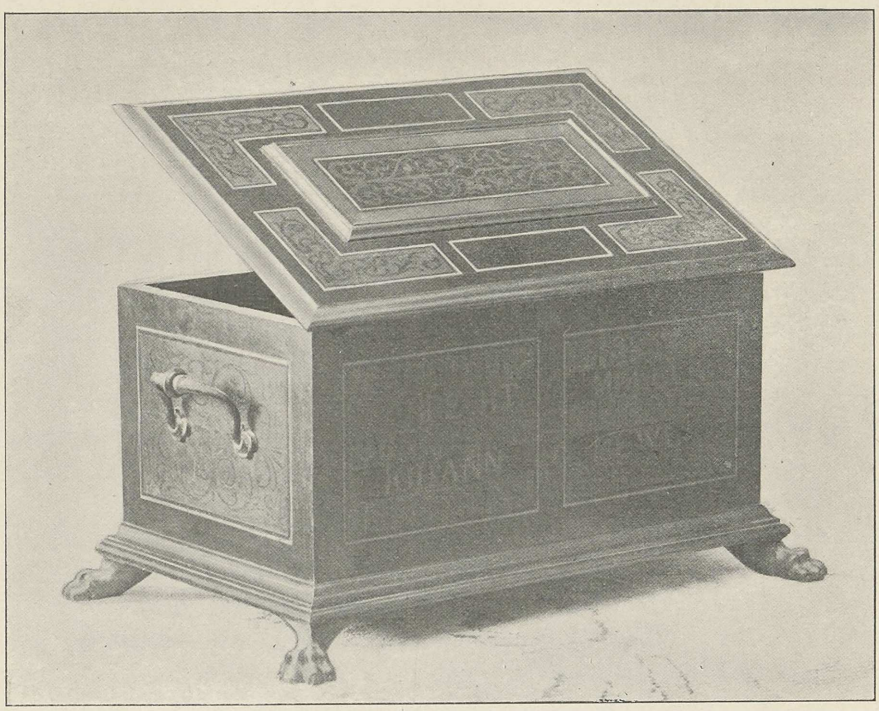

Svendeladen.

Laaget paa
Svendeladen
set indvendig.

Amt købtes Aar 1760 af *F. C. Schreiber*. 1766 faar en *David Bergau* Konfirmation paa sin Bevilling af tidligere Dato som Bartskær i Roskilde, men om det er førstnævnte, der i Mellemtiden har forandret Bopæl, eller en anden af samme For- og Efternavn, skal her lades usagt. Senere i 1773 og 75 forekommer dog atter Bergaus Navn i Forbindelse med J. R. Lauws fra Norge.

Den 12. Okt. 1750 besluttede Amtet at spille i den tyske Kirkes Lotteri paa Christianshavn og tog i den Anledning 6 Lodder med Numrene fra 3633—41 under Devisen: »Collegium chirurgorum Hafniæ«. Desuden tog Amtsmester *Schnell* for egen Regning 3 Lodder paa det Vilkaar, at i Tilfælde af at der blev vundet paa alle 9 Lodder, skulde Schnell have dobbelt Gevinst mod de andre Herrer, som nu er i Amtet. Lodderne fornyedes Foraaret 1751 og i 1752 vandtes en Gevinst, for hvilken der, for en Del af denne købtes 8 nye Lodder.

I. C. D. Wolff og *M. C. Pavonarius* begærede sig optaget i Amtet 21. Marts 1751, den første med Bestalling fra Enkedronning Sophie Magdalene og sidstnævnte som nu Ejer af Kaas' Amt.

Pavonarius løste Borgerskab 15. Nov. 1756. Han solgte sit Amt i Antoniestræde for 700 Rdl. til *Jørgen S. Rohde*[295]), blev 11. Maj 1766 eksamineret af det medicinske Fakultet og opnaaede licentia practicandi. Fra 1756 til 1790 ejede han daværende Nr. 72, nu Nr. 11, i Pilestræde, han kaldtes i Skattelisten først Barber siden Chirurgus og til sidst licentiatus medicinæ. *C. F. Reiser* kalder ham »min ædle og redelige Venn og *Collega* Herr *Doctor Pavonarius.*«[296]).

Paa Mødet 11. Okt. 1751 blev der oplæst en kongelig Forordning af 19. Feb. d. A., hvorefter Amtet skulde afgive en Erklæring om, hvor meget det vilde give, aarligt eller kvartalsvist, til det almindelige Fattigvæsen.

Amtet besluttede skriftligt at svare: »1. Betaler vi for Svende, Drenge og Piger til Fattigvæsenet; 2. har vi af vore Fuskerbøder, der er overmaade anselige, givet Halvdelen til Politikammeret og Halvdelen til Fattigvæsenet; 3. har vi nok med at give til vore Amts- og Familiefattige, ved Dørene og paa Gaderne finder vi ogsaa Plage nok af Tiggere; 4. Gør vi desuden de fattige mere godt end andre Amter, da vi daglig overløbes af alle Slags skrøbelige fattige, Mænd, Kvinder samt Børn; 5. er Betjeningen af de almindelige Fattighuse, der før, som billigt er, har været hos Amtet, uden Aarsag frataget os og givet til Folk udenfor Amtet. Af de anførte

Grunde beder vi den højædle Magistrat ved dens høje Mægling hos Hs. Eksellence for Fremtiden at faa det betrængte Barberamt forskaanet for saadanne Ting.

Et ekstra Amtsmøde holdtes den 29. Okt. 1751 i Anledning af, at *C. F. Reiser* vilde lade sig introducere, idet han d. A. havde arvet sin salig Moders, Md. Asperns, Amt. C. F. Reiser fødtes 23. Juli 1718, han tog 1736 sin Feltskærersvendeeksamen, hvorved han blev *Studiosus chirurgiæ*[297]), løste 15. Nov. 1756 Borgerskab, overtog, foruden Stedfaderens Amt, ogsaa dennes Ejendom paa Vestergade, nuværende Nr. 14, som han ejede endnu Aar 1755, men derpaa afhændede, hvorpaa han flyttede ind som Lejer i Nr. 13, nuv. Nr. 10 i samme Gade. Han traadte ud af Amtet vistnok 1768, men lod sig paany inkorporere, 9. Okt. 1780, efter at han da havde købt *I. Frandsens* Amt. Ved sin Død, 5. April 1786, boede han i Mikkelbryggersgade. Hans efterladte Amt købtes af *F. G. Preisler* 20. April 1787.

I disse Aar var Amtet en Del optaget af en Kirurg *Peter Joachim Eding*, som i 1749 havde købt Ziehlefeldts Amt og benyttede det uden Eksamen og uden altsaa at være Medlem af Lavet. Han stiller sig meget modvilligt overfor Amtet, tager Udsættelse paa Udsættelse baade med at betale Introduktionspenge og med at præstere Eksamensbevis, volder derved Amtet betydeligt Bryderi og sætter dets Taalmodighed paa en stor Prøve. Han fik ingen Sinde Eksamen og blev ikke heller Amtsmedlem.

Paa en Forespørgsel til Generaldirektør Crüger om Eding har udstaaet sin Eksamen og om han har faaet nogen Attest eller hvad Aarsagen maatte være, hvorfor sligt ej er sket, indløb følgende Svar til Oldermanden:

Hochedler Hochgeehrter Herr Regimentsfeltscherer und Altermann der Chirurgorum! (J. Hinrichsen)

Auf desselben geehrtes Schreiben von 29ten passato und darin enthaltenen fragen, vermelde hiemit in dienstlicher Antwort: dasz der Candidatus Chirurgiæ Mons: Eding, sich zwar einige mahl in Königl. Theatro anatomico chirurgico zum tentamen sistiret, jedoch von der erforderlichen Capasitè der nöthigen Proben nicht abgeleget noch dasz jenige præstiret habe, was von einen zu praxi geschickten Chirurgo præstiret werden musz; und eben daher ihnen dass in der kgl. allerhochsten Verordnung von 30. April 1736 verfügte Testimonium

biss Dato nicht hat ertheiled werden können ich verharre übrigens jetz.

Meines hochedlen und hochgeehrtes Herren Regimentsfeltscherer und Altermann dienst bereitwilligster Diener

S. Crüger.

Copenhagen, d. 6. Märtz A⁰. 1752.

Den 14. Okt. 1754 blev *C. N. Petersen* med Borgerskab af s. D., der havde købt Regimentsfeltskærer Forck' Amt, Medlem af *Kirurgernes Kollegium*, ligesom ogsaa, 14. April 1755, *I. C. Solle*, der havde købt Regimentskirurg Prætorius' Amt. Solle var Oldermand fra 20. Maj 1776 til 22. Okt. 1779.

Paa et ekstra Møde 17. Feb. 1756 forelaa til Overvejelse en kongelig Forordning om at nogle efter Formue skulde give Bidrag til et Opdragelseshus paa Christianshavn. Det vedtoges at give 30 Rdl. af Amtsladen. — *B. Schwanitz* optoges i Amtet 30. April 1759. — Med Hensyn til Ombæring af Breve blev der i Foraaret 1760 aftalt, at hver Amtskirurg skulde give 1 Sk. lybsk for at Studenterne, som besørgede Ombæringen, kunde blive betalt. Det, der forøvrigt manglede i hvad Lavet for sin Part havde at betale, skulde udredes af Amtsladen. *F. C. Schreiber*, der som før nævnt havde købt D. Bergaus Amt, blev paa et ekstra Møde, 17. Juni 1760, optaget i Amtet. Han fik Borgerskab 20. Nov. 1765. — I. F. Stein optoges paa et Møde 21. Marts 1763.

Da Amtet paa Mødet 19. Sept. 1763 kom til Kundskab om, at der i Øjeblikket var en Kapital af 610 Rdl. i Amtsladen og 121 Rdl. i Svendeladen, foreslog Oldermanden at sætte Pengene ud og naar Kapitalen var bleven 1000 Rdl. da af Renten aarlig at yde de to ældste Enker 25 Rdl. hver. — Et halvt Aar senere, 14. Okt. d. A., gik Oldermanden *G. Wedderkamp* af og i hans Sted traadte *I. C. Zeumer* ind som Amtsmedlem. Denne købte Wedderkamps Amt og løste Borgerskab 16. Nov. 1765. W. fik ved sin Afgang en Ducør paa 50 Rdl.; til Oldermand valgtes *A. G. Muxoll.* I Mødet 23. April 1765 traadte *S. Rohde* og *C. A. Wendell*, denne med Borgerskab af 16. Nov. d. A., ind i Amtet i de afgaaede Mestere Pavonarius' og C. G. Schmidt' Sted. Rohde døde 5 Maaneder efter, 15. Sept., og i hans Sted og som Ejer af hans Amt, blev *R. A. Thoning* Amtsmester s. A. Denne studerede 1762 ved et ambulant Hospital i Meklenborg og boede som Amtsmester 1806 paa Kultorvet daværende Nr. 99.

10. Nov. 1766 valgtes *Christopher Baltzer* til *Senior collegii, O. I. Haveman* til *Assessor primarius* og *F. W. Gensche* til *Assessor secundarius.* — *Jens Frandsen* blev Amtsmester 18. April 1768, *R. S. W. Simmelhag* 10. Maj og *C. G. Voigt* 27. Maj samme Aar. Simmelhag fik Borgerskab 17. Okt. 1774, han var død 25. Sept. 1775, da hans Moder søgte om at faa Lov til at fortsætte Amtsdriften. Hun fik Tilladelsen for et Aar. C. G. Voigt døde i April 1770. *I. R. Lauw* optoges i Amtet 19. Okt. 1769 og *Chr. Caspar Siemssen* 4. Nov. s. A. Denne løste Borgerskab 4. Maj 1774, var Oldermand fra 22. Okt. 1779 til 8. Dec. 1795, da han gik af paa Grund af Svagelighed. 27. Aug. 1770 lod *Johan Henrick Rathsack,* 16. Sept. 1771 *W. F. Muth* og *D. Stehbus* og 11. Maj 1772 *I. I. Schou* sig inkorporere i Amtet. Rathsack købte afdøde C. G. Voigts' Amt. Han løste Borgerskab 4. Maj 1774, blev Bisidder, Assessor collegii, 22. Nov. 1779 og underskrev som saadan Protokollen sidste Gang 8. April 1799; var død 26. Maj 1800. Muth, Stehbus og Schou fik Borgerskab samme Dag som Rathsack, førstnævnte valgtes til Oldermand 8. Dec. 1795.

Efter at det i en foregaaende Periode var vedtaget ikke at tage og fæste nogen Svend i Sustentation eller Kondition uden at denne havde Bevis for at have fratraadt sin sidste Plads efter fælles Overenskomst med Principalen, besluttede Amtet 14. Sept. 1772, at ingen i dette maatte antage en Svend, uden at denne havde legitimeret sig hos Oldermanden, og fandtes indskreven i Svendebogen. For Overtrædelse heraf skulde Mesteren bøde første Gang 1 Rdl. og anden Gang dobbelt.

C. F. Buschow lod sig tilligemed *H. Salomon* optage i Amtet den 21. Marts 1774 og *I. Heydorn* i Ütersen blev den 29. Marts introduceret ved I. C. Solle. Buschow og Salomon løste begge Borgerskab 17. Okt. 1774, sidstnævnte solgte sit Amt Sommeren 1784. Heydorns Introduktionspenge blev betalt med 7 Rdl. og dette har formodentlig været Prisen, som de udenbys boende Kirurger havde at tilsvare, der af Hensyn til deres Lærlinge lod sig indskrive i Amtet.

Rimeligvis har de ogsaa maattet betale Tidepenge. — Den 18. April 1774 afgik Muxoll som Oldermand og afløstes af *I. D. Curths.* Denne, hvis Borgerskab er af 24. April d. A., nedlagde to Aar efter sit Hverv som Oldermand og efterfulgtes 21. Maj 1776 af *I. C. Solle.* Curths havde for Magistraten fremsat sit Ønske om at træde fra og begæret, at en Raadsherre overværede Mandatnedlæggelsen. Raadmand *Strop* var i den Anledning nærværende ved denne. Det næste

Valg af Oldermand, *C. C. Siemssens* af 22. Okt. 1779, bekræftedes for anden Gang en Maaned senere, 22. Nov., i Overværelse af Justitsraad og Raadsherre *Thulstrup*. — *I. P. G. Pflug* blev Amtsmester 7. Okt. 1776, løste Borgerskab 30. Okt. 1780, *C. F. Hoffmann* optoges 4. April 1777. *J. J. Meschewitz* med Borgerskab af 11. Sept. 1780 inkorporeredes i Amtet 13. Marts s. A. Han havde købt Regimentskirurg, Amtsmester, N. C. Petersens Amt. Den 9. Okt. 1780 lod *C. F. Reiser*, der havde købt I. Frandsens Amt, sig paany optage. I hans Egenskab af tidligere Amtsmedlem og i Betragtning af hans høje Alder, blev Amtsgebyret for hans Vedkommende nedsat til 10 Rdl. Disse Penge blev ham tilmed krediteret til han selv eller hans Hustru afgik ved Døden, idet den længstlevende ikke til den Tid vilde faa de først afdødes tilfaldende 10 Rdl., til Studenterne for Bortbæring af Liget. At Reiser indtil da var Amtsladen de ommeldte 10 Rdl. skyldig, maatte han med sin egenhændige Underskrift bekræftige.

En lignende Indrømmelse blev 1784 gjort *J. H. Salomon* og 1788 *A. Lynge*. Salomon meddelte nævnte Aar, at han havde solgt sit Amt og bad samtidig om, at, hvis han med Tiden igen skulde købe sig et Amt, han da maatte være fritaget for at betale det sædvanlige Introduktionsgebyr og bevare sin Amtsanciennitet. Dette blev ham tilstaaet dog paa den Betingelse, at han skulde forrette sine Aar ved Svendeladen ligesom en anden yngste Mester. — 13. Marts 1780 blev *N. Jacobsen*, Kirurg ved Almindeligt Hospital, inkorporeret i Amtet og 8. Feb. 1781 Garnisons- og Stadskirurg *Johan Friederich Fiescher* i Trondhjem.

I Amtsmødet 30. April 1781 foreviste Oldermanden en Takkeskrivelse fra Amtskirurgerne i Gera for de modtagne 50 Rdl., som Amtet i Kjøbenhavn havde skænket dem »til Lindring af deres Elendighed.«

Amtet fik i 1781 et nyt Obduktionsbestik bestaaende af et Futteral foret med rødt Silkeatlask indeholdende 5 Skapeller, en Brystkniv, en lige Saks, to Korntænger, et Elevatorium, en Humulus, en Tubulus og fire Heftenaale. Dette Bestik skulde i Fremtiden bruges ved Obduktionerne og det gamle anbringes i Laden, hvorfra »enhver Kollega« kunde forlange det udleveret til sit Brug.

31. Okt. 1781 optoges *J. F. Ryger* i Amtet, 1782, 1. Aug. begærede *A. Lynge* og 14. Okt. s. A. *V. C. Fabricius* sig optaget, førstnævnte havde købt Meschewitz' og sidstnævnte Wendells Amt.

Fabricius solgte sit Amt 1786 til *J. N. Schwartzacker* og gik ud

af Amtet. *C. H. Krüger*, som havde købt afdøde Muxolls Amt, blev optaget 29. Marts 1784. Han var født 1757 og lod sig, der havde Eksamen ved Amfiteatret fra 1778, Foraaret 1790 eksaminere ved det kirurgiske Akademi, hvor han fik *Eksamen pro licentia*. Han konstitueredes som Divisionskirurg i Søværnet 1790 og fik fast Ansættelse 1794, boede Foraaret 1806 i Frederiksberggade daværende Nr. 216, hvor han holdt 3 Svende, men solgte samme Aar sit Amt til J. L. F. Wagner; døde 8. Feb. 1826. — *F. G. Preisler*, der i 1785 havde købt C. F. Reisers Amt, lod sig 28. April 1787 indskrive i Amtet. Han havde lært hos Amtskirurg J. H. Salomon, var senere i to Aar hos Prof. *F. C. Winsløw*, solgte 1790 sit Amt til *Samuel Hoffmann*, og fik 18. Aug. 1791 skænket det Enkedronning *Juliane Marie* tilhørende Amt imod at betale dets tidligere Indehaver *J. C. D. Wolff* 30 Rdl. aarlig til dennes Død. »Enkedronningens Amt« overtog Preisler umiddelbart efter *Jurgen Gad*, hvem dette ifølge Bestalling af 26. April 1785 havde været overdraget[298]). Paa Mødet den 6. Sept. 1791 oplæste Oldermanden en fra Overhofmarshal *Moltke* modtaget Skrivelse, hvorefter Preisler af Enkedronningen skulde have faaet sin Amtsrettighed fornyet. Preisler fødtes i Kjøbenhavn 23. Marts 1760 og døde 29. Maj 1810.

F. M. Norlin, som havde købt A. Lynges Amt, optoges sammen med *J. N. Schwartzacker* 15. Sept. 1788, *C. D. Ahrberg*, købt W. F. Muths første Amt, 12. Okt. 1789 og *S. Hoffmann*, købt F. G. Preislers Amt, 20. Juni 1791. Norlin døde 28. Feb. 1804 paa Samsø, hvor han havde været Distriktskirurg fra 1791 til 1801. J. N. Schwartzacker kom til Kjøbenhavn 1779 i Kondition hos Bader *Conrad Wunder* og var senere, fra 1782 til 85, Medhjælper hos Bader og Kirurg *J. F. Reinhardt*. Han døde 14. Dec. 1827. C. D. Ahrberg, født i Nov. 1761 i Hannover, var hos W. F. Muth fra 1785—1788, blev Overskibskirurg Foraaret 1796 og døde samme Aar den 24. Juli. Hans Enke beholdt Amtet indtil det, 6. Dec. 1799, solgtes ved Auktion til Amtskirurg D. F. F. Ewert. S. Hoffmann var født 24. Okt. 1757 i Kjøbenhavn og lærte i Rendsborg. Han kom tilbage til Kjøbenhavn 1776 i Sustentation hos Md. Wendell. Rejste efter at have solgt sit Amt til Norge, hvor han blev Stadskirurg i Kristianssund. Her døde han 3. Dec. 1822.

6. Sept. 1791 udgik der en af *Suhm*, *Lund*, *Fabritius*, *Malling*, *Colbiørnsen* og *Abildgaard* underskreven Subskriptionsplan angaaende Rejsningen af et Monument (Frihedstøtten) udenfor Vesterport til Ære

for Kongen og til Minde om Bøndernes Frigivelse. Denne Plan forelagdes ogsaa Barberlavet, som den 19. Sept. besluttede at støtte denne med et Bidrag stort 50 Rdl., der yderligt senere, paa samme Dag, forhøjedes til 100 Rdl.

J. A. Ranfft, der havde købt F. M. Norlins Amt, optoges i Amtet 23. April 1792, *F. C. Fuhr,* købt S. Hoffmanns Amt, 14. Okt. 1793, og *C. W. Westphal,* købt J. Sixtus' Amt, 7. Marts 1794. Ranfft kom til Kjøbenhavn 1783, blev her ved Aar 1800 den først ansatte Politilæge og var Oldermand fra 1814 og til 1820. Han var Onkel til Bataillonskirurg, Amtsmester C. M. D. Løper. F. C. Fuhr solgte sit Amt i 1815 til Kirurg Beckmann. C. W. Westphal kom til Kjøbenhavn 1781 som Medhjælper hos sin Morbroder Amtsmester J. H. Rathsack. Han boede i Lille Kongensgade Nr. 81 eller 82, nuværende Nr. 17 og havde en Søn, Carl Wilhelm W., der tog kirurgisk Eksamen 1835 og praktiserede her i Staden.

I Anledning af Ildebranden 1794 havde Magistraten stævnet alle Oldermænd, for at disse kunde slutte sig lil den frivillige Indsamling til Fordel for de Brandlidte. Herom holdt Amtet Møde den 7. Marts s. A. Der var udfærdiget en Liste, og denne blev det paalagt to af de mødte Mestere at forevise de udeblevne samt andre mulige Givere. Den 1. Juli 1794 kvitterede *Kiøbenhavns danske og norske Species Bank* for 105 Rigsdaler Courant, som det kirurgiske Amt, ifølge dets Subskription, til Banken ved Oldermand Siemssen havde indbetalt[299]).

Chr. Almiss inkorporeredes 4. Dec. 1795. Han fødtes 1761 i Helsingør, lærte hos den derværende Stadskirurg *C. Beaufin,* købte Aar 1800 dennes Amt og døde i sin Fødeby 3. April 1835. Den 8. Dec. 1795 afgik Oldermand Siemssen paa Grund af Sygdom og *W. F. Muth* valgtes enstemmig i hans Sted som Oldermand. Amtets Sager blev derpaa overleveret denne og Kassebeholdningen opgjort. Kassen udgiorde ialt 141 Rdl. 4 Mk. 8 Sk. Svendeladen overleveredes ogsaa, men den blev ikke aabnet, fordi Oldgesellerne ikke var nærværende. Lavet havde tvende Kasser (Laderne), hvoraf den ene indeholdt alle Amtet tilhørende Instrumenter og den anden Dokumenter, Protokoller og samtlige Amtets i ejeværende Brevskaber tilligemed de til Laderne hørende 4 Nøgler. Der synes her at have været vist Oldermand Muth en særlig Tillid, idet alt det rørlige Gods saaledes blev lagt i hans Haand, uden at han skulde dele Ansvaret med nogen anden Amtsmester, hvilket hidtil havde været Skik. Muligt var det kun Udslag af en forandret Forretningsorden.

Den afgaaede Siemssen, der sikkert har været en baade nidkær

og intelligent Oldermand, han skrev saaledes en overordentlig smuk om end kunstfærdig Haandskrift, hædredes paa forskellig Maade ved sin Afgang. Dels omtales han anerkendende for sit Arbejde i Amtets Tjeneste og sin gode Regnskabsaflæggelse og dels besluttede Amtet at skænke ham en Gave for hans Flid og Møje, bestaaende af en Sølvpokal til Værdi af 30 Rdl. Det overdroges Muth at lade samme udføre og i Forening med Bisidderne at overrække den til Siemssen. Den endnu bevarede Regning udviser, at Pokalen var indvendig forgyldt og kom til at koste 42 Rdl. Siemssen fik imidlertid næppe megen Glæde af denne, da han døde inden to Maaneder efter at dens Anskaffelse var besluttet. Distriktskirurg paa Amager *F. G. Baurmeister,* købte Siemssens Amt og optoges i Amtet 6. Febr. 1796. Baurmeister kom efter Læretiden til Kjøbenhavn og blev Volontær paa Frederiks Hospital under *N. Kölpin,* som var første Kirurg. 1776 blev B, Kompagnikirurg ved Livvagten til Fods og 1785 Eskadronskirurg ved Livvagten til Hest. 1790, 8. Oktober flyttede han til Taarnby, 18. Maj 1820 døde han. Hans Enke ejede Amtet paa Christianshavn indtil sin Død 26. Juni 1746, og lod det bestyre af en Svend.

Z. Fraenckel optoges 28. Septbr. 1797 og havde købt et af de ledigværende Amter. Han kom her til Byen 1792, blev Skibskirurg, Student 1795, Kompagnikirurg ved Artilleriet 1796, Bataillonskirurg 1801, Distriktslæge 1813 til 1818; var Tandlæge, udnævntes 1824 til Krigsraad og døde 2. Juli 1836.

Paa en Anmodning af 18. Marts 1798 til Magistraten om Entrébilletter til *Bal parè en Domino,* havde Amtet faaet udleveret 4 Stykker til Fordeling blandt Mesterne. Samme Aften, som dette bekendtgjordes, oplystes det, at Lavsartiklerne var udsolgt. Da der altsaa skulde foranstaltes et nyt Oplag, ansaa Oldermanden det for nødvendigt at foretage en og anden lille Ændring i disse, som bedre passede med Tidens og Forholdenes Krav. Det overdroges Oldermanden og Bisidderne at foretage de nødvendige Forandringer. Der findes næppe noget om konfirmerede Lavsartikler fra dette eller et senere Tidsrum, saa de bestaaende Artikler er sikkert uforandret gaaet i Pressen.

I 1797, den 8. Aug. blev der af Magistraten afkrævet Oldermanden Afgifter, som det formentes at Amtet skulde svare til Amfiteatrets Vedligeholdelse. Som Svar herpaa indsendte Oldermanden følgende:

„Allerunderdanigst Promeria!

Efter Høy og Velædle Magistratens Befaling, i Anledning af Hr. Amtsforvalter Andersens Pro Memoria til høy samme af 21de dennes med vedfulgte Skrivelse fra det Kongelige Chirurgiske Academie og hos føyede 2de Bielager, har jeg den ære herved underdanigst at formelde:

Om den udsættelse, som er skeet i Revisionens Regnskaber over Afgiften til Theatrum anatomicum kan følgende tiene til behagelig oplysning: Jeg finder i det Chirurgiske Amts første Protokol at Oldermand Cabes, i en holdt Samling den 14. Juli 1744, at Amtet i Aaret 1744, Datum ubenævnt, [3. Juni] er fritaget for at erlægge til Theatrum anatomicum alt hvad de foregaaende fra 30. April 1736 til da paabyder til sammes Vedligeholdelse, efter en Amtet da meddelt Resolution, som formodentlig er samme bekiendtgjort fra den høye Magistrat.

I følge denne allernaadigste Resolution, er Amtet ingensinde noget afordret og ey heller samme nogen tiid betalt noget til Theatrum anatomicums Vedligeholdelse.

Christiansh: d: 31. Aug. 1797.

Underdanigst

W. F. Muth,

Oldermand for det Chirurgiske Amt."

1798, 28. Aug. lod *E. Schüth* sig introducere i Amtet. Han blev Student 1787 og tog den filologiske Eksamen 1789, gik derpaa over til Kirurgien og blev i 1791 Kompagnikirurg, men ansattes det følgende Aar som Kandidat ved Frederiks Hospital. I et Brev fra 2. Febr. 1802 meddelte han at have solgt sit Amt til G. F. Dørge, 1821 døde han i Frederiksort i Slesvig, hvor han var Garnisonskirurg fra 1813.

I September 1798 fik Oldermanden af Magistraten Paalæg om at bekendtgøre i Adresseavisen, Berlingske Tidende og Odense Avis, at det 20. Privilegium er ledigt og at melde Udfaldet af Bekendtgørelsen til Magistraten. Avertissementet i Berlingske Tid. for Fredag den 14. Sept. 1798 var saalydende:

„Da et af de chirurgiske Barbeer-Privilegier i Kiøbenhavn er ubesat, og ei vides hvem samme haver at sælge, saa bedes Ejeren deraf vilde behage at anmelde det til Oldermanden for det chirurgiske Amt i Kiøbenhavn W. F. Muth enten skriftlig eller i disse Tidender, da der skal blive anvist en Kiøber til samme."

Aaret efter, 3. Sept. 1799, lod *Lars Amysen* sig introducere, og han overtog »det vacante Privilegium, som der ikke fandtes nogen Ejermand til«. I Følge en Ansøgning til Kancelliet blev der fra dette tilstillet Oldermanden en Proklamation for at indkalde Ejeren inden et halvt Aar. Indfandt denne sig ikke i Løbet heraf, skulde Amysen have Lov til at benytte Amtet. L. Amysen lærte i 5 Aar hos R. A. Thoning, var senere fra 1794 til 98 Underkirurg ved Almindeligt Hospital og blev 25. Jan. 1809 Landkirurg paa Færøerne. Hans Hustru fortsatte Forretningen her i Byen og fik 2. Jan. 1811 Bevilling til fremdeles at drive den ved en Bestyrers, Fribarber Bjørns, Hjælp. Amysen døde 21. Sept. 1819.

Fra Københavns Magistrat fik Oldermand Muth tilsendt en under 3. Sept. 1798 udfærdiget Paamindelse af følgende Inhold:

»Promemoria!

Da det ved det kgl. danske Cancellies Skrivelse af 13. Octbr. 1787 er os paalagt inden 3 Uger at afgive Erklæring over de os i den Henseende tilstillede Ansøgninger, og adskillige af disse, der sendes til vedkommende Laugs Oldermænds Erklæring ofte bliver for længe henliggende hos samme, at Cancelliets Befaling ofte ikke kan efterkommes, ligesom og Ansøgerne derved foranlediges til billig Klage over Ophold, saa skulle Vi paa Grund heraf, herved have Oldermanden for Barber Lauget alvorlig tilholdt at ville i det seneste inden 8 Dage fra den Dag Ansøgningen ham tilhænde kommer, derover afgive Erklæring, saafremt han vil undgaae den ved bemeldte Skrivelse af 13. Oct. 1787, fastsatte Straf.

Kiøbenhavns Raadstue den 3. Sept. 1798.

Hiorthøy. Uldal. Flint. Schiøtt. Lange. Voltelin. Baad. Kaasbøl. Thomsen. Læssøe. Mylius. Wulf. Luudvig.

Den 12. Nov. 1798 var Mestere og Svende forsamlet i Oldermandens Hus for, i Anledning af et til Oldermanden og Oldgesellerne indkommen Forlangende, at affatte en Resolution. Forlangendet var fra Mønstringskommissionen udstedt Tirsdag d. 6. Nov. 98 og gik ud paa, at der i Tilfælde af Ildebrand skulde stilles Svende til at pumpe Vand. Amtet skulde opgive Svendenes Antal og tillige afgive en Erklæring, hvorvidt det havde noget at indvende derimod. Oldermanden forelagde hin Dag Amtet en Skrivelse til Approbation og tilføjede, at den skulde indføres i Protokollen, men dèr findes den ikke

I de første Dage af April 1799 indtraf den Begivenhed, at Svendeladen blev opbrudt og alt, hvad der var i den af Penge, ialt 144 Rdl. 9 β samt Fattigbøssen med Indhold, blev stjaalet. Da Tyveriet havde fundet Sted i Oldermandens Hus, var han forpligtet til at erstatte Tabet. Han bad imidlertid om Henstand med Betalingen, hvilket Amtet ogsaa tilstod ham. Den 12. og 22. April lod Oldermanden optage Politiforhør, hvori fremkom som Resultat, at kun en Hustyv havde kunnet forøve Tyveriet, og da Svendeladen, paa det Sted, hvor den stod, var lige saa godt forvaret som Oldermandens egne Effekter, saa vilde han, i Overensstemmelse med »de kgl. Loves« 5. Bog, 8. Kap., 14 Art. være at frikende. Tyven havde det imidlertid ikke, trods al Strenghed, været mulig at udfinde og de tilstedeværende erklærede indbyrdes ogsaa hinanden fri, selv om der paa de, der havde været i Forhør, kom til at hvile en Skygge. Oldermanden saa sig saaledes foraarsaget til at hæve Forhøret og tage en Udskrift deraf for sin egen Sikkerheds Skyld. Sagen var dog hermed ingenlunde afgjort, idet nemlig Svendene fastholdt Kravet om Erstatning, hvilket han ogsaa efterkom med følgende Udvikling i Protokollen: At, da han har forvaret Laden i Overensstemmelse med de danske Love og ingen kan vide sig sikker overfor Hustyve, vilde han ved Proces let kunde blive fri for at erstatte dette Tyveri, men, da han ved Tyveriets Opdagelse var bleven saa »konsterneret«, at han i det følgende Møde havde tilbudt, uden at forbeholde sig sin Ret, at betale de 144 Rdl. 9 β, saa stod han, hvis Amtet fandt det billigt, at han alene skulde bære Byrden, hvor uretfærdigt det end er, ved sit givne Ord.

J. G. H. Weiskoph lod sig den 22. Maj 1800 inkorporere i Amtet. Han havde købt W. F. Muths Privilegium med hvad dertil hørte for 1500 Rdl. Harhoffs Amt, som han jo købte 1785, har han rimeligvis solgt, da han 16. Okt. 1789 blev Distriktskirurg i Nysted. Amtet, som han købte af Muth, var beliggende i Torvegade paa Christianshavn. Dette solgte han dog snart efter til G. D. Dorbritz og vendte tilbage til Nysted. Senere blev han Distrikskirurg i Viborg, hvor han døde 11. April 1807.

Den 26. Maj 1800 optoges *L. Lorentzen*, der havde købt afdøde Rathsacks Amt. Lorentzen blev Distriktskirurg paa Samsø 2. April 1802, Dannebrogsmand 28. Juni 1809, karakt. Regimentskirurg 9. Juli 1812, Distriktskirurg i Nibe 16. Juni 1815 og døde i denne By pludselig 2. Dec. 1828.

26. Maj 1800 afgik W. F. Muth som Oldermand. Da han havde forskaffet Amtet den Ret, naar der ved Hoffet blev givet Fribilletter til Festiviteter til alle ni Rangklasser, at Amtet ogsaa gennem Magistraten faar sin Part, saa udbad han sig, at han og hans Familie ikke maatte blive ude af Betragtning ved Fordelingen af Billetterne blandt Amtsmedlemmerne. Endvidere rettede han den Forespørgsel til Amtet, om dette vilde tildele ham, der nu havde været Interessent i Lavet i 29 Aar og Oldermand paa 5. Aar, Begravelseshjælp som Oldermand og om dette vilde udbetale ham denne straks eller ved hans Død. Hertil svarede Amtet: ved Dødsfaldet.

Til Oldermand efter Muth valgtes *J. N. Schwartzacker* med 8 Stemmer. Denne var imidlertid syg, saa Muth maatte foreløbig varetage Oldermandshvervet. I Amtsprotokollen indflettede denne en Afskedstak for den Ære og Tillid, som Amtet havde vist ham, ved at vælge og have ham til Oldermand i de forløbne Aar. Han forsikrede om de Bestræbelser, han havde udfoldet for at gøre sin Pligt til alles Tilfredshed og sluttede med det Ønske, at det maatte gaa Amtet og enhver af dets Interessenter godt og at disse maatte have Held med deres Foretagender, »ja, at alle Undertrykkere og Fjender maatte blive til Misundere og Beundere, det give Gud«!

Schwartzackers Sygdomstilfælde viste sig af alvorligere Natur end oprindelig troet, thi 4 Uger efter var Amtet forsamlet i Anledning af en fra ham indløben Skrivelse, hvori han udtaler, at han paa Grund af sin podagristiske Sygdom ikke er i Stand til at modtage det paa ham faldne Valg. Amtet besluttede herpaa at overtale Muth til vedblivende at fungere som Oldermand. Muth vilde jo nok ved at gøre sig Umage kunne faa et af de henliggende Amter, hvortil Amtet vilde være ham behjælpelig. Hvis dette ikke kunde lykkes, skulde Schwartzackers Paaskud med hans Sygdom ikke befri ham fra Oldermandsbestillingen.

AMTSKIRURGERNES FORHOLD UNDER SLAGET PAA REDEN 1801 OG BOMBARDEMENTET 1807.

I det næste Møde, 20. Okt. 1800, meddelte Oldermanden, at han havde indgivet Ansøgning til Generalitetet om Fritagelse for Amtsinteressenterne for alle Militærvagter, Parader, Eksersitser m. m. Oldermanden havde udfundet, at det næppe vilde gaa efter Ønske, hvis der ikke blev søgt Omveje, hvorfor han udbad sig fri Raadighed over 50 Rdl. til at anvende efter Omstændighederne.

Der hengik nu et Tidsrum af godt 8 Maaneder, førend det følgende Møde afholdtes, det skyldtes dels Krigsuroligheden i Foraaret 1801 og dels Underhandlinger med Stathauptmanden. Den 6. April Kl. 11 om Formiddagen blev der af Kancelliet givet Oldermanden Befaling til, at Amtet daglig skulde afgive saa mange Kirurger som muligt til at foretage Forbindinger paa Kvæsthuset og Frederiks Hospital. Da Svaret skulde foreligge inden Kl. 4 samme Dag, var Oldermanden nødt til at ordne Sagen alene med Assessorernes, Bisiddernes, Hjælp. Disse tre bestemte, at 8 af Mesterne skiftevis skulde gøre Tjeneste. Dagen derpaa modtog Oldermanden den Meddelelse, at fire af Mesterne var forsat til Kvæsthuset og fire til Frederiks Hospital, hvor han havde at melde sig for at erfare de nærmere Bestemmelser. Begge Steder gaves imidlertid til Svar, at naar der havdes Brug for Amtsmesterne, skulde disse nok blive underrettede derom, hvad ikke var sket indtil den Dag, Mødet holdtes 29. Juni 1801. Endnu samme Dag, den 7. April om Middagen, kom der Befaling til, at 2 Kirurger daglig skulde være ved Slæbestedet ved Kvæsthusbroen for at føre Kontrol med Transporten fra Fartøjerne, hvilket Oldermanden i Henhold til Gaarsdagens Tilbud fra hans Side ikke mente at kunne gaa ind paa, da han i det hele havde strakt sig, saa langt han kunde. Han havde imidlertid i sin Skrivelse fra igaar givet Anvisning paa nogle Kirurger, som levede af deres Praksis (alene?) og af disse anført dem, der uden Byrde kunde anvendes til denne Tjeneste. Blandt andet nævnte han 4 Overkirurger ved det Asiatiske Kompagni. Paa denne Henstilling havde Oldermanden ikke modtaget noget Svar.

Da Krigscentret i Marts 1801 nærmede sig Kjøbenhavn ved den engelske Flaades Opsejling og alle, som Oldermanden bemærker, søgte at gaa Regeringen til Haande med at hjælpe denne i Forsvaret mod Britterne, mente han, at det ogsaa var Amtets Pligt at træde til i Overensstemmelse med dets Kald, idet han fandt det rigtigere, at Amtsmesterne deltog i Forsvaret som Kirurger end at trække paa Vagt i Gevær, hvortil allerede adskillige af Mesterne var udkommanderet. Han udfærdigede derfor efter Aftale med Bisidderne følgende Skrivelse til samtlige Amtsherrer for at høre deres Mening herom:

P. M.

Da Alt giør ſig Umag for at gaae Regeringen til haande, ved denne foreſtaaende Krig med Engelsmanden, ſaa troer Vii Undertægnede at og burde

bidrage ſidt der til, ved at tilbyde ſig, ved det Borgerlige Millitiær i fald ſom Gud forbyde det ſkulde komme til Feide, ſom Chirurgii at gaae ſamme til haande, hvor ved Lauets Interesſenter og havte den fordeel, at være fritaget for Viidere Millitiær tieneſte, ſkulde nu Laugets Interesſenter biefalde dette forſlag, ſaa vil de behage at paategne ſamme, for paa ſaa maade at faa pluralitæten til rette ſnor.

Kiøbenh: d. 19. Mærtz 1801.

Grabou, Westphal, Assessores. — Muth, Olderman.

Opfordringen blev underskrevet af *S. Neve, Schwartzacker, Rüger, Ranfft, Schüth, Amysen, Fraenckel, Thoning, L. Lorentzen, Weiskopff, Fuhr, Krüger, Bauermeister*, hvoraf enhver ved sit Navn havde tilføjet sin Bifaldspaategning med et: »Jeg bifalder dette og giver mit Samtykke«, »des gleichen Meinung«, »Jeg bifalder det ligeledes«, »Ich habe nichts dargegen«, »Det er min Pligt at møde«, »Det er min Pligt og Skyldighed at opfylde mine Pligter som Borger«, etc. Da Oldermanden atter modtog Cirkulæret med den enstemmige Tilslutning, overgav han derpaa til Stadskommandanten følgende Tilbud:

P. M.

Under tegnede fordriſter os herved Underdanigſt, paa det Chirurgiske Amts Vegne her i Staden, at fremkomme med et forſlag, hvor til nærværende tiidspunkt giver den ſtørſte anledning, nemlig at tilbyde det Chirurgiske Amts tieneſte, ved det borgerlige Miletiær, naar og hvor det maatte behøves, der i ſaa fald reqvereres af formanden for benævnte amt, ſom ſtrax ſkal foranſtalte og beſørge det fornødne, amtet anſeer det ſaa meget mere nødvendig, nu allerede er mangel paa Chirurgii, Strax at kunde komme den ulykkelige ſaarede Borger til hielp, der ellers udſættes for enten i tiiden at blive en Krøbling til Byrde for Stadten, eller og at miſte Livet, hvor ved Staten maae ſavne, en maaſke dygtig Borger.

Kiøbenh: d. 2. Mærts [April] 1801.

Grabou, Westphal, Assessores. — Muth, Senj: for det Chirurg. Amt.

Herpaa blev der meddelt Oldermanden følgende Skrivelse fra Stadskommandantskabet med mundtlig Begæring om at besvare den saa hurtig som mulig.

„Det af Hr. Muth tilforn og seneſt under 2den dennes ſkriftligen paa egne og ſom formand for det Chirurgiſke Amt her i Staden, paa Med-Interesſenters Vegne giorte frivillige og ædelmodige Tilbud, Selv og Med-Interesſenter at møde til tieneſte ved Borgerſkabets Militaire Samlinger, ſaa vel nu i denne vigtige Tiid ſom herefter for beſtandig ved Vaaben- og Skydeøvelſer ſamt ved Ildebrand, har glædet mig meget og vil ſtedſe være mig i behagelig Erindring. Jeg har i Følge deraf og indtil Allernaadigſt Approbation derover kan erholdes, anſadt ved den borgerlige Militæretat fornævnte Hr. Muth ſom Stabs Chirurgus og trende af Interesſenterne ſom Divisions Chirurgii, hvilke ſamtlige herover bliver at anſee ſom Over Officerer ved Borgerſkabet, ſaa og beſtemmes derved at anſætte 6 a 8 Compagni Chirurgii, der bliver at anſe ſom Under Officerer, hvilket herved tilkiendegives med Tilføyende, at Valget af diſſe Chirurger indtil videre overlades Hr. Muth ſelv at beſtemme, og hvorneſt jeg forventer ſkriftligen og giver deres Charge, Navn og Boepæl, paa det at Fordelingen ved Compagnierne efter derom given Parols Befaling kan foranſtaltes.

Stads-Hauptmandſkabet i Kiøbenhavn d: 7. April 1801.

Mylius.«

For at besvare denne Befaling saa hurtig som mulig, saa Oldermanden sig nødsaget til ved et Ombud atter at tilstille Amtsherrerne et Cirkulære, i hvilket han gør Rede for Mylius' Skrivelse. Han ønsker ved en Flertalsudtalelse at lære Stemningen for Stadskommandantens Tilbud at kende. Endvidere ønsker han Amtets Tilladelse til at afholde de fornødne Udgifter til Ducører med mere for at kunne indlede Tingene til »Interessentskabets Fordel og Ære«. Han er af den Formening, at Mylius' Tilbud ikke bør forkastes, da det ikke blot er ærefuldt, men muligt for Amtet kan have fordelagtige Følger. Der vil saaledes kunde ventes flere lysthavende til Amterne, ligesom der maaske ikke i Fremtiden vilde blive ansat flere ny Artillerister. Da nævnte Tjeneste ikke skal gøres ved Brandvæsenet, men alene ved det borgerlige Artilleri, vil den næppe blive betydelig. Desuden vilde han forsøge paa at faa Benævnelsen *Kompagnikirurger* forandret til *Stadskirurger*. Skulde ovenmeldte Forslag, hvorover han kunde ønske, at Afstemningen formede sig som et rent Ja eller Nej, blive vedtaget, troede han, at Amtsforsamlingen burde udsættes indtil Kongen havde udstedt en Anordning herom.

Syv af Amtsmesterne gav Forslaget sin ubetingede Tilslutning og seks paa visse Vilkaar, hvoraf dog de to erklærede sig for Flertallet.

Forslaget var dermed vedtaget. Alle Mestere stemte egentlig for dette, men Vilkaaret for de seks' Vedkommende var, at Tjenesten kunde gøres uden at bruge Uniform, rimeligvis for Bekostningens Skyld. Weiskoph og Grabou udtalte dette rent ud. Desuden vilde disse have, at Navnet Kompagnikirurg skulde falde bort, en Stilling, der jo ved Linien besattes med Barbersvende. Baurmeister kunde, saa længe han var Distriktskirurg paa Amager, ikke give sit Samtykke. Dette afhang af Kancelliet og Stiftamtmandens Forgodtbefindende.

I Henhold til denne enstemmige Tilslutning ansaa Oldermanden sig med Hensyn til Ansættelsen, altsaa forpligtet til at efterkomme Stadskommandantens Befaling og indgav følgende Indstilling. Til Divisionskirurger: *Thoning,* boende paa Kultorvet; *Grabau,* boende paa Lille Købmagergade og *Westphal,* boende i Lille Kongensgade. Kompagnikirurg foreslaar han forandret til Stadskompagnikirurg og indstiller som saadanne: *Rüger* ved Holmens Kirke, Holmens Kanal Nr. 378; *Schwartzacker,* Hj. af Kirkestræde og Hvælvingen; *Neve,* foran i St. Kongensgade; *Ranfft,* i Nyhavn, Byens S.; *Fuhr,* Christianshavn, Børnehustorvet; *Fraenckel,* Nygade; *Schüth,* Nytorv og *Amysen,* Vestergade. Desuden forbeholder han sig i Tilfælde, hvor der ikke haves saa mange Interessenter til at besætte Pladserne, at der da maa tages Barbersvende i Stedet for med Navn af Kompagnikirurger og Anciennitet med borgerlige Korporaler samt lige Ret og Privilegier med Kompagnikirurger i Armeen. Tillige indstiller Oldermanden, at Stadskompagnikirurger skulde have Rang med Sergeanter.

I et fortløbende Møde den 6. Juli 1801 forelaa der en Meddelelse fra Stadskommandanten angaaende Ansættelsen af Amtskirurgerne ved det borgerlige Artilleri, indtil Kongens endelige Bestemmelse toges. Grabau ansattes ved 1., Westphal ved 2. og Thoning ved 3. Division. Endvidere ansattes som Stadskirurger ved 1. Div. Schwartzacker og Ranfft, ved 2. Div. Fuhr og Fraenckel, ved 3. Div. Rüger og Neve. Endvidere ansattes som Reservestadskirurger Schüth og Amysen. Da Schüth i Foraaret 1802 solgte sit Amt og forlod Staden, blev Amysen ældste og den i Mellemtiden indtraadte *Ewert* yngste Reservestadskompagnikirurg. Schüth og Amysen blev at ansætte og skiftevis at bruges efter egen Bestemmelse som Reserve i Sygdomstilfælde, ved Ildebrandstilfælde, ved Eksercits og Skydeøvelse, i Altanen paa det Sted, hvor Borgerskabet er foreskrevet at møde, naar der i de to sidste Tilfælde derom sker Tilsigelse.

2. Juli 1801 udkom fra Stadskommandant Mylius en Parol-

befaling, hvori der, paa Grund af forbemeldte Ansættelser, henstilledes til Stabskirurgen Muth, »om der især ved Skydeøvelserne, som i Sommertiden foretages hver Tirsdag Eftermiddag paa Christianshavn, kunde møde en Stadskirurg, ligesaa ogsaa ved Eksercerøvelsen paa Stadens Fælled, der foretages førstkommende Søndag ved 5 Slet Morgen, hvortil Samlingsstedet bliver paa det militære Eksercerhus i Gothersgade«.

24. Sept. 1804 forelaa den kongelige Udnævnelse for Muth som Regimentsfeltskærer:

„Hans Kongelige Majestæt har under Gaars Dato allernaadigst beskikket Oldermanden for det Chirurgiske Amt her i Staden W. F. Muth, som besidder Indfods Rettens Egenskaber, til Regiments feltskær ved Kiøbenhavns Borgerlige Infanteri, dog uden Løn, saa og i denne Egenskab tillagt ham Rang med Premierlieutenanter af Land-etaten. Den 1. Sept. 1804."

Forud udnævnt til Stabskirurg ved det borgerlige Artilleri resulterede nu Muths anden Udnævnelse som Regimentsfeltskær ved det borgerlige Infanteri.

Paa et af Stadskommandant Mylius til Kancelliet stillet Forslag af 16. Maj 1804, om det maatte paalægges de kirurgiske Amtsinteressenter at møde og assistere Muth i hans Embedsforretninger ved Borgervæbningen imod fortrinlig Adgang for disse til Ansættelse som Regimentsfeltskærer, skulde Kancelliet, forinden videre foretoges i Sagen, anmode Mylius gennem Oldermanden at faa Interessenternes skriftlige Erklæring, om disse var villig til uden Betaling at yde en saadan Assistance.

Efter at denne Kancelliets Skrivelse af Mylius den 20. Sept. 1804 var meddelt Oldermanden til Besvarelse, afgav alle Amtsinteressenter 24. Sept. følgende Erklæring:

„Intet er eller kan være en troe Undersaat kiærere end, endog uden at blive kaldet, at gaa en ælsket Regering til Haande, Enhver i sit Fag og efter sin Bestemmelse, nemlig vi som Chirurgii til medborgernes Hjælp, naar de træder frem som Forsvarer imod en Fjende, hvilket let kunde have blevet Tilfældet den 2 April 1801, naar ikke Gud og den viise Regering havde styret Samme til det Bedste. Vi kan enstemmig bevidne, at det Forslag, som os den 19. Martz 1801 og hvoraf en Gienpart medfølger, af nuværende Regiments-feldskiær og Oldermand Muth samt Begge Bisidderne Grabau og Westphal,

blev forelagt om at assistere det Borgerlige Militær som Chirurgii hvor og naar det paakræves, dog uden Udgift med Medikamenter, Bandager o. s. v. Blev med sand Glæde antaget, hvilket og vores Underskrift paa Samme udviser og hvilken Forpligtelse vi og fra den Tiid ved de borgerlige Vaaben Øvelser, Ildebrand m. v. indtil nu med sand Fornøielse har søgt at opfylde og hvorom vi ere forvisede Hs. Høivelbaarne Stadshauptmand Mylius vil give os sit Vidnesbyrd til fordeel. Ligesom vi og for Eftertiden uden Betaling tilpligter os at forrette samme Tieneste, som hidtil nemlig, at gaa Regimentsfeltskæreren ved det borgerlige Artilleri til Haande til i alt, hvad han som Regimentsfeltskærer ved det borgerl. Infanteri er eller bliver pligtig at forrette, naar vi derom af ham tilsiges og Hs. Maj. Kongen vil have den Naade for os, at Een af Laugets Interessenter, naar der haves en i samme med anden Character, maa have fortrinlig Ret til Ansættelse ved forefaldende Vacance af Regimentsfeltskær ved det borgerlige Infanteri, hvortil vi ubeder os den Naade ved forefaldende Vacance at maa foreslaa 2 eller 3, hvoraf Hans Majestæt da allernaadigst ansætter en, der tillige bliver Oldermand, for desbedre at kunde bestyre det Hverv.

Kiøbenhavn d. 24. Sept. 1804.

Da jeg er gammel og svagelig ses deraf, at jeg for 41 Aar siden afgik fra Felthospitalet i Kellinghausen, jeg er nu 64 Aar gammel, dog er villig dertil.

R. A. Thoning.

For saa vidt mine Forretninger for Hs. Majestæts Tieneste tillader det er jeg villig dertil.

C. Krüger,
Divisions-Chirurgus.

Grabau. Z. Fraenckel. C. Westphal. Rüger. Schwartzacker. F. E. Fuhr. Amysen. Ewert. Teüscher. S. Neve. Preisler.

Jeg har Forretninger ved Politiretten og er desuden ikke kvalificeret til at kunde imodtage en slig Ærespost, men skal være til Tieneste naar forlanges.

Ranfft.

For saa vidt mine Forretninger som Districts-Chirurgus over Amager tillader det er jeg villig dertil.

Baurmeister.

Copiens Rigtighed attesteres af

W. F. Muth,
Regimentsfeltskærer ved det borgerlige Infanteri og Oldermand for det Chirurgiske Amt."

Den 30. Sept. 1804 blev følgende Skrivelse fra Generalitets- og Commerce Collegiet kundgjort af Stadskommandanten:

„Hs. kgl. Maj. har ved Resolution af Gaars Dato allernaadigst behaget at bestemme, at Regimentschirurgen ved Kiøbenhavns borgerlige Infanteri skal bære den for Armeens Regimentschirurger reglementerede Uniform, dog med den Forandring, at Kjolens Farve [bliver] den samme, som er anordnet for bemeldte Borgervæbnings Officerer, nemlig carmoisinrød.

Datt. 29. Sept. 1804."

„Copiens Rigtighed vedstaar
Muth."

En fra Stadskommandanten tilsendt kongelig Resolution blev den 4. Jan. 1805 forelagt Amtet:

»P. M.

Under 22. d. M. har det kgl. Danske Cancellie tilskrevet mig følgende:

„Cancelliet har, som Hr. Stadshauptmanden er bekendt fra det kgl. Generalitets Collegium modtaget et af dem forfattet og til Hs. Kgl. Højh. Kronprindsen under 16de sidstleden indgivet Forslag af følgende Indhold:

1) at de samme Pligter maa foreskrives Regimentsfeltskæren ved Kiøbenhavns borgerlige Infanteri, som i Infanteriregimentet er fastsatte for Armeens Chirurger, forsaavidt disse maatte være anvendelige ved Borgervæbningen og at han ligesaavel i Tilfælde af fjendtligt Angreb eller Ildebrand som ved de aarlige Vaabenøvelser personligen bør være til Stede samt iøvrigt bør prompte efterkomme alle de Ordrer, som ham af Stadshauptmanden i Tieneften tillægges;
2) at det maa fastsættes, at det chirurgiske Amts Interessenter skulle, naar de ei behøves eller rekvireres til anden kongelig Tieneste eller ere i Embedsforretninger, være pligtige til, paa Tilsigelse af Regimentsfeltskæren at møde for at assistere ham, og hvor det maatte behøves i hans Embedsforretning ved Borgervæbningen imod at tilstaas fortrinlig Adgang i Tiden at ansættes som Regimentsfeltskær ved det borgerlige Infanteri, naar de ellers dertil findes kvalificeret;
3) at Regimentsfeltskærens Udlæg for Medikamenter, Bandager m. m. maa, forsaavidt det ei af Borgerne selv kan erstattes, godtgøres ham af det borgerlige Militærfond efter derom indgiven Regning, hvis Rigtighed af Chefen for det Kompagni, hvis Borgere Regimentsfeltskæren har haft i Cur, blive attesteret og af Stadshm. viseret og anvist, forinden

den kan udbetales, dog at disse Regninger tilsammen i Fredstider ei beløbe til mere end 100 Rdl., hvorimod hvad af denne Sum bespares det ene Aar, maa anvendes til dette Brug det andet, naar Summen ikke er tilstrækkelig.

Ved allerunderdanigst at foredrage Hs. Maj. forestaaende, har Cancelliet i Henseende til 1ste Post anmærket, at en Bestemmelse af Regimentsfeltskærens Pligter formentligen kunde overlades til Hr. Stadshm., som Chef for Borgervæbningen indtil Collegiet kunde indgaa med et Udkast til et Reglement for Kiøbenhavns Borgervæbning i det Hele samt derhos indstillet 2den og 3die Post til allernaadigst Bifald.

Da nu allerhøjst bemeldte Hs. Maj. under 19. Okt. sidstleden har approberet Cancelliets Indstilling, saa skulde man herved tjenstlig tilmelde Hr. Stadshm. saadant til fornøden Efterretning."

Ved at communicere Deres Velbaarenhed foranførte maa jeg tillige tjenstlig anmode Dem om at bekendtgøre den der udi indeholdende Kgl. allernaadigste Resolution for det kirurgiske Amts Interessenter til behagelig fornøden Efterretning og Jagttagelse.

Stadshauptmandskabet i Kiøbenhavn d. 28. Dec. 1804.

Mylius.

Lange.

I Henhold til ovenstaaende Resolution fandt der derpaa en Fordeling af Amtsmesterne Sted. Først maatte der dog bestemmes Regimentsfeltskæren en Medhjælper, dels fordi Faneposterne og Spillemændene skulde have fri Kur, dels ogsaa, for i Tilfælde af Regimentskirurgens Sygdom at assistere ham ved Brandeksercits o. a. St., hvor hans Nærværelse udkrævedes. Hertil beskikkedes Westphal.

Dorbritz, der boede nærmest ved det borgerlige Eksercerhus, skulde udføre alle kirurgiske Forretninger, som forekom under Eksercitsen, enten hjemme hos sig selv eller, naar det gjordes nødvendigt, i Eksercerhuset. Til Gengæld skulde han være fritaget for al Inspektion ved dens aarlige Ekserceren om Sommeren.

Fuhr og Dorbritz skulde besørge 1. og 2. Afløsning paa Christianshavn, saa snart Trommen gik; dog saaledes, at naar Branden er mellem Knippelsbro og Stenbroen, skulde Dorbritz have 1. og Fuhr 2. Afløsning, men omvendt naar Branden var mellem Stenbroen og Knippelsbro.

I Kjøbenhavn skulde de tre yngste Amtsmestere skiftevis være

ved hver Brand, naar Brandtrommen var gaaet og blive der til Afløsning fandt Sted, hvilket skete hveranden Time, saa længe indtil der blev ringet af fra Taarnet. Undtagen var de Mestere, der er fritagen i den kgl. Resolution, samt de, der skulde assistere Regimentsfeltskæren.

Den 15. Jan. 1805 tilflød der atter Amtet en Skrivelse fra det danske Kancelli, i hvilken det hedder, at

„I alle de Tilfælde, hvor er Spørgsmaal om, hvorvidt en, der anføger Fritagelse for borgerlig militær Tieneste formedelst Svaghed, er tjenstdygtig eller ikke, bør indhentes Regimentsfeltskærer Muths Attest om endog Ansøgningen er belagt med en beskikket Læges Attest."

Paa Brandmajor *Kerckerups* Opfordring indvilgede Oldermanden i, paa visse Betingelser, at bistaa Brandvæsenet som Kirurger, ligesom ved det borgerlige Infanteri. Kancelliet afslog det derimod, fordi man var bange for, at Amtet med Tiden vilde kræve Betaling derfor. Desuden var Amtskirurgerne saaledes fordelt i Byen, at man under paatrængende Omstændigheder til enhver Tid kunde faa Hjælp af disse.

Medens dette frivillige Barber-Feltskærerkorps dannedes for sent til som saadant at kunne gøre aktiv Tjeneste under Kampen paa Kjøbenhavns Red den 2. April 1801, maatte det derimod siges at have været fuldt organiseret under Katastrofen 1807. Denne, som forøvrigt hele Ordningen af og med Kirurgerne og Kirurgvæsenet ved Borgervæbningen, skildres af den for sine omhyggelige Protokoltilførsler saa prisværdige Oldermand Muth i Referatet af Mødet den 23. Nov. 1807 saaledes:

»I Aug. Maaned 1807 fremkom fra Englænderne en Opfordring til at udlevere dem den danske Flaade, hvilket Forlangende vor Regering nægtede at opfylde, med mindre den blev tvungen med Magt. Følgen heraf var en Belejring og et Bombardement af Byen. Jeg blev af Oberst og Stadshauptmand *v. Mylius* opfordret til at træffe Anstalt til, at der kunde skaffes Borgerne den nødvendige Hjælp fra denne Side. Til den Ende lagde jeg min Plan, som jeg ikke alene viste Stadshauptmanden, men ogsaa Generalkirurg og Professor *Winsløv*, som begge to var meget tilfredse med den. Med sidstnævnte aftalte jeg tillige, at alle de yngre Kirurger, jeg ansatte, ikke skulde antages af ham, for at de ved at blive ansatte gennem mig samtidig kunde passe deres Principalers Forretning. Af den Grund blev heller ingen ansat med Betaling. Dem, der ikke vilde dette, skulde enten paa

Blokskibene eller tjene under Gevær som Borger. Mit Forslag var som følger:

A. Et Hospital med 30 Senge til at pleje de Haardtsaarede. Hertil anvistes mig af Prof. Winsløw, Vartov, men da jeg meldte mig, fik jeg gennem Vartovs Hospitals Kirurg, *Wendt*, Afslag fra Prof. *Scheel* med den Bemærkning, at han selv havde Brug for det. Da nu Tiden var for kort til at træffe en anden Ordning, blev det aftalt med Generalkirurgen, at ethvert Hospital og Lasaret uden Undtagelse skulde optage enhver haardtsaaret Borger saa længe der var Plads. Til Gengæld skulde vi ogsaa være forpligtet til paa de borgerlige Forbindingsstuer uden Forskel at modtage og forbinde Soldater, Borgere og Matroser.

B. I Stedet for et Hospital indrettes der altsaa 8 Forbindingsstuer.

1) Hos mig i Springgade 12, hvor Hr. Stadskompagnikirurg *Grabow* assisterede mig tilligemed 2 Svende;
2) hos Hr. *Thoning,* hvor Hr. Amtskirurg *Meyer* og 3 Svende assisterede;
3) hos Hr. *Wagner,* Frederiksberggade, hvor *Dørge* og 2 Svende assisterede;
4) hos Mdm. *Hoffman,* Vandkunsten, hvor d'Hrr. *Fraenckel* og *Amysen* og 2 Svende assisterede;
5) hos *Fuhr,* Lille Torvegade, hvor *Dorbritz* og 2 Svende assisterede;
6) hos *Ranfft* i Nyhavn, hvor *Evert* og 2 Svende assisterede;
7) hos *Preisler* ved Toldboden, hvor *Solle* og 2 Svende assisterede;
8) hos *Neve* i St. Kongensgade, hvor *Schwartzacker* og 2 Svende assisterede.

Stadskirurgerne *Krüger* og *Westphal* paatog sig at bistaa Oldermanden hos de Syge, som ikke kunde gaa til Forbindingsstuer, saavel som ogsaa at gøre Ronde paa Volden, Eksercerhuset og andre Steder for at erfare om de ansatte Kirurger gjorde deres Pligt.

C. Af Amtssvendene blev, foruden de førnævnte Svende, ansat 12 som Kompagnikirurger, d. v. s. en ved hvert Kompagni og to ved Nedgangen fra Volden lige over for Rosenborg Slot. Desuden ansattes 6 ved Eksercerhuset i Gothersgade for skiftevis 3 om Morgenen og 3 om Eftermiddagen at være til Stede ved den borgerlige Vaabenøvelse. Blandt disse 6 var Oldgesellerne, der ogsaa deltog i Runderingen paa Volden.

Disse 20 ansatte Kompagnikirurger fik hver af Stadshauptmand-

skabet en Guldtresse om Hattepullen, Oldgesellerne desforuden en Guldepaulette paa Skulderen for at de alle kunde kendes af Borgerskabet og Vægterne, som de skulde passere forbi.

D. Efter Ordre fra Stadshauptmanden blev af mig alt nødvendigt anskaffet til de 8 Forbindingsstuer og de nævnte Kirurger, tillige 8 Skilte og fornævnte Galloner, saa at Amtet som Kirurgerne slap for alle Udgifter. Af Stadshauptmanden blev der givet mig de nødvendige Ordonantser, to til Sygestuerne og to til Westphal og Krüger. Enhver af de under *C* ansatte Kirurger fik sin Oppasser. En Afskrift af min afgivne Rapport medfølger. Til Efterretning for hver Mand tillod Stadshauptmanden, at der maatte gøres et Uddrag heraf til Bekendtgørelse i Avisen. Den lød saaledes:

„Af det borgerlige Infanteri er i Tjeneſten under Stadens Bombardement bleven ſaaret 134 og døde 23. Af de Saarede var 9 Over og Underofficerer, hvoriblandt en Overofficer var ſtærkt ſaaret. Desuden ere til det borgerlige Infanteri efter Stadshms. Foranſtaltning af mig oprettede Forbindingsſtuer bleven indbragt Saarede 15 af Brandkorpset, 19 af andre forſkellige Stænder, hvorunder forſtaas de, ſom ikke ſtaar ved noget militær Corps, 2 af Militæretaten og Døde 7, hvoraf 1 Landofficer.

Endvidere var under Bombardementet en Del paa ovenmeldte Forbindſtuerne og dels af de ved Borgerſkabet paa Volden af mig anſatte Chirurger bleven forbunden omtrent 150 af forſkellige Stænder, Fruentimmer og Børn .... men hvis Navn og Stænder man i een Haſt ikke har kunnet optegne, fordi de ſtrax blev bragte enten til et Hoſpital eller deres Hjem, hvor ſiden blev ſørget for deres videre Kure. Ligeledes haves ikke heller ſaadan Oplysning om de, ſom hos Hr. Amts Chirurgus Thoning paa Kultorvet, der vedblev at forbinde lige indtil hans Hus brændte, ere under Bombardementet blevne forbunden, ſiden hans derover holdte Liſte tillige blev opbrændt, men det summariske Antal af dem, ſom ogſaa der [er] forbunden, kan i det ringeſte ſikkerlig anſlaas til 50 Saarede. Af det borgerlige Infanteris egne Kvæſtede haver ikke et ubetydeligt Antal lige til ultimo October behøvet Kure og Pleje og enkelte nyde det endnu.

Foranførte bliver herved bekjendtgjort til Berigtelſe af den alleroffentlige hafte urigtige Anmeldelſe om det borgerlige Infanteris Døde og Saarede for deraf at meddele det rigtige og ſande Antal.

Kiøbenhavn 17. Nov. 1807.

W. F. Muth,
Regimentsfeltſkær ved det borgerlige Infanteri.

Oldermanden takker paa egne og Stadshms. Vegne for den Pligtopfyldelse Enhver i Amtet har vist."

Den 28. Marts 1808 modtog Oldermanden fra Magistraten til Bekendtgørelse i Amtet en kgl. Plakat om, at ingen Kirurg maatte forlade Landet og at der ikke vilde blive udstedt Rejsepas af Øvrigheden. Ligeledes blev Oldermanden gjort bekendt med en kgl. Befaling af 30. April s. A. af følgende Indhold:

„Vi ville allernaadigst at alle Chirurgii, saavel examinerede som uexaminerede, for saa vidt de ikke beklæder noget Embede eller staar i nogen offentlig Tjeneste, skulde sættes under Rekvisition for, efter vort chirurgiske Academies nærmere Valg og Skjønnende, at ansættes til at forrette Tjeneste ved vor Land- og Sømagt ihvor saadant maatte fornødent gjøres."

I Tilslutning til denne Befaling skulde Oldermanden udfærdige en Fortegnelse over alle de herværende Kirurger.

Det følgende Aar, 11. Feb. 1809, fornyede Kongen ovenanførte Befaling af 30. April med den Tilføjelse, at det paalægges alle de i Kjøbenhavn opholdende Kirurger samt alle ved Akademiet studerende, uden Undtagelse, inden to Dage fra Dato at melde sig hos Akademiets Dekanus Professor *Schumacher*.

To Dage senere anmodede Akademiet foranlediget ved denne Befaling Regimentskirurg Muth, om han vilde meddele dette en Fortegnelse over alle Amtskirurger her i Staden efter Navn og Bopæl med tilføjet Forklaring, hvis nogen af dem maatte staa i kgl. militær Tjeneste, samt over alle deres Svende og Drenge fra 15 Aars Alder og derover henført under den Kirurg, hos hvem de opholde sig, »hvilken med muligst Nøjagtighed affattede Fortegnelse Academiet udbeder sig med det allersnareste.«

Kjøbenhavn i det kgl. chirurgiske Akademi 13. Feb. 1809.

Callisen. Bodendick. Winsløw. Schumacher. Gissemann.

Gundelach.

Foruden hos *Akademiets* Dekanus var det allerede forinden ved en kgl. Resolution af 17. Jan., bekendtgjort af Sundhedskollegiet i de offentlige Aviser 4. Feb. 1809, paabudt, at enhver til Praksis berettiget skulde inden Slutningen af Marts melde sig til *Kollegiets* Dekanus Prof. *Saxtorph* for at legitimere sig.

I Amtsmødet 17. April 1809 kunde Oldermanden oplyse, at han for Akademiet havde opgivet de Medlemmer af Amtet, som var berettiget til Praksis.

Under 22. Sept. 1812 gentages Opfordringen fra det kirurgiske Akademi og Overdirektionen for det militære Medicinalvæsen til at opgive Navnene paa alle herværende Amtsmestere og Svende.

Den 19. Marts 1801 blev der af Magistraten tilstillet Amtet en Plakat, i Følge hvilken Lavets Svende og Drenge opfordredes til at gaa i Kongens Tjeneste som frivillige, til Arbejde paa Holmen og Defensionsværkerne imod 15 Rdlr. i Haandpenge og den Gage, der er bestemt for de indskrevne Søfolk.

Denne Plakat besvarede Oldermanden med, at der af Lavets Svende ingen fandtes til at tjene paa denne Maade, desuden er Antallet meget lidet, da allerede den største Del af Svendene har givet sig i Tjenesten som Kirurger, hvorved Lavet er sat i den Nødvendighed paa egen Bekostning at maatte forskrive Svende fra Hamborg.

En anden Plakat fra Magistraten indløb faa Dage efter, 23. Marts 1801. I denne bekendtgjordes for alle Vedkommende, at Kancelliet havde bifaldet et af Magistraten indgivet Forslag, hvorefter saavel de Frimestere, som enten har eller herefter maatte faa Tilladelse til at holde Svende, som Professionisterne ved det borgerlige Artilleri, der efter Kgl. Resolution af 14. Nov. 1800 er forundt Frihed til hver at holde en Svend, skal være forpligtet til, ligesom Mesterne ved ethvert Haandværkslav er det ifølge Plakat af 8. Dec. 1785, at indeholde af de hos dem arbejdende Svendes Fortjeneste de ugentlige Syge-, Fattige- eller Tidepenge, som ved ethvert Lav maatte være befalet samt aflevere disse hvert Kvartal til de vedkommende Oldermænd tilligemed en Fortegnelse over de Svende, som i det sidst forløbne Kvartal har arbejdet hos dem. Begge dele under Mulkt af 2 Rdl. til Lavets fattige. Naar saadant efterlades skal bemeldte Syge-, Fattige- og Tidepenge, ligesom hos Lavsmesterne, uden foregaaende Dom ved tvende Politibetjente paa de Skyldiges Bekostning udpantes. —

I Amtsmødet 29. Juni 1801 var kirurgisk Kandidat *D. F. F. Ewert*, der havde købt Md. Ahrbergs Amt, tilsagt for at erlægge Gebyret og lade sig indskrive i Amtet. Han indfandt sig ogsaa, men erklærede, at det ikke var ham muligt at betale det hele paa en Gang, hvorfor han fik Opsættelse med de 20 Rdl. til Nytaar 1802. Han havde forpligtet sig at betale ved sin Underskrift i Protokollen, da han optoges. Ewert kom til Kjøbenhavn i Kondition hos Muth fra 1792—

95, var Skibskirurg paa en Ostindiefarer 1795—98 og gav for Ahrbergs Amt 381 Rdl. Han døde 12. Juni 1825. 24. Maj 1802 har Weiskoph solgt sit Amt til *D. G. Dorbritz*, der var mødt, blev optaget, havde ingen Penge, men lovede at betale til Juli, hvorpaa han gav sin Underskrift i Protokollen. Han havde i 1784 været Underkirurg paa en Ostindiefarer, blev i 1789 Kompagnikirurg og døde 12. Aug. 1810. —

Den 20. Juni 1802 modtog Oldermanden fra Magistraten en trykt Bekendtgørelse, som bød, at det maatte paalægges alle Læger, saavel i Kjøbenhavn som i Provinserne, hver 3. Maaned at tilstille Kommissionen Lister over de vakcinerede samt Meddelelse om deres indvundne Erfaring med Hensyn til Vakcinationens Resultater. Bekendtgørelsen cirkulerede blandt alle Amtsmesterne og underskreves af disse.

J. Jansen, der i 1791 kom til Kjøbenhavn, gjorde i flere Aar før sin Eksamen Tjeneste som Kompagnikirurg, Underkirurg og Overkirurg i Flaaden og optoges i Amtet 18. Okt. 1802. Han havde købt L. Lorentzens Amt, men solgte det til C. T. Teuscher og døde i Nibe, hvor han havde praktiseret fra 1814, 22. Jan., 1837 med Titel af Krigsraad.

G. F. Dørge, som optoges i Amtet 21. April 1806, havde været Skibskirurg paa Fart til Grønland, Ostindien og i Søværnet. Han købte E. Schüths Amt, boede Aar 1815 paa Gammel Torv, var Oldermand 1820 til 1832 og døde 11. Marts 1845. —

Flere af Amtsmesterne havde ønsket at træffe en Ordning, hvorefter Lærlingene i Sygdomstilfælde kunde bringes paa Hospitalet for ikke at ligge deres Herrer til Byrde. I den Anledning udarbejdede Oldermanden et Forslag:

»For hver Lærling betales 2 Mk. dansk. Naar en Dreng bliver syg, skal han for Kassens Regning indlægges paa Almindeligt Hospital.«

Forslaget vedtoges, ligesaa at der skulde søges kongelig Konfirmation paa det. Ansøgningen indgaves 28. Sept. 1803, 25. Okt. s. A. blev Forslaget konfirmeret.

Amtet anskaffede samme Aar en Regnskabsbog, i hvilken ogsaa Lærlingene skulde skrives ind. Kun for de indskrevne Lærlinge skulde der betales til Begravelseskassen. —

C. F. Teuscher, der som ovenfor nævnt havde købt J. Janssens Amt, lod sig inkorporere 14. Nov. 1803. Han kom til Kjøbenhavn

1789, blev Kompagnikirurg, Skibskirurg, Eskadronskirurg og endelig i Aar 1800 Bataillonskirurg i den norske Hær; døde 4. Maj 1846 i Bergen.

J. L. F. Wagner blev optaget i Lavet 24. Nov. 1806. Han kom til Kjøbenhavn Aar 1800, foretog flere Rejser som Skibskirurg, købte C. H. Krügers Amt og døde 5. Juli 1838.

J. C. Solle, der havde lært hos sin Fader Amtsmester J. C. Solle, bestyrede vistnok sin Moders Amt indtil Foraaret 1808, da hun døde, og han overtog Amtet. Han optoges i Lavet 6. Maj 1808. Den 25. Febr. 1796 nægtede Magistraten hans Moder og to Amtskirurger Tilladelse til at holde Barberstuer tvende Steder, indtil de, som af dem i deres Ansøgninger anført, kunde faa deres afbrændte Boliger igen opbygget. Md. Solle boede Foraaret 1806 ved Gl. Strand Nr. 248. —

Den 27. Marts 1809 blev der gennem Sundhedskollegiet tilstillet Amtet en kgl. Resolution af følgende Indhold:

»Skulde noget Mandfolk eller Fruentimmer, som findes behæftet med venerisk Tilfælde, føre Anke over, at Smitten er dem paaført af nogen Person, som de bestemt kunde angive, saa bør saadan Anke meddeles Politiet for at samme i Overensstemmelse dermed kan foranstalte den fornødne Undersøgelse.«

Denne Resolution blev meddelt Oldermanden til egen Efterretning og til Bekendtgørelse for alle nuværende og fremtidige Amtskirurger her i Staden.

Adskillige Ansøgninger foreligger i denne Periode til Erklæring af Oldermanden fra Mænd, som søgte om at maatte anlægge Barberstuer, nedsætte sig som Frimestere eller fungere som Amtskirurger. Tillige søgte ret almindeligt Amtsejere om Udsættelse et eller to Aar med at tage Eksamen, efter hvilken Frist Udsættelsen paa fornyet Ansøgning ofte fornyedes. Disse Ansøgninger, hvortil Oldermanden skulde erklære sig, rettedes direkte til Kongen. Ofte kneb det for de ny Amtsmestere at betale Amtsindskudet, saa der blev ogsaa i den Henseende søgt Udsættelse. Det var i det hele taget ikke saa lidt af en Trængselstid for Amtet, paagaaet som dette blev af de mange, der nu, særlig efter Fremkomsten af Forordningen af 21. Marts 1800, søgte om de nævnte Frimesterbevillinger som Frimestere. Hertil kom Virkningen af Forordningen om det kirurgiske Akademi, hvorefter kun kirurgiske Kandidater kunde blive Amtsmestere, og endelig de usle økonomiske Tilstande, som raadede her i Landet den første Fjerdedel af det 19. Aarhundrede. I et Opgør over Lavets finan-

cielle Stilling paa Mødet den 28. Okt. 1811 omtaler Oldermanden, at Amtsladens Indtægter, baade de direkte, Tidepengene og de indirekte, der indkommer ved Lærlinges Ind- og Udskrivning, tager af Aar for Aar. Da Udgifterne tilmed ikke formindskes, maa Amtskassen gaa til Grunde. For at forhindre dette foreslaar han at forhøje Kvartalskontingentet, hvortil Kongen skal give sit Samtykke. Han udbad sig ogsaa en Fuldmagt til paa Amtets Vegne at ansøge om Konfirmation paa Forslaget. Katastrofen i 1813, Statsbankerotten, ramte ogsaa Barberamtets Kasse saavel som al anden rørlig Formue. Forandringen fra Rigsdaler Kurant til Rigsbankdaler nedsatte Formuen til omtrent kun en Tiendedel af dennes hidtidige Størrelse.

Oldermanden udtaler under 10. Maj 1813 i Protokollen, da Antallet af Lavsinteressenter har formindsket sig til 12 à 14, da Amtsladens Formue kun er i Rigsbankdaler og Amtet altsaa for nærværende Tid ikke kan bestride sine Udgifter, saa udkræver Nødvendigheden, at Interessenternes Kontingent maa forhøjes med 2 Rigsbankdaler om Aaret. Til dette Forslag sluttede Amtet sig. Et andet Forslag om indtil videre at yde et Begravelseskontingent stort 1 Rbdl. Kvartalet, for at kunne sætte Amtsladen i Stand til at udrede den en Gang fastsatte Begravelseshjælp af 10 Rdl. Kurant, udsattes Afgørelsen af.

Paa samme Tid fandt Amtet sig foranlediget til at forandre Indholdet af Lærebrevene, da de udskrevne nu ikke længer rejser udenlands som hidtil, men enten forbliver her i Landet eller anbringes i kongelig Tjeneste.

Tillige bestemtes at Lærebrevene skulde udfærdiges paa Dansk, ikke skrives paa Pergament men paa stemplet Papir og kun i et Eksemplar.

Herefter fik de altsaa følgende Indhold:

Nr. 5. Anden Klasse. Stempel 54 Sk.[301])
Rigsbank for Summa fra 400.

Vi Oldermænd og Bisiddere ved det chirurgiske Amt i Kiøbenhavn, giøre vitterligt: At for Os haver Emilius Julius Claudius Hennings[302]), som i 5 Aar har staaet i Lære hos Friebarber Svane og udskrevet af Hr. Stads-Chirurgus Wittenburg i Følge de Amtet allernaadigst meddeelte Laugs-Artikler af 15. Januari 1745, fremstillet sig til Svende-Examen, hvorved han har givet Prøve paa, at han i sine Læreaar har viist megen Flid og Agtpaagivenhed, samt at han i Anatomien og Chirurgien besidder saadanne

Kundskaber, at Vi erkiende ham for en ikke uduelig (duelig) Begynder i Samme, saa at bemældte E. J. C. Hennings i Dag ved Amtet er udskrevet og som Svend erklæret, hvorfor han paa bedste Maade af Os anbefales.

Kiøbenhavn, den 25. November 1831.

Dets til Bekræftelse under Amtets Segl og vore Underskrifter.

(L. S.)

Dørge, Oldermand. Bisiddere.

Fra Magistraten modtog Oldermanden til Efterretning for Interessenterne i Amtet et trykt aabent kongeligt Brev af 18. Jan. 1814 angaaende Kongeriget Norges Afstaaelse, hvilket 2. Maj blev fremlagt i Amtet. —

Den 1. Juni 1814 var der Amtsmøde i Anledning af Muths Død for i hans Sted at vælge en anden Oldermand. *Ranfft* valgtes enstemmig. I det næste Møde, 14. Sept. gentoges og bekræftedes hans Valg i Overværelse af Etatsraad og Raadmand *Voltelin*. Det foretagne Valg skulde af Magistraten konfirmeres den paafølgende Raadstuedag. Fra denne Dag og indtil Lavets Ophævelse overværedes ethvert af Amtsmøderne af en Magistratsperson, indtil 1818 af Voltelin, derefter af *Mundt*, fra 8. Nov. 1819 af Raadmand *Lange*, der fungerede til 28. Nov. 1828, i de følgende 10 Aar atter af Mundt, fra 1838 til 57 af *Driefer* og i Resten af Lavsperioden af *Linnemann* og *Dahlerup*.

Indtil 1814 havde Lavsprotopollerne været ført paa Tysk, fra Ranffts Tiltræden føres de fremdeles paa Dansk.

Fra Magistraten blev der 26. Okt. 1814 efter Kancelliets Ordre meddelt Oldermanden, at Svendene i Lavet ikke maatte afrejse fra Staden, med mindre de var forsynet med en Afskedsattest fra deres Mestere. Denne kunde de ikke erholde, forinden de havde klareret deres Mellemværende med Mesteren og Sygekassen. Attesten skulde yderlig paategnes af Politidirektøren. —

C. H. Dommenget, der i 1804 var kommet i Kondition hos J. N. Schwartzacker, blev 1809 kirurgisk Kandidat ved Brandkorpset og købte s. A. dennes Amt med Tilladelse til at drive det, indtil han fik Eksamen. Han optoges i Amtet 24. April 1815, blev Distriktslæge 1821 og døde 23. Okt. 1844.

F. J. Lange kom til Kjøbenhavn 1809, blev Underkirurg i Sø-

etaten, senere Skibskirurg indtil 1814. Han købte et Amt 1817 med Forpligtelse til at tage Eksamen senest 3 Aar efter, optoges i Amtet 6. Nov. 1820, hvilket Aar han vistnok boede i Dronningens Tvergade. Han døde 18. Sept. 1831.

1820, 6. Nov., træder Ranfft tilbage som Oldermand paa Grund af Sygdom. Ved Valget paa hans Eftermand fik *Dørge* og *Westphal* hver lige mange Stemmer — 4 — men paa Westphals og de øvrige Interessenters venskabelige Anmodning modtog Dørge Oldermandshvervet. Onsdag den 8. November skulde han fremstille sig for Magistraten og aflægge sin Ed som Oldermand.

Et Par Sager fra 1823, som Amtet havde for Politiretten med Almindeligt Hospital, der havde afkrævet det Betaling for et Par syge Barbersvende, men som Amtet nægtede at udrede, fik det Udfald, at Amtet frikendtes i den første men dømtes i den anden til at betale den afæskede Sum. —

J. C. B. Wittenburg optoges i Amtet 30. Okt. 1823. Han, der var født i Güstrow, kom til Kjøbenhavn 1816 i Plads hos Dommenget, var Bader ved Frederiks Hospital og døde 9. Juli 1842. — *C. M. D. Løper*, opdraget hos Onklen Politilæge J. A. Ranfft, blev 1823 Læge ved det civile Arresthus, optoges 25. Maj 1824 og døde 4. Maj 1848. *J. G. C. Mühe* blev Amtsmester 3. Maj 1825. Han kom til Kjøbenhavn 1809, blev karakteriseret Bataillonskirurg 1821 og døde 19. Dec. 1836.

M. C. Nyeborg, der havde lært hos J. F. Rüger, blev optaget i Amtet 1. Juni 1826, boede som Amtskirurg paa Christianshavn og var tillige Distriktskirurg paa Amager, hvor han døde 5. Juli 1844.

En Skrivelse fra Magistraten af 20. Feb. 1824, hvori denne forlanger Amtets Erklæring, hvorvidt det kunde anses for passende, at Svendene, som i Følge Kancelli-Resolution af 3. Dec. 1818 er berettiget til at fordre Understøttelse af Sygekassen i tre Maaneder, efter at deres Tjeneste er ophørt, ogsaa burde i bemeldte 3 Maaneder, lige saa vel som i den Tid, de tjene ved Amtet, yde de sædvanlige Sygepenge til Laden og, naar saadanne Svende atter søgte Tjeneste, det da burde paases, at berørte Penge var erlagt forinden de af nogen Mester toges i Arbejde, blev af Amtet i dets Erklæring besvaret med Ja.

Der foreligger Regning fra Amtskriver Hagen for en Ansøgning, som han paa Amtets Vegne den 28. Maj 1824 har skrevet til Kongen. Amtet andrager om, at Barbersvendene fremtidig maa blive

fritaget for borgerlig militær Tjeneste. Ligeledes ønsker Amtet, 24. April 1825, at Frimesterrettigheden i Fremtiden maa blive ophævet.

Den førstnævnte Ansøgning maa være bleven imødekommen. Den 22. Juli 1846 rettede nemlig Amtsmester *Z. G. Thostrup* en Henvendelse til daværende Oldermand *Martens,* i hvilken han begærer sin Svend *T. Wiegandt* fritagen for borgerlig militær Tjeneste. Det kunde se ud som om Afgørelsen laa i Oldermandens Haand og at en saadan Begæring ikke kunde afslaas en Amtsmester, idet Thostrup simpelthen i sin Skrivelse til Martens indskrænker sig til at »underrette« Oldermanden om sit Ønske. Med Hensyn til Amtets anden Ansøgning om Ophævelse af Frimesterrettigheden, da forblev den uden nogen Frugt.

Fra Bestyreren for Caroline Klosteret var der i Efteraaret 1829 indkommet et Cirkulære til Amtet om et Bidrag. I Mødet 12. Nov. s. A. besluttede de tilstedeværende at skænke Klosteret 30 Rdl. i Sølv.

Efter 10 Aars Oldermandsvirksomhed fratraadte G. F. Dørge 26. Nov. 1830. *J. C. G. Bjørn* valgtes i hans Sted og den følgende Onsdag, 1. Dec., skulde han fremstille sig for Magistraten og aflægge sin Ed, saafremt Valget maatte blive bekræftet. Hertil var imidlertid Magistraten uvillig og Følgen blev, at Dørge atter maatte overtage Hvervet. Om Grunden til hvorfor Magistraten ikke havde villet stadfæste Bjørns Valg, kunde Dørge kun saa vidt han vidste anføre, at Bjørn ikkun havde *Tentamen*[303]) og ikke den paakrævede fuldstændige kirurgiske Eksamen.

H. J. Martens optoges i Amtet 26. Nov. 1830. Han kom til Kjøbenhavn 1822 i Tjeneste hos Kirurg Bjørn, blev Oldermand 1845 og døde 24. Juli 1848.

J. D. Lindemann blev Amtsmester 6. Maj og *E. G. Bindt* 28. Nov. 1828. Denne kom til Kjøbenhavn 1805, blev Kompagnikirurg paa Sjælland, senere Eskadronskirurg i Slagelse og 1827 Kompagnikirurg i Kjøbenhavn. Han tilkøbte sig et Amt af Distriktskirurg *With.* Bindt døde 19. Marts 1835, Lindemann mellem 1868 og 1877 i Slesvig.

Skønt Lavsvæsenet her til Lands ved Forordningen af 23. Dec. 1681 var blevet ordnet og bestemte Regler givet baade for de alt bestaaende og for ny Lav, maatte der dog ikke deraf drages den Slutning, at Regeringen var Lavene venligsindet og egentlig interesseret for Lavssystemets Trivsel. Allerede temmelig snart efter Frederik

den Fjerdes Tronbestigelse var Tanken om Lavenes Opløsning, saaledes som tidligere set, endda tvende Gange under Overvejelse, nemlig i 1707 og 1714. Under Christian den Sjettes Regering tog Sagen imidlertid en anden Vending, Lavene vandt atter frem og det samme var forøvrigt ogsaa Tilfælde under Frederik den Femte, idet der under begge disse Konger oprettedes adskillige ny Lav.

Den bekendte Professor *Henrik Stampe* var imidlertid en fremskuende Mand og en Modstander af Lavsvæsenet. Han udarbejdede en Betænkning, hvori han paaviste det uhensigtsmæssige i Lavsindretningen. Denne Betænkning affødte et Reskript af 10. April 1761 om Lavene i Kjøbenhavn, i hvilket den Grundsætning fremsattes, at det i en vel indrettet Stat ikke bør formenes nogen at ernære sig som han bedst vil og kan. Det bestemtes i Reskriptet, at der ikke maatte oprettes flere Lav og at ny Lavsartikler ikke kunde forventes at blive konfirmeret, med mindre disse var saaledes affattet, at Adgangen til Lavet gjordes fri kun mod en mindre Afgift. I den Betænkning, som en i 1794 nedsat Kommission til Fremsættelse af Forslag om Lavsindretningen fremførte, udtaltes som ønskeligt, at Lavsvæsenet afskaffedes og Næringsfriheden indførtes. Flere af Kommissionens Forslag lagdes derpaa til Grund for den under 21. Marts 1800 udkomne Forordning om Haandværkslavene i Kjøbenhavn. Ved denne Forordning, som dog først blev gældende for Købstæderne ved Plakat af 3. Nov. 1832, blev det paa visse Betingelser tilladt enhver indfødt Svend at blive Frimester, en Indrømmelse, der tidligere kun kunde erhverves ved særlig Bevilling. Det stod fra nu aabent for enhver, der i mindst 4 Aar havde staaet i Lære hos en Amtsmester, at nedsætte sig som Frimester og ernære sig af sin Profession, og om det skulde være, ved sin Hustrus, ukonfirmerede Børns og en Haandlangers Hjælp, blot mod at løse Borgerskab. For Borgerskabet havde han endda kun at betale det halve af, hvad en Amtsmester maatte betale. Hertil kom den Indrømmelse, at havde en Frimester arbejdet i to Aar, skulde det være ham tilladt at tage en Dreng i Lære[804]). Denne kunde han dog ikke selv gøre til Svend. Drengen, som havde begivet sig i Lære hos en Frimester, var altsaa henvist til for at blive Svend, at begive sig i Lære endnu en Gang og da hos en Amtsmester eller en af de faa Frimestere, der undtagelsesvis fandtes forsynet med en særskilt Rettighed. Denne Omstændighed maatte selvfølgeligt gøre det vanskeligt for en Frimester at faa nogen Dreng til at træde i Lære hos sig. Hvis en Frimester

var svagelig eller syg kunde det dog, naar han ansøgte derom, bevilges ham at holde en Svend, undtagelsesvis to eller endnu flere Svende.

En Forordning som den af 21. Marts kunde vanskelig tiltale de daværende Amtsmestere, idet den jo aabnede Adgang til Selverhverv for adskillige Svende. Herved paaførtes der Mesterne yderlig en Konkurrence, foruden den, som disse forinden var bleven bebyrdet med af de Professionister, som traadte i fast Tjeneste ved Borgervæbningen og Livjægerkorpset. Særligt følte Barberamtets Mestere sig forfordelt ved Forordningen, idet disse gik ud fra at dennes Bestemmelser ikke kunde ramme dem. Barberprofessionen var i deres Øjne ikke noget Haandværk og som saadan ikke undergiven de samme Regler, for hvilke Haandværksfagene i Følge Forordningen maatte bøje sig. Barberfaget blev imidlertid Genstand for det samme Tilløb som andre Fag, idet mange Feltskær- og Barbersvende nu greb Lejligheden til at opnaa den forønskede Mesterstilling. Det vrimler saaledes fra Aar 1800 med Ansøgninger fra saadanne om Frimesterbevillinger, Ansøgninger, som Oldermanden maatte erklære sig om og i Reglen med Held fraraadede. Hvis en Svend kun havde tjent en Amtsmester en kortere Tid end 4 Aar, skulde han have Oldermandens Anbefaling, ellers fik han ikke Bevillingen. Man vil heraf se, at der var en Mulighed, for at Oldermanden i dette Tilfælde kunde handle vilkaarligt, hvis der var nogen, som han enten vilde eller ikke vilde foretrække, uden at han derved kom i Strid med andet end sin egen Samvittighed. Havde en Svend derimod tjent de befalede 4 Aar, kunde Borgerskab ikke nægtes ham, naar han da forøvrigt opfyldte Forordningens Bestemmelser. Disse var at Svenden havde bestaaet Svendeprøven og var fyldt 25 Aar. Stundom greb en Svend, hvem Borgerretten var bleven nægtet, til den Udvej, at forpagte eller leje et Amt, som oftest en Enkes. Da dette ikke var lovligt, gik han formelt ind i Forretningen i Egenskab af Bestyrer, skønt han reelt set var Lejer af Amtet, og svarede Ejeren af dette en bestemt Afgift for Afbenyttelse af Amtsrettigheden. Det vil i denne Forbindelse kunde anføres, at afdøde H. L. Voigt, der i flere Aar havde haft Amtskirurg Wilsters Amtsforretning og Stuebutik til Leje, maatte søge 11 Gange, skriver elleve Gange, før det lykkedes ham at faa Borgerskab som Frimester. Uagtet han den ellevte Gang, da han ansøgte Frederik den Syvende, var anbefalet paa det bedste af 12—13 højtstillede og indflydelsesrige Mænd, afsloges dog ogsaa denne

Gang Ansøgningen og først, efter at denne var kommen tilbage til den daværende Overpræsident her i Staden, meddeltes der ham pludseligt Borgerskab.

En Forordning af 23. Okt. 1822 kuldkastede for en Del det Gode, som for Haandværksfagene i Almindelighed var opnaaet ved Forordningen af 21. Marts dens andet Kapitel om Frimesterne. I førstnævnte Forordning befaledes det nemlig, at den, der vilde nedsætte sig i en Købstad som Haandværker i et Fag, hvorpaa der intet Lav fandtes i den By, eller som ikke forud var optaget i et andet Købstadslav for samme Haandværk, skulde, for at kunne nedsætte sig som Frimester, godtgøre sin Duelighed ved et Prøvestykke af samme Art og Beskaffenhed som det for Amtsmesterne i Lavsartiklerne foreskrevne. Ved dette Prøvestykkes Indførelse blev Hovedforskellen udjævnet og Adgangen til Selverhvervet ligesaa besværliggjort for Frimesterne som for Amtsmesterne[305]). Medens det i samme Forordning var befalet, at Amtmændene kun maatte udstede Frimesterbevillinger i et Antal, der svarede til Købstædernes Tarv og Behov, var Antallet af Frimesterne i Kjøbenhavn ikke begrændset eller forud fastsat.

I Tilslutning hertil og til Afsnittet »Rivaler og Fuskere«, skal den Krig berøres, som Barberlavet fremdeles førte med Frimesterne, Barbersvende og enkelte andre, med de første, naar nogen af disse indlod sig paa »ulovligt Svendehold« og med de sidstnævnte, hvis disse uberettiget drev Barberamter. I den af Oldermand *H. Wilster* med stor Omhu førte Regnskabsbog, paabegyndt 1832, findes indført adskillige Mulktposter paa 2, 4, 6, 8 ja indtil 12 Rbd. Det er Bøder som Frimestere er blevet idømt, en enkelt Frimester *I. S. Jørgensen* har endda tvende Gange maattet bøde 12 Rbd. for Overtrædelse af Forbudet mod det ulovlige Svendehold. Af Mestere, som i Tiden efter det nævnte Aar overskred dette Forbud, skal nævnes *C. W.* eller *J. F. W. Schwartzacker, C. T. Restorff, R. P. Egeberg, N. P. Nielsen, Ingemann, I. C. Svane, Cahnbley, Jantzen, Odevahn, Hennings, A. L. Zieseberg, Hein, I. C. E. Oltmann, H. Voigt* og Frimesterenken Md. *Wappenhaus*. Bøderne tilfaldt Lavets Fattigbøsse. Svendene *Riecke* og *Naumann* maatte i 1833 hver betale 4 Rbd. for uden Ret at have drevet Barberamter. Svenden *Ernst Meier* blev af Politiretten idømt 12 Rbd. i Mulkt til Lavet, fordi han havde aabnet en Barberstue i St. Strandstræde og antaget en Svend. Flere Barbersvende: *Jensen, C. Andersen, Gedalia, C. L. Naur* og *Bergmann* ses ogsaa at være blevet

mulkteret, disse dog muligt for Fuskeri. Budet *Siegholt* straffedes ogsaa gentagne Gange for at have fusket. Hos Naur foretoges 1848 en Eksekutionsforretning efter Dom, hvortil Retsgebyret beløb sig til 9 Rbd. 4 ℔ 13 β. Efter denne Dom indlededes straks en ny Sag for Retten. Ogsaa for andre Forsyndelser mod Lavsprivilegierne ikendtes der Bøder. Frimesterne *C. G. Gjede* maatte i 1836 og *Klæbel* i 1837 betale henholdsvis 12 og 8 Rbd. for ulovlig Aareladen, en Overtrædelse, som Klæbel atter, Aar 1841, gør sig skyldig i og maatte denne Gang betale 12 Rbd. i Bøde. *F. L. Voldbye* bødede i 1833 ved Forlig 4 Rbd. for uberettiget at have aareladt og trukket Tænder ud.

Det var saaledes en ingenlunde ringe Indtægt, som Lavsbøssen ad den Vej havde, navnlig tog Overgrebene stærk Fart midt i Fyrrerne, efter at der i nogle Aar havde hersket en vis Stilstand. Men Indtægten svinder ind til en Mindrepart ved Siden af de Omkostninger, der var forbunden med at fastslaa de paagældendes Brøde, med det deraf følgende Skriveri og det hele iværksatte Apparat til Fuskernes Bekæmpelse. Medens saaledes i Tiden fra Nytaar 1833 til April 1834 Bøderne ialt udgjorde ca. 41 Rbd., blev der i samme Tid af Amtet betalt Politiadjudant, Sekretær, Fuldmægtig, Politibetjente, Raadhustjeneren og blandt andet for Udskrifter af Politiprotokollen ialt over 60 Rbd. Desforuden erholdt Amtsskriveren, Fuldmægtig Hagen, 80 Rbd. I sidstnævnte Sum er rimeligvis ogsaa hans Betaling for at føre Amtsprotokollen. Fra 1845 tilfaldt Halvdelen af Bøderne Amtsskriveren og der blev ogsaa efter 1834 udredet en rigelig Sum Penge til Sagernes Førelse. De halvaarlige Regnskaber havde ogsaa til Dels som Følge heraf i disse Aar et staaende Underskud, som Oldermanden midlertidig afholdt men senere fik Dækning for af Amtsladen.

Maaden, hvorpaa Fuskerjagten gik for sig og navnlig det usmagelige ved den, synes man at ane, naar det i en Regnskabspost hedder: »Til Assistent-Betjentene, som opdagede, at Gedalia uberettiget barberede paa det Brønniske Bogtrykkeri . . . 2 Rbd. 6 β.« Spioneriet og Angiveriet har ikke blot ligget i Luften men har fundet sin Næring ved rundelige Ducører. To Politibetjente fik 4 Rbd. for at assistere Oldermand *Wilster* og Amtskirurg *Bjørn* med den Forretning, som disse foretog hos Frimester *Jørgensen* i Frederiksberggade Nr. 8, der ulovlig holdt Svend. Ligesaa fik Politiassistenten, 4 Rbd. 3 β, »for at indtage Amtschirurg *Wittenburgs* Skildt hos Barbersvend *Joh. Fred.*

Wilh. Schwartzacker paa Rosengaarden 130, til hvilken Hr. Wittenburg havde udlejet sit Barberamt.«

Med Hensyn til Bedømmelsen af denne Amtets Fremgangsmaade mod de nærgaaende Frimestere, da vil man jo ikke kunde frakende dette dets Berettigelse hertil, ligesom det maaske ikke heller bør forundre, at Lavet stod paa sin Ret og skred ind imod Overgrebene, saavidt dets Magt og Formue strakte til. Det var maaske ikke alene Principet, som det gjaldt om at hævde, om end Amtet dog i Følge dets autoritære Stilling, følte sig kaldet til at paatale Frimesternes Overtrædelser, sikkert har ogsaa Eksistensspørgsmaalet for Amtsmesterne spillet en Rolle. Thi baade naar Svendene fuskede og naar Frimesterne aarelod og trak Tænder ud, gjordes der Indgreb saavel i Frimesternes som ogsaa særligt i Amtsmesternes Næring. Følgen heraf blev altsaa en Indtægtsformindskelse, føleligst for disse, som det ved Paatalen fra Amtets Side gjaldt om at dæmme op for.

Paa den anden Side mærkes det gærende i Bevægelsen, den virkelystne Selvstændighedstrang. Trangen til en friere Rørelse, der har vanskelig ved at holde sig paa de banede Stier men af og til svinger ind paa det af Lov- og Forbud fredede og skærmede Næringsterræn.

Indtil Barberlavet blev ophævet maatte Svendene aflægge en Prøve, der, som nævnt, ogsaa stilledes som Betingelse for at kunne blive Frimester. Prøven aflagdes i Oldermandens Hjem og overværedes af Stadsfysikus og en Raadmand, Eksaminationen foretoges af tre Amtsmestere. Efter heldig bestaaet Prøve blev der tilstillet Eksaminanden et Bevis, hvori han benævnedes som »Begynder i Chirurgien«. Svendebeviset gav Adgang til Ansættelse som Underlæger i Statens Skibe paa Togter til Island og Grønland, i Reglen en Svend paa hvert Skib. Denne var tillige den eneste Læge ombord, som altsaa maatte behandle alle forefaldende Sygdomstilfælde. Svendelønnen var i den seneste Del af Lavsperioden i Reglen 1 Rbd. om Ugen, Kost og Logi, samt Halvdelen af den Indtægt, som indkom ved den forefaldende Praksis i Forretningen. Tilrejsende fremmede Svende behøvede mærkeligt nok ikke at aflægge nogen Svendeprøve. Borgerskab som Frimester kostede 28 Kr. Skønt Svenden blev eksamineret i at aarelade, og han i Tjeneste hos en Amtsmester ogsaa aarelod, naar Lejlighed gaves, om end under Mesterens Ansvar, var det som omtalt forbudt ham at give sig af hermed, saa snart han blev Frimester.

Det var almindelig Skik og Brug, at en Læremester fik et kontant Vederlag, 200—300 Kr., for at oplære en Dreng.

Amtsbarererne havde som Udhængsskilt tre og to Bækkener, Frimesterne maatte derimod kun have et.

Den 30. April 1832 valgtes *Hans Wilster* til Oldermand. Denne var født i Nestved 27. Aug. 1792, kom 1816 til P. F. Bechmann i Kjøbenhavn, blev Frimester 1824, Amtskirurg 1. Juni 1829, afgik som Oldermand 1844 tvungen til Dels fordi han havde bortforpagtet sit Amt, var Koleralæge 1853 og blev senere Rodemester. Han boede som Amtsmester i Skoubogade Nr. 6, hvor nu *C. Burcharth* bor, og døde den 20. Sept. 1860. Efter hans Død overtog Sønnen, Frimester *I. C. Wilster,* hans Barberforretning.

7. Maj 1833 blev *Zacharias Geertzen Thostrup* optaget i Amtet. Thostrup blev født 13. Nov. 1806 i Kjøbenhavn og kom i Kondition hos Amtskirurgenken Md. Ewert 1826. Paa hans Ansøgning blev det ham den 4. Jan. 1731 af Kancelliet tilladt at maatte bestyre Enken Bechmanns Amt, dog uden Ret til at praktisere som Læge indtil han havde faaet Eksamen. Han nedsatte sig som Amtskirurg paa Vesterbro 7. Maj 1833, blev Læge ved Jernbanen 1845, var Koleralæge 1853, udnævntes til Kancelliraad 26. Maj 1857 og døde 17. Maj 1877.

Peter Jørgensen Møller blev optaget i Amtet 9. Okt. 1833. Han lærte hos Amtskirurg S. Neve fra 1814—19, blev Frimester 1828, købte Krigsraad Fraenckels Amt s. A., boede i Lille Kongensgade, Hjørnet af Admiralgade, var Oldermand fra 1846 til 53 og den sidstlevende af de kjøbenhavnske Amtskirurger. I 40 Aar var han Læge ved Haandværkerstiftelsen i Vestervoldgade og i Bombebøssen, indtog en meget høj Stilling i Frimurersamfundet og døde 16. Juni 1880.

1838, 15. Maj, blev *Hans Carl Kruse,* født i Kjøbenhavn 11. Okt. 1799, Atmsmester. Han var i Lære hos I. F. L. Wagner til 1819, blev Kompagnikirurg 1822, Epidemilæge 1831, Bataillonskirurg 1832, boede paa Christianshavn, var gift med en Søster til P. I. Møller og døde 24. Marts 1850.

Hans Melchior Bartholin Gad, f. 29. Jan. 1808, begærede sig optaget i Amtet 25. April 1839. Herimod havde Amtet intet at indvende, saafremt Gad var villig til, foruden Optagelsesgebyret 32 Rbd., at betale den det hans tilkøbte Amt paahvilende Gæld til Amtet stor 36 Rbd. Gad troede sig ikke forpligtet til at erlægge denne Sum, da han ikke kendte noget Lovbud i Henhold til hvilket der kunde

paalægges ham denne Forpligtelse. Med Forbehold erlagde han bemeldte 68 Rbd., da det blev ham betydet, at han ikke maatte aabne sin Barberstue før Gælden var betalt. Gad havde praktiseret i Frederikshavn fra 1833, konstitueredes som Eskadronkirurg i Nestved 1840, kom senere til Jylland, hvor han var ansat forskellige Steder, flyttede 1881 til Aalborg, hvor han døde 1. Juli 1893.

Sammen med Gad optoges *Hans Boysen*, der ligeledes, foruden Optagelsespengene, maatte betale Gæld, 50 Rbd., som hvilede paa Amtet. Boysen var født i Slesvig 7. Jan. 1799, kom til Kjøbenhavn 1821, underskriver Protokollen sidste Gang 13. Juli 1849 efter forud, 30. April, at have deponeret sit Borgerskab i Magistraten og døde 3. Jan. 1871. Han kaldte sig »praktiserende Læge« paa en af ham udstedt Anbefaling for Frimester *E. Hertel*, der søgte om Tilladelse at maatte aarelade og kopsætte.

I Amtsmødet 11. Dec. 1839 bortfaldt Nytaarsducørerne til Cancelliraad *Falkenthal* og Fuldmægtig *Thomsen* og nedsattes Overbetjent *Larsens* Ducør til 3 Rbd. Kontingentet til Drengenes Sygekasse fastsattes 27. Maj 1841 fremtidig til 3 Mk. halvaarlig.

F. A. Wilhelm blev Amtsmester 26. Okt. 1843. Han var født 17. Jan. 1813 i Sachsen, kom til København 1838 i Plads hos Frimester *Eskildsen* efter at have studeret Kirurgi i Dresden, erhvervede Licentia practicandi 12. April 1843, da hans Eksamens 2. Karakter ikke gav ham Ret til at praktisere. »Ifølge kgl. Resolution af 17. Jan. 1840 maa Udlændinge, der har underkastet sig Lægeeksamen efter 30. Jan. 1838, kun praktisere, naar de har erholdt bedste Karakter.«[306]) Wilhelm var Oldermand fra 1853 indtil Lavets Opløsning 1862, boede 1855 i St. Jørgensgade 34 og ved sin Død, 15. Marts 1871, i Niels Hemmingsensgade (St. Helliggeiststræde Nr. 6).

J. Burmeister og *Claus Hesse* blev Medlemmer af Amtet 22. Okt. 1847. Førstnævnte, født paa Fehmern 1793, kom til København 1818, blev 1824 Eskadronskirurg i Aarhus og 1825 Kompagnikirurg i Slesvig og døde 18. Juli 1853 af Kolera som Lem paa Almindeligt Hospital. Sidstnævnte, født 1813 i Holsten, blev Student i Kiel 1839, boede endnu i Aarene 1851 og 52 i Frederiksborggade som Amtsbarber, flyttede senere til Holsten og døde her rimeligvis mellem 1865 og 75.

1844 afgik H. Wilster som Oldermand, efter at han siden sin Tiltræden 1832 regelmæssig hvert andet Aar var bleven genvalgt. Den 25. Okt. 1844 afleverede han i Overværelse af Bisidderne *Westphal* og *Møller* til sin Efterfølger *H. J. Martens* følgende Lavssager:

1. Svendeladen, som indeholdt i kontante Penge 60 Rbd. 1 ℔ 6 β samt 3 kgl. Obligationer à 100 Rdl. = 300 Rdl.;
2. Mesterladen med en kontant Beholdning af 85 Rbd. 1 ℔ 6 β samt 2de Obligationer paa Bjørn og Wittenburg til et Beløb af 175 Rdl.;
3. For Drengenes Sygekasse kontant 28 Rdl. 4 ℔ 6 β samt tvende Obligationer à 100 Rdl. = 200 Rdl.;
4. Fattigbøssen, der indeholdt kontant 17 Rdl. 3 ℔ 4 β;
5. Fire Privilegiumsbreve, hvoraf de to er med Sølvkapsler;
6. En Hammer af Træ;
7. To Lavssigneter, et af Messing og et af Jern;
8. En Kiste med to Amputationsbestik og et Trepanationsbestik;
9. En større Kiste til Opbevaring af Arkivet;
10. Et Skelet med Opstander, — formodentligt det samme, som Amtskirurg Grabows Enke 1838 tilbød Amtet, imod at hendes Skyld til dette, ½ Aars Kontingent, blev hende eftergiven. Amtet tog imod Tilbudet, Skelettet havde det benyttet længere Tid forinden;
11. En Kopibog;
12. To Hovedprotokoller;
13. En Regnskabsprotokol;
14. En Eksaminationsprotokol;
15. En Ind- og Udskrivningsprotokol;
16. Lavsartiklerne af 27. April 1731;
17. En Svendeprotokol for betalte og resterende Tidepenge, begyndt 1833;
18. og 19. To Protokoller for Svendene, en Regnskabs- og en Indskrivnings-;
20. og 21. To andre Protokoller, af hvilke den ene for af- og tilrejsende Svende;
22. Et Register for Magistrats- og Cancelliskrivelser;
23. En Pakke Magistrats- og Cancelliskrivelser;
24. En Pakke forskellige Forordninger. —

1847 var der en Plan fremme om en Reform af Barberlavet, der skyldtes Oldermand Møller.

Planen gik ud paa at reformere Barberlavet derved, at de bestaaende Amter indløstes for en fastsat Sum, 150 Rbd., for hvert Amt, som de daværende Frimestere skulde betale. Dog betingede Amtsmesterne og Enkerne sig Retten til at drive Amterne indtil deres

Død. Den samlede Sum skulde indkomme ved, at hver Frimester ydede et Bidrag af 50 Rbd., der enten skulde betales straks eller med 10 Rdl. om Maaneden. Frimesterretten skulde saa bortfalde, og Frimesterne erholde Borgerskab som Mestere (Amtsmestere). Til Gengæld for den Godtgørelse som Frimesterne skulde yde, maatte det være dem tilladt at kaldes Mestere, at udhænge Skilt med 3 Bækkener, dog af Frimesterskiltefaconen, for ikke at forveksles med Amtsmester- eller Lægeskiltet, og at holde saa mange Folk, som deres Bedrift krævede.

Om denne Plan var begge Parter, Amts- som Frimestere, blevet enig, fra begge Sider dog paa det Vilkaar, at Lavet ikke frigaves, men at den, der vilde erhverve Mesterret, maatte have staaet i Lære og tjent det befalede Antal Aar paa Amtet, for en Indfødt 4, for en Udlænding 6 Aar.

Paa Listen, der cirkulerede blandt Frimesterne, blev der imidlertid kun tegnet 2000 Rdl., og da Afløsningen af 20 Mestere vilde beløbe sig til 3000 Rdl., greb Oldermanden den Udvej, at anmode Kommunen om et Laan paa 1000 Rdl., der da skulde afdrages af de ny tilkomne Barbermestere med 150 Rbd. hver, indtil Gælden var betalt; Iøvrigt foreslog Møller, at Afgiften forblev staaende og at den for Fremtiden maatte tilfalde Lavets Kasse, og grundlægges som en Fond for trængende Enker.

Sluttelig mente han, hvis hans Plan vandt Magistratens Bifald, at Frimesterret ikke mere maatte kunne erhverves. Lavet skulde sortere under Bestyrelse af Oldermanden og Bisidderne og Magistraten havde saaledes ikke andet med dette at gøre end at resolvere paa Ansøgninger og meddele Borgerskab. Alle Processer om Folkehold og deslige vilde for Fremtiden bortfalde.

»Svendeeksamen burde afskaffes, men i dens Sted foretages en Svendeprøve i Overværelse af Oldermanden og Bisidderne, uden Magistratsmedlem og uden Stadsfysikus.

Med Hensyn til Borgerskabsgebyret for de unge Mestere, da maatte han bede Magistraten at betænke, at Flertallet af disse er uformuende, hvorfor Gebyret gerne skulde ansættes saa lavt som muligt.«

Hvilket Svar Amtet har modtaget paa denne Ansøgning skal lades usagt, Kendsgærningen viser, at der ingen Forandring skete i de bestaaende Forhold. Frimesterinstitutionen ophævedes ikke og Lavet forblev uanfægtet indtil Lov af 29. Dec. 1857 fældede det, saavel som alle andre Lav.

Et Par Aar senere, 28. Juni 1849, indkaldte Oldermanden samtlige Interessenter i det herværende kirurgiske Amt samt enhver, der var i Besiddelse af et Barberamt, til at give Møde i en ekstraordinær Lavsforsamling, som afholdtes Fredagen den 13. Juli 1849 om Eftm. Kl. 6 i Gaarden Nr: 63 paa Østergade 1. Sal i Bagbygningen. Anledningen var en Skrivelse fra Indenrigsministeriet til Københavns Magistrat angaaende *Ordningen af Barbervæsenet,* til hvilken Lavets Interessenters Erklæring ønskedes afgivet.

Referatet fra Mødet udsiger imidlertid ikke noget udover, hvad her i Skrivelsen er antydet, saa det er ikke til at afgøre, hvorvidt dette Mødes Forhandling har haft nogen Berøring med den Møllerske Reform af Barbervæsenet i Kjøbenhavn. Fire Uger forinden dette Møde, 16. Juni 1849, paalagde Oldermanden, paa Foranledning af en fra Stadsfysikus, Professor *Hoppe*, indløben Skrivelse, ved et Cirkulaire »alle her i Staden og paa dens Grund værende Barberfrimestere, Barbersvende og Drenge, ikke at foretage Overskæring eller Aabning af Aarene paa Lig efter Anmodning af hvemsomhelst, førend der ved Forevisning af en af en autoriseret Læge udstedt Dødsattest er erholdt Sikkerhed for, at virkelig Død er tilstede. Handler nogen herimod, maa han vente at blive tiltalt og straffet.« —

1853, 26. April Efterm. Kl. 5, valgtes *F. A. Wilhelm* til Oldermand. *F. W. Meyer*, født 31. Marts 1812 i København, der vistnok kom ind i Amtet den 28. April 1856, paa hvilken Dag han første og eneste Gang har underskrevet Forhandlingsprotokollen, var det sidst optagne Amtsmedlem. Han praktiserede i Altona, senere i Helsingør, hvor han døde 5. Aug. 1858.

SLUTNING.

Ved Paragraf 87 i Næringsloven blev det fastsat, at den tvungne Lavsordning uforandret skulde vedblive at bestaa indtil 1. Jan. 1862, altsaa godt 4 Aar efter Lovens Fremkomst. I den samme Lovs Paragraf 67 hedder det, at »naar et Laug skal ophæves, paaseer Øvrigheden, at alt foregaar under betryggende Former, navnlig ved Medlemmernes Indvarsling og Afstemningen. Det bliver navnlig at forhandle, hvorledes der skal forholdes med den Formue, Lauget maatte besidde« . . . I Henhold hertil og i Anledning af en Skrivelse fra Magistraten af 7. Marts 1859, i hvilken denne udbeder sig

Oplysning om Barberlavets Formueforhold, samt, hvorledes man tænker sig disse ordnede ved en eventuel Opløsning af Lavet, blev der, efter Indbydelse af Oldermanden, den 21. Marts s. A. Kl. 4½ afholdt en Forsamling af Lavets nuværende Interessenter. De tilstedeværende af Interessenterne besluttede at svare Magistraten følgende:

»At denne Beholdning af Interessenternes Kasse tilkom de nulevende Interessenter til Begravelseshjælp ved indtruffen Dødsfald, af hvilken Kasse alle de andre have erholdt en Hjælp af 10 Rdl. for dem selv og deres Kone.

Drengenes Kasse, til hvilken i lang Tid ingen mere kontribuerer, har man tænkt sig skulde anvendes i forskellige veldædige Øjemed, til hvilke Interessenterne forbeholder sig Ret i nærmere at bestemme.

Svendenes Kasse var bedst i at vedblive at være Sygekasse under Bestyrelse af 2 Formænd, hvilke ønskes valgt af 2 af de ældre Frimestere, som kunde varetage Svendenes Rettigheder.«

Skrivelsen til Magistraten af 28. Marts 1859 kom til at lyde saaledes:

»I Anledning af den høje Magistrats Skrivelse af 7. ds., hvori der af mig ønskes meddelt Oplysning om Barberlaugets Formuesforhold, samt om hvorledes man tænker sig disse ordnede ved en eventuel Opløsning af Lauget, havde jeg den 21. ds. sammenkaldt de nuværende Interessenter i Lauget til en Forsamling, der blev afholdt hos mig. Paa denne blev det af de Mødte vedtaget, at Kassebeholdningen, der ved sidste Lavsforsamling d. 25. Okt. f. A. udgjorde 100 Rd. 1 ℔ 9 β, skulde anvendes til Begravelseshjælp til de nulevende Interessenter ved indtræffende Dødsfald, saaledes som Tilfældet har været med de andre Interessenter og deres Koner, der stedse har erholdt af bemeldte Kassebeholdning en Begravelseshjælp af 10 Rd.

I Drengenes Kasse var ved bemeldte Laugsforsamling d. 26. Okt. den kontante Beholdning 57 Rd. 4 ℔ 4 β og en kgl. Obligation stor 100 Rd., hvorpaa sidst hævet Renter i Dec. 1852, og noteret at tilhøre Kassen. Over denne Beholdning, hvortil ikke længere contribueres af Interessenterne, ønske disse at forbeholde dem Ret til at disponere over, til at anvende i forskellige veldædige Øjemed efter en Maalestok, hvorom de ere enige.

Hvad angaar Svendenes Kasse, da befandtes i denne ved deres sidste Samling kontant 51 Rd. 3 ℔ 15 β og 200 Rd. i kgl. Obliga-

tioner, som Forsamlingen anser for bedst at vedblive at være en Sygekasse for Barbersvende under Bestyrelse af 2 Formænd, der rettest ville være at vælge imellem de ældre Barberfrimestere, og som i det Hele kunde varetage samtlige Frimesteres Tarv.

Dette har jeg ikke villet undlade at tilmelde Højbemeldte Magistrat, idet jeg paa Barberlaugets Vegne iøvrigt maa henholde mig til, hvad der tidligere fra Laugets Side er anbragt i Sagen om Spørgsmaalet om Laugets Opløsning og Erstatningskravet for de købte Barberamter, hvorpaa er deponeret Købesummen i Stadens Kasse.«

Wilhelm, *H. Wilster.* *P. J. Møller.*
Oldermand.

Paa Foranledning af et Par fra Magistraten modtagne Skrivelser, foretog Amtet den 23. Maj 1861 en Opgørelse af Pengeforholdet, hvorefter Mesterkassen udviste en kontant Beholdning af. . . . . 41 Rdl. 3 ℔ 9 β
Drengekassens Indhold kontant 83 Rdl. 4 ℔ 4 β
En Obligation . . . . . 95 — 5 - 4 -
179 — 3 - 8 -
hvilken Beholdning er sammenskudt af Lavets Interessenter og som saaledes tilhører disse.
Udgør med Mesterbeholdningen . . . . . 221 Rdl. 1 ℔ 1 β
Af disse Penge anvendes til Begravelseshjælp for de nuværende 7 Interessenter og deres Hustruer 10 Rdl. til hver . . . . . 70 — » - » -
151 Rdl. 1 ℔ 1 β

Svendekassens Indhold udgjorde kontant . . . . . 191 Rdl. » ℔ 3 β
To Obligationer . . . . . 200 — » - » -
391 Rdl. » ℔ 3 β

Svendene besluttede at vælge 1 Formand og 2 Repræsentanter til at bestyre deres Sygekasse efter Lavets Ophævelse.

Amtskassens Restbeløb 151 Rdl. 1 ℔ 1 β blev Mesterne i det sidst afholdte Amtsmøde, 18. Oktbr. 1861, enige om at skænke Halvdelen til Sygehjemmet og Halvdelen til Nørrebros Kirke med henholdsvis

75 Rdl. 3 ℔ 8 β og
75 — 3 - 9 - til hver.
151 Rdl. 1 ℔ 1 β

Paa den Maade er, som Oldermand Wilhelm udtaler i Protokollen, den kongelige Resolution bleven fyldestgjort.

Torsdag den 16. Jan. 1862 afleverede Oldermanden Svendeladen, med de deri værende 246 Rdl. 4 ℔ 5 β samt to Obligationer à 100 Rdl., for hvis rigtige Overlevering og Modtagelse Barbersvendeforeningen først valgte Formand, Frimester *H. L. Paulsen* og dens to først valgte Repræsentanter *H. J. Bagge* og *J. J. Schibler*, kvitterede med deres Underskrifter, de sidste forøvrigt i Amtsprotokollen.

Mesterladen med Indhold, hvilket og hvormeget vides nu næppe, samt 3 Protokoller deponerede Lavet i Magistraten eller Raadstuearkivet den 13. Marts 1862. Laden udleveredes atter herfra, paa Barber- og Frisørforeningens Andragende, den 25. Sept. 1863, til dennes daværende Formand *Wilhelm Sørensen*. Der fortælles, at da Laden skulde afhentes, fandtes den hensat paa et Loft, hvor den tilsyneladende ikke var bleven behandlet med den største Grad af Skønsomhed. Foreningen lod den efter Modtagelsen oppudse. Lavsladen er en smukt poleret, firkantet Trækasse med Indlægning i Fineren, den findes f. T. i Behold hos Formand *L. Wiegandt*. Paa Laagets indvendige Side er indlagt en oval Messingplade, hvori er indgraveret følgende:

»Ms. *Stefan Meier Eltermann.*
» *Nicolaus Bøye.*
» *Adam Daniel Aspach.*
» *Christian Fridrich Knithel.*
» *Johan Kock.*

Ms. *Hinrich Koch*
» *Christian Streidt.*
» *Johan Bastian Voltelen.*
» *Severin Petersen.*
» *Nicolaus Winike.*

Im Jahre Christi 1675. Den 29. Marty haben diese oben geschriben Meisters diese lade zum gedechtenis vorehret weil dass Ampt niemahls so volkomen besets ist gewesen.«

Paa Kassens indvendige Bagside findes en anden Messingplade med følgende Indskrift:

»Paa Anmodning af undertegnede Bestyrelse for Barberforeningen af 25. Feb. 1861 blev denne Lade, der har tilhørt det ophævede Barber-Amt, os af Magistraten udleveret den 23. Sept. 1863 til Eje for Foreningen.

W. Sørensen. *Th. Staahl.* *H. Voigt.*
H. Paulsen. *C. Terkelsen.*«

Andre Sager fra Lavstiden er:

a. 1 Messingbøsse med Gravering udvendig: *M. Christian Francke,* Oldermand Anno 1656;
b. Lavsartiklerne fra 18. Feb. 1668;
c. Konfirmationen paa disse af 17. Juli 1672;
d. Lavsartiklerne fra 29. April 1684;
e. Et Testimonium udstedt af samtlige Barberer i Rendsborg d. 10. Juli 1716 for *Jacob Lensch* smsteds;
f. Hovedprotokol begyndt 1730;
g. do. do. 1750;
h. Et Svendebrev for *Peder Petersen Tofte* fra 12. Jan. 1809 samt en Kopi heraf;
i. En Regnskabsprotokol for det kirurgiske Amt begyndt 6. Nov. 1832, sluttet 18. Okt. 1861 samt en alfabetisk Fortegnelse over de, som i Tidsrummet fra 1832 til 1862 har bestaaet den i Følge Forordningen af 15. Jan. 1745 lovbefalede Svendeeksamen;
k. Et Lærebrev for Bader *Johann Eduard Heinrik Møller* fra Oldesloe.

OLDERMÆND.

1525 — 42 Mester *Simon,*
1584 *Thomas v. Husum,*
1608 *Poul Radiche,*
1636 *Daniel Hogevald,*
1648 *Christian Winicke* eller
1648 *Peder Schuanno,*
1650 *Morten Sipsen,*
1656 *Christian Francke,*
1661 *Daniel Aspach,*
1668 *Jonas Nicolai,*
1672 *C. F. Knithel,*
1675 *Stefan Meier,*
1689 *Severin Petersen,*
1695 *Blankenhejm,*
1711 *Jacob v. Aspern,*
1715 *Casper Henning,*
1717 *Johan v. Aspern,*
1729 *Gottfried Røbel,*

12/12	1729** [308])	— 9/4	1731*[307])	*H. Schütte,*
11/6	1731**)	—12/5	1736*)	*Gottfried Røbel,*
19/9	1736**)	— 5/9	1746	*Martin Labes,*
5/9	1746	— 9/4	1754*)	*Johan Hinrichsen,*
15/8	1754**)	—14/10	1765	*Gabriel Wedderkamp,*
14/10	1765	—15/9	1766*)	*A. G. Muxoll,*
10/11	1766**)	—18/4	1774	*Christopher Baltzer,*
18/4	1774	—20/5	1776	*D. Curths,*
20/5	1776	—22/10	1779	*Joh. Solle,*
22/10	1779	— 8/12	1795	*C. C. Siemssen,*
8/12	1795	— 2/5	1814*)	*W. F. Muth,*
1/7	1814	— 6/11	1820	*J. A. Ranfft,*
6/11	1820	—20/11	1830	*G. F. Dørge,*
20/11	1830	—30/4	1832	
30/4	1832	—10/10	1844	*Hans Wilster,*
10/10	1844	—22/10	1846	*H. J. Martens,*
20/10	1846	—26/4	1853	*P. J. Møller,*
26/4	1853	—16/1	1862	*F. A. Wilhelm.*

OLDERMÆND.

F. A. Wilhelm

H. Wilster

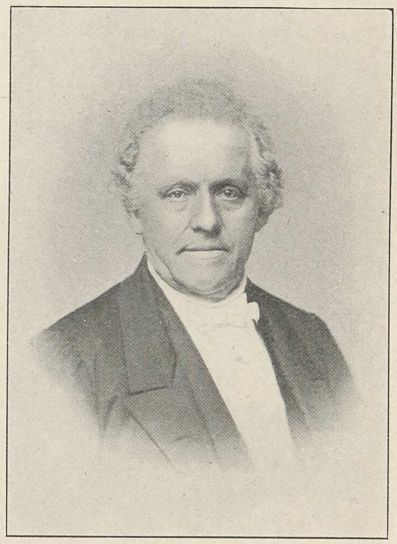

P. J. Møller

LAVSSKRAAER-ARTIKLER OG PRIVILEGIER

DERES ORDLYD.

Statuta collegii chirurgici af 21. Aug. 1577.

(Efter Originalen paa Dansk) [309].

Vi Frederik den Anden e. c. t. giøre alle vitterligt, at efterdi menige Bartſkjerere udi Vor Kiøbſtad Kiøbenhavn, have nu havt for Os nogen Articler ſom de have optegnet og forfattet at ville have udi en Skraa og Laugsret, at de og deres Efterkommere dennem derefter kunde vide at ſkikke og forholde, ſom de underdanigſt haver været begiærende, at Vi dennem ville confirmere og ſtadfæſte, lydende Ord fra Ord ſom efterfølger:

1. Først efterſom tilforn af gammel Tid haver ikke været uden ſex Bartſkier udi Kiøbenhavn, da ſkal der nu efter denne Dag være ti velforfarne Meſtere, ſom deres Embede vel kunde foreſtaa. Naar nogen af diſſe Bartſkirer, ſom nu udi Embedet ere, døe eller (och)[310] afgaae, da ſkal den Mand eller Svend, ſom udi hans Sted Embedet begiere vil, være ærlig og ubervgtet og for Biſidderne, Oldermanden og de meenige Laugsbrødre med ſit ægte Brev beviſe ſig af ærlige Forældre at være fød; dernæſt (Ther neſt) ſkal han have ſit Lærebrev og efter gammel Brug giøre ſit Meſterſtykke uſtraffeligen og give ſaa for ſin Indgang udi Embedet Konningen III. Daler, til Byen halvtredie Daler og udi Laugets Bøsſe til Embedet fem Daler.

2. Skal den Mand eller Svend ſom Bartſkier Embede vinde vil, blive Borger udi Kiøbenhavn og faae ſig til ſin ægte Huſtrue en ærlig og ubervgtet Qvinde eller Mø, ſom kan holdes og agtes for en ærlig Laugsſøſter.

3. Om nogen Meſter eller afdød Meſters efterladte Huſtrue ville deres Embede og Frihed ſælge og afhænde, ſkulle de giøre det med Biſiddernes, Oldermandens og meenige Laugsbrødres Villie og Samtykke, og til de Perſoner afhændes ſom ſkikkelig ere udi deres Kunſt, og andre Vilkaar efterſom fornævnt (foreſkreffuit) ſtaar.

4. Hvilken af fornævnte (foreſkrefne) Meſtere, ſom afdøe og efterlade ſig Huſtrue og Børn, da ſkal ſamme hans Huſtrue maa bruge Embedet og holde derpaa gode fornævnte (forſkrefne) [forfarne?] Svende al den Stund hun ſidder ugift og ſkikker ſig ærligen og vel, ſig og ſine faderløſe Børn tilgode, og efter hendes Død ſkal et af hendes Børn arve fornævnte (forſkrefne) Laugs og Embedsfrihed.

5. Naar nogen Meſterinde efter ſin Husbondes Afgang vil fæſte ſig Svende udi ſit Værkſted, ſkal hun det giøre for det ganſke Embede med Oldermandens og Brødrenes Samtykke, paa det ſamme Svende des flittigere kunde blive examineret, om de findes ſaa forfarne at de noget Værkſted kunde foreſtaa, paa det hun eller hendes Patienter for deres Uſkikkeligheds Skyld ikke ſkulde blive forſømt; hvilken (Huilchen) Enke herimod giør ſkal bøde ſaa ofte det ſkeer trei gode Daler.

6. Skulle menige Laugsbrødre møde og komme til Stæde, naar Oldermanden dennem om Laugſens Beſtillinger at forhandle tilſige, eller hver bøde til Lauget for hver Gang han udebliver en Orts Daler, uden at han findes udi lovligt Forfald.

7. Hvilken Laugsbroder, ſom er Oldermanden ulydig og giør hannem Bulder og Ulyd i hans Ord og Tale, eller hannem af vred Hu haanligen foragter og undſiger ſkal bøde for hver Gang det ſkeer trei Daler. Om der kommer Uenighed iblandt Laugsbrødrene og Oldermanden bød at holde Fred under deres Falsmaal, hvem da giør over Oldermandens Bud og ikke holder Fred, ſkal bøde for hver Gang trei Daler.

8. Derſom nogen Bartſkier fortaler eller beklaffrer ſin Embedsbroder, og det ham ſkielligen overbeviſes, ſkal han derfor bøde imod Lauget efter alle Brødrenes Sigelſe.

9. Hvilken Broder ſom repeterer og opbryder de Sager, ſom inden Laugsdøre forligte ere, ſkal give hver Gang det ſkeer to Daler.

10. Skulde Oldermanden og Laugsbrødrene med deres Beſidders Vidſkab og Samtykke Myndighed have at forlige hvis Trætte og Uenighed Brødrene indbyrdes imellem kommer, undtaget det gielder paa Ære og Lempe eller der ſkeer Blodviide, og de Sager ſkulde forhandles for deres tilbørlige Øvrighed, Borgmeſter, Raad og Fogden.

11. Findes nogen Meſter ſom hemmelig lokker eller fæſter ſin Laugsbroders eller Søſters Svend eller Dreng, den bøde derfor III Daler, og ligevel miſte den han lokket haver.

12. Hvilken Bardſkier ſom vitterligen gaa paa nogen hans Embedsbroders Boed [Bond] og hans Patient uden hans Villie og Vidſkab forbinder og heler, ſkal bøde derfore ſaameget han af ſamme Skade fortiene kan.

13. Om nogen Mester vil antage og lære nogen Dreng Bartskier Embed, skal han det giøre med Oldermandens og menige Laugsbrødres Samtykke, og skal samme Dreng nøiagtigen bevise sig af ærlige Forældre at være ægte fød, siden skal han tiene paa Embedet for en Læredreng udi tre (thry) sambfulde Aar ect.

14. Naar en Læredreng haver udtjent sine Læreaar, som fornævnt (forskrefuit) staar, skal det hannem foreholdes af gandske Embede, og han sig for dennem skal forpligte at vandre udi fremmede Lande paa sit Embede udi fire samfulde Aar, paa det han desbedre kan blive brugt og underviist udi Lægekunst, saafremt han vil have Arbejde hos nogen Bardskier udi Kiøbenhavn.

15. Og skulle disse Bardskier saa vel som og deres Efterkommere findes billig med deres Bardskier Løn og deres Patient ulideligen ikke besværge (besvære).

16. Findes nogen som imod Bardskier Laug og Embeds Bidsker (embede busker), forbinder eller heler nogen Saar eller Skade hemmelig eller aabenbare, og det hannem kan overbevises skal bøde derfore saa ofte han dermed betrædes tolff Daler.

17. For den store Falskhed og Bedrag, der almindeligen findes hos de Qvaksalvere og Landtfarer, skal ingen herefter udstaa og udsælge (wdsli) deres Varer i Kiøbenhavn førend deres Tiriac Pulver, Olie og hvis de have at sælge, som Medicin og Lægekunst er anrorendes blive beseet og proberet af en Doctor Medicinæ med Oldermanden og nogen af Embedsbrødrene, og dersom deres Vare findes god og uforfalsket, skulle der af Borgemestere, Raad og Fogden efter gammel Sædvane bydes Forlov dermed at udstaa; men dersom nogen Falskhed hos samme (theris) Vare befindes, skal dennem forbydes den at wdslj (Wdslij) (ɔ: udstille) eller sælge (nogen Mand), hvo herimod giør skal bøde for hver gang sex Daler.

18. Skal og ingen Stensnider eller Landfarer sig (mue) understaa nogen at antage og med indvortes eller udvortes Medicin curere, uden han tilforn haver sig opladet for Doctoribus udi Lægekunst, og de hannem duelig og bequem dertil kiendt have. Findes nogen herimod at giøre, bøde derfor tolff Daler.

19. Naar noget Slagsmaal skeer udi Kiøbenhavn og Bardskierer tilkaldes at forbinde dennem Saaret hvo (ere) og Skade havde faaet, da skal den Mester, som derom besøges, give det Byfogden eller Kiæmneren timeligen (hiemeligen) tilkende, naar han haver forbundet den første Bond, paa det ingen slige Sager skulde dølges og Konningen med Staden Sagefald forsømmes og underslaas (wnslaaes), saafremt han ikke skal have forbrudt saa meget han af samme Skade fortiener.

20. Og skulle alle de Sagefaldspenge, som udi Bardskier Embedet efter disse fornævnte (forskrefne) Artikler forbrydes og udgives deeles udi trende Parter til Konningen, Byen og Embedet, hver ligemeget.

21. Og have menige Bardskiere, som nu i Embedet ere, paa deres og deres Efterkommeres Vegne lovet og tilsagt disse forbemeldte Artikler og Laugsret fast og ubrødeligen at holde, og dennem derefter i alle Maader rette og skikke.

Da paa det Altingest udi fornævnte (forskrefne) Badskierer Laug saa (møgit) des skikkeligere og ordentligere kan tilgaa og hver sig desudinden kan vide tilbørligen at forholde, have Vi af Vor synderlige Gunst og Naade fornævnte (forskrefne) Artikler og Skraa fuldbyrd, samtykt og stadfæst, og nu med dette Vort aabne Brev fuldbyrde, samtykke og stadfæste ved sin fulde Magt at skulle blive udi alle sine Ord og Punkter efter som fornævnt (forskrefuit) staar; dog ville Vi Os forbeholdt have samme Skraa, Laugsret og Artikler udi Fremtiden efter Tiden og Vore Undersaatters Lejlighed at forandre, formindske og formere, eftersom det Vore Undersaatter kan være gavnligst og nyttigst og Os synes godt være. Bedendes og bydendes meenige Laugsbrødre og Bartskierere udi Kiøbenhavn, de som nu ere og herefter kommendes vorde, at J rette Eder (attj rette ether) efter fornævnte (forskrefne) Artikler og Skraa i alle Maader at fuldgiøre og efterkomme eftersom deri udvises og formeldes (thend udviser och formelder). Forbydendes e. c. t.

Actum Frederiksborg den 21de Augusti 1577.

Copie af Originaldokumentet.

(Kiøbenhafns bartschierlaugsartikler. Bartschierne[311]).

Wii Friderich Den Tredie af Guds Naade, Danmarkis, Norgis, Wendis och Gottes Konning, Hertug udi Sleszwig, Holsten, Stormarn och Dytmerschen, Greffue udj Oldenborg och Delmenhorst. Gjør alle Witherligt, at Effterjom Wii Naadigst for got och raadsombt hafwer befunden, til **Bartschierne** her i Woris Residentz Stad Kiøbenhaffn, deris Næringsforbedring, med behørrige friheder och Privilegier, fremdeeles at forleene, och det tilforn indrethede Bartschier Laug, Saawidt det Endeel denne Woris Jdtzige Souweraine Arffue Regiering iche er gemeß, och Endeel til Anden Mißbrug och inconvenientzer Kunde giffue anledning, at forandre: Da haffuer Wii dennem Naadigst for Wndt och giffuet, Saasom Wii dennem och hermed Naadigst forunde och giffue Effterskrefne Privilegier. 1. **(Hvor mange mestere udj Kiøbenhafn oc Christianshafn schal vere, item om hofbalberer). Schal hereffter** Were **Tie** Welfornemme Mestere her i Staden och **Tou** Vdi Christianszhaffn tillige udj et Laug, som Bartscher Embedet Kunde Vel forestaa: Och schal de tou udj Christianßhaffn, ligesaa Vel Vdstaa deris Examen och giøre Mester-

Støche, saasom dj Andre udj Kiøbenhaffn: Dog Ville Wii os forbeholden haffue, Woris Hoff Balbierere, med Lauget Rettighed, Naar Wii tilsinds Worder, her foruden at privilegere. 2. **(Hvo udi lauget maa komme, item om mesterstøcke oc giestebud).** **Naar Nogen** af disse Bartschere, som nu udj Embedet ere, døer och afgaar; da schal Mand eller Suend, som udi hans Sted Embedet begierer, Were Erlig och Yberøgted, och for Bisidderen, Older Manden och meenige Laugsbrødre, med Sit Egtebref beuisze, Sig af Erlig forældre at Vere fød: Derneſt schal hand haffue Sit Lærebref, Endelig schal han udj Kiøbenhaffn af Facultate Medica udj nogle af de Eldste Mestere deris Neruerelse examineres, och Naar hand døgtig er befundet, schal hand Sit Mesterstøche efter gammel brug, Ystraffeligen giøre, Sit Borgerskab louligen Winde, och giffue saa for Sin Indgang i Embedes Os Trej Rixdaler, til Byen Trej Rixdaler, och i Laugets Bøsse til Embedet femb Rixdaler: 3. **(Hvem lauget maa opdrages til).** **Om Nogen** Mestere, Eller afdøde Mesteres effterlathe Hustruer, Wille deris Embede och frihed Selge och affhende, skulle de giøre det med Bisiddernis, Oldermandens och Meenige Laugsbrødres Villie och sambtøche, och til de Personer affhende, som effter foregaaende Examen schichelig og døgtige ere udj deris Konst och anden Vilkor, eftersom forskreffuet Staar. 4. **(Enchen eller it af hendis børn niuder lauget).** **Huilchen** af forne Mestere som afdøer, och lader effter Sig Hustrue och Børn, da schal samme hans Hustrue maa bruge Embedet, och holde derpaa goede forfarne Suenne, paa huis døgtighed Oldermanden och de andre Mestere, som i Lauget ere, inted med billighed Kunde haffue at sige, Och det ald den stund hun sidder Vgifft, och schicher Sig erlig och Vel, Sig och Sine faderløse Børn til goede, och effter hendis død schal it aff hendis Børn eller hendes Neste Arffuing arffue forne Laugs och Embedsfrihed. 5. **(Enckernes suenne at examineris).** **Naar Nogen** Bartscher Enche efter Sin Hostbunds Affgang, Vil feste Sig Suenne udj Sit Werchsted, schal hun det giøre for det gandske Embede, med oldermandens och Brødernis sambtøche, Paa det samme Suenne des flithigere Kunde blive examineret, om de findis saa forfarne, at de nogen Werchsted Kunde foreſtaa, Paa det hendes Patienter for deris Yschicheligheds skyld iche skulle bliffue forsømmet, Hvilchen Enche her imord giør, schal bøde, saa offte det skeer, **Trei** gode Daler. 6. **(Lauget at møde tilstæde, naar tilsiiges).** **Skal** Meenige Laugsbrødre, Naar Wii det Self Naadigst anbefalendes Worder, Eller ochsaa naar Stadens Magistrat Sligt til fornøden forretning befinde at behøfues, och oldermanden dennem om Laugets bestilling at forhandle, tilsiger, Møde och Komme tilstede, eller bøde huer til Lauget for huer gang hand Ydebliffuer En Rixort, Yden hand er udj loulig forfald. 7. **(Hvo som iche er Oldermanden liudig, naar ueenig-**

hed paakommer). **Om** der kommer V=Enighed iblandt Laugsbrødrene, och Oldermanden bør at holde fred, Vnder deris faldsmaal, huem da giør ofuer Oldermandens bud, och iche holder fred, schal bøde for huer gang **Trei** daler. 8. **(Om bulder och u=bequems ord j laugets forsamling).** **Och** paa det samme Møder deß schicheligere maa forrethes, da schal ingen Laugsbroder maa giøre nogen bulder eller Vluid med traaden eller bamten paa Bordet, Vnder En Marchis bøder til Lauget, och dersom Nogen taler grofue och Vhøflige ord, Suerger, bander eller løchter Andre i saadanne Møder och Embedets Forsamblinger, schal bøde for huer Sinde til de fattige **Otte** Skilling danske; Jtem huem hinanden V=bequemmelig med Skeldzord ofuerfalder, och paa æren schielder, som hand iche kand godtgiøre, eller louligen beuiße, schal foruden huis bøder hand til os och Byen er medforfaldet, bøde til Embedet Een Rixdaler, och til de fattige En March; Truer eller Vndsiger nogen Laugsbroder eller Suend huer andre, och det beuißlig giørris, da dend skyldige forpligt Were, at Stille dend hand truer tilbørligen borgen effter Privilegierne at Were hannem V=bewaret, Vden huis med Loev och Ret schee Kand. 9. **(Hvad sager i lauget oldermanden oc laugsbrødrene med bisidderen maa forliige).** **Schulle** Oldermanden och Laugsbrøderne med deris Besidderis Vidskab och sambtøche, Møndighed haffue at forlige huis trethe och V=Enighed, Brødrene indbyrdes imellem Kommer, Vndertagen det gielder paa ære och lempe, eller der skeer blodwiede, huilche Sager schulle forhandles for deris tilbørlig øfrighed, Præsident, Borgemestere och Raad och Fogden. 10. **(Hvem, som andens suend eller dreng forlocher).** **Findis** nogen Mester eller Bartschers Enche, som Embedet Ved Suenne er tillat at bruge, som hiemmeligen locher eller fester dend Ene dend andens Suend eller Dreng, dend bøde derfor Trei Rixdaler och lige Vel miste dend Suend eller Dreng hand Sig tillochet haffuer. 11. **(Hvo som gaar paa anden mesters haand).** **Huilchen** Bartschier, som Witherligen gaar paa Nogen hans Embeds Broders bond, och hans Patienter, Vden hans Villie och Vidskab forbinder och heeler, schal bøde derfore, saa meget som hand af samme Skade Kand fortienne, Med mindre Sligt effter Patientens egen Begiering, och med hans sambtøche sheer. 12. **(Om læredrenge, som antages).** **Om Nogen** Mestere wil antage och lære Nogen Dreng Bartsher Embede, skal hand det giøre med Oldermandens och menige Laugsbrødres Vidskab och sambtøche, och schal samme Dreng Nøyagtig beuiße, Sig aff Erlig Forældre at Vere Egtefød, Siden schal hand tienne paa Embedet for en Læredreng udj Trei samfulde Aar. 13. **(Om Læredrenge, som hafuer udtient).** **Naar** en Læredreng haffuer Vdtjent Sin lære, som forskreffuet staar, schal det hannem foreholdes aff gandske Embedet, at hand Sig moed dennem schal forpligte, at Wandre paa Sit Embede udj fremmede

Lande, udj fiire Aar, paa det hand desbedre Kand bliffue brugt och Vnderviist i Læge Konst, Saafrembt hand Vil hafue tienniste hoes nogen Bartshiere udi Kiøbenhafn. 14. **(Billig Bardscherløn ankangende). Och schulle** disse Bartschiere, saauelsom deris Efterkommere findis billig med deris Bartshier løn och deris Patienter V-billigen iche besuerge. 15. **(Fuschere). Findis Nogen** som imoed Bartscherlaug och Embede fuscher, forbinder, eller heeler nogen Saar eller Skade hiemmelig eller aabenbare, Maa Sig Vere huem det Were Kunde, Jngen Vndertagen, och det dennem Kand offuerbeuises, schal bøde derfor, saa offte hand dermod betrædes **Tolff** Rixdaler. 16. **(Ankangende fremmedes vahre som nogen med udstaar, først at proberis). Schal** ingen hereffter Vdslaa eller Vdslye deris Wahre, inden Kiøbenhaffns och Christianszhafns Wolde och Portene, førend deris Teriach, Pulfure, olie, och huis de haffuer at Selge, som Medicin-Konsten er anrørendes, bliffuer proberit och beseet af Decano Facultatis Medice med Oldermanden och Nogen af Embeds Brødrene, och dersom deris Wahre findis goede; Da effter foregaaende forloff, dermed at Vde Staa paa Othe eller fjorten dags tid: Mens dersom Nogen falschhed hoes deris Wahre befindis, schal dennem forbydes at Vdslye, eller selge dennem Nogen Mand, huo herimoed giør, schal bøde for huer gang **Sex** Rixdaler. 17. **(Steenscherer ankangende). Schal och** ingen Steensnider eller Landfarer Sig maa Vnderstaa, Nogen at antage, och med Jndwortes eller Vdvortes Medicin curere, Vden hand tilforn har oplat Sig for Doctoribus udj Lægekonst, och de hannem duelig och bequem dertil Kiendt hafwer, findis Nogen herimoed at giøre, bøde derfor **Tolff** Rixdaler. 18. **(Slagsmaal, naar nogen forbindis, at tilkiendegive). Naar** nogen Slagsmaal scheer udj Kiøbenhaffn och Christianßhaffn och Bartscherer tilkaldes, at forbinde dennem som saaret ere, och schade haffuer faaet, da schal dend Mester, som derom besøges, giffue Byefogden eller Kiembneren det hiemmeligen tilkiende, Naar hand haffuer forbundet første baand, Paa det ingen Slige Sager schulle dølges, och Woris saauelsom Stadens Sagefald forsømmes och Vnderslaaes, Saafrembt hand iche schal haffue forbrut saa meget hand af samme Skade fortienner. 19. **(Sagefaldspenges Deeling). Och skulle** alle de Sagefaldspenge, som udj Bartschier Embedet effter disse forskreffne Artichler biudes och Udgiffues, deeles udj trende parter Til os, Byen och Embedet, huer ligemeget. 20. **(Om fremmed suenne, som geschienck hoes mesterne begierer, oc mesternes forhold mod suennene, med mere etc.) Naar** Nogen Bartscher Suend her til Staden ankommer, och begierer Mesternis och Laugets Rethighed, som Kaldes Geschenck paa Een dags tid eller Trej, effter deris egen fri Willie, da schal samme Bartscher Suend, hereffter Sig først for Oldermanden angiffue, och da for hannem med original eller loulig Rigtig och vidimerede Copie aff

hans Lærebreff, beuiſe, at hand ſamme Bartſcher Konſt loulig lærdt haffuer, och derſom hand tilforne tient haffuer, och her igien agter Sig hoes en Meſter at begiffue, da ſchal hand med Kundſchab och Widneßbyrd fra den Meſter, ſom hand Siſt tient haffuer, beuiße, hvorledes hand Sig der anſtillet och forholdet haffuer, och fra hannem med Wenſkab forløffet er.

Derimoed ſchal och Meſterne moed Suennene Sig tilbørlig forholde, och dennem ey moed deris Willie opholde, Naar rethe Reiſe tid er, Eller Rigtig Kundſchab Veigre, Naar de det begiere, Mens dem ſaadant Vden bekoſtning meddeles, ſom det ſig bør. Førſchrefne Articler oc Privilegier haffuer Wii ſaaledes bemeldte Bartſcher-Laug ſambtøgt och bevilget, Huoreffter de dennem haffuer at Rethe, och forholde; Och aldeeles ingen Wedtegt Vnder dennem Sielf Vden Woris, eller Stadens øfrigheds Villie och ſambtøche optage, Widere end herudj befahled er; Dog os forbeholdet, ſamme Laugs Artichler at forbedre eller forandre, Effterſom Wii eragter gauffuligt Kand Were. Forbydendes alle och Enhuer, herimod effterſom forſchreffuet Staar, at hindre, eller ndj nogen Maade forfang at giøre, Vnder Wor Hyldeſt och Naade:

Giffuert paa Wort Slot Kiøbenhaffn dend **18 Februarÿ:** Anno **1668.**

Vnder wort Zignet.

Friderich

P. Reetz[812])

Dokumentet er skrevet paa Pergament, heftet med en tyk, flettet Silkesnor, i hvis Ende Seglet, anbragt i en Sølvkapsel, hænger.

Indskriften i Seglet er saalydende:

FRIDERICUS. III D. G. DANIÆ. NORWEGIÆ. VANDALORVM. F T. GOTHO REX. — DUX SL. HOLSTODJT: COM. IN OLD. E. T. DEL. Inderst i Kredsen 11 forskellige Vaaben, med det danske — det 12 — Vaaben i Midten. Paa Laaget af Kapslen, langs med hvis Yderrand der er indgraveret en Bladkrans, er desforuden paa Midten graveret en kongelig Krone og Frederik den Tredies Navnetræk

tvers over Laaget: A. DEO. ET. REGE.

Paa Laagets indvendige Side Udraabet: TANDEM! og paa Kapslens Underside i en Rundkreds: NOBIS ET SUCCESSORIBUS

COMPARATUM ANNO 1668 DEN 18 FEBRUARY, og indvendig paa tvers følgende Navne:

M: *Jonas Nicolai,* Alter Man.
M: *Christian Franke.*
M: *Nicolai Boye.*
M: *Adam Daniel Asbach.*
M: *Christian Friderick Knøttel.*
M: *Steffen Meyer.*
M: *Johan Koch.*

Copi af Originaldokumentet.

(Konfirmationen paa ovenstaaende Dokument).

Wii Christian Dend Femte aff Guds Naade Konge til Danmark oc Norge, de Wenders oc Gothers; Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Grefve udi Oldenborg oc Delmenhorst. Giøre alle Witterligt, at Vij til ydermere confirmation paa Voris Elschel: Kiere Hr. Faders, sal: oc høyloslig Jhukommelse, til Bartskerne her j Voris Residentz Stad Kiøbenhafn, den 18 February Anno 1668 gifne privilegier oc Laugsarticler, allernaadigst hafver bevilget oc forundt, saa oc hermed bevilger oc forunder, at de samme privilegier oc Laugsarticler, udj effterfølgende maader, fremdelis hereffter maa niude oc beholde, Nemlig.

1. Skal hereffter være **Tij** Mestere her i Staden oc **Tu** i Christianszhafn tillige udi it laug, som Bartscher Embedet Kunde Vel forestaa, hvilcke skulle udstaa deris examen oc giøre Mesterstoche. Dog Ville Vij os forbeholden hafve, Voris Hof Balbierere med Laugets Rethighed, naar Vij tilsinds Vorder, herforuden at priviligere.

2. Naar nogen af disse Bartskeer, som nu udj Embedet ere, døer oc afgaar, da skal Mand eller Svend, som udj hans sted Embedet begierer, Være Erlig oc uberychted, og for Bisidderen, Oldermanden og meenige Laugszbrødre, med sit Egtebref beviise sig af Erlige Forældre at Vere fød, derneſt skal hand hafve sit lærebref: Endelig skal hand udj Kiøbenhafn af Facultate Medica, udj nogle af de Eldste Mestere deris nerværelse, examineres, oc Naar hand er dyctig befunden, skal hand sit mester stycke ustraffeligen giøre, sit borgerskab lovligen vinde, oc gifve saa for sin indgang i Embedet os Trej Rixdaler, til Byen Trej Rixdaler oc i Laugets Bøsse til Embedet Fem Rixdaler, oc ej nogen høyere at besvergis, enten med mere at gifve, eller med giestebud at giøre; skulle nogen som indtræder i Lauget, Ville giøre giestebud, da Kand det

hannem Være tillat, naar hand i consumption giver for Viin, som der skiencket vorder, **Tiuve** Rixdaler, og for Wildt som der Kand vorde forbrugt, **Tiuve** Rixdaler.

3. Om nogen Mestere eller afdøde Mesteres efterlathe Hustruer Vilde deris Embede oc frihed selge oc afhende, skulle de giøre det med Bisiddernes, Oldermandens oc meenige Laugsbrødres villie oc samtycke, oc til de personer afhænde, som effter foregaaende examen skickelige oc dyctige ere udj deris Kunst oc anden Vilckor, effter som forskrefvit staar. 4. Hvilcken af forne. Mestere som afdøer, oc lader effter sig Hustru oc Børn, da skal samme hans Hustru maa bruge Embedet oc holde derpaa gode forfarne svenne, paa hvis dyctighed Oldermanden og de andre Mestere, som i Lauget ere, inted med billighed Kunde hafve at sige, oc det ald dend stund hun sidder ugifft oc skicker sig Erlig oc Vel, sig sine faderløse Børn tilgode, oc effter hendis død skal it af hindes Børn, eller hindes neste arfving arfve forne Laugs oc Embedsfrihed. 5. Naar nogen Bartsker Encke effter sin Hoßbunds afgang Vil feste sig svenne udj sit Verckssked, skal hun det giøre for det gandske Embede, med Oldermandens oc brødernis samtøche, Paa det samme svenne des flithigere Kunde blifve examineret, om de findes saa forfarne, at de nogen Verckssted Kunde forestaa, paa det hindes patienter, for deris uskickeligheds skyld, icke skulle blifve forsømmet, oc for denne mißbrug des meere at afvende, skal dend Encke som herimod giør, saa offte det skeer, bøde Tie Rixdaler.

6. Skal meenige Laugsbrødre, naar Vj det self allernaadigst anbefalendis vorder, eller ocsaa naar Stadens Magistrat sligt til fornøden forretning befinde, at behøfves oc Oldermanden dennem om Laugets bestilling at forhandle, tilsiger, møde oc Komme tilstede eller bøde hver til Lauget, for hver gang hand udeblifver Een Rixort, uden hand er udj loulig forfald.

7. Om der kommer ueenighed iblant Laugsbrødrene oc Oldermanden bør at holde fred under deris faldsmaal, hvem da giør ofver Oldermandens bud oc icke holder fred, skal bøde for hver gang Trej daler. 8. Oc paa det samme Møder des skickeligere maa forrethis, da skal ingen Laugsbroder maa giøre nogen bulder eller U-lyd med Traadsen eller bancken paa bordet, under Een marcks bøder til Lauget, oc dersom nogen taler grofve oc U-høflige ord, sverger, bander eller løckter anden i saadanne møder oc Embedsforsamlinger skal bøde for hver finde til de fattige otte skilling danske. Item hvem hinanden U-beqvemmelig med skieldsord ofvertaler oc paa æren skielder, som hand icke Kand gotgiøre eller lovligen beviiße, skal foruden hvis bøder hand til Os oc Byen er medforfaldet bøde til Embedet En Rixdaler oc til de fattige een marck; Truer eller undsiger nogen Laugsbroder eller svend hverandre oc det beviißlig giøres, da dend skyldige forpligt Være, at stille dend hand truer tilbørligen

borgen effter privilegierne at Være hannem ubevaret, uden hvis med low oc Ret skee Kand.

9. Skulle Oldermanden oc Laugsbrødrene med deris Bisidderis Viidskab oc samtøcke, myndighed hafve, at forliige hvis trethe oc U-eenighed Brødrene indbyrdes imellem Kommer, undtagen det gielder paa ære oc lempe, eller der skeer blodwiede, hvilcke sager skulle forhandles for deris tilbørlig Øfrighed.

10. Findes nogen Mester eller Bartskers Enke, som Embedet Ved svenne er tillat bruge, som hiemmeligen locher eller fester dend eene dend andens svend eller dreng, dend bøde derfor Trej Rixdaler oc lige Vel miste dend svend eller dreng hand sig tillocket hafver.

11. Hvilcken patient som under en Mesters cur er, oc samme patient Ey siunes med dend Mester at Være behjulpen, men en anden til sig Vorder begierendis, da maa det stande dend Bartsker frit for patienten at forbinde oc curere, uden dend andens samtyche eller minde oc ald dend stund patienten hannem for sin hafde U-mage oc møye billigen betaler. 12. Hvis Badstumændene angaar, skal de alleeniste blifve Ved deris Badstue oc Kopsætning, oc ey giøre Bartsker Embedet nogen indpas udi deris Kunst, enten med Balberen, aareladen, patienter at forbinde eller curere, ey heller beckener eller Bartsker skildt at udhenge, saa frembt de herimod giøre, da dennem at straffes for hver gang saadan forseelse skeer paa Trej Rixdaler. .

13. Om nogen Mester Vil antage og lære nogen dreng Bartsker Embede, skal hand det giøre med Oldermandens oc meenige Laugsbrødres Viidskab oc samtøcke oc skal samme dreng nøyactig beviiße sig af Erlige forældre at Være egtefød, siden skal hand tiene paa Embedet for en Læredreng udi Trej samfulde Aar.

14. Naar en Læredreng hafver udtjent sin lære som forskrefvit staar, skal det hannem foreholdes af gandske Embedet, at hand sig mod dennem skal forpligte, at vandre paa sit Embede udj fremmede Lande udj fiire Aar, paa paa det hand disbedre Kand blifve brugt oc underviist i lægekunst, saa frembt hand Vil hafve tieneste hos nogen Bartsker udj Kiøbenhafn. 15. Oc skulle disse Bartskere, saavelsom deris Effterkommere findes billige med deris Bartskerløn oc deris patienter ubilligen icke besverge. 16. Findes nogen som imod Bartskerlaug oc Embede fusker, forbinder eller heeler nogen saar eller skade hiemmelig eller aabenbare, maa sig være hvem det Være Kunde, ingen undertagen, oc det dennem Kand ofverbeviißes, skal bøde derfor saa offte hand dermed betrædes, Tolf Rixdaler.

17. Skal ingen hereffter udstaa eller udsiye deris Vare inden Kiøbenhafns oc Christianszhafns Volde oc Portene, førend deris Teriack, Pulver, Olie oc hvis de hafver at selge som medicin Kunsten er anrørendis, blifver proberet oc beseet af

Decano Facultatis medicæ, med Oldermanden oc nogen af Embedsbrødrene oc dersom deris Vare findes gode, da effter foregaaende forlof dermed at udestaa paa otte eller fjorten dages tiid, Mens dersom nogen falskhed hos deris Varer befindes, skal dennem forbydes at udskye eller selge dennem nogen mand hvo herimod giør skal bøde hver gang Sex Rixdaler. 18. Skal oc ingen Steensnider eller Landfarer sig maa understaa nogen at antage oc med indvortis eller udvortis medicin curere, uden hand tilforn har oplat sig for Doctoribus udj læge Kunst, oc de hannem duelig oc bequem dertil Kiendt hafver, findes nogen herimod at giøre, bøde derfore Tolf Rixdaler. 19. Naar nogen Slagsmaal skeer udj Kiøbenhafn oc Christianßhafn, oc bartskerere tilkaldes, at forbinde dennem, som saaret er oc skade hafver faait, da skal dend Mester som derom besøges, gifve Byefogden eller Kiemneren det hiemmeligen tilkiende naar hand hafver forbundet første baand, paa det ingen slige sager skulle dølges oc Voris saavelsom Stadens sagefald forsømmes oc underslaaes saa frembt hand icke skal hafve forbrudt saameget hand af samme Skade fortiener.

20. Oc skulle alle de sagefaldspenge som herudj icke expresse ere specificerede oc de som udj Bartsker Embedet effter disse forskrefne artichler bødes oc udgifves deelis udj trende parter til os, byen oc embedet hver ligemeget.

21. Naar nogen Bartskersvend her til staden ankommer oc begierer Mesternis oc Laugets Rethighed, som kaldes geschenck paa en dags tiid eller trej, effter deris egen frii Villie, da skal samme Bartskersvend hereffter sig først for Oldermanden angifve, oc da for hannem med original, eller lovlig oc rigtig vidimeret copie af hans lærebref, beviise, at hand samme Bartsker Kunst lovlig lærdt hafver.

Forskrefne articler oc privilegier hafver Vj saaledis bemeldte Bartskerlaug samtøcht oc bevilget, hvoreffter de dennem hafver at Rethe oc forholde oc aldelis ingen Vedtegt under dennem self, uden Woris eller Stadens Øfrigheds Villie oc samtøcke optage, Videre end herudj befaled er, Dog os forbeholden samme Laugs artichler at forbedre eller forandre, effterson Vj eragter gafnligt Kand Være. Forbydendis alle oc enhver herimod effterson forskrefvet staar at hindre eller udj nogen maade forfang at giøre, under Vor hyldest oc Naade.

Gifvet paa Vort slot Kiøbenhafn dend 17. July Anno 1672.

Under wort Signet

Christian[313]).

P. Griffenfeld.

Allerunderdanigst læst for Retten paa Kiøbenhaffns Raadstue den 7. Octobr. 1672.

Allerunderdanigst Læst paa Kiøbenhauffns Byting Mandagen dend 7. Octobr. 1672.

Dette Dokument er ogsaa skrevet paa Pergament, heftet med en tyk flettet Sølvsnor, hvis Ender holdes sammen af en udskaaren Elfenbenskapsel med Indlægning, i hvilken det danske Segl forvares.

Efter Original-Dokumentet.

(Bartskær=Laugs Articler i Kiøbenhavn og Christianshavn)

Wii Christian dend femte af Guds Naade Konge til Danmarck oc Norge, de Wenders oc Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, grefve udi Oldenborg oc Delmenhorst, Giøre alle Vitterligt, At efftersom denne voris Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhafn ved Guds særdelis velsignelse paa nogen tid med Indbyggere, imod fremfarne tider, merckeligen hafver tiltaget, Oc Vij derfore fornøden eragter, til bedre Polities indrethelse, oc Vore Kiere oc troe Undersaatter beqvemmelighed gafn og fremtarf, adskilligt som udi een eller anden tilfælde hafver været paabuddet, efter disse Nærværende tiiders tilstand at forandre og forbedre, Saa hafver Vij allernaadigst for got befunden, end oc saa Bartskernis Laugs Articler at lade igiennemsee, Oc derom indtil paa viidere allernaadigste anordning efterskrefne Articler at lade forfathe, Hvorefter de sig allerunderdanigst rethe oc forholde skulle. 1. **(Om hvor mange Bartskærere i Lauget skal være og deres Indtrædelse=Penges Forhold).**[314]) Saasom af erfarenhed noksom i Krigstiider er vorden befunden, at der icke hafver været Bartskeer nock til mange Qvæste at forbinde og helbrede, saa oc naar nogen til Voris Land Milice oc flode behøfvedes, de da fra andre stæder hafve maat forskrifves, oc de undertiden dennem antage som j deris Kunst icke hafde dend viidenskab, som det sig burde, da paa det saadan u=lejlighed kand j tiide forekommis, saa oc at i smitsomme Siugdommers Tiider |:hvilke Gud naadelig afvende:| kand være de som Siuge kand forhielpe, hafver Vij allernaadigst for got befunden meere at ansee det gemene beste, end nogle faaes beqvemmelighed, som i Lauget ere, oc det tal Nemlig Tie som af Voris Hr. Far Faders Fader Højloflig Jhuekommelse Friderico Secundo først var stabileret oc siden af voris Hr. Far=Fader Christiano Qvarto for Christianshafns skyld med Tu for øget, endnu med Nie at formeere, saa der skal hereffter være Een oc tifve vel erfaren Mestere her i Staden oc Christianshafn tillige udj it Laug som Bartsker Kunsten vel kunde forestaa, Til hvilcken ende vij ville at alle de Mestere som boer i Kiøbenhafn oc Christianshafn, oc ej allerede i Lauget ere, skulle der i indtræde, indtil de blifver Tifve oc Een Mester, oc een hver som ej, allereede

Laugs rethighed hafver, skal gifve for sin indtrædelse Tre Hundrede Rixdaler, hvilcke skal komme Mesterne, som nu i Lauget er, til lige Deeling, Oc naar nogen af de Mestere som i Lauget er, ved Døden afgaar, da maa dends Arfvinger igien nyde Tre Hundrede Rixdaler, oc icke høyere af dend som dygtig blifver erkiendt i Lauget at komme, hvis nogen som ei er i Lauget, sig icke her til skulle ville bequemme, da skal de i hvad Brefve oc Privilegier de oc kunde hafve er vervet, for hver Gang de sig lader bruge hos nogen udi hvis virckelig tieneste de ei ere, det være sig enten med at curere, aarelade, rage eller noget deslige som af deres Kunst dependerer gifve til straf Tifve Rixdaler til de andre Mestere som er i Lauget. 2. **(De som komme i Lauget skal examineres, item Forbud Giæstebud at giøre).** Naar nogen af disse Een oc Tifve Mestere døer eller afgaar Da skal Mand eller Svend som udi hans sted i Lauget begiirer at indtages |: Saa vel som oc de som siden Nyt Aar 1683 voris allernaadigste Brefve bekommet hafver:| af Facultate Medica udi nogle af de ældste Mesteres nerværelse examineres oc om deris dygtighed tage deris attestatum vor effter da hannem i Lauget at komme maa bevilges, oc maa hand icke med nogen Giestebud eller anden bekostning besverges, hvis nogen skulle understaae sig det at giøre, gifve til Straf for sin person Tredifve Rixdaler, oc hver person som did kommer Tifve Rixdaler, hvilche skal deelis, dend tredie deel til Staden, dend tredie deel til Børnehuuset, oc dend tredie deel til Angifveren; Oc skal Oldermanden være forpligtet det at angifve, eller hvis hand det icke giør, hafve sin Laugsrethighed forbrudt, oc om nogen dygtig Svend det angifver, skal hand Lauget j Oldermandens sted for intet vinde. 3. **(Bartskær=Løn skal være billig).** Bartskerne som nu i Lauget ere, eller hereffter kommendes vorder, skulle lade sig finde billige med deres Bartskerløn, oc icke deris Patienter ubilligen besverge. 4. **(Naar en Patient en anden Mester til sin Cuur begiærer).** Naar en Patient som under een Mesters Cur er, ey siunes med dend Mester hand først hafver antaget, at kand være behiulpen, men een anden til sig vorder begierendes, da maa det staa dend Bartsker friit fore, som af bemeldte Patient blifver fordret, hannem at forbinde oc curere uden dend forriges samtyche oc minde, Dog at Patienten dend forrige for sin hafte u-mage og møye betaler. 5. **(Fuskerie forbydes).** Oc effterson Vij nu for een billig Indgangspenge hafver gifvet fleere Personer lejlighed i Lauget at indkomme, saa det er at formode at Staten nu med dennem kand være forsiunet, Da skal ingen i hvo det end er, eller være kunde, understaae sig mod Bartskerlauget at fuske enten med at Barbeere, forbinde, aarelade eller heele nogen Saar eller Skade hemmelig eller aabenbare under Tolf Rixdalers straf, saa tiit det dennem kand ofver beviises. 6. **(Om Indpas af Badstue=Mænd).** Badstue

Mændene skal alleniste blifve ved deres Badstue og Kopsætning oc ei giøre Bartskerlauget nogen Indpas i deres Kunst enten med Barberen, aareladen, Patienter at forbinde eller curere, ei heller Beckener eller Bartscher Schilt at udhenge, under Tie Rixdalers straf for hver Gang de befindes sligt at have giort. 7. **(Om Theriac, Pulver, Olie og andet, som udstaaes med, dets Probation og Forhold).** Skal ingen hereffter tillades at udstaae, sine Vahre inden Kiøbenhafns oc Christianshafns volde oc Porte at udselge, før end Theriac, Pulver, Olie oc andet, hvis hand hafver at selge som til Medicin bruges, blifver proberet oc beseet af nogle af Facultate medica med Older Manden oc nogle af Laugs Brødrene, oc hvis hans Vahre da findes gode og dygtige, maa hand effter foregaaende tilladelse der med udstaae paa otte à fiorten dages tid, Men skulle der være nogen falskhed hos, skal varene offentlig paa Torvet forbrendes. 8. **(Om Bartskiære paa de andre Stæder, item Oculister, Brok eller Stensnidere og Lands Farer deres Examen).** Det maa icke tillades nogen sig i de andre steder i vore Riiger oc Lande at nedsætte, oc Bartsker Kunsten bruge, som ei først af Facultate medica oc nogle Mestere her af Staden er examineret oc dygtig befunden, oc derom hafver deres Attestatum, ei heller maa nogen Oculister, Broch eller Steensnidere eller Landsfarer sig understaae nogen Patient at antage, med indvortes eller udvortes Medicin at curere, uden hand af Facultate Medica dertil er befunden bequem, findes nogen herimod at giøre, bøde derfor Tolf Rixdaler. 9. **(At gives Magistraten tilkiende hvo formedelst slagsmaal forbindes).** Naar nogen slagsmaal skeer udi Kiøbenhafn oc Christianshafn, oc Bartskerne tilkaldes dem at forbinde som Saaret er, oc skade hafver bekommet, skal dend Mester, som derom besøges, Magistraten det tilkiende gifve, naar hand det første Baand forbundet hafver, paa det Voris Saa velsom Stadens Sagefald icke skulle fordølges, giør hand det icke, da haver forbrudt, lige saa meget, som hand for samme skade at heele, kand fortienne. 10. **(Om Lære-Drenge, Lære-Brev og Uden-Lands Forsøgelse).** Een Dreng som i fremtiden i Lauget agter at antages, maa gifve sig i lære hos een Mester saa tilig som hand Vil, Men ingenlunde til Svend antages før end hand er Tifve aar gammel, at hand disbedre kand skiønne om et Menniskes Legeme, oc dersom hand er Sytten aar gammel, naar hand kommer hos Mesteren at lære, skal Mesteren være forpligtet hannem i hvis Kunsten tilhører saaledis udi Tre aar at underviise, at hand kiendes dygtig for Svend at passere, oc Mesteren ære for hannem kand have; Oc naar hand da er bleven Svend, skal hand saa fremt hand vil siden hafve tieneste hos nogen Bartsker i Kiobenhafn, vandre paa sin Kunst paa Fiire aars tid i fremmede Lande, paa det hand dißbedre kand i Læge-Kunsten blifve øfvet oc under viist, oc skal

ingen Mester hannem med sit lære bref opholde, Mens hannem det uden nogen Bekostning meddeele, undtagen hvad Stemplet papir kand koste, oc for skrifver penge alleene Een half Rixdaler, hvo herimod handler gifver Tifve Rixdaler. 11. **(Hvo som Svenne eller Drenge ulovlig fæster og forlokker)**. Ingen Mester eller Bartskers Encke som verckstedet er tilladt ved Svenne at vedligeholde, maa hemmeligen eller aabenbare locke eller fæste dend eene dend andens Svend eller Dreng under Tre Rixdalers straf og miste Svenden eller Drengen. 12. **(Om Enker at maa holde Svenne, og samme Svennes Examen).** De afdøde Mesteres Encker oc Børn, maa sig til gode dend stund Encken sidder ugifft oc schicker sig vel, holde i deres verckstæder gode oc erfarne Svenne, hvilcke dog lige saa vel som de, som til Mestere antages, skal af Facultate Medica examineris, om de befindes saa forfarne, at de nogen vercksted kunde forestaa, oc være dygtige sielf at være Mestere, oc naar hand da er dygtig befunden, skal hand om hand vil være Mester oc sig her nedsette ei Viidere Examineris hvilchet saaledes skal skee, paa det Enckens Patienter for deris u-dygtigheds skyld, icke skulle blifve forsømmet, oc for denne mißbrug dis meere at forhindre, skal den Encke som herimod giør, saa offte det scheer, bøde Tie Rixdaler, Jligemaade skulle Mesterne eller deris Encker, naar de Laugs rettighed og frihed vil selge og afhænde, til ingen anden det afstaae, end til de som af ofvenskrefne Facultate Medica dygtige oc kiendte ere. Thi byde Vij hermed oc befale Præsident, Borgemestere oc Raad her i Staden, at de tillige med Voris Politie-Mester bemelte Bardskere, ved forskrefne Articler maintinerer. Oc forbydes alle oc eenhver her imod Efftersom forskrefvet staar at hindre eller j nogen maader forfang at giøre, under Vor Hyldest oc Naade. Gifvet paa vort slot Kiøbenhavn dend 29. Aprilis Aar Jt Tusinde Sex Hundrede firesinds tifve oc Fiire.

Under Vort Signet Christian

Allerunderdanigst læst oc forkyndet paa Kiøbenhafns Raadstue Mandagen den 2 Juny Anno 1684. P. Helt, Raadhusskriffver.

Allerunderdanigst læst oc forkyndt paa Kiøbenhafns Bything Mandagen dend 9 Juny Anno 1684. Under Byefogdens louglig forfald.

Valentin Meckel.

Allerunderdanigst læst och forkyndt paa Christianshafns bything, Tiiszdagen dend 10 Juny 1684. H. Anderszen, Byeskrifver.

Allerunderdanigst Produceret i Politie Cammeret d: 11 Sept. 1696.

Allerunderdanigst læst paa Kiøbenhavns Bything Mandagen d. 30 Jan. 1699.

Jligemaade allerunderdanigst læst paa fornte Bything Mand. 27 Feb. 1699 item Martj 99.

Dette Dokument er ligesom de to foregaaende skrevet paa Pergament, sammenholdt af en kulørt Silkesnor med en Sølvkapsel, hvori Seglet, det danske Vaaben bevares. Kapslen er for øvrigt uden Inskription og uden nogen Prydelse.

Poster og Articler Barbeer-Amtet udi Kjøbenhavn Vedkommende af 15. Jan. 1745.[315])

I. Mesterne angaaende.

1. Som Vi udi Aaret 1740 allernaadigst have anordnet, at en Amts-Chirurgus skal være overværende ved de holdende Sessioner for Land-Militien; saa skal til at bivaane samme Land-Session, som holdes tvende Gange om Aaret, Oldermanden, efter Magistratens Befaling, hver Gang lade tilsige en Amts-Chirurgus at møde, hvilket saaledes omgaar imellem dem alle, og Tour à Tour alternerer; Thi maa ingen af dette Amts Mestere, som efter sin Tour, og Oldermandens Udmeldelse, bliver tilsagt, sig derfra undskylde, med mindre Sygdom ham derudi forhindrer, hvilket han betimeligt haver at bekiendtgiøre; og i dette Tilfælde, skal Oldermanden da en anden Amts-Mester, som Touren dernest tilfalder udmelde, hvilken da u-veigerlig sig det skal paatage, alt under 4 Rigsdalers Straf til Laugets Fattiges Casse. Naar den, som for Sygdoms Skyld blev forbigangen igien bliver karsk, i Agttages, at han sin Tour igien forretter. 2. Naar nogen Operation forefalder at forrette ved en eller anden, saavidt Stadens Jurisdiction betreffer, skal Barbeer-Amtets Oldermand paa samme Maade, efter Byefogdens Anfordring udmelde 2de Amts-Chirurgi, som, under lige Straf, Obductionen tilligemed Vores Stads-Physico, haver at foretage, attestere og underskrive, for hvilken Møye de, hvor noget er at erholde, af Vedkommende nyder Betaling efter Sagens Beskaffenhed, mens hvor intet er, forrettes slig Obduction af Amtet uden Betaling. 3. Naar Oldermanden enten qvartaliter eller til andre Tiider, finder fornøden, at lade Amtet samle, og over noget, desangaaende, at deliberere, hvilken Samling, efter Forordningen af 4 Octobris 1684, maa skee udi Oldermandens Huus, da skal den i Amtet sidst indkomne Mester, eller i hans Svaghed eller og anden lovlig Forfald, den næste for ham indkomme, tilsige Amtet at møde; Fra hvilken Samling ingen under Straf af 2 Rigsdaler for hver Gang, maa udeblive, med mindre han i Tiide beviislig anmelder sit lovlige Forfald. Skulle ellers nogen bie med at møde en halv eller

Fierdendeel Time efter det berammede Klokkeslet; da betaler han for hver en Fierdendeel Time han udebliver 1 Mark og 8 Skilling. I Særdeleshed maa den yngste Mester ingen Tiid, uden vigtige Aarsager, blive borte, saasom det ham paaligger at være ved Svenne-Laden, og med Samme at have Indseende, som herefter om formeldes; Skeer saadant, bøde derfore dobbelt imod en af de andre, uden lovlig Forfald, udeblevne. Samtlige Mestere bør hver halve Aar rigtig erlægge deres Tide-Penge til Amts-Laden, nemlig en halv Rigsdaler, som giør aarlig 1 Rigsdaler for hver. 4. Alt hvis i Amtet passerer, skal i Amts-Protokollen tilføres, og af de Tilstædeværende underskrives, til Underretning i Fremtiiden. Til Amts-Laden skal være 2de Laase, og Oldermanden have 1 Nøgel, samt den ældste Bisidder sin Nøgel. Udi samme Amts-Lade forvares Amts-Dokumenterne og Penge, samt de herudinden ommeldte Bøder. 5. Oldermanden skal have Omsorg, naar nogen Amts-Chirurgus, eller hans Hustrue ved Døden afgaaer, at der ved den yngste Mester i Amtet vorder tilsagt saa mange af Amtets Mestere til Liget at bortbære, som fornøden giøres; Fra hvilken Forretning ingen, som, efter deres imellemværende og paa hinanden følgende Orden tilsiges maa, under 2 Rigsdalers Straf undslaae sig, med mindre Sygdom forhindrer ham, hvilket han dog strax, ved Tilsigelsen haver at tilkiendegive, at en anden betimelig kan tilsiges; Skeer det ey, at slig Forfald anmeldes strax, eller, i det seeneste, Dagen før Liget skal til Jorden, da betales 3 Rigsdalers Straf, og alligevel, i begge Tilfælde, skal han være forbunden sin Tour at fuldbyrde. 6. Naar et Amt afstaaes, som den Afdødes Mesters Enke eller Arvinger efter Laugets Privilegier af 1684 og Vores allernaadigste Rescript af 3 Julii 1744, haver Frihed til, uden at den som samme Amt erholder, skal være forbunden noget af de forhen anordnede Penge til Vores Cassa at betale; Da førend Accorten imellem dennem endeligen sluttes, skal de være forpligtede, at give Oldermanden og Bisidderne det tilkiende, paa det de derved, enten kunde være overværende, eller give deres Bevis, at den Aftrædende intet til Amtet resterer, for derved at forekomme den Vidtløftighed, som derom ellers kunde forvoldes. Forsømmes saadant, da betaler den i Amtet indtrædende Mester, hvis den Afgangne beviisligen til Amtet findes skyldig. 7. Om nogen Chirurgus imod Privilegiernes 11. Articul, fæster, eller forlokker nogen Svend eller Dreng, hemmelig eller aabenbare, da bødes derfore 3 Rigsdaler til Amts-Cassen. 8. Ingen Amts-Chirurgus maa antage en Svend i Condition, der opholder sig hos en anden Chirurgus, som Sustentant, forinden den, der vil engagere en Svend, haver erkyndiget sig hos den, der giver Svenden Sustentation, om han hannem behøver og vil beholde; sker saadant, da ansees det som Forlokkelse, og bødes derfor, som før er meldet i foregaaende 7 Post; og paa det

at ald Misforstand eller Dispute som heraf kunde voxe, kand forebygges, bør den Mester som cederer en Sustentant, give den, der tager ham i Tieneste, sin skriftlig Consens, hvori Personens Navn som afstaas, skal nævnes. Ingen uden Fremmede, Reisende og her til Staden ankommende Svenne, maa fordre, eller gives Sustentation, det er fri Kost og Logement, saasom sligt aleene er Fremmede ankomne, som et Benificium forundt, og i ingen Maade at forstaa om dem, som enten begiver sig af Condition, eller vil reise. 9. Ligesom enhver Husbond bør at give sine Svenne forsvarlig Kost og Kammer, samt Løn i rette Tiid, og ey uden retsmessige og beviiselige Aarsager i U-tiide forskyde nogen Svend af Condition, eller hans Løn forholde; Saa bør og en Svend derimod staa sin Husbond til rette for all Forseelse Professionen og hans Function vedkommende, og i øvrigt saaledes opføre sig, at hans Husbonds Næring og Brød (som til Dels af Svennens gode Forhold dependerer), hellere tilvoxer, end svækkes ved hans Opførsel, saafremt han ey vil vente at blive begegnet efter Forordningen af Dato 6 Maji 1682, saavidt Svenne i Almindelighed angaar, hvilket dog i alt udi Amtet bør beviises, afhandles, og saavidt ske kand afgiøres. 10. Til at examinere de herudinden ommeldte Sager, som om Laugets indbyrdes Orden, saavel og imellem dem og deres Svenne og Drenge kunde forefalde, og samme at afhandle, skal Oldermanden og Fire af de dygtigste Mestere som Oldermanden til sig tager, være authoriserede, hvilke skulle forafskeedige deslige forefaldende Tvistigheder, efter disse, samt forrige Lauget allern. meddeelte Articler, og udi fornævnte Protocoll ordentlig protocollere, samt siden paa Anfordring give beskreven alt hvis derudi er forefalden, under Oldermandens og de Fire Mesteres Hænder og Forseigling; Finder nogen sig ikke fornøyet med Amtets Forafskeedigelse, da skal de strax inden 14 Dage med deres Klage til Politie-Mesteren indkomme, som derudi nærmere haver at kiende og dømme, efter hans Instructions 12 Post de Dato 24 Martii 1741, men skulle Sagen være over 8 Rigsdalers Værdie, da paa-ankes Laugets Afskeed ved Memorial directe for Magistraten, som da derudi haver at give deres Decision og Dom paa lovlig Maade, begge Parterne til vedbørlig Efterlevelse. 11. Hvad Amtets andre Sager angaaer, som de foraarsages imod Fuskere ellers at paatale, da forbliver det ved Vores allernaadigste Rescript af 4 Dec. 1735, og den derefter publicerede Placat, saa at Politie-Kammeret, bliver Forum Competens imod Fuskere, og de som af dennem lader sig betiene, hvorfra Apellationen skeer, som i andre Politie-Sager til Politie- og Commerce-Collegium.

II. Svennene Betreffende.

12. Naar nogen Svend finder sig Brøstholden, og haver skiellig Sag imod sin Huusbond, bør han saadant for Oldermanden i en Amtst-Samling andrage skriftlig, eller mundtlig, efter Omstændighederne, og da tage begge Oldt-Gesellerne med sig, samt foredrage sin Sags Beskaffenhed i mueligste Korthed, ordentlig og manerlig, saa og ansee Forsamlingen for de, der ere authoriserede, paa foranførte Maade, at hielpe den fornærmede Deel til rette. 13. Alle Fremmede Reisende, og her til Staden ankommende Svenne, skulle strax de her arriverer angive sig hos Oldermanden for Barber-Amtet, og der, ey alleene lade indskrive, men end og med deres Lærebrev legimitere sig lovlig og rigtig at have lært Barbeer-Professionen, saafremt de agte at nyde det Benificium fremmede rejsende Svenne tilstaas, som kaldes Sustentation, eller haver nogen Condition ved Amtet, hvilket Benificium bestaaer udi frie Kost og Kammer, paa en vis Tiid; og maa ingen Svend, enten imodtage, eller antages til Sustentation eller Condition hos nogen Amts-Mester, forinden han i forberørte Maader haver legitimeret sig; Saa bør og hver Svend, saasnart han træder af Condition og vil rejse, anmelde sig hos Oldermanden, for at lade sig udskrive, for hvilket han Oldermanden ey noget betaler. 14. Enhver Svend, som staar i Condition, er pligtig at forrette, inden og uden Huuset hvad hans Huusbonde hannem Professionen vedkommende befaler, og vorder noget af hannem forsømt til den ordinerede Tiid, bør han oprette Huusbonden sin Skade, og straffes efter Forordn. d. D. 6 Maji 1682. 15. Saa maa ey ingen Svend med Huusbondens Barbere-Tøy gaa sine egne Ærinder, mindre i den eller til anden Tiid have for sig selv nogen at barbere, eller i andre Maader at betiene, ey heller sig dermed i noget Vertshuus opholde, saasom Huusbonden derved fravendes den Gierning Svennen, ham til Nytte, i den Tiid kunde forrette, men efter det ham Vedkommende, eller beordrede er udrettet, bør han forføye sig til hans Huusbonds Boepæl, hvor altiid en Svend bør være tilstæde, efter almindelig Skik iblandt Chirurgos, som kand assistere, naar Casus existerer; saa maa og ingen Svend forlade sin Condition i u-rette Tiid, saasom hans Næring og Brød, til Deels ved saadant kan svækkes og forringes. 16. Svennene, saavel som Drengene, der logere og nyde Kost i deres Mesteres Huus, skal sig til rette Maaltiid og Sove-Tiid indfinde, saaledes at deres Huusbonder kand have deres Døre lukte Kl. 9 om Vinter-Aften og 10 om Sommeren; Hvo længer blive ude, bøde til de Fattiges Bøsse 1 Mark, og dobbelt saa meget for en heel Nat. Ellers bør Svennene, saavel som Drengene at være varsom med Ild og Lys at ingen Vaade for deres Skyld paakommer. 17. Betreffes nogen Svend udi Fuskeri, enten med at curere, barbere eller beviislig driver andre til Chirurgien hen-

hørende Videnskaber, uden sin Husbondes Minde eller Erinde, da straffes han som en anden Fusker, saa tidt det ham overbevises i Conformitet med dette Amts Articlers 5 Post de Dato 29 Aprilis 1684. 18. Naar en Svend vil træde af Condition, bør han 6 Uger før Paaske og Mikkels-Dag, saadant sin Huusbonde lovlig forkynde; og paa samme Maade bør Huusbonden sig imod Svennen at forholde, med mindre Huusbonden befinder, at Svendens slette Forhold med Drik, Forsømmelse, Opsetsighed eller andre Aarsager forvolder, at han sig ikke med en saadan Svends Opførsel kand være betient, da skal Svenden, efter 14 Dages foregaaende Opsigelse til Fardag være pligtig at vandre.

19. Saasom den utilladelige Sædvane, som en Deel Svenne haver, der omflytte fra et til andet Sted, uden at blive i nogen stadig Condition (ved det, at de ved hver deres Omskiftning egenraadig anmelde den saa kaldede Affkeed-Skæren, hos dem deres Huusbond have til Barberen, og anholde om noget til Reisepenge) hensigter til største U-leylighed og Fortræd for den Mester, der antræffer at faa saadanne Svenne som ofte afvexler, (da de som lader sig med Barberen betienne, derover kedes ved at blive længere hos Mesteren), omendskiønt en Mester, der haver havt en skikkelig, ædruelig og flittig Svend i sin Tjeneste, og som i nogen Tiid bestandig haver blevet ved sin Opvartning, ingenlunde misunder en Svend hvad got Folk ham i saa Maade til Discretion ville meddele; Saa maa ingen Svend, uden sin Huusbonds Minde, saadan Affkeed-Skæren hos de Barberende anmelde, under 4 Rigsdalers Straf til Amtets Fattiges Cassa. 20. For Svennene skal være 2de Oldt-Geseller udnævnte, og Svennene have deres Lade med 2de Laase forsynet. Naar nogen Oldtgesell afgaaer, skal samtlig Svennene foreslaa 4 à 5 af de ældste Svenne, hvoraf Amtet vælger den beqvemmeste. Den sidst blevne Oldt-Geselles Pligt er, at tilsige Svennene til Samling, efter Oldermandens Forlangende, naar det fornødiges, og den Ældste af dennem haver den eene Nøgel til Svenne-Laden, og den anden forvares i Mesternes Amts-Lade. Oldtgesellerne bør og ey alleene udi Amts-Samlingerne saa tit paaskes, at forklare, hvor mange Svenne sig haver ladet ind- og udskrive, og hvor samtlige Barbeer-Svenne staae i Condition, men end og aflægge nøye og beviislig Regning for Indtægt og Udgift, samt Beholdningen i Svenne-Laden at opvise, og til Manglerne at svare, paa det at intet af dens Indkomme, til Unytte eller Dobbel skal forvendes, men alleene til Fattige, Syge og afdøende Svennes Hjælp, Pleye og Begravelse distribueres, og maa ingen Udgifter giøres af Svenneladen forinden Oldermandens og Bisiddernes Approbation er indhentet; For Tilsigelse og anden Møye nyder Oldtgesellerne den sædvanlige Douceur, som er 4 Skilling for hver Svends Indskrivelse i Svennebogen, naar han ankommer, og ligesaa meget for hans Udskrivelse deraf, naar en Svend rejser. 21. De afdøende

Svende, saavel som Drengene paa Amtet bortbæres af Svennene, hvilke af den yngste Oldtgesell, efter den Orden, i hvilke de efter Mandtal følge paa hinanden, saa at det gaar ret omkring, tilsiges, og maa ingen Svend sig derfra vegre, uden vigtige Forfalds Aarsager, eller i vidrig Fald bøde 4 Mark for hver Gang han borte bliver, og dog være forbunden sin Tour at gøre. 22. Svenne-Articlerne skal oplæses hver halv Aar for Svennene; som til den Ende forsamles i Oldermandens Hus i den yngste Amtsmesters Overværelse; Samme yngste Mester bør og have Tilsyn og Inspection, at alting ordentlig og anstændig forrettes og tilgaaer iblandt Svennene; saa og, at deres Tiide-Penge, som er 2 Mark pro Persona, for hver halv Aar rigtig til Cassen bliver betalte.

III. Angaaende Drengene.

23. Til at lære Chirurgien maa ingen Dreng antages, som haver noget kendeligt Legemsbræk, eller Skade paa Lemmer, der ey kan dølges, ey heller nogen, som ey ere sine fulde 16 Aar, og ikke i det latinske Sprog i det mindste haver saa megen Kundskab, at han haver lært Donaten, saa at han færdig kand flectere de i Chirurgien brugelige og forekommende Kunst-Ord og Terminos, og deres Forstaaelse fatte og begribe, derneſt og haver lært at skrive og kand saa meget Tydsk, at han kand læse og forstaa det, i Hensende til hans egen Nytte, da de fleste chirurgiske og medicinske Bøger, hvoraf han en Del Undervisning skal have, ere skrevne i samme Sprog, hvilket alt først af Oldermanden bør examineres og paaskiønnes, forinden Drengen af nogen Amtsmester maa admitteres eller indskrives, alt til den Ende at Vi, Nationen til Ære, kand til Vores Land- og Søe-Tieneste, samt publici Nytte, have habile og dygtige Chirurgos, og skal de antagne Læredrenge være af vore egne Undersaatteres Børn. Om Drengenes Lære-Aar skal skriftlig Contract oprettes, som udi Oldermandens Bog, efter Forordningen af 9. Feb. 1689, tilligemed Drengens Navn og Alder og Lære-Tiid skal indskrives, hvorudi skal være meldet, hvor lang Tiid Drengens Lære-Aar skal være, eftersom Mesteren og Drengens Paarørende, efter hans befunden capacitet og Skiønsomhed ere blevne forenede om. Dog maa ingen Dreng til Lære antages paa ringere Tiid end 3 Aar. For slig Indskrivning betales til Oldermanden 4 Mark, til de Fattiges Casse 2 Mark, og til Amts-Laden 8 Mark. 24. En Dreng bør saavel som en Svend i og uden sin Huusbonds Huus, til hans Nytte viise sig troe og vindskibelig, og han med hans Forlover stande til rette for all den Skade en Dreng foraarsager ved sin Forsømmelse, item i værende Lære-Tiid, ey uden Huusbondens Minde ved Nat eller Dag begive sig af hans Huus, eller noget Selvraadigt øve. Dersom

sligt en Dreng beviisligt overtydes, bør han for dette, saavel som anden Udyd eller Utroeskab, efter Omstændighederne lære et Fjerding, halvt eller heelt Aar længere end Contracten foreskriver, saafremt Huusbonden kand og vil ham fremdeles beholde, og ellers især ansees efter Forordningen af 6. Maj 1682, hvilket Huusbonden for Amtet andrager, og der i saa Maade venter Sentense. 25. Naar da en Læredreng med den Hørsommelighed ham er anstændig haver udstaaet sin Læretid, bør han Oldermanden og Bisidderne, til Examen om hans Capasite forestilles om han for Svend kan udskrives og losgives; og maa ingen uden skiællig Sag, saadant veigret, med mindre Vedkommende derfor vil vente at vorde ansect; Hvorefter den Udlærte meddeles behørig Lære-Brev, om han dygtig befunden, saa at han derefter for en habil Barberer-Svend skal passere. For hvilken Examen, betales som sædvanligt 2 Rigsdaler og 4 Mark, og til de Fattige 2 Mark, til Amts-Laden 2 Rigsdaler; Og som Barbeer-Svennene her og andre Stæder alle Tider forsyne sig med Lærebrevene skrevne paa Pergament in duplo, i Hensecende de bestandig bruger det eene med sig paa deres Rejser, og bevarer Gienparten hjemme; i Fald det første forekommes; Saa betales for Pergamentet 2 Rigsdaler, dessen Stempling efter Forordningen om det stemplede Papir 1 Rigsdaler, samt for begge Exemplarer at skrive, og Forseiglingen i alt 2 Rigsdaler, tilsamme 10 Rigsdaler. I øvrigt, forsaavidt herudinden ikke expresse er bleven ommeldet, forholdes efter de af Vores Elskelige Kiære Hr. Far-Farfader, d. 29. Aprilis 1684 givne, og af Os d. 27. Aprilis 1731 allernaadigst confirmerte Privilegier, samt efter Forordningen af 23. Dec. 1681, 4. Okt. 1684 og 9. Feb. 1689. Og forsaavidt Svenne og Drenge angaar, efter forhen alligerede Allernaadigste Forordning d. D. 6. Maj 1682; Hvorefter samtlige Vedkommende sig allerunderdanigst kunde vide at rette, og forbyde Vi alle og Enhver, herimod efter som forskrevet staar at hindre, eller udi nogen Maade Forfang at giøre; under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slot Christiansborg udi Vores Kongel. Residentz-Stad Kiøbenhavn den 15. Januari Anno 1745.

Under Vor kongelige Haand og Signet.

Christian.

Paa Bindet af den ældste Lavsprotokol staar trykt i Guld: *Haupt. Protokol. Societatis. Chirurgorum. De. Anno 1730. Mense. Januari. H. S. Ältermann*, og paa den anden: *Haupt. Protokol. Collegi. Chirurgorum. Haf. De. A⁰. 1750. Mense. Januari. Johan Hinrichsen Ältermann.* Førstnævnte har ialt 500 Sider, hvoraf 425 Sider er beskreven, de

øvrige 75 Sider er ubeskreven undtagen S. 491 og 92, paa hvilke Oldermand *Schütte* ved sin Tiltræden som Oldermand har fremsat en Liste over

»Inventari: Waß ich A⁰ 1729 d. 12. December Empfangen habe undt. dem hoch Löbliche Ambte- der Chirurogorum zu gehört, Nehmlich: Nr. 1. privilegia von den gottſehlige König Hans; Nr. 2. priv: von König Christian der Erſte [den anden?]; Nr. 3. privil. von König Friderich der dritte; Nr. 4. privil. von Christian der 5te; Nr. 5. privil. von Friedrich der 4te; Nr. 6. Die Amts Lade undt noch Einer Lade woe in ſelbe Stehet; Nr. 7. der geſellen Lade; Nr. 8. Ambts protokollen von A⁰ 1633 bis 1720 zu ſahmen II Stücker; Nr. 9 frembt geſellen Buch Ein zu ſchreiben; Nr. 10. Ein Buch der Lehr Knaben Ein zu ſchreiben; Nr. 12. Ein Freyheit Brief von Jhro Königl. Mayſt. Christiano der 5te daß ein Ehrbahres ambtmøge beyſahmen kommen .... wohl Edler Magistrat ſolches wiße zu .... Nr. 13. Restancen von underſchiedl. Chirurgi in den Kleinen Städten; Nr. 14. Ein Bevilligung daß kein Lehr Knab an den Kleine Stödte möge laſt geſprochen werden ohne daß ſie müsſen alhier vom Ambt Examinirt werden v. wen ſie nicht düchtig alhir bey Eine von Ambte ½ Jahr in der Lehr zu ſein ... Nr. 15. alte Gebuhrts Briefe; Nr. 16. Neue Geburhrts Briefe; Nr. 17. Allerhandt Schriften von processer wegen der Bader Mort. Jensen e. t. c. Nr. 18. daß Collegii Chirurgorum Articul. welches Welches von uns ſämbtlich iſt beliebet worden A⁰ 1724 d. 3. April“ [316]).

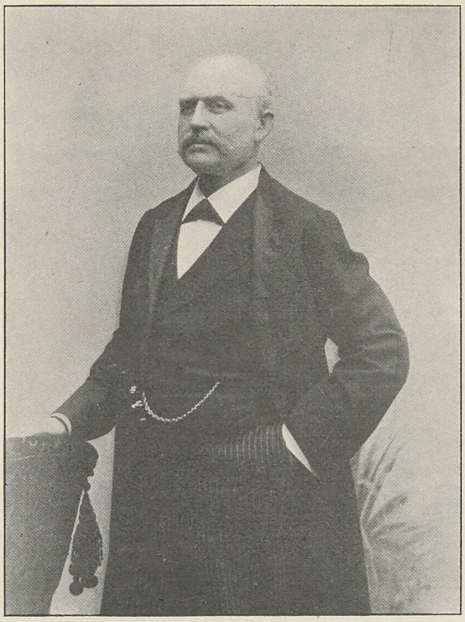

Th. Nielsen

C. Terkelsen

To af Foreningens Stiftere

BARBER- OG FRISØRFORENINGEN AF 25. FEBRUAR 1861.

Ved Lov om Haandværks- og Fabriksdrift m. m. af 29. Dec. 1857 (Næringsloven) skete der en mægtig Forandring i de bestaaende Næringsforhold. Baand løsnedes, der tidligere havde strammet, og i skarp Modsætning til før indførtes der en forholdsvis udstrakt Næringsfrihed. Det stod nu frit for enhver, som opfyldte visse borgerlige Betingelser, at ernære sig ikke blot af sin egen lærte men af hvilken som helst anden Profession, paa hvilken der endnu ikke var bunden Næring, som f. Eks. Skorstensfejer, kun imod at løse Borgerskab. Dette kunde tilmed ikke nægtes nogen Mand, der var myndig, havde Indfødsret, ikke var straffet paa Æren eller fallit. Han behøvede nu ikke længer at tilkøbe sig en Plads i Amtsmesternes Række, og betale denne med en højt opskruet Pris, ejheller som Frimesterne, at maatte andrage paa Bevilling og Ret til at holde Svende. Hans Ret til at ernære sig som Mester var nu ikke heller gjort afhængig af en Mesterprøves Aflæggelse. Han kunde oplære Drenge og gøre disse til Svende, og han kunde holde saa mange af disse, som han havde Brug for. Revolutionen var betydningsfuld og indgribende, i intet andet Fag mere end i Barberfaget. En hel Stand, Amtskirurgernes, gled ud af Tilværelsen, Lægebarberen forsvandt, Skægrageren blev tilbage. For dennes Skyld saa Loven af 30. Jan. 1861 Lyset, »Lov angaaende Barbernæringen samt om Adgang til at aarelade og kopsætte«. Denne Lov blev Afløser for de 177 Aar gamle Lavsartikler af 1684, himmelvid forskellig fra disse. Den traadte i Kraft samme Dag, som Lavet endelig opløstes 1. Jan. 1862.

Følgende Bestemmelser i Lov af 30. Jan. 1861 er endnu gældende:

»De i Næringsloven givne Bestemmelser om Adgang til Næringsdrift i Almindelighed er ogsaa gældende med Hensyn til Udøvelse af Barbernæring.

Borgerskab eller Næringsbevis som Barber giver Ret til at holde Barberstue og i Forbindelse dermed at besørge Barbering udenfor samme, at klippe Haar og frisere, at skære Ligtorne, at opsætte Knive og Sakse, at falholde Igler, samt til at sætte Igler, anvende Klysterer, paalægge Plastre saavelsom kolde og varme Omslag og udføre andre lignende Forretninger, dog at ikkun Rettigheden til at betjene ved Barbering bliver udelukkende forbeholdt Barbererne.

Det i Kjøbenhavn bestaaende Barberlav ophæves. — Den for Barbersvende anordnede Eksamen bortfalder. — Tilladelse til at kopsætte har enhver, Tilladelse til at aarelade har for Fremtiden kun den, der forud har godtgjort sin Duelighed heri ved en Prøve, der i Kjøbenhavn aflægges for en af Overkirurgerne paa et af Stadens Hospitaler, og udenfor Kjøbenhavn for vedkommende Stifts-, Amts- eller Landfysikus eller Distriktslæge.«

Angaaende Foreningens Fødselsmoment vil vi lade dens egentlige Stifter, *Theodor Nielsen*, tage Ordet:

»*N. P. Nielsen*, der i sin Tid havde Stue paa St. Købmagergade, gamle Svanes Stue, og jeg kom ofte sammen i vore unge Dage og diskuterede naturligvis forskellige Emner. Saa en Dag siger jeg til ham: »Det er dog egentlig mærkeligt, at vi Barberer og Frisører ikke har noget Lav eller nogen Forening i Lighed med andre Fag.« Efter gentagne Gange at have drøftet dette Thema, siger jeg en Dag: »Vil ingen andre gøre en Begyndelse med at danne en Forening, saa vil jeg, skønt jeg er saa ung,« og jeg indbød da til et Møde *C. Terkelsen*, *H. P. Foght* og *N. P. Nielsen*. Mødet holdtes hos mig, som dengang havde overtaget gamle Amtskirurg *P. J. Møllers* Forretning, Hj. af St. Jørgensgade og Lille Kongensgade — den gamle berømte Stue. — Her blev det besluttet at danne en Forening. Terkelsen, som den ældste af os, blev nu anmodet om sammen med *H. Voigt*, Skovbogade, *H. L. Paulsen*, Gothersgade, og *F. G. Frey*, Adelgade, at indbyde til et Møde i en Restauration i Pilestræde. Paulsen ledede Mødet, Voigt sagde nogle indledende Ord og dermed indmeldte man sig.

Foreningen af 25. Febr. 1861 var stiftet.

For dog at have nogle Penge i Kassen, blev Forsamlingen anmodet om hver at give en Firskilling, hvorved indkom den Sum af 1 Rigsdaler — 2 Kr. —, der saaledes blev Foreningens Grundfond.

Foreløbig valgtes en Bestyrelse; *H. L. Paulsen,* Formand, *C. Terkelsen,* Sekretær og *H. Voigt,* Kasserer.«

Desuden tilføjer *Theodor Nielsen:* »I de første Aar holdt Foreningen Kvartalsmøder dels i Pilestræde, dels i Hvælvingen ved Nikolai Taarn, paa Graabrødretorv og paa Købmagergade, i Sommermaanederne derimod ugentlige Møder paa Gamle Kongevej.

Et Par Gange blev der spillet Komedie og der dannedes en Sangkvartet, som blev dirigeret af afd. *E. C. Andersen,* der spillede Violin. Kvartetten bestod bl. a. af Tandlæge *W. A. Walther, N. P. Nielsen,* afd. *A. J. Wiedeman,* afd. *E. W. Petersen* — og mig.

Denne Kvartet vakte en Del Glæde ved selskabelige Sammenkomster. Tillige sang vi altid ved Graven, naar en Kollega blev begraven[317]).

Et Udkast til Love for den ny Forening udarbejdedes paa et Bestyrelsesmøde 22. Marts 1861 og indsendtes 16. April s. A. til Øvrighedens Stadfæstelse. Udkastet var ledsaget af følgende Andragende:

„Underdanigst!

Da Loven af 29. Decbr. 1859 [1857] om Haandværks- og Fabriksdrift træder i Kraft i sin Helhed den 1. Jan. 1862, er det en Nødvendighed for Medlemmerne i de forskellige Haandværksfag at slutte sig til hinanden for i Forening bedre at kunne modstaa de Ulemper, som i de første Aar vil opstaa som en Følge af Overgangen fra den bundne til den frie Næring. Indseende dette, og da tillige den nylig udkomne Lov om Barbernæringen fuldkommen slutter sig til hiin ovenfor citerede Lov, har derfor Barbererne her i Staden, constitueret en Forening under Navn af „Barberforeningen", hvis Formaal medfølgende Love udviser.

Undertegnede, Bestyrelse, ansøger derfor underdanigst paa Foreningens Vegne, det høie Ministerium om at vedlagte af Foreningen vedtagne Love, maa erholde allerhøiest Sanction.«

Efter god gammel Skik fik Lavet ogsaa dette Udkast til Erklæring og vedtog i det før berørte Møde den 23. Maj følgende Udtalelse:

. . . „Hvad dernæst angaar det til Betænkning sendte Udkast til Lov for Barberforeningen, da kan Lauget, der ingen Sinde har ført Kontrol med Barber-

frimesterne eller haft noget med disses Stilling at gøre, overfor Øvrigheden ei indlade sig paa at drøfte den nu paatænkte Barberforening eller dens Love."

Om Efteraaret modtog Foreningen en Skrivelse fra Magistraten angaaende de indsendte Love, hvorefter det paa Generalforsamlingen 26. Okt. 1861 vedtoges atter at indsende disse, dog i forandret Skikkelse til nævnte Autoritet for at opnaa Godkendelsen. Under hvilken Dato denne har funden Sted findes ikke oplyst.

Den endelig valgte Bestyrelse for »Barberforeningen af 1861« kom til at bestaa af: *Hans Lorenz Paulsen,* Formand, *Friderich Gottlieb Frey*, Næstformand, *Heinrich Ludvig Voigt*, Kasserer, *August Ludvig Zieseberg* og *Frederik Theodor Staahl,* Repræsentanter.

STIFTELSEN.

Et af de Spørgsmaal, der først og stærkest paatrængte sig den nydannede Forenings Medlemmer, var Oprettelsen af en Stiftelse for trængende Medlemmer og disses Enker. Tanken om i Stedet for denne at oprette en Understøttelseskasse havde ogsaa været fremme, men paa den følgende Generalforsamling, 13. Jan. 1862, faldt Afstemningen derhen, at Foreningens Midler i Tiden skulde anvendes til en Stiftelse. Begyndelsen gjordes med, at der købtes en Obligation, som kom til at danne Basis for den siden i de følgende 33 Aar jævnt voksende Kapitalformue.

Allerede i 1883 havde man Lyst til at købe en Ejendom paa Nordvestvej. Foreningens Grundfond udgjorde da omtrent 13,000 Kr. og Bestyrelsen fik ogsaa Bemyndigelse til at afslutte Handelen, der dog ikke kom i Stand. Tanken holdtes dog fremdeles i Aande indenfor Bestyrelsen og denne erhvervede sig ogsaa Aaret efter, for paakommende Tilfældes Skyld, Foreningens Tilslutning til at maatte købe en Ejendom eller Grund med bindende Forpligtelse for Foreningen.

Af Hensyn til de ældre Medlemmer vedtoges det 18. Feb. 1889 aarlig at anvende Halvdelen af Formuerenten, godt 350 Kr. til Huslejehjælp til de gamle, trængende Medlemmer og disses Enker indtil Foreningen blev Ejendomsbesidder.

I 1890 udviste Foreningens Bud, fh. Barber *C. Lykke,* der ved Spil i Lotteriet var bleven Ejer af en hel lille Formue, den smukke Handling at tilbyde Foreningen som Laan 28,000 Kr. som Hjælp til

Stiftelsen i Schacksgade 8 og 10

Køb af en Ejendom. Foreningen havde ogsaa Pengene i sin Værge et halvt Aar, men da der i den Tid intet tilbød sig, som Foreningen mente, den kunde staa sig ved at købe, leverede den Pengene med Tak og Renter tilbage til deres heldige Ejermand.

Den 23. April 1893 indbragte *L. F. Naur*, der paa den Tid selv var Medlem af Bestyrelsen, et Forslag paa Generalforsamlingen om Køb af Ejendommen Nr. 7 i Brorsonsgade. Forslaget fremkaldte en livlig Diskussion, men forkastedes sluttelig ved skriftlig Afstemning med 49 mod 25 St.

Endelig faldt Afgørelsen i den sidste Maaned i Aaret 1894. Bestyrelsen indvarslede den 19. Dec. til et ekstraordinært Møde, i hvilket den fremsatte følgende Dagsorden: »I Henhold til den Bemyndigelse, der af Generalforsamlingen er givet Bestyrelsen til at købe en Grund eller et Hus til Foreningen, forelægger Bestyrelsen nu Generalforsamlingen det besluttede Køb til Godkendelse.«

Formanden, *H. L. Voigt*, oplyste Forsamlingen om, at Bestyrelsen, med forventet Godkendelse, havde afsluttet et foreløbigt Køb af Ejendommen Nr. 8 og 10 i Schacksgade for en Sum af 91,000 Kr.

Efter en længere Debat godkendtes Købet med 35 St. mod 17. 9 Medlemmer stemte ikke. Købet har vist sig godt og til Held for Foreningen. Denne har til Dato haft 8—9 % af sine indskudte Penge og har fra første Tid været i Stand til at afgive Fribolig, foruden at der af Overskuddet er ydet Huslejehjælp til trængende Medlemmer. For Tiden har Foreningen bortgivet 4 Friboliger.

For Stiftelsen er der af *Frederik Wulff* og *H. Voigt* udarbejdet nogle Statutter, hvilke i deres Helhed findes aftrykt i »Salonen« af 1. Juli 1902. Der gives i disse Regler for Formaalet med Stiftelsen, for Anvendelsen af Renteindtægt og Lejeoverskud, for Betingelserne for at erholde Fribolig og Huslejehjælp samt for dens Administration. Statutterne traadte i Kraft 1. Juli 1902.

Til Administratorer af Ejendommene valgtes 29. April 1895 *H. Voigt, W. Friderichsen* og *L. Wiegandt.* Ved Friderichsens Død valgtes *C. Burcharth,* 13. Maj 1901 til Medadministrator, men trak sig tilbage Aaret efter, 5. Maj 1902. H. Voigt, der hidtil havde været Regnskabsfører for Ejendommen, trak sig som saadan ogsaa tilbage s. D., men forblev i Administrationsudvalget. *Viggo Olsen* overtog Regnskabsførerposten, som han endnu er Indehaver af under Navn af Inspektør.

BEGRAVELSESKASSEN.

Den næste store Opgave, Foreningen satte sig, var Oprettelsen af en Begravelseskasse eller saakaldet Ligkasse. Den 13. Juli 1863 nedsattes et Udvalg paa 5 Medlemmer: *C. Terkelsen, W. Sørensen, E. Stenberg, E. Sievertz* og *W. Friderichsen* til at forberede Sagen. Samtidig gjorde ethvert Medlem et Indskud af 3 Mk. til dennes Fremme.

Paa en ekstraordinær Generalforsamling 27. Juli s. A. forelagdes og vedtoges Lovene. Betalingsprincipet, det gensidige, er det endnu gældende. Ved et Medlems Død skulde enhver af de overlevende betale 1 Rdl., og ved en Hustrus Død 3 Mk., saaledes at Arvingerne efter et Medlem fik udbetalt lige saa mange Rigsdalere og efter et Medlems Hustru lige saa mange Gange 3 Mk., som der var Medlemmer i Foreningen, dog ikke udover henholdsvis 100 Rdl. og 50 Rdl. = 200 og 100 Kr.

I 1872 blev det bestemt, at ingen kunde faa Begravelseshjælp, før han havde været 3 Maaneder i Kassen, og i 1887 indrettedes en ny Skala, hvorefter kun den Interessent, der ved Optagelsen endnu ikke var fyldt 30 Aar, erholdt den fulde Begravelseshjælp til sig og Hustru, medens den, der var i Alderen mellem 30—35 Aar, kun erholdt 180 Kr., og mellem 35—40 Aar 160 Kr. Hustruen erholdt henholdsvis 100, 90 og 80 Kr. Samtidig fastsattes, at ingen kunde faa udbetalt Begravelseshjælp, førend han havde været Medlem i et Aar. Denne Skala er den endnu gældende.

Har der i et Aar intet Dødsfald været, betaler enhver 3 Mk. = 1 Kr. til Kassen.

Begravelseskassen har ingen Driftsudgifter at udrede, disse afholdes af Fondskassen.

Et Medlem, der forandrer sit Borgerskab, kan godt vedblive at være i Kassen.

Gamle, svage og trængende Medlemmer kan fritages for at svare Kontingent ved en Generalforsamlings Beslutning. Til den, hvem Hjælpen ydes, stilles der den Fordring, at den afdøde bliver anstændig begravet og kommer i Betalingsjord. Naar senere Kassebeholdningen oversteg en vis Sum, fritoges Medlemmerne det Aar for at betale Bidrag.

Paa Mødet 30. April 1866 foreslog *E. C. Andersen,* at Enker efter afdøde Interessenter i Ligkassen fritages for at betale Kontingent, hvilket vistnok vedtoges, i et hvert Fald findes Bestemmelsen i den

reviderede Lov af 1879. Her bestemmes det blandt andet, at ethvert Medlem af Barberforeningen ogsaa er Interessent i Begravelseskassen, altsaa tvungent, naar han ved Optagelsen i Foreningen ikke er over 40 Aar.

Indskudet fastsattes til 1 Kr. og dette skulde udgøre et Reservefond at anvende til de øjeblikkelige Udbetalinger og til Dækning af de muligt resterende Indbetalinger.

SYGEKASSEN.

Foreningens tredie og vel nok vægtigste Opgave blev Sygekassens Oprettelse. Denne besluttedes paa en Generalforsamling 9. Jan. 1865 og Lovene udarbejdedes af et Udvalg, der foruden af de fem Bestyrelsesmedlemmer *F. A. Polascheck*, *C. Terkelsen*, *H. Voigt*, *W. Friderichsen* og *H. L. Paulsen*, kom til at bestaa af *W. A. Walther*, *W. Sørensen*, *N. P. Nielsen*, og *Th. Staahl*, ialt 9 Medlemmer.

Lov for Barberforeningens Sygekasse vedtoges 10. April 1865.

Det maanedlige Kontingent fastsattes til 8 Sk., men i Nødsfald kunde der opkræves et Hjælpekontingent efter en af Bestyrelsen fastsat Størrelse.

Sygepengene udgjorde 3 Rdl. = 6 Kr. ugentlig ordinært i indtil 6 Maaneder. Fra 1869 var Kontingentet 1 Mk. maanedlig, Sygepengene 3 Rdl. om Ugen eller fri Kur og Pleje paa Kommune- eller St. Hans Hospital. 1873 forhøjedes Kontingentet til 50 Øre maanedlig, Sygehjælpen til 9 Kr. Fra 1887 var Sygehjælpen enten 9 Kr. ugentlig, eller der ydedes Hospitalsophold til halv Betaling for de paa Kjøbenhavns Grund boende Medlemmer og Hustruer, medens de frederiksbergske Medlemmer kun fik Moderation for deres egen Person. Det overskydende Beløb indtil de 9 Kr., naar Hospitalsopholdet var betalt, tilfaldt den helbredede. Vedvarede Sygdommen uafbrudt, udbetaltes Sygepenge i 12 Maaneder. Herefter betragtedes Sygdommen som kronisk og yderlig Sygehjælp gaves ikke.

Saavel for Begravelseskassen, som den Dag i Dag for Sygekassen, gjaldt oprindelig den Bestemmelse, at Medlemmerne i Foreningen ikke tvungent behøvede at være Medlem i den. Heri skete der dog en Forandring, 25. Okt. 1869, idet Generalforsamlingen, paa Forslag af *W. Sørensen*, vedtog, at »fra Nytaar 1870 kan intet Medlem optages i Foreningen uden tillige at være Medlem af Syge- og Begravelseskasserne, for saa vidt han iøvrigt opfylder dens Vedtægter«. Paa

den anden Side kunde man ikke blive Medlem af disse Kasser uden tillige at være Medlem af Foreningen.

Fra Sommeren 1875 skulde ved Optagelsen medbringes en Læge-Attest for, at man var ved godt Helbred og ikke led af nogen kronisk Sygdom og hermed ophørte altsaa delvis den absolute Tvang for Sygekassens Vedkommende.

Den 27. April 1868 blev det vedtaget at tilføje Lovenes § 4: »Enhver Patient, som flytter udenfor Byen og dens Forstæder, kan imod at producere ugentlig Lægeattest nyde Sygepenge«, hvilket i 1883 besluttedes at skulde fortolkes saaledes, »at enhver Patient o. s. v.« *maa* præstere en Sygeattest hver Uge.

I 1877 vedtoges *H. Voigt's* og *W. Sørensen's* Forslag om at antage en Læge ved Sygekassen, hvortil *C. Th. Restorff* blev valgt. Restorff virkede godt en Snes Aar sikkert gennemgaaende til Medlemmernes Tilfredshed; han afgik efter eget Ønske og efterfulgtes 1. Jan. 1898 af Læge *Albert Larsen,* der endnu virker i og for Foreningen ikke mindre nidkært og samvittighedsfuldt.

Efter at Sygekassen saaledes havde faaet sin egen Læge, bestemtes det i Okt. 79, at ny Medlemmer ved Optagelsen skulde medbringe en Attest fra denne, som blev at betale med 1 Kr. til Kassen.

Skønt Bestyrelsen for Foreningen sikkert aldrig havde nydt noget Vederlag for Administrationen af Sygekassens Sager, blev det dog udtrykkeligt tilføjet i dens Love, ved en Beslutning 28. April 79, at det ikke heller fremtidig vilde ske.

Aar 1890 forhøjedes Sygehjælpen for ny indtrædende og de værende Medlemmer, for saa vidt disse begærede det inden et Aars Forløb, til 14 Kr. ugentlig imod at tilsvare et Maanedskontingent af 80 Øre. De gamle Medlemmer, der ikke ønskede Forhøjelsen, forblev staaende ved den hidtidige Betaling og Sygehjælp, henholdsvis 50 Øre og 9 Kr. Hjælp. Afdelingerne kaldtes fra 1892 *A* og *B*.

I 1893 var Spørgsmaalet fremme, om Foreningen skulde søge Statsanerkendelse eller ej. Bestyrelsens Forslag om *ikke* at søge Anerkendelsen vedtoges med alle Stemmer mod en. Samtidig oprettedes den kvindelige Sygekasse, hvorved Hustruerne kunde sikre sig frit Hospital imod et maanedligt Kontingent af 25 Øre.

Endvidere hævedes Kontingentet for Afdeling *A* til 1 Kr. og for Afdeling *B* til 65 Øre. Sygehjælpens Størrelse forblev som hidtil 14 og 9 Kr. om Ugen i indtil 20 Uger i et Kalenderaar.

9. Maj 1898 vedtoges følgende Tilføjelse til § 4 i Sygekassens

Love: »Medlemmer, der ikke ernærer sig ved Barber- og Frisørvirksomhed og ikke er sengeliggende syg eller under Sygdom holder Stedfortræder i sit Erhverv, erholder kun 9 Kr. ugentlig Sygehjælp.

Enhver, som fratræder Faget, kan efter Ønske gaa over i Afdeling *B*.

Paa Forslag af *A. Olsen* blev det paa ekstraordinær Generalforsamling den 21. Decbr. 1903 vedtaget at forhøje Sygehjælpen for Medlemmerne i Afdeling *A* til *17.50* og i Afdeling *B* til *11.50* om Ugen uden nogen Kontingentforhøjelse. Ligeledes vedtoges Sammes Forslag om at Medlemmer af Afdeling *B* indtil 1. Juli 04 kunde indtræde i Afdeling *A*. Sluttelig vedtoges paa Forslag af Bestyrelsen at ændre § 3 derhen, at naar Sygekassens Fond er gaaet ned under 4000 Kr. (tidligere 1000 Kr.), kunde Bestyrelsen lade opkræve et ugentligt Hjælpekontingent.

FONDSKASSEN.

Fondskassen er lig Foreningens Kasse, Grundfonden. — Af Fondskassen afholdes alle Administrations- og løbende Udgifter og det var af dens Midler, Købesummen for Ejendommene udrededes, saaledes som oprindelig bestemt.

I denne Forbindelse er Fondskassen altsaa lig med Foreningen; Lovene for denne kaldes Lov for Fondskassen.

I den allerede i 1865 omreviderede Foreningslovs § 2 stilledes der den Fordring til den optagelsessøgende, at han havde Borgerbrev, tilfredsstillende Lærebevis og ikke havde begaaet nogen i den offentlige Mening vanærende Handling. Optagelsen skete den Gang ved Ballotation, efter at vedkommendes Navn gentagne Gange havde været opslaaet i Foreningslokalet. Ballotationen bortfaldt i Foraaret 1872 og i Stedet for fik Paragrafen følgende Tilføjelse: »Skulde der gøres nogen Indvending mod Optagelsen, da bliver samme at forebringe førstkommende Generalforsamling, hvor der da tages den afgørende Beslutning«.

Maanedskontingentet var 24 Sk. = 50 Øre, men forhøjedes i 1884 til 60 Øre, hvoraf de 10 Øre dog skulde gaa til Dannelsen af en *Understøttelseskasse,* imod at Bøssens Ombæring ved Generalforsamlingerne bortfaldt.

Adgangen til Foreningen stod oprindelig og langt senere kun aaben for Barberer indenfor Kjøbenhavn. Flyttede et Medlem bort herfra, var han i Følge Loven at betragte som udtraadt straks.

I 1879 skete der dog en Lempelse heri, idet det bestemtes, at Bestyrelsen i saa Fald var berettiget til at lade ham vedblive at være i Foreningen til førstkommende Generalforsamling.

Indrømmelserne gik videre, da det i 1882 blev tilladt *L. F. Naur*, der var flyttet over paa Frederiksberg Grund, vedblivende at være Medlem, dog kun paa de Betingelser som Bestyrelsen for Frederiksberg Hospital havde stillet. Noget lignende skete i 1886 da *J. A. Seerup* var flyttet til Valby og i 1887, da *C. F. Rasmussen* flyttede til Hellerup. Førstnævnte maatte dog give Afkald paa frit Hospitalsophold. *J. C. Restorff*, der i 1894 flyttede til Jylland, fik Lov til at forblive i Foreningen.

Den 31. Juli 1884 aabnedes Adgang for Barberer paa Frederiksberg til at blive Medlemmer af Foreningen. Der stilledes dem en Tidsfrist af 3 Maaneder, men forholdsvis kun faa benyttede sig straks af Lejligheden.

Foreningens Formaal var oprindeligt, som det senere og nu omtrent ordret forblev og er, at værne de faglige Interesser, at skabe en Stiftelse, at pleje det kammeratlige og dyrke det selskabelige Moment.

Om Medlemmernes Forhold i og til Foreningen og om Forandringer i og Tilføjelser til dennes Love kan følgende Bestemmelser nævnes. — Ethvert Medlem modtog Loven i to Eksemplarer, hvori han i det ene med sin Underskrift skulde forpligte sig til at overholde Lovens Bestemmelser. Dette Ekspl. blev overgivet til Formanden, medens han selv beholdt det andet, der for ham blev at betragte som Medlemsbrev. En Svend eller Lærling maatte ikke antages, uden at han havde et Afskedsbevis fra sin sidste Mester, for saa vidt denne var Medlem af Foreningen. Denne Bestemmelse er i øvrigt en Overlevering fra Lavstiden.

I Tilslutning hertil blev det 11. Maj 1868 paa Forslag af *H. L. Voigt* vedtaget, at »naar nogen vil antage en Svend eller Dreng, der er eller sidst har været i Kondition hos et Medlem af Foreningen, da har Antageren, enten personlig eller ved et andet Medlem, at henvende sig til vedkommende Principal, saafremt der ikke medbringes Afskedsbevis fra sidste Principal«. Medlemmerne var forpligtet til at lade deres Lærlinge aflægge en Svendeprøve for Bestyrelsen.

Døde et Medlem eller Medlems Hustru, skulde de andre Medlemmer efter Tilsigelse bortbære den afdøde, egentlig den først vedtagne af alle Foreningens Lovbestemmelser. Denne Bestemmelse

ændredes for øvrigt i 1897, hvor det kom til at hedde, at »følge« den afdøde.

Fra 1882 stilledes der, paa Foranledning af *A. Schultz*, Vogne til de følgepligtige Barberers Afbenyttelse, naar Begravelsen foregik fra Vestre Kirkegaards Kapel, og i 1886 blev det besluttet, at Foreningen for Fondskassens Regning skulde sende en Krans, naar et Medlem eller et Medlems Hustru afgik ved Døden. Den første Krans gaves Efteraaret s. A.

Bestyrelsen bestod af 5 Medlemmer, Formand, Næstformand, Kasserer og to Repræsentanter; senere, i 1882, forøgedes Repræsentanternes Antal til 4, der endnu er Antallet. Medlemmerne holdt Konversationsmøde hver Uge om Vinteren fra Kl. 7 og om Sommeren fra Kl. 8—11; fra Foraaret 1882 hvert Kvartal og, efter at der atter var skiftet til Ugemøder, ophævedes Møderne totalt Jan. 1884. I en Række Aar har der nu været holdt et Møde i hver Maaned af Aaret, undtagen i Sommertiden.

Den 29. April 1867 vedtoges paa Forslag af *W. Sørensen* den Ændring til Foreningslovens § 9: »Dog kan Foreningen ikke ophæves eller dens Midler deles ved nogen som helst Beslutning medmindre $^3/_5$ af hele Medlemsantallet stemmer derfor, ej heller kan denne Lovbestemmelse ophæves med et mindre Stemmetal«.

Som en Opmuntring for de nyere etablerede Barberer til at indtræde i Foreningen, blev der samme Dag, paa Forslag af *E. C. Andersen*, vedtaget følgende: »Ingen, som har været etableret i Kjøbenhavn over 5 Aar før 1. Jan. 1868, kan blive optaget i Foreningen, ej heller kan de, som har været etableret i 5 Aar i Kjøbenhavn uden at være Medlem i samme, optages i Foreningen«. Som en fornyet Opmuntring ændredes i 1877 Paragrafen til, at »Ingen kan optages, som har været etableret i over 3 Aar«. Fristen udløb 3 Maaneder efter, 1. Aug. s. A.

Paa Foranledning af en hel Række Medlemmer bortfaldt dog senere, Nov. 1887, denne Optagelsesbestemmelse, der nu altsaa maatte betragtes som en Hindring for Tilgangen, uden at denne Foranstaltning heller bragte Foreningen nogen synderlig Tilvækst af Medlemmer. — 1897 frafaldtes Fordringen om Borgerbrev ved Optagelsen.

Af senere Tandlæge *P. O. Vald. Nielsen* blev der paa Generalforsamlingen den 21. Okt. 1867 indbragt og af denne vedtaget følgende Forslag:

»Hver Generalforsamling aabnes og sluttes af Formanden, men ledes af en af ham foreslaaet og af Forsamlingen antagen Diri-

gent; forkastes den foreslaaede, da vælges Dirigenten umiddelbart af Forsamlingen, dog maa han ikke være Bestyrelsesmedlem.« I 1883 blev Dirigenthvervet lagt i Formandens Haand, saafremt han ikke ønskede en Dirigent valgt.

»Under Generalforsamlingens Forhandlinger er Dirigenten Foreningens første Befalingsmand og hans Anordninger og Befalinger skal uden Indsigelse adlydes. Han har at sørge for god parlamentarisk Orden under Forhandlingerne, men ufortøvet at kalde den Taler til Orden, som ikke skulde holde sig til Sagen og muligt lade sig henrive til Personligheder eller fornærmelige Udfald.« Dette ændredes i 1883 til, at den dirigerende er Forsamlingens højeste Myndighed og at hans Anordninger uden Modsigelse skulde adlydes.

»Skulde en Generalforsamling imod al Forventning vise en saadan Holdning, at det ikke stod i Dirigentens Magt at opretholde den nødvendige parlamentariske Orden, da er han bemyndiget til at lade dette indføre i Forhandlingsprotokollen og uden videre at slutte Forhandlingerne.«

Paa Bestyrelsens Forslag vedtoges 28. April 79 følgende Tilføjelse til Fondskassens § 8: »Alle Bestillinger som Bestyrelsesmedlemmer anses som Hæders- og Tillidsposter og ere ulønnede«. I sidstnævnte Henseende skete der dog en Undtagelse for Kasserens, i dette Tilfælde *W. Reinhardt's* Vedkommende, idet der i 1897 paa Forslag af *A. H. Hansen* og *Frederik Wulff* bevilgedes ham beskedne 100 Kr. aarlig til Kontormedhjælp.

ANDRE BEGIVENHEDER INDENFOR FORENINGEN.

Livet indenfor Foreningen har i de forløbne 45—46 Aar formet sig jævnt og roligt. Større Brydninger var der ingen Sinde og kunde der end ret ofte komme adskillig Meningsforskel frem om de til Behandling foreliggende Sager, saa var den dog altid af forbigaaende Karakter og bundede faktisk i en omfattende Interesse for Foreningen og dennes Ve og Vel.

Trangen, som havde drevet Frimesterne til at danne Foreningen, var selvfølgelig ogsaa en medvirkende Faktor til at holde sammen om og paa den, og de Opgaver, som Foreningen straks stillede sig, og som Medlemmerne med Kærlighed fostrede frem, var kun et Bindemiddel mere til at knytte disse til hverandre.

Der har sikkert ogsaa blandt Medlemmerne været Tilfredshed med den skete Gerning; thi allerede da Foreningen var et Aar gammel, besluttede man at fejre dens Stiftelse med et Festmaaltid, hvortil Kuverten kostede 1 Rdl. 1 ℔ = 2 Kr. 33 Øre pro persona. Festen gentoges det følgende Aar og har vistnok aldrig været ude af Brug. Som bekendt har Stiftelsesfesten, der oprindelig kun var for Herrer, nu i en Række Aar været fejret i Selskab med Damer. Til Sommersammenkomsterne i den første Foreningstid udenfor Byen, var det Medlemmerne tilladt at medtage besøgende.

Temmelig snart efter Foreningens Oprettelse foretog den et aktivt Skridt udadtil, idet den indgik med et Andragende til Politidirektøren om at drage de Personer til Ansvar, som uberettiget drev Barbernæring. Dette er til Ros for Foreningen, et ret enestaaende Tilfælde af denne Art, efter Næringslovens Fremkomst var der ikke heller stort at gøre i nævnte Retning. Mærkeligt nok mente man langt senere hen i Tiden at kunne komme generende Konkurrence til Livs ved at paatale Tilfælde, hvor der f. Eks. blev hængt Bækkener ud, uden at vedkommende Ejermand havde løst Borgerskab. Forsøget kronedes ikke altid med Held.

Den første Svendeeksamen i Foreningens Tid aflagdes af *Th. V. Schultz*, der havde staaet i Lære hos G. Hennings og *A. S. Gregersen*, der lærte hos C. Terkelsen.

Fattigbøssen aabnedes paa Stiftelsesdagen og da der de første Aar ingen Ansøgere fandtes, overførtes dens Indhold til Fondskassen.

Aar 1864 blev der af Bøssen første Gang ydet en Understøttelse paa 15 Rdl. Den nydende var Enken *Wennerwald*.

I April s. A. blev *H. P. Foght* udslettet af Foreningen, fordi han ikke, til Trods for Bestyrelsens Opfordring, afskedigede en af ham antagen Lærling, der havde forladt sin forrige Læreprincipals Tjeneste uden dennes Vidende og Vilje. Foght optoges dog atter i 1866 imod at erlægge en Bøde af 2 Rdl. — 1866 besluttede man, at Indskrivning af Lærlinge skulde tage sin Begyndelse. Gebyret var 1 Rdl., der tilfaldt Bøssen. Svendebrevet betaltes med 2 Rdl.

I Slutningen af 1867 indtraf der i en Barberforretning paa Kongens Nytorv nogle Tilfælde af Skægsyge, den da saakaldte Skægpest, benævnt *Herpes tonsurens*. Tilfældene var vistnok de første i sin Art, der her kom frem for Offentligheden, og de vakte i hine Dage ingen ringe Opmærksomhed. Sygdommen var Genstand for megen Omtale Mand og Mand imellem, rimeligvis fordi den var fremstaaet

paa en af Kjøbenhavns finere Stuer, og en ret almindelig Ængstelse greb Barberpublikummet, saaledes at mange enten tog fat paa at barbere sig selv eller lod Skægget staa. Situationen saa i Øjeblikket ikke munter ud for Barbererne i Almindelighed og navnlig ikke for Ejeren af den paagældende Stue, hvor Tilfældene mentes at være opstaaet. Hans Forretning blev tildels ødelagt.

Sagen havde dog i Virkeligheden kun ringe Betydning, om end Sygdommen, og navnlig den anvendte Behandling af den, kunde være højst ubehagelig. Men Tilfældene var i et hvert Fald kun faa og Smittefaren kun ringe og med deres Forløb var ogsaa omtrent det hele forbi — antagelig for Tid og Evighed. Ængstelsen holdt sig imidlertid og foranledigede Barberforeningen til at indgaa med en Skrivelse til Sundhedskollegiet med Anmodning om, at faa en beroligende Erklæring angaaende Skægsygen. Pudsigt er det med denne Sygdom, der med Urette synes at bære Betegnelsen Pest, at skønt den faar Skyld for bestandig at eksistere blandt os, saa er det vistnok kun meget faa Barberer, som har set Tilfælde af Skægpest, hvis der nu overhovedet findes nogen, selv blandt de ældre og ældste. Aarsagen til dens Opkomst angives forskellig. Nogle mener, at den stammer fra Brugen af Barberpensel, andre fra den fælles Benyttelse af Pudderkvasten. Den satte i al Fald det Spor, at den sidste med Rette, set fra et almindeligt Properheds Standpunkt, næsten er fuldstændig banlyst.

Efter at det i 1873 var bleven vedtaget, at der for Foreningens Regning skulde udgives en trykt Lærebog for Barberlærlinge, blev det i 1875 besluttet, at antage en Læge til at eksaminere Lærlingene ved de halvaarlige Svendeprøver og i 1888, at Adgangen til Svendeprøven kun kunde tilstedes Lærlinge, der havde staaet i Lære hos et af Foreningens Medlemmer.

I 1875 indkom der en Anmodning fra Haandværkerforeningen til Barberforeningen om at denne, i Lighed med andre Lav og Foreninger, vilde udnævne et Medlem som Repræsentant til at indtræde i Haandværkerforeningens Repræsentantskab.

Den daværende Formand *A. L. Zieseberg* valgtes enstemmigt og efterfulgtes ved sin Afgang af *H. L. Voigt.* 1905 valgtes *L. Wiegandt* til Delegeret.

I Forbindelse hermed skal nævnes, at det i 1878 vedtoges at yde Repræsentantskabet et aarligt Bidrag af 6 Kr. Et Forslag fra Bestyrelsen, om at Rejseunderstøttelsen til fremmede Svende, hvilken

Medlemmerne hidindtil havde afholdt ved frivillige Bidrag fra deres Side, fremtidig skulde betales af Bøssen og fastsættes til 1 Kr. til hver Svend, vedtoges 30. Okt. 1876. I 1884 vedtoges Bestyrelsens Forslag om, som en Prøve for et Aar, at give tilrejsende Barbersvende frit Ophold paa St. Peders Gæstehjem i 3 Dage, imod at Svenden var pligtig til at modtage den første Plads, der tilbød sig. Udgiften hertil var 1 Kr. daglig, hvilken Sum Foreningen altsaa betalte. Svenden vilde kun kunne faa denne Understøttelse en Gang aarlig.

En af de Haandteringer, som ved Forordningen af 22. Juni 1785 særligt nægtedes den ikke eksaminerede Barber at udføre, var Tandudtrækning. Desuagtet gik denne ret almindelig i Svang ogsaa til den senere Tid, uden at der fra Autoriteternes Side blev gaaet stærkt i Rette hermed. Paa Foranledning af nogle Tandlæger blev der imidlertid i Begyndelsen af Halvfjerserne nedlagt Forbud imod at Barberer, Dentister, Tandkunstnerinder o. fl. a. gav sig af med at trække Tænder ud. Enkelte Barberer søgte dog støttet ved Lægevidnesbyrd og ved Sundhedskollegiets Indstilling at faa justitsministeriel Tilladelse til at vedblive dermed og ved officielle Skrivelser af 1875 og 76 blev dette ogsaa tilladt. Dog maatte de ikke give sig af med at behandle Tandsygdomme eller med at indsætte kunstige Tænder. De, der saaledes paa Ansøgning erhvervede omtalte Tilladelse, var *F. A. Polascheck, H. Voigt* og *G. M. Lund.*

Følgende det gamle Lavs Eksempel besluttede Foreningen i 1881 at tage ½ Lodseddel i Klasselotteriet — »for om mulig paa den Maade at forøge dens Formue«. Lykken fristedes vistnok kun i et Aar.

I 1885 oprettedes et Kursus for Barbermestere i Haarklipning, Frisering og Haararbejde, navnlig det sidste, men dette vandt ingen Tilslutning. Der var af Bestyrelsen truffen den Overenskomst med Frisør *Berking*, at han for en Sum af 200 Kr. skulde give to Kursus, hvert for 10 à 12 Medlemmer 1 Gang ugentlig i ½ Aar.

I Anledning af Foreningens 25 Aars Stiftelsesfest 1886 bevilgede Foreningen 300 Kr., og i 1901 — 40-Aars Stiftelsesfest — indtil 500 Kr. til festlige Arrangement.

Ved samme 25-Aars Fest fritoges flere af de ældre Medlemmer for at svare Kontingent til Fonds-, Syge- og Begravelseskassen, og der vil i denne Sammenhæng kunde nævnes, at der 9. Maj 1898 vedtoges et af *C. Burcharth* indbragt Forslag om Kontingentfrihed

for de, der uafbrudt har været Medlem af Foreningen i 40 Aar. Dette Forslag affødte i den nærmest paafølgende Tid flere Andragender, som i Reglen bevilgedes, skønt den statutmæssige Tid ikke var forløben.

I Efteraaret 1887 vedtog Generalforsamlingen at udgive og til Medlemmerne gratis at uddele et af *S. Chr. Petersen* forfattet Skrift: »Vejledning for Lærlinge i Barbering og Haarklipning.«

Efter at der, 28. Juli 1890, var nedsat en Festkomité paa 4 Medlemmer, vedtoges det paa samme Møde, at der aarlig af Kassen kunde anvendes indtil 100 Kr. til Raadighed for Komiteen som Bidrag til Stiftelsesfesten og en Sommerudflugt.

Dette at Barberegerningen mere simplificeredes, mere blev afgrændset i Forbindelse med de fremadskridende Konjunkturer, Pengenes Værdifald og de stigende Krav til Livsgoderne, bevirkede, at Interessen nu ogsaa begyndte at samle sig om en naturnødvendig Fordring paa en bedre Betaling for det udførte Arbejde og om en ikke mindre nødvendig Indskrænkning af Arbejdstiden.

Medens der allerede tidligere havde været Forslag inde om at hæve Prisen paa Barbering fra 4 til 6 Sk. og denne sidste Pris ogsaa alt i lang Tid havde været indført i ganske enkelte Barberforretninger, blev det 1871 bestemt i Almindelighed at hæve Prisen med 1 Sk. altsaa til 5 Sk. = $10^5/_{12}$ Øre for en Barbering. Sagen blev lagt i Bestyrelsens Haand og at ordne ved et Cirkulære, men den gennemførtes dog ikke helt. Ved Møntforandringen 1873 blev den almindelige Pris 10 Øre, en Tilbagegang altsaa for de Forretninger, der forud tog 5 Sk. og en Fremgang af $1^2/_3$ Øre for de, som kun fik 4 Sk. 10 Øres Prisen holdt sig saa, fraregnet enkelte Undtagelser, indtil Kravet opstod, og ogsaa gennemførtes, i 1892 om en Pris af 12 Øre for Barbering, 35 Øre for Haarklipning. Omtrent samtidig kom, af Hensyn til Barberekunderne, efter Helligdagslovens Indførelse, den Tale frem at forhøje Prisen for Haarklipning paa Søn- og Helligdage f. Ex. fra 35 Øre til 50 Øre. Herpaa gik ogsaa adskillige med og flere sluttede sig til i Tiden, medens andre rent ud nægtede at klippe Haar, dels hele Formiddagen, dels enkelte Timer paa de nævnte Dage. I Slutningen af Halvfemserne iværksattes en energisk Agitation for 15 Øres Prisen, hvilken Agitation fra mange Sider, i Kjøbenhavn og ude i Landet, fortsattes og fremdeles fortsættes, indtil nu ogsaa nævnte Pris er bleven den nogenlunde almindelige over det hele.

At der blandt Tilhængerne af 15 Øres Prisen her i Kjøbenhavn tælles en Del frafaldne, er ikke andet end hvad der er oplevet ved tidligere Prisforhøjelser, men naar Frafaldet muligt nu er større end nogen Sinde før, maa Aarsagen søges i en ny opstaaet Konkurrence, fremkaldte netop ved Prisforhøjelsen. Ved at spekulere i lave Priser, tvinger de ny og unge Konkurrenter anderledes tænkende Kolleger til atter at antage den tidligere Priskurant. Herved fremkommer, at der barberes efter en Prisliste, som strækker sig lige fra 20 og ned til 8 Øre for en Barbering i Enkeltbetaling, eftersom de forskellige Forretninger er beliggende. Konkurrence paa Prisspørgsmaalets Omraade har forud i mange Aar været ført af enkelte faglærte og nogle ikke faglærte, er ogsaa trolig bleven bekæmpet, om just ikke fra Foreningens saa dog fra dens Medlemmers Side, med et forholdsvis godt Resultat, navnlig i 1886. Til Gengæld har Foreningen deltaget i Agitationen for de forskellige Prisforhøjelser ved Afholdelsen af Møder og Fællesmøder af Barberer i og udenfor dens Ramme. Som Led i Agitationens Tjeneste har disse Møder selvfølgelig gjort deres Gavn, selv om de ikke kunde være forbindende for Mødernes Deltagere.

Ikke mindre optaget var Barbererne i en Række Aar af Lukkespørgsmaalet, baade af den Lukning, som de selv i Fællesskab kunde ønske at undergive sig og den, som i et hvert Fald blev dem paatvungen af Lovgivningsmagten, enten de nu i øvrigt var glad for den eller ej.

Den første lille Dønning af Lukkebevægelsen naaede Land i 1885, da *L. Wiegandt* foreslog og Generalforsamlingen vedtog, at Bestyrelsen skulde søge at opnaa en passende Aabnings- og Lukketid, rettende sig efter Aarstiden, for alle Barberforretninger i Kjøbenhavn. Det næste fra det private Initiativ udgaaende Forslag om Lempelse i Arbejdstiden fremkom fra *Th. Andersen* i 1889. Forslaget, der ogsaa blev vedtaget, gik ud paa at indgive et Andragende til Regeringen om at paabyde Barberstuernes Lukning Kl. 4 Søn- og Helligdage. Fremdeles skal nævnes det Fællesmøde, Foreningen s. A. afholdt for at træffe en Overenskomst om at lukke Forretningerne en bestemt Tid om Aftenen og hvor følgende Resolution blev vedtagen:

»Forsamlingen udtaler det ønskelige i, at der blandt de Kolleger, der ikke er tilstede, cirkulerer en Opfordring til at slutte sig til den her i Aften vedtagne Afstemning vedrørende Lukning om Aftenen senest Kl. 9 de seks Dage om Ugen, undtagen Lørdag og Dagen før Helligdag.«

Endvidere skal fremhæves de rent private, kreslige, Overenskomster fra før 1891 med Lukning Kl. 6 Søn- og Helligdage i 2—3—4 Sommermaaneder, den almindelige Lukning paa de fem Hverdage Kl. 9 Aften og nu senest, de sidste 2—3 Aar, Kl. 8 Aften. Til den tvungne Lukning hørte den, som Helligdagsloven af 1. April 1891 paabød ogsaa Barererne og som traadte i Kraft Grundlovsdagen s. A. Allerede i 1887 maa der have været Forslag fremme paa Rigsdagen om Forandring i Helligdagsloven, som har berørt Barberernes Interesser, thi under 23. Feb. dette Aar er der af Bestyrelsen for Barberforeningen paa 95 Barbermesteres Vegne indsendt et Andragende om, at der ikke maatte forandres noget i de bestaaende Forhold med Hensyn til Lukning af disses Forretninger, men at alt maatte forblive ved det gamle. Til dette Andragende blev der — heldigvis — intet Hensyn taget, da Helligdagsloven kom til Behandling i 1891. Biskop Styhr har Fortjenesten af at have skaffet Barbererne her i Landet en halv Dags Frihed paa hver Søn- og Helligdag; det var ham, der i Landstinget indbragte Forslaget herom og det lykkedes ham ogsaa at føre det igennem i sit Ting.

I 1901, 02 og 03, hvor Helligdagsloven har foreligget til Revision, var der foreslaaet, at Barberstuerne skulde lukkes Kl. 10 paa de nævnte Dage, men baade de forenede danske Barber- og Frisørforeninger og Justitsminister Alberti var imod Forslaget, saa der ved Revisionens Fuldbyrdelse i 1904 ikke skete nogen Forandring for Barbererne i det i Loven af 1891 fastsatte.

Da Lærlingeloven af 1889 forbyder Lærlinge at arbejde efter Kl. 9 Aften og paa Søn- og Helligdage efter Kl. 9 Form., indgav Barberforeningen, vel nok paa Foranledning af den nyskabte Helligdagslov, den 16. Juni 1891 et Andragende til Indenrigsministeren, i hvilket der ansøgtes om, at det maatte tillades de Principaler, som oplærer Lærlinge, at benytte Lærlingens Hjælp paa Søn- og Helligdage til Kl. 12 Md., samt Aftenen forud for de nævnte Dage udover Kl. 9. Andragendet blev kun delvist taget til Følge, idet der under 24. Aug. sidstnævnte Aar udgik en Bekendtgørelse angaaende Undtagelse fra Lov om Lærlingeforholdet, hvorefter Bestemmelsen i denne Lov, at der i Reglen ikke maa paalægges Haandværker- og Handelslærlinge noget Arbejde i Tiden mellem Kl. 9 Aften og 5 Morgen, ikke skal være til Hinder for, at der paalægges Lærlinge, som antages til Oplæring i Barber- og Frisør-Faget, saadant Arbejde i Tiden fra Kl. 9

til 11 Aften paa de Søgnedage, der gaar umiddelbart forud for Folkekirkens Helligdage.

Spørgsmaalet om Søndagsarbejde berøres derimod ikke i Bekendtgørelsen. Da Helligdagsloven første Gang toges op til Revision 1899 — 1900, indbragtes ved Folketingsmand Høegh-Guldberg et Andragende til Regering og Rigsdag fra 290 Barber- og Frisørmedhjælpere om ved Lov at maatte faa Søndagen helt fri for Arbejde. Herved mentes, at det maatte blive forbudt at holde Barber- og Frisørforretningerne aabne paa Aarets 52—53 Søndage, hvorved alt Arbejde, saavel i Forretningerne som Byarbejde, udelukkedes paa disse Dage. Derimod ønskedes Retten de andre Helligdage bibeholdt som nu til at holde aaben til Kl. 12 Middag.

Imod dette radikale Reformforslag indsendte Formanden for Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri ved Folketingsmand Hammerich et Andragende, hvori han, »paa Foranledning af Mesterorganisationen, nedlægger Indsigelse imod, at en saadan Lovgivning, som den nysanførte, iværksættes, da en fuldstændig Lukning af Barberstuerne om Søndagen vilde være til megen stor Skade for Faget og til Ulempe for Kunderne. Den nuværende Fritid for Fagets Arbejdere maa anses for tilstrækkelig, da Trangen til en ugentlig Fridag er mindre her end for de fleste andre Fag.«

Rimeligvis er det Medhjælpernes Andragende, der har opmuntret Folketingsmand Knop til, i sit med fl. Andres Forslag til Ændring i Hellidagsloven, ogsaa at ville unde Barbererne Frihed fra Kl. 10 Fmd. Som bekendt og som oplyst blev det ikke til noget med denne Lukning, endnu mindre til Helsøndagslukning. Da Forslaget kom frem om Lukning Kl. 10 Fmd. stillede, som vi saa, Flertallet af Landets Barberer sig herimod. Der var ogsaa noget, som kunde tale for denne Modstand. At Lukningspaabudet Kl. 12 dog var og er at opfatte som en Velsignelse for Fagets Udøvere, er en afgjort Sag. Ikke mindre prisværdig er Aftenlukningen Kl. 8. De Barberer, der har prøvet ene at staa indespærret, afhængig af deres Forretning alle Aarets 365 Dage, Hellig som Søgn, fra Morgen tidlig til Aften Kl. 9—10—11, de ved at skatte det Gode, som den tvungne saavel som den frivillige Lukning har forskaffet dem. —

Da Loven af 30. Jan. 1861, der danner Grundlaget for Ordningen af Barbernæringen i Danmark, fremkom, viste det sig, at den rummede en Paragraf, som forlenede Kjøbenhavns Barberer med en Særstilling i Forhold til deres Provinskolleger.

Det var Paragraf 4, der havde følgende Ordlyd:

»Enhver Barberstue i København skal være forsynet med et Skilt, og i enhver saadan skal altid findes ophængt en Fortegnelse over samtlige Stadens Læger, med Vedføjelse af deres Bopæle samt Tiden, paa hvilken de daglig ere at træffe. Disse Fortegnelser skal Stadslægen lade affatte og omdele to Gange aarlig.

Paa enhver Barberstue i København skulle Personer, der paa Gaden ere komne til Skade eller pludselig blevne angrebne af Sygdom, modtages, og Barberen skal være pligtig til at yde dem, hvad foreløbig og øjeblikkelig Hjælp, han agter fornøden og trøster sig til at yde.

Ønsker tilskadekomne eller syge sig henbragt til et Hospital eller en Læge kaldt, eller maa Barberen selv, naar de ere ude af Stand til at dømme om deres Tilstand, kunne skønne, at dette er ønskeligt og nødvendigt, saa skal han være forpligtet til ufortøvet at besørge det udført, og i Tilfælde af Forsømmelse være ifalden en Bøde fra 1 til 20 Rdl. til Politikassen.«

Lovgivernes Tanke med denne Paragraf var aabenbart den i Nødsfald at skaffe de tilskadekomne og syge Tag over Hovedet med den ikke helt udelukkede Mulighed for Øje, at i al Fald Mesteren, der jo skulde have taget den før Lavets Ophævelse forordnede kirurgiske Svendeeksamen, kunde yde dem nogen foreløbig Hjælp.

Men — som Paragrafen saadan ret parantetisk kom til at staa i Loven, uden at være underbygget af nogen Fordring om, at Frimesternes Svende og Lærlinge var forpligtet til at erhverve sig de fornødne kirurgiske Kundskaber, uden at der var eller blev givet disse Lejlighed til, tvungent eller frivilligt, at kunne erhverve sig slige Kundskaber og endelig, uden at der ved Paragrafen blev lagt noget Baand paa Næringen, hvorved ukyndig Tilgang til denne holdtes borte, saa blev den i fuldkommen Strid med al sund Sans og Mening.

Muligt nok var det et vanskeligt Punkt at komme ud over. Om en saadan Bestemmelse skulde have haft nogen Art, maatte den have været af begrænset Varighed og gyldig nærmest kun for de daværende Mestere, hos hvem det kunde formodes, at de dog havde nogle anatomiske og kirurgiske Forudsætninger.

At overføre Forpligtelsen og Retten til at behandle saarede og syge til Barbersvendene og de vordende Mestere og til enhver som helst, der fandt sin Regning ved at løse Borgerskab som Barber, var ud i det blaa og aldeles uforsvarlig.

I oprigtig Erkendelse heraf og for til dels at bøde paa dette Forhold indførte Barberforeningen allerede 27. Juli 1863 en alene paa det private Initiativ hvilende Barbersvendeeksamen. Denne var selvfølgelig udelukkende af teoretisk Beskaffenhed og udgjorde kun et tarveligt Erstatningsmiddel for en videnskabelig Undervisning, men som et noget Bedre end et aldeles Intet, tjente den dog til at give de ny udlærte Barberlærlinge et knapt Begreb om den menneskelige Legemsbygning og om de Farer, der f. Eks. kunde være forbundet med en forkert udført Aareladning. Iøvrigt omfattede Undervisningen, der de første 10—12 Aar lededes af Barbermester *E. Sievertz*, Anatomi og Kirurgi, og strakte sig i Reglen over et halvt Aar. Af Anatomien blev mest Læren om Benbygningen eller rettere Benenes Bygning, deres Form og Udseende gennemgaaet, medens Blodkars-, Nerve-, Muskel-, Indvolds- og Lymfekarslæren skænkedes betydelig mindre Opmærksomhed. Undervisningsstoffet var et haandskrevet Lærehefte, et Kranium og nogle Knogler.

Den kirurgiske Del af Undervisningen omfattede Beskrivelse af Forbindinger og Saarbehandling, Foretagelse af Haandgrebene ved Iledsættelse, ved Anlæg af Bind og Bandager, ved Aareladning, Blodkoppe- og Iglesætning samt ved Transporten af Patienter med brudte Lemmer og mere lignende.

Prøven foretoges af Manuduktøren og foregik i Overværelse af Foreningens Bestyrelse. Eksamen afsluttedes gerne med et lille Festmaaltid, hvortil Eleverne i Reglen indbød deres gamle, afholdte Lærer, den nys nævnte elskværdige og sirlige Sievertz.

Senere, fra 1875, da Undervisning og Eksamination gaves og foretoges af en Læge, Dr. *F. Biering*, der til dette Brug i 1873, paa Opfordring af Barberforeningen, havde udgivet en *Haandbog for Barberer* med et noget senere udkommet Tillæg om *Behandling af Saar*, blev der jo nogen mere Metode i Tingene. Et blot nogenlunde tilfredsstillende Resultat kunde der selvfølgelig alligevel ikke komme ud deraf.

Den Forpligtelse, der ved Paragraf 4 var paalagt Barbererne, en Forpligtelse, som var saa ulogisk affattet, at den kunde medføre og medførte Straffeansvar, hvad enten den efterfulgtes eller ej, blev disse omsider lidt efter lidt godt ked af. Forskellige Omstændigheder bidrog hertil.

Kun faa Barberer var forberedt paa at kunne modtage tilskadekomne og syge ved i den Henseende at være forsynet med de for-

nødne Forbindingssager og endnu færre var faktisk i Stand til forsvarligt at foretage en Forbinding eller anlægge en Bandage, Situationer allerede, der kunde være højst pinlig for Barberen og alt andet end tjenlig for Patienten. Men der kom hertil andre og praktiske Ulemper.

Meget ofte var nemlig Behandlingen af en tilskadekommen ikke blot en brødløs Forretning forøget med den Udgift, som Tillæget af Forbindsager afgav; men hele Postyret som selve Indbringelsen og Nærværelsen af Patienten, med den deraf følgende Indrykning af et interesseret Følge fra Gaden, voldte i Barberstuen, der maaske forud var optagen af Kunder, som skulde klippes og barberes, Nødvendigheden af, at Barberen forlod disse, for at tage sig af den tilskadekomne, hvorved der ogsaa kunde regnes Tab og endelig Udsigten til, at faa sit Lokale og Inventar tilsmudset af Blod og Snavs, alt tilsammen gjorde, at en saadan Forbindingsaffære af langt de fleste Barberer, var alt andet end velset.

Kommer saa dertil, at det var Strafansvar underkastet for Barberen 1) at afvise en tilskadekommen selv under den Form, at han ikke formaaede at hjælpe denne; 2) hvis den syge ikke var forbundet godt og 3) hvis han ikke vilde eller formente ikke at kunne efterkomme en Opfordring om at gaa ud af Huset og tilse en tilskadekommen paa en anden Plads, og der foreligger Kendelse for alle disse tre Arter af Tilfælde, saa vil Barberernes Uvilje imod den dem paahvilende Forpligtelse endnu bedre kunne forstaas.

Gentagne Gange havde Bestyrelsen derfor i 1883 under Overvejelse at ansøge Justitsministeriet og Rigsdagen om enten helt at fritage Barbererne for Forpligtelsen til at modtage tilskadekomne paa deres Stuer eller ogsaa at lovbefale og skærpe Svendeeksamen. Følgen maatte saa blive, at Barbernæringen ikke længer kunde være fri. I begge Tilfælde tog dog Bestyrelsen Forslaget tilbage.

I Jan. 1885 foreslog *L. Wiegandt* »at ophæve den nu bestaaende Eksamen og at indføre en, der er mere passende og gavnlig til vore nuværende Tidsforhold«, hvortil *N. Nielsen* føjede den Ændring, at lade den nuværende Eksamen bestaa, men forøge den med en praktisk Prøve i Haarklipning, Barbering og Knivaftrækning, hvilket vedtoges. Denne sammensatte Prøve bestod saa indtil Efteraaret 1891, da den »teoretiske« Del af den bortfaldt.

Imidlertid gjorde Bestyrelsen Alvor af Sagen og indsendte paa Foreningens Vegne i 1888 et af *H. Voigt* forfattet Andragende til

Indenrigsminister *H. P. Ingerslev,* hvilket gik ud paa, om denne ved Rigsdagen vilde faa udvirket, »at den nu fuldstændig forældede Lov af 30. Jan. 1861 for Barbernæringen maa blive saaledes forandret, at Barbererne for Fremtiden fritages for den særlige Forpligtelse at skulle yde Nødhjælp til Syge eller Tilskadekomne, eller saafremt dette ikke lader sig gennemføre, at ingen kan faa Borgerskab som Barber, forinden Vedkommende har bestaaet en ved Lov bestemt teoretisk og praktisk Prøve i Nødhjælp i det almene Vels Tjeneste.« Samtidig henstillede Bestyrelsen, om det ikke vilde være tidssvarende ved Lovens Forandring tillige at forene Barber- og Parykmagernæringen til et Borgerbrev.

Andragendet var nærmere begrundet i et vedhæftet større Bilag.

Der gives heri først en Redegørelse for, hvorledes Forholdene var før Fremkomsten af Loven af 30. Jan. 1861, og hvorledes de senere har udviklet sig. Naar en Lærling havde underkastet sig Eksamen, fik han Bevis for at være »en duelig Begynder i Chirurgien« og benyttedes i Mesterens Tjeneste i hvilket som helst Tilfælde, naar det gjaldt om at yde Tilskadekomne foreløbig Hjælp, hjemme saavel som ude. Samtidig besøgte en Del af Svendene kirurgisk Akademi for at tage Lægeeksamen, om det end ikke for alles Vedkommende førte til det attraaede Resultat. Da der var færre Læger og Hospitaler end nu, gav dette ogsaa Anledning til, at der saa godt som dagligt blev forlangt Hjælp af Barbererne, som derved erhvervede sig ikke ringe Øvelse i at behandle alle forefaldende Tilfælde.

Ved Plakat af 30. Jan. 1838 begrændsedes fra 1842 Barberernes Adgang til at tage Lægeeksamen.

Selv om Prøven nu ikke blev saa fyldestgørende som forhen, havde Svendene dog ved Aflæggelsen af den erhvervet et teoretisk og tildels praktisk Grundlag, der i Forbindelse med den endnu hyppig forefaldende Praksis hos disse vedligeholdt en Øvelse, der ikke var at ringeagte.

Ved Loven af 30. Jan. 1861 bortfaldt den anordnede Eksamen, der saaledes sidste Gang afholdtes i Okt. 1860.

Den 25. Feb. 1861 stiftedes Barberforeningen. Dennes Bestyrelse saavel som dens Medlemmer var straks enige om, at man under Hensyn til Januar Lovens § 4 maatte give ethvert ungt Menneske i Barberfaget Lejlighed til at erhverve sig saadanne Kundskaber, at han kunde yde den øjeblikkelige fornødne Hjælp, indtil Lægehjælp kunde skaffes tilveje. I en Række af Aar forpligtedes mange Lær-

linge til at underkaste sig en Svendeprøve i Anatomi og Kirurgi. Fra 1863 til 1887 er saaledes 270 Lærlinge eksaminerede, hvoraf 258 bestode Prøven. Antallet er imidlertid ulige fordelt. Medens der nemlig i de første Aar prøvedes ca. 90 % af samtlige Lærlinge, prøves der nu ikke mere end 10 %.

Efter at Kommunehospitalet var taget i Brug, bragtes hyppigt tilskadekomne direkte dertil og dette tilligemed Lægernes forholdsvis større Antal gør, at Barbererne nu ikke søges saa meget. Kun i de Barberstuer, der ligge i Nærheden af stærkt befærdede Gader, Havnen, Fabrikker, Oplagspladser eller lignende, søges der oftere Hjælp. Paa de fleste Stuer vil saaledes Manglen paa Øvelse gøre den ydede Hjælp meget tarvelig og bringes den tilskadekomne eller syge ind paa Stuer, hvor Principalen selv ikke er oplært i Faget og Svenden ikke heller, kan dette efter Omstændigheden endda blive en Ulykke for Patienten.

Hertil har Lovens Paragraf 3, der ophæver den tvungne Svendeprøve, maaske bidraget endnu mere. Frivillig underkaste de fleste Mennesker sig ikke saa gerne en saadan Prøve.

Nu byder Loven ganske vist kun, at Barbererne skal yde den foreløbige og øjeblikkelige Hjælp, som de agter fornøden og trøster sig til. En Barber, der ikke har lært noget om Nødhjælp burde aldrig indlade sig paa at yde anden Hjælp end enhver anden Stuebeboer. Saa nemt kan han imidlertid ikke slippe; thi trøster han sig ikke selv til al yde den fornødne Hjælp, er han ifølge Loven forpligtet til at hidkalde Lægehjælp. Men her opfyldes ikke Lovens Bestemmelse med Hensyn til den paabudte Omdeling af Lægefortegnelsen. Istedetfor 2 deles denne kun 1 Gang ud om Aaret og Lægernes Træffetider ere ikke angivne.

Billighed taler for, at enten maa der atter indføres en lovbefalet Eksamen af fornødent Omfang, som alle, der for Fremtiden vil befatte sig med Barbernæring uden Undtagelse have at underkaste sig, eller ogsaa maa Barbererne befries for den dem paahvilende Forpligtelse, men til at hente en Læge kan enhver lige saa godt gøre Fyldest som en Barber.

Efter at der er fremsat flere Sagen uvedkommende Punkter, vendes der sluttelig tilbage til at gentage Ønsket om, at Barbering, Haarklipning, Frisering og Parykmageri maatte forenes paa et Borgerskab.

Ministeriet sendte Andragendet til Magistraten, der lod det gaa

videre til Politidirektør og Stadslæge. Disse to Autoriteter fraraadede imidlertid at efterkomme dette og hertil sluttede Magistraten sig. Alle tre Faktorer, dog navnlig den sidste angav som Grund, at Barberstuerne benyttedes i stort Omfang af tilskadekomne og syge, hvorfor den mente det uheldigt at ophæve dette Forhold. Sundhedskollegiet, der ogsaa maa være afhørt, gjorde ingen Modstand, skønt det fandt, at den paagældende Ordning hverken var hensigtsmæssig eller tidssvarende, men Kollegiet vilde dog overtor de afgivne Erklæringer ikke benægte, at der kunde være Grund til foreløbig ikke at søge Bestemmelsen ophævet, idet der dog burde gives Barbererne Adgang til Undervisning i Nødhjælp.

Herefter hvilede Sagen tilsyneladende nu i en halv Snes Aar, uden at der skete nogen Forandring i Tingene. Saa tog Lægerne selv fat og med et endeligt godt Resultat. Et Repræsentantmøde i Lægeforeningen for Kjøbenhavn og Omegn vedtog 19. Feb. 1898 at nedsætte et Udvalg til at overveje, om der burde gøres noget for at regulere Barberernes Ret til Nødhjælp. Udvalget, der bestod af Lægerne *V. Ryder, F. Biering* og *C. Th. Restorff*, afgav Maj s. A. en Betænkning, hvori dette efter en længere Udvikling foreslaar Lægeforeningen ved Henvendelse til Regeringen, in casu Indenrigsministeriet, at søge opnaaet en Ændring i Loven ang. Barbernæring o. s. v. af 30. Jan. 1861, saalydende:

Paragraf 4 i Lov ang. Barbernæringen samt om Adgang til at aarelade og kopsætte af 30. Jan. 1861 udgaar i sin Helhed, i dens Sted indsættes en ny § 4 saalydende:

»Den Barberer i København tidligere paahvilende Pligt og Ret til at yde Lægehjælp til tilskadekomne og ved pludselig opstaaede Sygdomstilfælde bortfalder. I Overtrædelsestilfælde ifalder vedkommende Straf efter Forordn. af 5. Sept. 1794 § 5 og Lov af 3. Marts 1854«: (Kvaksalverlov og Ændring til samme).

Paa Udvalgets Spørgsmaal, hvad Barbererne vilde sige til en saadan Forandring, erklærede *H. Voigt* og *L. Wiegandt*, den sidste skriftlig, »at det har været et længe næret Ønske hos Barbererne at blive fritaget for den ved § 4 paalagte Pligt. Dels vil det som Regel være til Skade for deres andre Forretninger enten at skulde modtage de tilskadekomne i selve deres Lokaler eller ogsaa øjeblikkelig forlade deres Kunder, som de skulde betjene for at følge det Bud, der kaldte dem ud, og dels formener Barbererne, at de i de fleste Tilfælde ikke kan udføre en Forbinding efter Nutidens Fordringer

og at de aller fleste savne Kendskab dertil og ikke have nogen Lejlighed til at lære det«.

Udvalget forelagde derpaa Betænkningen for Lægeforeningens juridiske Konsulent, Overretssagfører *Axel Bang*, der i Slutningen af sin Betænkning henstiller, at Foreningen for Tiden indskrænker sig til at foreslaa Ophævelse af den i § 4 paalagte Pligt for Barberer her i Kjøbenhavn til at yde Hjælp til tilskadekomne og syge, men med den Tilføjelse, at det paalægges Barberen overfor saadanne, naar de indbragtes, at være behjælpelig med at skaffe en Læge tilkaldt eller Patienten henbragt til et Hospital. »For det Tilfælde«, tilføjer han, »at Lægeforeningen vil følge Udvalgets Indstilling angaaende et Forslag om Ophævelse af § 4 i dens Helhed, bør man nøjes med at foreslaa Paragrafen ophævet uden at sætte noget i Stedet.« Hertil sluttede Udvalget sig endeligt i »Tillæg til Betænkning ang. Barberers Ret til Nødhjælp.«

Lægeforeningen gjorde Betænkningen til sin og efter at Kjøbenhavns Politi, Stadslægen og Sundhedskollegiet var bleven gjort bekendt med den, udtalte disse Myndigheder sig ogsaa for Betimeligheden af at ophæve den omtalte Bestemmelse. Ligeledes fandt nu Kjøbenhavns Magistrat ikke længer tilstrækkelig Grund til at fastholde sine tidligere Betænkeligheder mod Bestemmelsens Ophævelse.

Den 3. April 1900 udkom Lov om Ophævelse af § 4 i Lov af 30. Jan. 1861 angaaende Barbernæringen.

Et halvt Aar forinden, 4. Sept. 1899, havde Magistraten afæsket Bestyrelsen for Barberforeningen en Erklæring angaaende Forpligtelsen for Barbererne til at antage sig Personer, der paa Gaden er kommen til Skade.

Erklæringen lød saaledes:

»Idet man henviser til den af Formanden for Kjøbenhavns Barber- og Frisørforening Hr. L. Wiegandts afgivne Erklæring og til den af Generalforsamlingen paa Mødet i Aalborg vedtagne Resolution, skal man i Betragtning af den noget forskellige Motivering i disse udtale:

Bestyrelsen for Københavns Barber- og Frisørforening nærer den Anskuelse, at Hovedparten af Københavns Barberer helst ønske sig fritagne for Forpligtelsen til at modtage og behandle Syge- og Tilskadekomne; men man vil ikke benægte, at den Forpligtelse jo samtidig er en Ret, som giver enkelte her og adskillige i Provinserne en ikke uvæsenlig Biindtægt.

I Erkendelse af, at Lov af 1861 om Barbernæring er forældet og særlig § 4 er i betænkelig Uoverensstemmelse med Nutidens anticeptiske Fordringer, indser man fuldtud Nødvendigheden af, at den i Lovens § 4 hjemlede Forpligtelse og Ret bortfalder, idet man dog forventer, at der for den Biindtægtskilde, man ved en eventuel Lovforandring fratager vort Fag, maa ydes os et Ækvivalent paa andet Omraade: Ret til Forhandling af Toiletartikler.«

Til denne af Bestyrelsen her udtalte Forventning blev der ved Lovens Behandling paa Tinge ikke taget noget Hensyn, formodentlig fordi et saadant ikke ved denne Lejlighed og i denne Forbindelse overhovedet kunde tages.

Ved Ophævelsen af § 4 i Loven af 1861 brast det sidste næsten usynlige Baand, som endnu forbandt Begreberne Læge og Barber til hinanden. Hvad der end er tilbage, Ret til at aarelade, kopsætte, anvende Klysterer, paasætte Igler, skære Ligtorne samt til at forhandle Igler, er ikke alene forbeholdt Barererne.

Disse er og betragte sig nu som Haandværkere, hvis Arbejdsfelt næsten udelukkende bevæger sig paa Skæggets og Haarbehandlingens Omraade. —

I forhaabningsfuld Tro paa, at en Revision af Nærings- og Toldlov var nær forestaaende, rettede Haandværkerforeningens Bestyrelse den 23. Marts 1887 en Anmodning til Lavsoldermændene i Kjøbenhavn, om de lige over for den vilde fremsætte hvilke Besværinger og Ønsker, der gjorde sig gældende indenfor hvert af deres respektive Fag, for at deres Tarv kunde blive varetaget.

Herpaa indgav Bestyrelsen som Svar et motiveret Forslag til Ordning af Forhold vedrørende Barberfaget. Den forlanger først, at Haandværkerne hver i deres Fag skulde underkaste sig en lovbefalet Prøve, forinden de kunne løse Borgerskab, og fremsætter dernæst for Barberfagets Vedkommende følgende Begæringer:

1) At Borgerskab for Barber- og Parykmager slaas sammen til et, saa at dette kommer til at omfatte Barbering, Haarklipning, Frisering, Haararbejde og Parykmageri;
2) at ingen maa aabne noget offentligt Forretningslokale uden at have løst Borgerskab;
3) at Borgerskab kun kan gives til den, der har underkastet sig en Prøve i Faget;
4) at Borgerskab kun i meget særlige Tilfælde bør gives til en Mand under 25 Aars Alderen;

5) at ingen maa holde flere Barber- og Frisørstuer paa forskellige Steder i Byen.

FAGBLADENE.

Efter at Foreningen havde bestaaet i henved 30 Aar, opstod Trangen indenfor denne saa smaat til et Fagblad. 28. Jan. 1889 havde *E. Guntel* og *Frederik Wulff* indbragt det Forslag, at Foreningen skulde udgive et Medlemsblad for hele Danmark, men Stemningen var endnu ikke stærk nok, hvorfor Forslaget faldt med 30 St. mod 19. Ikke stort bedre gik det i Okt. 1890, da der fra *A. H. Hansen* forelaa en Plan om Udgivelse af et Blad for Barberer og Frisører her i Landet under Navn af *Barber- og Frisørjournal*, hvilket skulde indeholde alt af Interesse Faget angaaende saavel fra Indsom Udland. Bladet skulde udgaa 2 Gange om Maaneden mod en forud Betaling af 60 Øre Kvartalet af hvert Medlem. Sagen søgtes afvist med en af *C. M. Svanberg* foreslaaet Resolution: »Foreningen stiller sig afventende ligeover for den af Hr. Hansen indbragte Forespørgsel.«

A. H. Hansen startede alligevel »Journalen«, den til 27. April 91 indkaldte Generalforsamling findes indvarslet heri.

Den 4. Nov. 95 sluttedes efter Bemyndigelse af Foreningen en Aftale mellem denne og Udgiveren, hvorefter han skulde have 2 Kr. om Aaret for hvert Medlem, fordelt paa den Maade, at Medlemmerne betalte 120 Øre og Foreningen de 80 Øre, imod at de første fik Bladet frit tilbragt 2 Gange om Maaneden. »Journalen«, der i Slutningen af 90'erne skiftede Navn, solgtes Aar 1900 af Udgiveren Redaktør Hansen til fhv. Barber *Emil F. Petersen* i Aalborg, der under Navnet *Salonen*, redigeret af *C. A. Willemoës*, lod det udgaa fra denne By. Senere overtog Emil F. Petersen selv Redaktionen, og Bladet kaldtes da ved samme Navn som nu. *Danmarks Barber- og Frisørtidende* var imidlertid blevet Medlemsblad for samtlige Central- og Lokalforeninger indenfor Barber- og Frisørverdenen i Danmark.

Paa Forslag af *Chr. Stieper, Niels Jørgensen* og *Frederik Wulff* besluttede Generalforsamlingen den 14. Nov. 1904 i Kjøbenhavns Barber- og Frisørforening imidlertid at oprette et eget Fagblad, der for Foreningen skulde træde istedetfor det i Aalborg udgivne. Aalborgbladet opsagdes af Foreningen som Medlemsblad og den 1. Jan. 1905 udgik det første Nr. af det ny Blad under det af et nedsat Ud-

valg vedtagne Navn *Barber-Frisøren* med *Frederik Wulff* som Redaktør og *Chr. Stieper* som Forretningsfører.

Bladet udgaar den 1. og 15. i Maaneden, udgives som »*Organ for den danske Barber- og Frisørstand*« og er hidtil uddelt gratis til ca. 650 Barberer i Kjøbenhavn og rundt om i Landet.

Dets Program er i det første Nummer udtrykt ved, at der i og ved Organet vil blive arbejdet hen imod Maalet: »Enhed i Arbejdet for Opnaaelsen af de bedst mulige sociale og økonomiske Vilkaar for Standen som Helhed.« —

Paa Forslag af Bestyrelsen vedtoges paa Generalforsamlingen 13. Maj 1899 at tiltræde den paa Mødet i Aalborg vedtagne Beslutning, hvorefter Danmarks Barber- og Frisørforening bliver et Forbund af Kjøbenhavnsforeningen og samtlige Centralforeninger i Landet repræsenteret af Foreningernes respektive Formænd.

Danmarks Barber- og Frisørforening, der ellers siden sin Stiftelse jævnlig med 1 à 2 Aars Mellemrum holdt Samling snart i en, snart i en anden af Landets Byer, afholdt 1894 sit Kongresmøde i Kjøbenhavn. I Forbindelse med Kongressen her var forbunden en Udstilling, der afholdtes paa *Nationals* Taganlæg, Hjørnet af Jernbanegade. Denne omfattede Inventar til Barber- og Frisørforretninger, Redskaber, Manufakturer, Parfumer o. m. a. fra forskellige Firmaer her i Byen og i Provinserne. En Præmiefordeling med Uddeling af Diplomer af forskellige Klasser fandt Sted; desuden afholdtes Festmaaltider, Sammenkomst i Tivoli, hvortil Deltagerne havde Adgang til nedsat Entré, og Udflugt til Skodsborg. For paa en festlig Maade at kunne modtage Medlemmerne af Danmarks Barber- og Frisørforening ved deres Besøg her i Byen, 6. og 7. Aug., gav vor Byes Forening sit Minde til, at der af Fondskassen maatte anvendes en Sum af indtil 500 Kr. —

Ved *H. Voigt's* Fratræden som Formand udnævntes han 20. April 1895 til Æresformand for Foreningen. Samme Aften fratraadte *C. Terkelsen* sin mangeaarige Næstformandsplads og udnævntes til Æresmedlem. Ved en senere festlig Sammenkomst overraktes der begge de paagældende Æresgæster et kunstnerisk udstyret Æresdiplom.

SVENDEKONFLIKTEN.

Uden at det har nogen Forbindelse med den kendte Svendekonflikt, skal her straks nævnes den Bevægelse, der i 1892 rørte sig

indenfor Barber- og Frisørsvendeforeningen. Efter et 9. Marts nævnte Aar afholdt Fællesmøde af Mestere og Svende indløb der fra Svendeforeningen til Mesterne en Skrivelse med Forslag om at nedsætte et Udvalg af Principaler, for at dette i Forening med Svendeudvalget kunde forhandle om de Punkter, der havde været fremsat paa Fællesmødet. Mesterne stillede sig velvillig hertil og nedsatte 24. April 92 et Udvalg paa 5 Medlemmer, nemlig *F. W. Reinhardt, D. E. H. Heinze, Th. P. Andersen, Viggo Olsen* og *J. G. Wivel.*

Aaret efter, 23. April, henstillede Mesterforeningens Bestyrelse til Medlemmernes Afgørelse, om de ønskede at samles med Svendene i et Fællesmøde for at drøfte Løn-, Kost- og Logispørgsmaalet, hvilket ved en Afstemning afsloges. —

I Slutningen af Marts 1898 indløb der en Skrivelse til Bestyrelsen fra den nydannede Barber- og Frisørsvendenes Fagforenings Formand *V. Hansen,* i hvilken han fremsætter Foreningens Program, hvormed der var ment et vedlagt Regulativ. Han retter i Skrivelsen en Henvendelse paa Foreningens Vegne til Mesternes Humanitetsfølelse, idet han udtaler Troen paa, at den stemmer med Svendenes og slutter med: »Vi vil kun hæve vort Fag og vor Stilling, saaledes at vi kan blive stillet i Rang med andre Fag og deres Udøvere. Vi forvente deres ærede Svarskrivelse senest Mand. d. 4. April Kl. 12 Middag af Hensyn til vort Møde samme Aften.«

Herpaa afgav Mesterforeningen et foreløbigt Svar, da et endeligt, grundet paa Omstændighederne, ikke kunde fremskaffes indenfor den givne Tidsfrist, et Svar, som Svendene ikke fandt fyldestgørende, hvorfor de udbad sig et andet senest 14. April.

Paa Mesternes Generalforsamling 12. April kom Sagen saa til Behandling. Det af Svendene fremsendte Regulativ forelaa som Forhandlingsgrundlag og lød saaledes:

Regulativ.

Den ugentlige Løn sættes til 8 Kr. for Svende indtil 1 Aar efter deres Læretid, derefter 9 Kr. for 12 Øres Forretninger og dem, som tage derunder, og 10 Kr. for 15 Øres Forretninger; dog skal Svendene være antaget paa mindst 14 Dage, hvis ikke betales Dagløn 3 Kr. for en Dag uden Kost, 2 Kr. med Kost. En Vagtsvend betales efter samme Lønsatser, ligeledes for en $^1/_2$ Dag uden Kost 2 Kr. med Kost 135; den halve Dag regnes fra Kl. 3 Efterm.; enkelte Timer betales med 50 Øre. Lørdag og Søndag betales med 7 Kr. og Kosten og

regnes fra Lørdag Morgen. Hvor Kost- og Logipenge gives, skal mindste Løn være 18 Kr. for Svende indtil et Aar efter deres Læretid, derefter 19 Kr. for 12 Øres Forretninger og dem, som tager derunder, og 20 Kr. for 15 Øres Forretninger.

Arbejdstiden sættes om Sommeren fra 7½ Morgen til Kl. 8 Aften, dog ikke Lørdag, da sættes Tiden til Kl. 10, senest til Kl. 11, dersom en Betaling af 50 Øre ydes Svenden; ligeledes Pinselørdag til Kl. 12 Nat, dersom Timeløn gives fra Kl. 10. Søndag Morgen sættes Arbejdstiden om Sommeren fra Kl. 7 Morgen, om Vinteren fra 7½. Efter Kl. 12 Søndag Middag kan Mesteren ikke forlange Arbejde udført udenfor Huset. Svenden kan dog udføre samme, naar Betalingen ydes ham.

Ingen Svend maa hverken bo eller leje Værelser hos Mesteren, men skal tildeles Logipenge 2½ Kr. ugentlig. Enhver Svend skal, naar han modtager Plads, garanteres en ugentlig Fridag, senest fra Kl. 3 Efterm.; den i Garantibeviset fastsatte Dag er den gældende. Enhver Svend skal, naar han modtager Plads, garanteres 14 Dages Opsigelse; ved Fratrædelsen skal han og yde Mesteren samme.

Paa Fagforeningens Vegne

V. Hansen,
Formand.

Formanden oplyste Forsamlingen, at af Foreningens 175 Medlemmer holdt 87 Mestere i alt 95 Svende. Af Mestere udenfor Foreningen holdt 16 Mestere Svende. Regulativet udviste efter hans Formening ikke urimelige Forlangender, men ogsaa Mesterne levede under uensartede Forhold.

Efter en indgaaende Debat vedtoges Nedsættelsen af et Udvalg paa 5 Medlemmer til at forhandle med Svendene. Valgte blev *L. Wiegandt, V. Olsen, Th. Jensen, D. Heinze* og *H. Wallensbeck.*

Paa et følgende Mestermøde den 24. April kunde Formanden oplyse, at Fagforeningen havde modtaget Mesternes Tilbud om Nedsættelse af et Fællesudvalg. Til Medlemmer heraf valgte Svendene: *V. Hansen, Nathan, Schmidt, Hurtigkarl* og *H. I. Riise.*

Fællesudvalget havde, paa Forslag af Mesterne, holdt sit første Møde d. 17. April. Formanden udtalte sig særdeles anerkendende om Svendenes Holdning og efter en længere Forhandling, for hvilken han gjorde nærmere Rede, skiltes Mestere og Svende i den bedste Forstaaelse.

Han forelagde nu hermed Resultatet af Fællesudvalgets Forhandlinger: Lønspørgsmaalet var Udvalget snart blevet færdig med, Mesterne var nødt til at gaa med derpaa, da Svendene havde Publikums Sympati.

Fridagen havde der været en Del Uenighed om, Mesterne tilbød en Fridag hver 14. Dag, men Svendene fastholdt en hver 8. Dag. Afgørelsen af Logispørgsmaalet foreslog Mesterne udsat et $^1/_2$ Aar, men Svendene vilde kun gaa ind paa en Udsættelse af $^1/_4$ Aar. Kravet om Ophør af Arbejdstiden Kl. 8 Aften, Lørdagen undtagen, imødekom Mesterne, enige blev begge Parter om Oplukningstiden. Desuden indgik Svendene paa Arbejdstid til Kl. 11 Lørdag Aften uden Ekstrabetaling.

De af Fællesudvalget fattede Resultater kom derpaa til Forhandling og der afstemtes over de enkelte Punkter. Svendenes Forlangende, om først at møde i Forretningerne Kl. $7^1/_2$ og 8 paa Hverdage, forkastedes med 28 St. mod 12 St., hvorimod følgende Forslag vedtoges: »Forsamlingen bifalder, at Forretningen hele Aaret lukkes Kl. 8 Aften, Lørdag, Dagen før Helligdage og Pinseugen undtagen. Mødetid om Morgenen, hvor det gøres nødvendig, Kl. $6^1/_2$ Søn- og Helligdage de 4 Sommermaaneder — de Søgnedage — Sommeren Kl. 7, om Vinteren henholdsvis Kl. 7 og $7^1/_2$, altsaa gennemgaaende en $^1/_2$ Time tidligere, end Svendene i Fællesudvalget havde villet gaa ind paa.«

Forsamlingen gik ind paa en Fridag hver Uge fra Kl. 5 Eftermiddag undtagen i de Uger, hvor der foruden Søndagen faldt en eller flere Helligdage.

Lønspørgsmaalet afgjordes efter en kort Forhandling. 8 Kr. om Ugen fastsattes som laveste Løn, desuden skulde den Passus i Regulativet »i det første Svendeaar« bortfalde.

Logispørgsmaalets Afgørelse udsattes overensstemmende med Svendenes Ønske i 3 Maaneder.

Resultatet af Fællesmødet kan altsaa opgøres saaledes:

at Mestere og Svende var enig om Lønnen og Arbejdstiden og uenig om Fridagen og Logivæsenet, — og af Mesternes Møde:

at Forsamlingen underkendte Udvalgs-Overenskomsten om *Arbejdstiden,*

at den gik en tredie Vej ved at tilbyde en ugentlig *Fridag Kl. 5,* istedetfor, som Svendene forlangte, fra *Kl. 3 Eftm.*, og Mesternes Tilbud om Fridag *hv. 14. Dag;*

at den godkendte Fællesudvalgets Overenskomst om Lønnen og Sven-

denes Ønske om kun 3 Maaneders Udsættelse af Logispørgsmaalets Afgørelse,

altsaa Uenighed i det væsentlige. Følgen blev, hvad den maatte blive, at Fællesudvalgets Indstilling endnu en Gang kom til Forhandling, nemlig den 28. April i Søpavillonen, blandt de Mestre, som holdt Svende.

Efter en længere og livlig Diskussion enedes man om yderligere at imødekomme Svendene, idet man dog med 8 Kr. som lavest Løn, vilde lade det afhænge af vedkommende Svends Fagdygtighed, hvor meget der skulde betales over Minimallønnen. Endvidere ønskede Forsamlingen, at Pinsefredag skulde regnes lig med »Dag før Helligdag«, medens den frafaldt Kravet »om aabent efter Kl. 8« i Pinseugen.

Samtidig stillede Forsamlingen følgende tre Fordringer til Fagforeningen: 1) at den forpligtede sine Medlemmer til ikke at arbejde i Forretninger, hvor der arbejdedes under den i Kvarteret vedtagne Minimalpris, eller hvor Lukketiden paa de 5 Hverdage ikke overholdtes, 2) at »Stuereglement for Barberer og Frisører i Danmark« anerkendtes, 3) at den eventuelle Overenskomst fra begge Sider kun kunde opsiges med 3 Maaneders Varsel. Sluttelig udtaltes Ønsket om direkte Forhandling med Ledelsen af »De samvirkende Fagforbund«.

Forudsætningen for en Overenskomst var hermed bristet. I al Fald brød Svendene af. Torsdag den 28. April fattede Mesterne nævnte Bestemmelser, Fredag den 29. hen paa Eftermiddagen modtog Svendene Mesternes Svar, samme Dags Aften holdt Svendene Møde og Lørdag Morgen den 30. April overleverede de Mesterne det foran trykte Regulativ, saaledes som dette oprindelig fremsattes, uden nogen af de Indrømmelser hvorpaa de var gaaet ind i Fællesudvalget.

Strike erklæredes nu i de Forretninger, hvis Indehavere ikke vilde underskrive og underkaste sig Regulativets Bestemmelser.

Paa et følgende Møde den 3. Maj 1898, ogsaa kun for de Mestere, der holdt Svende, aflagde Mesterudvalget Beretning om Sagens Gang, nu efter at Striken var erklæret. Der var ialt ca. 115 Barberer, som holdt Svende og ca. 100 af disse var til Stede. Af disse havde 36 — med ialt 44 Svende — skrevet under paa Svendenes Regulativ, hos 25 Mestere var Arbejdet nedlagt og hos 35 vare Svendene ikke Medlemmer af Fagforeningen og havde derfor ikke deltaget i Striken.

Forøvrigt var Forsamlingen enig om, at Svendene var optraadte med stor Brutalitet, navnlig ved at deres Fagforening ikke havde be-

svaret Mesternes sidste Skrivelse, hvori disse efter gentagne Forhandlinger gjorde et fornyet Tilbud og samtidig udtalte Ønsket om en eventuel Forhandling med Ledelsen af de samvirkende Fagforbund.

Paa samme Møde var der tillige stor Stemning for Dannelsen af en faglig Organisation og adskillige af de tilstedeværende lod deres Navn indskrive paa Stedet; det egentlige konstituerende Møde fandt først Sted tre Dage senere, den. 6 Maj St. Bededag, til hvilket Bestyrelsen havde indbudt samtlige Barberer i Kjøbenhavn og Forstæder. Efter at flere Talere havde haft Ordet, vedtoges det enstemmigt at danne en Fagorganisation udenfor 1861 Foreningen og uafhængig denne.

Et Udvalg paa 5 Medlemmer nedsattes til at udarbejde Love for Fagorganisationen og til at udgøre den foreløbige Bestyrelse i denne.

Valgt blev *J. C. Andersen, H. E. Carstensen, N. Jørgensen, H. Wallensbeck* og *L. Naur* med sidstnævnte som Formand. Til Suppleanter valgtes *J. C. Larsen* og *Aug. Holm.*

Foreningen fik Navnet *Barber- og Frisørfagorganisationen* for Kjøbenhavn og tilgrænsende Omegn. Dens Formaal udtryktes saaledes: »ved gensidig Sammenhold at samle alle Kolleger til Værn for faglige Interesser.« Adgangen stod aaben for enhver Barber og Frisør, der ikke arbejdede under den i Kresen vedtagne Minimalpris og ikke heller holdt sin Forretning aaben udover den vedtagne Lukketid. Byen med Forstæder deltes i 7 Krese med hver sin Bestyrelse, saaledes den indre By i to Krese, første og anden, Christianshavn og Sundby 3. Kr., Vesterbro og Valby 4. Kr., Nørrebro og Utterslev 5. Kr., Østerbro og Hellerup 6. Kr., Frederiksberg 7. Kr.

Hovedbestyrelsen kom til at bestaa af de 7 Kresformænd og disse var, da Loven vedtoges 29. Nov. 1898, *J. C. Andersen* (7. Kr.), Hovedformand, *A. Holm* (1. Kr.), *H. Wallensbeck* (2. Kr.), *H. E. Carstensen* (3. Kr.), *C. Berg* (4. Kr.), *A. L. Jensen* (5. Kr.) og *C. C. Stieper* (6. Kr.).

Paa en Henvendelse fra Organisationen til Barberforeningen af 1861 om et kontant Laan i agitatorisk Øjemed, bevilgede denne 7. Maj 1900, istedetfor et Laan, at yde Organisationen en Gave paa 500 Kr. til Hjælp for den Agitation, der gik ud paa en Prisforhøjelse til 15 Øre for en Barbering. —

BANNERET.

Paa Forslag af *Frederik Wulff* vedtog Generalforsamlingen 5. Nov. 1900 Anskaffelsen af et Banner ved frivillige Bidrag af Medlemmerne

Banneret

og andre for Foreningen og Sagen interesserede. Foreningen for sin Part mente ikke at kunne yde nogen Pengehjælp hertil. Sagen blev af Bestyrelsen den 12. Feb. 1901 lagt i Hænderne paa et Udvalg, bestaaende af *J. C. Andersen, Chr. Stieper* og Forslagsstilleren. Dette afholdt et konstituerende Møde 7. Juni 1901 og her besluttedes det, at Udvalget selv skulde foranstalte en Indsamling og tildels Opkrævning af den fornødne Sum Penge. Ialt blev der tegnet Bidrag til et Beløb af 532 Kr. 25 Øre. Tegningen til og Tilsynet med Udførelsen af Banneret foretoges af Maler *Jens Møller Jensen*. Stof, Syning, Stang, Tillæg m. v. leveredes af Frkn. *Konstantin Hansen* og *Bindesbøll, Mogens Ballin* støbte Spyd og Sideflige og Brødrene *Güthler* besørgede Sammenskruningen og monterede Banneret, samt leverede en Opbevaringskasse af Træ, Bæreren, Lærred m. m. Indvielsen af Banneret fandt Sted paa Foreningens aarlige Stiftelsesdag Tirsdag den 25. Feb. 1902, altsaa paa 41 Aarsdagen. Sange passende til Lejligheden af *F. W.* og *N. J.* blev afsungen før og efter Afsløringen. Hovedtalen holdtes og Overleveringen af Banneret til Foreningen foretoges af Forslagstilleren. Formanden *L. Wiegandt* modtog paa Foreningens Vegne Gaven med Tak. —

I den Udstilling af Svendeprøver, Lavssager, Foreningsbygninger m. m., som det nordiske Haandværks- og Industrimøde 1900 afholdt her i Kjøbenhavn, deltog ogsaa Barber- og Frisørforeningen sammen med Lav og Haandværkerforeninger herfra og overalt fra Landet. Foreningen udstillede, hvad den som Arvetager efter Barberlavet havde erhvervet, Laden, Amtsbøssen, de tre Lavsartikler samt et Par Eksamensbeviser fra 1760 og 1809, og Foreningen havde den Tilfredsstillelse, at kun faa andre Lav og Foreninger var bedre repræsenteret end den hvis Udstillingsgenstandes Alder endda er særlig ærværdig. Som en Undtagelse skal dog fremhæves Blikkenslagerlavets Udstilling, der var ganske overordentlig righoldig.

I 1892 indkom der fra Haandværkerforeningens Bestyrelse en Forespørgsel til Barberforeningen, om denne vilde være villig til at yde et Tilskud til Haandværkerforeningens Byggefond.

Det vedtoges enstemmig at give 500 Kr. fordelt paa 5 Aar. —

Tre Medlemmer har skænket Foreningen Legater, nemlig *L. Wiegandt* d. 24. Okt. 1893 i Anledning af sit 25aarige Forretningsjubilæum et Legat paa 1000 Kr., L. Wiegandts og Hustrus Legat; *C. C. Wiwel* og Hustru i Anledning af deres Sølvbryllup i 1903 et Legat paa 1000 Kr. og *H. L. H. Voigt* i Anledning af sin 85 Aars

Fødselsdag i 1903 et Legat paa 2000 Kr., der ved hans Død forøgedes med 200 Kr. ialt 2200 Kr. —

Den 21. Dec. 1903 fandt der en Eksklusion Sted af et Medlem, der til Politiet havde angivet fire af sine Kolleger, fordi de, uden Borgerskab havde forhandlet Parfumer. Det er et første og hidtil enestaaende Tilfælde i Foreningens Historie. En Gang før — 1877 — er et Medlem af en Kres af Medlemmer indstillet til Udelukkelse af Foreningen, men da vedkommende ved en Skrivelse til Generalforsamlingen beklagede, hvad der fra hans Side var sket, blev Udfaldet af Afstemningen, at Udelukkelsen ikke skulde finde Sted. Tilfældet fra 1903 fik det Efterspil, at den nævnte ekskluderede, *S. Chr. Petersen*, ved Sagsanlæg atter tiltvang sig Adgang til Foreningen. Desuden dømtes denne til at betale ham en Skadeserstatning paa 500 Kr. samt i Sagsomkostninger 80 Kr. Foreningen modtog Dommen og afstod 21. Aug. 05 fra at indanke Sagen for Højesteret, da Foreningen næppe vilde have kunnet vinde den. —

En Begivenhed af Rang var Foreningens Deltagelse i Haandværkertoget 1. Aug. 1904. Der var fra dens Side intet sparet for at gøre Repræsentationen saa fyldig, harmonisk og værdig som mulig. En stor blomstersmykket Vogn, forspændt med fire hvide Heste, vort skønne Banner, der her fik sin første offentlige Indvielse, umiddelbart efter Vognen og i dets Kølvand henved 100 festklædte Medlemmer, omgav Barberernes Korporation med en Glans, som ikke stod tilbage for nogen anden i dette henved en Fjerdingvej lange, pragtfulde Vogntog.

Til de nyeste af Foreningen trufne Foranstaltninger, hører et under dens Kontrol værende Svendeanvisningsbureau, der forestaas af *Georg Andersen* i Klareboderne.

Den 22. Maj 1905 bifaldt Foreningen Udgivelsen af nærværende Bog. Ligesaa bestemtes i samme Møde, at Foreningen, i Anledning af at det den 6. Feb. 1906 er 400 Aar siden det afgangne Barberlav fik sin første Lavsskraa, skulde fejre denne Dag med en Festmiddag, hvortil der skulde indbydes Repræsentanter for Stat, Kommune, Haandværk og Industri. Udgiften hertil skal afholdes af Foreningens Kasse, medens de deltagende Medlemmer hver for sig maa betale Adgangen. —

Danmarks Barber- og Frisørforening opløstes paa en ekstraordinær Generalforsamling i Vejle den 24. April 1905. Samme Dag oprettede Organisationerne udenfor Kjøbenhavn en Fællesforening under

Barber- og Frisørforeningens Vogn i Haandværkertoget

den 1ste August 1904

FORMÆND.

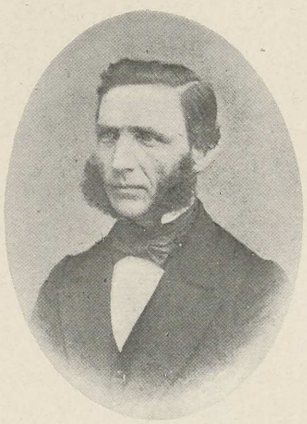

A. L. Zieseberg

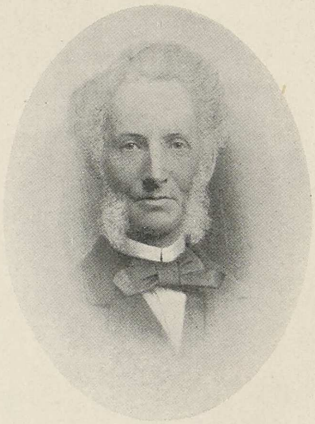

F. A. Polascheck

L. C. W. Wiegandt

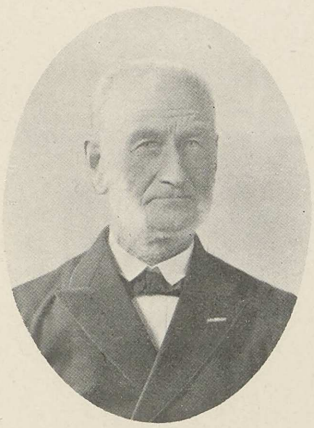

H. L. H. Voigt

W. Sørensen

Navn af *De danske Provinsers Barber- og Frisørforening* med *N. E. Probst* i Odense som Formand, han valgtes paa denne nydannede Forenings konstituerende Generalforsamling d. 7. Aug. s. A. i Esbjerg. Paa dette Møde vedtoges det samtidig, at overtage *Danmarks Barber- og Frisørtidende* som Foreningsorgan.

FORENINGENS FORMÆND.

Hans Lorenz Paulsen fra 25. Feb. 1861 til 13. Juli 1863.
Wilhelm Sørensen fra 13. Juli 1863 til 11. Juli 1864.
Frantz Anton Polascheck fra 11. Juli 1864 til 8. Maj 1865.
August Ludvig Zieseberg fra 8. Maj 1865 til 24. April 1882.
Heinrich Ludvig Hieronymus Voigt fra 24. Juli 1882 til 29. April 1895.
Leopold Christian Wilhelm Wiegandt fra 29. April 1895 til . . . . . .

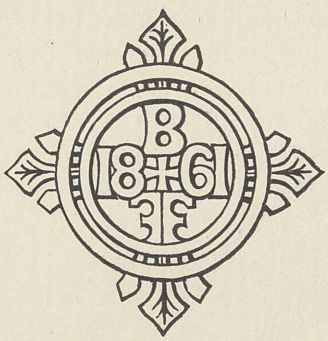

Foreningsmærke.

BARBER- OG FRISØRSVENDEFORENINGENS SYGE- OG BEGRAVELSESKASSE.

Efter at Formanden *H. L. Paulsen* og de to Repræsentanter *Bagge* og *Schibler* den 16. Jan. 1862 havde overtaget Svendeladen med Indhold, afholdt *Barbersvendenes Sygekasse* sin indstiftende Generalforsamling 20. Jan. s. A. Paa denne blev det vedtaget at anskaffe tvende Nøgler til Laden, af hvilke Formanden skulde have den ene og den ældste Repræsentant den anden Nøgle. Samme Dag fæstedes Barbersvend Lykke som Bud for Foreningen med en Løn af 1 Rdl. maanedlig. Formandens Løn bestemtes til 3 Rdl., for hvilke han dog skulde sørge for Lokale til Kvartalsmøderne og Anskaffelse af Skrivematerialer, Repræsentanternes til 1 Rdl. hver Kvartalet samt Kontingentfrihed. Et Forslag fra Bestyrelsen af 7. April om Oprettelse af en Understøttelseskasse for tilrejsende Svende, blev et Led i Foreningens Love, som vedtoges i deres da forelagte Skikkelse 15. Sept. 1862.

I disse bestemtes blandt andet Formandens Løn til 5 Rdl. Kvartalet, medens Repræsentanternes Løn bortfaldt, og de kun slap for at betale Kontingent til Foreningen; dog bortfaldt ogsaa Formandens Løn i 1872. Understøttelsen til de fremmede Svende fastsattes foreløbig til 2 Mk. pro persona. Allerede 16. Juli 1863 udnævntes Formanden til Æresmedlem af Foreningen. Samme Dag blev der paa Foreningens Andragende af Kommunehospitalet tilstaaet denne den for Sygeforeninger fastsatte Moderation i Betalingen for de paa Hospitalet liggende syge Medlemmer, ligesom der ogsaa blev tilstaaet Medlemmers Hustruer og ukonfirmerede Børn fri Kur. Moderationen udvidedes i 1866 til ogsaa at omfatte de paa Sindssygeanstalten *Bidstrup-*

gaard henliggende Syge, dog kun for den Tid disse af Foreningen var understøttelsesberettiget.

Under Krigen i 1864 blev der af Kassen ydet syv saarede og syge Barbersvende en særlig Understøttelse fra 5 til 8 Rdl., ialt 30 Rdl. Desuden erholdt *Johan Schnorr*, der i Slaget ved Oversø havde faaet et Skud gennem den højre Haand, et ekstra Bidrag af 10 Rdl. Forslag om at fritage de paa Hospitalet liggende syge Medlemmer for Kontingent under deres Sygdom vedtoges 14. Juli 1865. Aaret efter blev der bevilget Kontingentfrihed for de Medlemmer, som ikke i 25 Aar havde nydt Sygehjælp af Foreningen. 1866 blev Svendeladen repareret. Samme Aar vedtoges, at en Generalforsamling for at være beslutningsdygtig skulde udgøre mindst en Trediedel af det samlede Medlemsantal, senere forandredes Bestemmelsen til en Fjerdedel, i 1877 til en Femtedel.

Formanden H. L. Paulsen fratraadte i 1867 paa Grund af Sygdom, et Beløb, for hvilket han havde besveget Foreningen, blev ham eftergivet. I hans Sted valgtes *P. Thomsen*, som indehavde sin Formandsstilling et Aar til Juli 1868, da han afløstes af *Withus Friderichsen*. Denne afgik sammen med Repræsentanterne 21. Juli 1871, efterfulgtes af *N. Nielsen*, men genvalgtes atter som Formand 25. Jan. 1872. I denne Stilling forblev Friderichsen til sin Død, Begyndelsen af Maj 1901, ialt 32 Aar med omtrent en Maaneds Afbrydelse 1887, i hvilken Tid *G. Th. Petersen* fungerede. Den 23. Juli 1901 valgtes mangeaarig Revisor i Foreningen *Axel Olsen* til Formand, midlertidig havde *Aug. Holm* i nogle Maaneder varetaget Formandshvervet. W. Friderichsen, der i flere Aar havde oppebaaret 100 Kr. i Løn, fik i 1894 denne forøget med et personligt Tillæg af andre 100 Kr. A. Olsens Løn, 100 Kr., blev Juli 1905 paa Forslag af *M. Thomsen* forhøjet til 200 Kr. Maanedskontingent til Foreningen (En Rigsort?) forhøjedes i 1868 til 2 Mk. = 66⅔ Øre, nedsattes det næste Aar til 1 Mk. 8 Sk. = 50 Øre, i 1870 til 1 Mk. men var i 1874 atter 50 Øre og er for Tiden 65 Øre. Tidsrummet 6 Uger, i hvilket Medlemmerne oprindelig kunde nyde Sygehjælp, nedsattes Sept. 1868 til 3 Uger, hævedes endnu samme Maaned til 4 Uger, i 1872 til 8 Uger og er nu i Følge Lovene af 24 Juni 1902 — 13 Uger.

Begravelseshjælpen, der i 1874 var 60 Kr., forhøjedes i 1882 paa Forslag af *A. Schultz* til 80 Kr., der endnu er den samme. Paa Forslag af 32 Medlemmer vedtog Foreningen i Aug. 1887 at antage en Læge, hvis Løn dog ikke maatte overstige 250 Kr. aarlig. Samme

Dag forhøjedes Kontingentet til 60 Øre maanedlig. Ansat som Læge ved Foreningen blev *C. I. H. Wolff.* 12. April 1901 besluttedes, trods Protest fra forskellige Sider, hans Afskedigelse og samtidig Oprettelsen af en Lægekasse. I denne stod det dog enhver frit for at træde ind. Til Wolffs Afløser blev Mesterforeningens Læge *Albert Larsen* udvalgt og ansattes 1. Okt. s. A. Jan. 1890 blev Repræsentanternes Antal 4. Medlemsantallet i Foreningen har siden dens Udskillelse fra Lavet været i stadig Stigende. I 1889 var Antallet saaledes 72, i 1899 var det steget til 200 og i 1902 til 202 Medlemmer, et Antal, der endnu er det staaende. Blandt disse findes dog adskillige Mestere. Paa Forslag af *Aug. Holm* vedtoges det i Juli 1898 at fritage Medlemmer, som er fyldt 65 Aar, for at betale Kontingent. 1902 bortfaldt Understøttelsen til de rejsende Svende og 1. Jan. 1903 oprettedes en Understøttelseskasse, til hvilken hvert Medlem aarlig yder 20 Øre.

Nærværende Forening hed oprindelig Barbersvendenes Sygekasse, kom senere til at hedde Barber- og Frisørsvendeforeningens Sygekasse og kaldes nu siden 1902 ved sit foranstaaende Navn.

SVENDE-FORMÆND.

W. Friderichsen

A. J. Olsen

HENVISNINGER OG NOTER.

[1]) H. C. P. Seidelin: Diplom. Flensborgg. 2 B. S. 3 f. f. 1873.
[2]) C. Nyrop: Tømmerlavets Hist. S. 35.
[3]) Christian den Tredies Hist. II. S. 56. 1778.
[4]) F. Wedell: Gilder og Laug i Flensborg. S. 175. Kjøbhvn. 1873.
[5]) Herholdts Archiv S. 96.
[6]) V. Ingerslev i »Danmarks Læger og Lægevæsen l. 114—115«, antager, at dette Navn er »laant fra en i Paris 1258 stiftet Klosterskole, St. Cosmus et Damianus, hvor Kirurgien foredroges«.
[7]) Embede = Amt, Embedsmand = Haandværker.
[8]) I. Lauritzen: Odense Smedelav S. 30.
[9]) C. F. Wegener: Aarsberetn. fra det kgl. Geheimearchiv III. Till. S. 80—82.
[10]) do. Aarsberetn. fr. d. kgl. Geheimearchiv 1861—65 III. S. 85.
[11]) L. Fogtmann: Register over Reskripter m. m. II. Kjøbhvn. 1806.
[12]) *L. Fogtmann:* Register over Reskripter m. m. II. S. 81. *Wessel Berg:* Kongelige Reskripter 1660—1746 I. Christiania 1841.
[13]) L. Fogtmann Anf. St. II. S. 75 Anm. Herholdt og Mansa Saml. til d. danske Medicinalhistorie S. 313. Wessel Berg Anf. St. I.
[14]) V. A. Secher: Forordn. og Recesser m. m. 1558—1660. II, S. 587.
[15]) V. Ingerslev: Anf: I 201. Friberg: Malmø Stads Historie S. 69.
[16]) Herholdts Archiv S. 176 — I. F. Sacklèn: Sverriges Läkare Historie, Nyköping 1822, S. 828. Julius Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—1750. S. 143.
[17]) Wessel Berg: Anm. til Reskr. af 1773, 17. Dec.
[18]) Danske Mag. 3 R. 5 B. S. 279 Nyt hist. Tidssk. 1 B. S. 174.
[19]) Smsteds.
[19a]) V. A. Secher: Forordn. og Recesser III. S. 653.
[20]) V. Ingerslev: Anf. St. I. 58.
[21]) Peter Thygesen fik, ifølge Herholdts Arkiv S. 171, allerede Privilegium som Bartskær i Hillerød den (Tirsd.) 29. Marts 1642.
[22]) Sjæll. Registre 1660—65, 1665—70 S. 442 og 515 S. 141 og S. 299.
[23]) Sjæll. Reg. 1670—72. S. 188.
[24]) Smstds. S. 543.
[25]) Smstds. S. 484.
[26]) Sjæll. Reg. 1670—72 S. 388.
[27]) Sjæll. Registratur. over Konfirm. 1730 S. 40—167—183—201—214—216—251.

[28]) Konfirmationspr. 1699 S. 216. Sjæll. Reg. 1676—1678.
[29]) Sjæll. Reg. 1679—80. S. 147—441—628.
[30]) Sjæll. Reg. 1681—82 S. 251—667—803.
[31]) Konfirmationsp. 1766, 32—63—210—236.
[32]) do. 1746 S. 77.
[33]) Sjæll. Reg. 1685—86 S. 52.
[34]) Anførte Sted S. 52. Forfatterne skriver herom: »I Barberlaugets Forsamling den 12 April 1718 bleve alle Laugets gamle Dokumenter og Privilegier, som fandtes i Laden gennemsete, og blandt disse fandtes dengang: et gammelt Privilegium eller Skraa af Kong Hans. dat. 2. Feb. 1506 og et derved hængende Confirmation af Kong Christian I (skal være Christian II) de dato Søndag efter Paaske 1515 paa 6 Mestere her i Byen og ikke flere«.
[35]) Barberlavets Arkiv var i dette Aar udlaant til Etatsraad Herholdt. Den 30. April 1836 er der nemlig betalt Budløn for at faa det afhentet, da Herholdt var død.
[36]) Bidrag til Folkesygdommenes Hist. S. 171.
[37]) Paa en Henvendelse desangaaende til Rigsarkivet, har nærværende Forfatter af Rigsarkivar C. F. Bricka under 23. Feb. 1897 modtaget følgende Svar: Det Privilegium af 1506 for Barberlavet i Kjøbenhavn, som De ønsker Afskrift af, eksisterer næppe mere. Herholdt og Mansa (Saml. t. Medic. Hist. S. 52) kjendte det 1835 kun af den gamle Omtale fra 1718, og senere er det vist ikke kommen frem. Her i Arkivet er der nu bleven søgt efter det, men forgjæves.
[38]) O. Nielsen: Kjøbh. Diplom. I. S. 357. Samme Forfatter: Kjøbh. Hist. I. S. 235. C. Nyrop: Middelald. Lavsskraaer m. fl. St.
[39]) Kjøbh. Diplom. I. 401.
[40]) C. Nyrop: Danske Haandværkslavs Segl (Tidsskr. f. Kunstindustri 1897, 2. R. III. B. 2. H. S. 35. Henry Petersen: De ældste kjøbenhavnske Lavssegl. (Samme Tidsskr. 1885. S. 143.
[41]) H. Rørdam: Hist. Kildeskrifter I. S. 625. Christian den Tredies Hist. III., S. 205.
[42]) O. Nielsen: Kjøbh. Hist., II., S. 255.
[43]) Sammesteds III., S. 31.
[44]) Herholdts Archiv S. 104—105.
[45]) A. *Statuta collegie chirurgica:* Herholdts Archiv S. 115. Kjøbh. Diplom, II. S. 375.
[45]) B. F. V. Mansa (Pesten 1710—11 S. 109 Anm.) meddeler, at Lavet allerede i 1541 skulde være forøget med 3 Medlemmer til ialt 9, hvilket imidlertid nærv. Forfatter intet andet Sted har fundet bekræftet.
[46]) Kjøbh. Diplom. II. 225.
[47]) Smsteds I. 379.
[48]) Smst. I. 410.
[49]) Smst. IV. under 22. Juli 1564.
[50]) Smst. IV. under 14. Juli 1568.
[51]) Smst. I, S, 547.
[52]) Smst. I, S. 555.
[53]) F. V. Mansa: Bidr. t. Folkesygd. Hist. S. 519.
[54]) Grundtvig: Meddelelser fra Rentekammeret, S. 191—192.
[55]) Kjøbh. Diplom. I, S. 44.
[56]) Smst. I, S. 473.
[57]) Smst. I, S. 586.

[58]) Smsteds IV, S. 602.
[59]) Smsteds I, S. 483—498—499.
[60]) Smst. II, under 12. Juni 1588.
[61]) Smst. IV, S. 713.
[62]) C. Nyrop: Tømmerlavets Hist. S. 35.
[63]) Kjøbhvns Diplom, IV, S. 758. C. Nyrop: Tømmerl. Hist. S. 36.
[64]) Kjøbhvns Diplom. II, S. 589.
[65]) Smst. I, S. 573 og 581.
[66]) Smst. VI, S. 42—167—177—178.
[67]) Kjøbh. Diplom. II. S. 560.
[68]) O. Nielsen: Kjøbh. Hist. IV. S. 126.
[69]) Kjøbh. Diplom. II. S. 612.
[70]) Kjøbh. Diplom. III. S, 43.
[71]) O. Nielsen: IV. S. 24.
[72]) Helsingørs Beskrivelse (Aalb. 1757) S. 143 og 147. V. Ingerslev: Danmarks Lægevæsen, I. 399.
[73]) Kjøbh. Diplom. V, S. 239.
[74]) Fr. Krarup: Personalhist. Tidsskr. II. S. 141—161.
[75]) Kjøbh. Diplom, IV. S. 790.
[76]) Fr. Krarup: Personalh. Tidsskr. II, S. 151.
[77]) O. Nielsen: Kjøbh. Hist. 1660—1699.
[78]) V. Ingerslev: Anf. St. I. S. 399. O. Nielsen: Kjøbh. Hist. 1660—1699, S, 510.
[79]) Kjøbh. Diplom. V, S. 350
[80]) Kjøbh. Diplom. VI. 210—211—217—224.
[81]) Smst. V, S. 193.
[82]) Smst. III, S. 284.
[83]) Smst. VI. 255—272—300.
[84]) Smst. I. 748—752—756—765.
[85]) Smstds. II. 680.
[86]) Smstds. III. Fra S. 661 og følg.
[87]) Smstds. VI. 661.
[88]) O. Nielsen: Kjøbh. Hist. IV. S. 90 og 65.
[89]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 302.
[90]) Smsteds VII, S. 438.
[91]) Smsteds I. S. 795.
[92]) Kjøbh. Diplom. Vl. 490 o. fl. St.
[93]) F. V. Mansa: Bidr. til Folkesygdomm. Hist. S. 445.
[94]) SjælI. Registre 1701—02 Nr. 47.
[95]) Otto Müller: Om Laugsvæsen S. 34, A. F. Bergsøe: Om Laugsvæsen S. 32, C. Nyrop: Tømmerlavets Hist. S. 82 o. fl. St.
[96]) Nr. 123 Sjæll. aabne Breve 29. April 1684.
[97]) Smsteds.
[98]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 94.
[99]) R. Berg: *Malerlavet* 1622—1902 S. 25.
[100]) Christian 5tes Lavsartikler VI, Forordn, S. 45. Kjøbh. Diplom. VII. S. 83,
[101]) Chr. 5tes Lavsartikler XI. Forordn. S. 52.
[102]) Herh. og Mansa: Anf. Sted S. 313. F. W. Mansa: Pesten 1710—11, S. 190 Anm.

Sjæll. Registraturer over Confirmationer paa Christian d. 5tes og Frederik d. 4des Breve, S. 378 og S. 214.

[103]) Registr. over Confirm. paa Christian d. 5tes Breve.

[104]) Suppliquer Ao. 1731. Første Halvaar 108.

[105]) Smstds. 418.

[106]) Sjæll. Tegnelser 1728—30, S. 399.

[107]) Nr. 17. Sjæll. aabne Breve 15. Jan. 1745.

[108]) Ingerslev: Danm. Læger og Lægevæsen. I. S. 8—13—24.

[109]) L. Ove Kiær: Horats Satirer, S. 65. Gesch. d. mänlich. Bart. S. 141.

[110]) J. Kinch: Ribe Bys Hist. 1536—1660. S. 42.

[111]) Danske Mag., 3. R., 5. B., S. 279.

[112]) Herh. og Mansa: Sml. S. 54 samt flere andre Steder.

[113]) Ingerslev: Anf. St. I. 121. D. Mag., 4. R., I., S. 117.

[114]) Danske Mag., 4. R., I., S. 256.

[115]) V. A. Secher: Forordn. og Recesser 1558—1660. III. S. 653.

[116]) Kjøbh. Diplom. IV. 14. Juli 1568.

[117]) Norske Rigsregistranter. II. 1572—88.

[118]) C. F. Bricka: Kancelliets Brevbøger. 1556—60.

[119]) Nyt hist. Tidsskr. I. S. 164.

[120]) V. A. Secher: Forordn. og Recesser. 1558—1660. I. 678.

[121]) O. Nielsen: Kjøbh. Hist. IV. S. 52.

[122]) F. V. Mansa: Bidr. t. Folkesygd. Hist. S. 200.

[123]) P. V. Jacobsen: Bidr. til Kundskab om de danske Kjøbstæders Borgervæbning (Nyt hist. Tidsskrift. I. S. 185).

[124]) Smsteds. S. 189.

[125]) Smstds. S. 164 og 195.

[126]) H. G. Garde: Efterretn om den danske og norske Sømagt. I. 112,

[127]) V. Ingerslev: Anf. St. I. S. 199, 204. — Wegener: Aarsberetn. III. S. 21—23—52—53.

[128]) Sjællandske Tegnelser 1675—77. S. 41 og 168.

[129]) Herholdt og Mansa: Anf. Sted. S. 103.

[130]) Smsteds. S. 193—194.

[131]) Christian den Tredies Hist. III. S. 98.

[132]) H. G. Garde: Anf. Sted 1 B. S. 43 og 50.

[133]) Herh. og Mansa. S. 103.

[134]) Kjøbh. Diplom. IV. $^{14}/_{7}$ 1568.

[135]) Kancelliets Brevbøger 1576—79, S. 216, ved Laursen.

[136]) Smstds. (Laursen).

[137]) Joh. Grundtvig: Medd. fra Rentekammerarkivet. S. 96.

[138]) H. G. Garde: Anf. Sted. I. 112.

[139]) Kjøbh. Diplom. IV. 602.

[140]) Smstds. IV. 615.

[141]) Bartskærbogen, Herh. og Mansa 58 m. fl. St.

[142]) Daniel Cold: Lægevæsenet under Christian 4. S. 117. — V. Ingerslev: Anf. St. I. S. 390.

[143]) F. V. Mansas Bidr. til Folkesygd. S. 348.

[144]) Kjøbhv. Diplom. V. S. 310.

[145]) H. Matzen: Kjøbhvns. Universitets Retshist. II. S. 102 Anm.
[146]) I. Kinch: Ribe Bys Hist. og Beskrivelse. 1536—1660. S. 10.
[147]) O. Nielsen: Kjøbh. Hist. III. S. 371.
[148]) F. V. Mansa: Bidr. t. Folkesygd. S. 356.
[149]) Kjøbh. Hist. III. S. 386. — Joh. Grundtvig: Medd. fr. Rentekammerark. 1871. S. 190—191.
[150]) Kjøbh. Diplom. V. S. 208.
[151]) Kjøbh. Diplom. I. S. 589.
[152]) Herh. og Mansa. S. 62.
[153]) Kjøbh. Diplom. III. S. 93.
[154]) Smstds. V. S. 229.
[155]) H. G. Garde: Efterr. om d. danske og norske Sømagt. I. S. 276.
[156]) Kjøbh. Diplom. III. S. 198.
[157]) Sjæll. Reg. 1673—74—75. S. 426.
[158]) F. V. Mansa: Bidr. til Folkesygd. S. 338.
[159]) Smsteds. S. 360.
[160]) Kjøbh. Diplom. VI. S. 482. I Beskikkelsen gives der *J. P. Ørsted* Bevilling til, uanset han ikke er i Barberlavet, at han maa udhænge Bækkener for sin Dør. De Drenge, som han oplærer skal i Amtsprotokollen ind- og udskrives ligesom de andre Drenge efter de for Kongens Hofbarberer givne Regler og Privilegier.

Konfirmationen paa Beskikkelsen med nogle Forbedringer er af 27. Sept. 1670. (Sjæll. Reg. 1670, S. 250).
[161] Kjøbh. Diplom. V. S. 193.
[162]) H. Matzen: Kjøbhvns. Universitets Retshistorie II. S. 101.
[163]) Kjøbh. Diplom. V. S. 361.
[164]) Kjøbh. Diplom. II. S. 551 og 629.
[165]) Kjøbh. Diplom. VI. Nr. 557.
[166]) V. Ingerslev: Anf. St. I. S. 391.
[167]) (F. V. Mansa): Med hvilke Følelser o. s. v. S. 20. Kjøbhvn. 1836.
[168]) H. Rørdam: Hist. Kildeskrifter: 1 B. S. 656.
[169]) Kjøbh. Diplom. V. S. 784.
[170]) H. Matzen: Anf. St. S. 103.
[171]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 540, 549, 766.
[172]) F. V. Mansa: Bidr. til Folkesygd. S. 520.
[173]) C. P. N. Petersen: Den danske Medicinallovgivning. Kjøbh. 1833. I. S. 25 og flere andre Steder.
[174]) Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab. 1700—1750. S. 40. — V. Ingerslev Anf. St. I. S. 217.
[175]) Herh. og Mansa. Anf. St. S. 218.
[176]) Samme Sted og Side.
[177]) Jul. Petersen: Anf. St. S. 40.
[178]) Samme Sted.
[179]) Kjøbh. Dipłom. V. S. 494.
[180]) Samme Steds. V. S. 506.
[181]) Samme Steds. V. S. 609.
[182]) Samme Steds. V. S. 627.
[183]) Kjøbh. Diplom. V. S. 610.

[184]) *Hørring*: Lejerspolitiet. (R. Nyerup: Efterr. om Kong Frederik III. S. 169).
[185]) Sjæll. Tegn., begyndt 1664, S. 461.
[186]) Sjæll. Tegn. 1675—77. S. 41.
[187]) H. G. Garde. Efterr. I. S. 177. 204, 262. — V. Ingerslev: Anf. St. II. S. 90.
[188]) Kjøbh. Dipl. VII. S. 261.
[189]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 559.
[190]) Herholdt og Mansa: Anf. St. S. 315.
[191]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 688. Sjæll. Registre 1701—1702 S. 535.
[192]) Kjøbh. Diplom. VIII. S. 357.
[193]) F. V. Mansa: Pesten i Kjøbenhavn og Helsingør 1710—11.
[194]) Kjøbh. Diplom. V. S. 70.
[195]) Herholdts Archiv S. 107—109—111.
[196]) F. V. Mansa: Folkesygd. S. 404.
[197]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 475.
[198]) F. V. Mansa: Folkesygd. S. 393—94.
[199]) F. V. Mansa: Pesten i Helsingør og Kjøbenhavn. 1710—11. — J. V. Broberg: Om Pesten i Stockholm 1710.
[200]) Statistik 1630—1730. S. 533.
[201]) F. V. Mansa: Anf. St. S. 385—386.
[202]) H. C. Mule: Om Pesten i Kjøbenhavn 1711. (Odense 1843).
[203]) F. V. Mansa: S. 396—97.
[204]) H. Matzen: Anf. St. II. S. 102.
[205]) J. V. Broberg: Anf. St. S. 28.
[206]) F. V. Mansa: Anf. St. 410.
[207]) Smst. S. 412.
[208]) Kjøbh. Diplom. VIII. S. 159.
[209]) Kjøbh. Diplom. VIII. S. 161.
[210]) Smsteds. S. 166 og S. 169.
[211]) Smstds. S. 167.
[212]) Kjøbh. Diplom. VIII. S. 188 III.
[213]) F. V. Mansa: Separatbogen. Pesten 1710—11. S. 76—77.
[214]) Smst. S. 85. Anm. forn.
[215]) Smst. S. 114.
[216]) Mansa: S. 160 og 162.
[217]) Smst. S. 170.
[218]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 112.
[219]) Sjæll. Registraturer over Fred. 4. Konfirm. S. 379.
[220]) Carl Bruun: Kjøbh. Hist. II. S. 489.
[221]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 700.
[222]) C. Nyrop: Om Forholdet mellem Mestere og Svende. S. 199.
[223]) Kjøbh. Diplom. VIII. S. 299.
[224]) Carl Bruun: Anf. St. S. 492. — L. Fogtmanns Reskripter 1699—1730. S. 286.
[225]) Reskriptet fremkom særlig med Henblik paa nogle aftakkede Soldater, Skræddere og Murere, der havde ønsket at komme i Lavet eller som Frimestere at ernære sig ved Svendes og Drenges Hjælp.
[226]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 298.
[227]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 692.

[228]) O. Nielsen: Kjøbenhavns Hist. 1660—99. S. 220.
[229]) Kjøbh. Diplom. VII. S. 79.
[230]) Smstds. VII. S. 720.
[231]) Christian den Sjettes Laugsarticler IX. Anordning S. 33. — Jul. Petersen: Anf. Sted. S. 153—54.
[232]) L. Fogtmann, 4 D. 1 B. S. 375.
[233]) Jul. Petersen: Anf. St. S. 170,
[234]) Christian d. Sjettes Laugsartikl. S. 290. — C. P. N. Petersen: Den danske Medicinallovgivning S. 35 og 41.
[235]) P. L. Panum: Det medicinske Fakultets Hist. 1648—1766. S. 60.
[236]) Jul. Petersen: Anf, St. S. 208 og 209.
[237]) Smstds. S. 209.
[238]) Petersen: Medicinallovg. I. S. 124.
[239]) Jul. Petersen. Anf. St S. 220—21.
[240]) Bidrag til Folkesygd. Hist. S. 519 og følg. S. Anm.
[241]) Vidnesbyrdene i forskellige Testimonier varieres desuden med:
1. »Einen vernünftigen und zur praxin geschickten Chirurgum« . . . .
2. »vernünftigen, wohlerfahrner und zur« o. s. v.
3. »Zur praxin hin selbst geschickter« . . .
4. »Zur praxin fähig seiendes« . . .
5. »einen vernünftiger, in theroticis und zur praxin geschickten chirurgum« . . .
6. »einen nicht unerfahrner und zur« o. s. v.

[242]) Herh. og Mansa: Anf. St. S. 306—307. Anm. *Jonas Nicolai*, Barberlavets Oldermand 1668, modtog 1669 Ansættelse som Feltskærer ved Artilleriet. Hans Bestalling lød saaledes:

. . . at vj allernaadigst haffuer bevilget at *Jonas Nicolai, Chirurgus* . , . her i staden maa antagis for at være feltscherer ved woris *Artiglerj* paa Volden her omkring staden oc derfor (foruden huis bechenpenge hannem allerede tilforn efter oprettet *Contract* bevllliget er) at nyde dend tractement, nemblig Thi Rixdaler om Maaneden, som hand ded Land Regimentet till en feltscher er bevilget, oc det med saadan Vilkor at hand med samme sit haandwerch bemte Land Regiment tillige med forn Artillerie betiente schall opvarte naar de her ved Volden Arbeydc haffuer. Dog schall hand oc derimod effter egen enbydelse pligtig være at saa frembt hand woris Artigleri med tiden blef forsterket eller beordret at gaa i Marchen da det at for lige saadan maanetlig besolding som en anden feltscher, da ved Artigleriet bekommendis worder. Dereffter etc. Hafn 9 Nov. 1669. (Sjæll. Tegnelser 1667. S. 776).

[243]) V. Ingerslev: II. S. 344.
[244]) Smsteds. S. 304. Anm.
[245]) V. Ingerslev. II. S. 348.
[246]) Sundheds Journal 1 B. Kjøbenhavn 1794. S. 221 og 225.
[247]) »Einen Zung ausschreiben lassen nahmens Johann Buchwald«, hedder det i Barberlavets Oldermandsprotokol. (Herholdt og Mansa, S. 213.)
[248]) V. Ingerslev: II. S. 157—159.
[249]) G. Norrie: Kirurgisk Akademis Hist. S. 41.
[250]) J. C. W. Wendt: Medicinalvesen. Kopenhagen 1826. S. 3.
[251]) Hvor ingen anden Kilde opgives, vil denne i Reglen, naar det gælder Barber-

amtet og dets Medlemmer, være at søge i de forefindende Lavsprotokoller fra 1730 og 1750.

[252]) V. Ingerslev; Anf. St. II. S. 449.

[253]) Petersen: Medicinallovg. I. S. 163.

[254]) Petersen Medicinallovg. I. S. 201.

[255]) Denne Ret skal han ifølge paalideligt Udsagn i hvert Fald have haft fra 1788, men ikke før, dog i Henhold til hvilken Lovbestemmelse er desværre ikke oplyst.

[256]) F. V. Mansa: Program i Anledn. af den lutherske Reformations 300-Aars Jubilæum, S. 55.

[257]) Alle med * som Vedtegning har været Medlemmer af Kjøbenhavns Barberlav.

[258]) Sjæll. Tegnelser 1728—30, S. 551.

[259]) Et Navn, der endnu til den nyere Tid er set anbragt paa et Skilt i lille Kongensgade, hvor den endnu levende Barber Emil Hertel havde Barberstue, og skrev sig som »W. Westphals Efterfølger«.

[260]) Petersen: Medicinallovg. I. S. 287.

[261]) Smsteds. I. S. 438.

[262]) Nr. 222, Sjæll. aabne Breve 17. Juli 1672.

[263]) Kjøbhvns. Diplom. VI. S. 560—70.

[264]) Smstds. VII. S. 53—58.

[265]) Smstds. VII. S. 79.

[266]) Smstds. VII. S. 93.

[267]) Smstds. VII. S. 144.

[268]) Smstds. VII. S. 181.

[269]) Smstds. VIII. S. 121.

[270]) Konfirm. 14. April 1731. (Sjæll. Registr. paa Frederik den Fjerdes Breve. S. 200).

[271]) Kjøbh. Diplom. VIII. S 676.

[272]) Sjæll. Registraturer over Confirmationer, 12. Okt. 1730. S. 238.

[273]) Samlinger: S. 126.

[274]) Schønheyders Bevilling paa i Kjøbenhavn at maatte foretage kirurgiske Operationer konfirmeredes paany 6. Jan. 1769. (Konfirmationsprotokoll. 1766—70. S. 385). Han døde 17. Juli 1777.

[275]) Kjøbh. Diplom. III. S. 18.

[276]) Kjøbh. Diplom. III. S. 426,

[277]) Sjæll. Registre 1681—82, S. 358.

[278]) do. do. 1701—02. S. 3.

[279]) Sjæll. Registrat. over Konfirm. 1730. S. 302. S. P. v. Quoten Bevilling kofirmeredes 18. April 1732.

[280]) Herholdts Archiv. S. 172.

[281]) Petersen: Medicinallovg. I. S. 24.

[282]) Herholdt og Mansa. S. 298,

[283]) Smstds. S. 85.

[284]) L. Fogtmann: Reg. og Reskript. II. 1806. Herh. og Mansa: S. 95—96.

[285]) Afd. Baltsar Gotlieb Kretschmers Bevilling som Bader og Kirurgus var af 4. Maj 1712, Konfirmation paa samme af 26. Septbr. 1732. (Sjæll. Registratur I. over Konfirm. 1739. S. 311).

[286]) Nævnte Bevilling konfirmeredes 15. Marts 1768, (Konfirmationsprotokol. 1766—68

S. 359). — Wunder løste Borgerskab 28. Oktbr. 1765. (Borgerskabsprotokollen 1749—1784 i Raadstuearkivet).

[287]) Baderenken Reinhardts Privilegium paa Baderprofessionen og Ret til at lade barbere konfirmeredes paany 17. Juli 1769. (Chr. d. 7. Konfirmationsprotok. S. 347).

[288]) Kjøbhvn. Diplom VII. S. 352.

[289]) Smstds. S. 577.

[290]) Smstds. S. 637.

[291]) Kong Christian den Sjettes Laugsarticler. Kjøbenhavn 1748. S. 221.

[292]) Borgerskabsprotokollen 1749—1784.

[293]) G. Norrie: Georg Heuermann. S. 9.

[294]) Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab. S. 289.

[295]) G. Norrie: Georg Heuermann. S. 9.

[296]) O. Nielsen: *C. F. Reiser*: Ildebrandshistorie. S. 158.

[297]) G. Norrie: Smsteds. S. 10.

[298]) *Jurgen Gad* har vist ingen Sinde været Medlem af Lavet. 10. Okt. 1785 skulde han have indfundet sig i Mødet med sin Bestalling for at lade sig optage saaledes som Lavets Love bød, men han udeblev, hvorfor Amtet besluttede, at stævne ham for Øvrigheden. Senere høres der intet til ham.

[299]) Afdøde *H. L. Voigt,* mangeaarig Formand i *Barber- og Frisørforeningen af 25. Febr. 1861,* efterlod sig 49 forskellige Bilag, Skrivelser, Attester, Regninger m. m. Lavet vedrørende, hvoriblandt ogsaa nævnte Kvittering forefandtes. Samlingen overgik ved Voigts Død til Foreningens Arkiv.

[300]) Denne og adskillige flere Oplysninger vedrørende Amtskirurger i Tiden fra 1786 til 1838 er hentet i *Kristian Carøes:* Den danske Lægestand. København og Kristiania 1905. Denne Note, hvis Nummer ikke er indført i Teksten, refererer sig til S. 207 L. 16 frn. om Amtsmester *Chr. Almiss.*

[301]) Stempeltaksten er den oprindelige. Ordlyden af Svendebrevet er ogsaa den oprindelige Dato af Maj 1813 i Følge Protokollen. Nærværende er Kopi af afdøde Læge Hennings Lærebrev, der velvilligst af Boet er overladt Forfatteren af denne Bog.

[302]) Hennings er født 18. April 1814 i Kjøbenhavn. Kirurgisk Eksamen 1838. Boede senere som Læge i Jylland. Var Kommunelæge i Søllerød 1874—81. Flyttede til København sidstnævnte Aar og døde her $^{14}/_{1}$ 1900. (Den danske Lægest. VI. S. 141).

[303]) Tentamen var en Prøve, der oprindelig indførtes i det anatomiske Theater af Hensyn til nogle enkelte og fremskredne Elever. Prøven havde, som *Jul. Petersen* fortæller, »intet med den egentlig anatomisk-kirurgiske Eksamen at gøre, men skulde kun dokumentere de unge Elevers Værdighed til at komme i Betragtning ved Uddelingen af til Anstalten tillagte Stipendier. Eleverne skulde blot vise, at de ikke var uerfarne i Anatomi og Kirurgi.« »Et lignende Tentamen« aflagdes iøvrigt ogsaa af unge Ansøgere til militære Skibslægeposter.« (Den danske Lægevidenskab 1700—1750. S. 180.)

[304]) A. F. Bergsøe: Om Laugsvæsen og Næringsfrihed. København. 1840. S. 33 ff. Otto Müller: Om Laugsvæsen. Khvn. 1840. S. 35 ff.

[305]) Sammesteds. S. 40 ff.

[306]) Kristian Carøe: Den danske Lægestand. Supplem. til 7. Udgave. S. 120.

[307*]) Den Dag, paa hvilken den afgaaede Oldermands Underskrift sidste Gang forefindes.

[308**]) Den Dag, paa hvilken den tiltrædende Oldermands Underskrift første Gang forefindes.

[309]) J. D. Herholdt: Archiv for Lægevidenskabens Hist. i Danmark.

[310]) De Indklammede Ord er i Henhold til Gengivelsen af »Bartskernes Lavsskraa« i Kjøbenhavns Diplomatarium. II. B. S. 375.

[311]) De indklammede Overskrifter er efter Kjøbhvns. Diplom. VI. S. 447.

[312]) Dokumentet findes indført i Sjæll. aabne Breve. 1668—1670. S. 123.

[313]) Findes ogsaa i Sjæll. aabne Breve. Nr. 222. 17. Juli 1772.

[314]) De indklammede Overskrifter er i Henhold til Gengivelsen i Christian den Femtes Laugsartikler af Bartskærlavets Artikler.

[315]) Kong Christian den Sjettes Laugsarticler. Kjøbenhavn. 1748. S. 221.

[316]) Protokollen fra 1750 har 400 Sider, hvoraf 346 S. er beskreven. I denne er Forhandlingerne indført fra nævnte Aar til 1754 og fra 1768 til 1861, i Protokollen fra 1730, fra dette Aar til 1750 og derefter atter i den nævnte Tid fra 1754 til 1768, forøvrigt er alle Eksamensbeviserne ogsaa indført heri. Begge Protokoller er i Folio Format, indbunden i tykt Læderbind og vel vedligeholdt. Referaterne er affattet paa Tysk indtil 1814, efter dette Aar, fra Oldermand *Ranfft's* Tiltræden, paa Dansk. Skriften har staaet sig fortrinlig i de mange Aar og er gennemgaaende ret let læselig.

[317]) I Forbindelse hermed, om just ikke i fuld Tilslutning til Th. Nielsens Fremstilling af Fødselsmomentet, skal anføres den Udtalelse, som findes paa den 1. Side i de reviderede Love af 1875. »Trangen til at danne en Forening havde Barbererne følt i mange Aar, men først i 1861 lagde Hr. C. E. V. Terkelsen Haanden paa Værket ved at opfordre d'Hrr. H. L. Paulsen, H. L. H. Voigt og F. G. Frey til at sammenkalde samtlige Barberere til at Møde, der blev afholdt den 25. Februar 1861, og hvor da **Barbeerforeningen** blev stiftet, og dens Lov vedtaget i Juli samme Aar, men med Forandringer fornyet i Maj 1865, og ligeledes forandret og fornyet i April 1875.

Ethvert Medlem af Foreningen kan med Glæde se tilbage paa de forløbne Aar, da Foreningen i den Tid har virket gavnlig paa flere Maader ved at hjælpe og understøtte, og den er kommen det fastsatte Maal betydelig nærmere, hvilket den allerede nu opsparede Kapital udviser.« Endnu i de trykte Love fra 1875 hed Foreningen *Barberforeningen af 25. Feb. 1861.* Først senere tillagdes der den dens nuværende Navn.

RETTELSER OG TILFØJELSER.

S. 18 L. 3: Ret- l. Ret.
» 22 » 10: Aalborg- l. Aalborger-.
» do. » 13 frn.: sadant l. saadant.
» do. » 12 do.: Barbererer l. Barberer.
» 23 » 11: 10. Feb. l. 13. eller 19. Feb.
» do. » 37: 20. Marts l. 26. Marts.
» do. » 39: 24. April l. 14. April.
» 24 » 19: I 1702 fik *Sara de Foss* Bevilling til efter hendes Broders, Bartskær *Abraham de Foss* i Kjøge, Død at maatte forblive ved hans Barberamt, saa længe hun lod det betjene ved dygtige Svende. (Sjæll. Reg. 1701—1702, S. 577.)
S. 26 L. 13: kunne l. kunde.
» 27 » 7 og 8: kunne l. kunde.
S. 31 L. 10: Ms. *Salomon Gutfeld* ansattes 2. Feb. 1622 til »at balbere *Christian Ulrik* og *Hans Ulrich Gyldenløve* samt deres Folk og Tjenere«. Han afgik 2. Feb. 1624 (Meddell. fra Rentekammerarkivet. S. 191).
S. 32 L. 8: »Cancelliraad *Benzon* til Haunø konsulerede Dr. *Johan Eichel*, som tilraadede ham at tage til Kjøbenhavn«. »Snart efter hans Ankomst til Kjøbenhavn forværredes hans Sygdom, og en Operation, som Chirurgen *Adam Daniel Aspach* udførte 2. Pintsedag den 20. Maj 1709 i *Frederik Rostgaards* Overværelse, lettede nok betydeligt«. (Personalh. Tidsskr. 1886—87 S. 287).
S. 33 L. 26: Den 11. Marts 1689 udgik der et Brev angaaende en Bartskærsvend, der i nogen Tid havde opholdt sig hos en Bartskær *Andreas Eyrer* i Kjøge. Svenden medbragte her til Byen »en Del falsk Mynt«, som han foregav at have modtaget i Løn af sin Mester. Denne tilligemed Svenden arresteredes af Byfogden i Kjøge. (Sjæll. Tegnelse 1689—1690, S. 54).
S. 33 L. 26: Ved Amalienborg Slots Brand 19. April 1689 omkom, foruden 167 andre Hofbetjente, Prins *Christians* Barber Ms. *Balthazar Flech* og hans Svend. (O. Nielsen, Kjøbenhavn 1660—1699 S. 390).
S. 46 L. 11: »sædvanlie« l. »sædvanlige«.
» 48 » 10: skulde l. skulle.
» 49 » 7: 22. Dec. 1591 ansættes Mr. *Jacob Pommer* som Hofbarber og afgik 17. Juli 1607. (Meddell. fra Rentekammerarkivet S. 190).
S. 49 L. 15: Notenummer 102) l. 120).
» 50 » 15: skulde l. skulle.
» do. » 15 frn. Notenummer 122) l. 123).
» 55 » 2: Bestemmelsen om, at de Svende, som skal forestaa en Enkes Værksted, skal være eksamineret, findes ogsaa i Skraaen af 1577.

S. 57 L. 1 og 2 frn.: *Christoffer Bier* afgik ved Døden 20. April 1656. Han døde fattig, ved hans Død efterlod hans Enke sig 5 Rdl. 3 Mk. 2 Sk. til sine Arvinger. (Personalh. Tidsskrift 1896 S. 242).

S. 57 L. 36: I de nu tabte Forhandlingsprotokoller for de 32 Mænds Raad S. 771 og 773 staar som en iblandt disse nævnt en *Nicolai Boy*, rimeligvis Amtskirurgen.

S. 58 L. 7, Notenummer 160): Allerede 18. Feb. 1661 udkom der et kongeligt Forbud mod, at Barberlavet forhindrede Hofbarber og Kirurg ved Pesthuset *Georg Petri* i at udhænge Bækkener. (Kjøbh. Diplom. VI. S. 356). En lignende Indrømmelse som I. P. Ørsted fik, blev der ogsaa, 8. April 1676, (Sjæll. Reg. 1676—78, S. 124) givet *Johan Gynther Veigbers,* hvem *Christian den Femte* 31. Marts 1674 mod en aarlig Løn af 200 Rdl. udnævnt til Kronprins *Frederiks* Hofbarber. (Sjæll. Tegn. 1672—73—74 S. 702). I. G. Veigbers var død inden 19. Jan. 1684, paa hvilken Dag hans Enke fik Tilladelse til at drive Amtet indtil Mikkelsdag d. A. (Sjæll. Tegnelse 1683—85 S. 358). *Jaqves Herelles* afløste Veigbers som Prins Frederiks Livkirurg. Han fik Paalæg om at træde ind i Barberlavet i Løbet af 3 Aar, saafremt der da blev et ledigt Amt. (Sjæll. Reg. S. 292).

S. 58 L. 7: opbevare l. oppebære.

» 59 » 6: Ms. *Daniel Hagevald* eller *Hogenwold* fik Bestalling som *Christian den Fjerdes* Livbarber og Saarlæge 12. Juni 1596. Han afgik ved Døden 16. Aug. 1637 (Meddelelser fra Rentekammerarkivet S. 190). *Jacob Hogenwald* muligt en Søn af fornævnte, ansattes som Prins *Christians* Livbarber og Saarlæge 31. Okt. 1610 og afgik 1. Juli 1629. (sammesteds S. 191).

S. 59 L. 3 frn.: Endnu i 1609 og 1620, læs Endnu i 1609, 1620 og i 1669. (Kjøbh. Diplom VI. S. 503).

S. 60 L. 2: Den første danske Farmakopé er fra Aar 1658.

» 61 » 8 frn. Notenummer 72): I Følge et Kongebrev af 15. Okt. 1695 maatte de unge Medicineres og Kirurgers »Kur og Lægedom« i Børnehuset kun ske under Opsigt og Inspektion af Livmedici *Ringelman* og *Franckenov* og for Kirurgernes Vedkommende af *Chrislian den Femtes* »lif-kirurgus *Henrich Soest* oc Hendis Majst. vores elskelig kiære gemahl Dronningens chirurgus *Philip Prescheur*« (Kjøbh. Diplom VII. S. 460).

S. 62 L. 32, Notenummer 177): *Jacob v. Aspern* var 1699 Feltskær ved et Infanteriregiment, 1711 Oldermand for Bartskærlavet, Kirurg ved Landkommissionens Kvæsthus. Han begravedes 29. Marts 1715 i St. Petri Urtegaard. (Personalh. Tidsskr. 1888—89, S. 28).

S. 53 L. 4: »10«- og »12.-Marts«.

» 66 » 21: Læger l. Lægers.

» 70 » 2 frn.: Stadsfysikus *J(ohan?) Eichel* var tillige Viceborgmester i Kjøbenhavn.

» 71 » 5: Denne Skrivelse fremkom paa Grund af, at Barberlavets Mestere skal have nægtet »at fungere som Pestlæger, fordi Lavsartiklerne kun paalagde den yngste Mester denne Funktion«. (Carl Bruun: Kjøbenhavns Hist. II. S. 441).

S. 72 L. 4: *Rötger Köster* eller *Küster* findes indført i St. Petri Kirkes Regnskabsbog som begraven 1. Sept. 1711. (Personalh. Tidsskr. 1888—89, S. 18).

S. 80 L. 12 frn.: Paa Foranledning af nogle Kirurger og Apotekere ansøgte det medicinske Fakultets Professor 1731 Kancelliet, om det maatte tillades disse Kirurger og Apotekere efter foregaaende Eksamen at øve medicinsk Praksis i Kobstæderne og paa Landet ligesom andre eksaminerede Kandidater og Doktores

samt at hjælpe Barselkvinder. Andragendet afsloges baade af Kancelliet og Konseillet. (Suppliquer 1731, 1. Halvaar Nr. 350).

S. 80 L. 2 frn: Amphitheatrum anatomicum et chirurgecum l. Amphitheatrum eller blot Theatrum anatomico-chirurgicum.

S. 82 L. 13 frn.: *Delharding* l. *Detharding*.

» 86 » 9: Kommissionen bestod oprindelig, foruden af Justitsraad *Højer,* af Livmedikus *Carl* og Stabskirurg *Montzinger.*

S. 97 L. 4: Navnlig efter Landmilitsens Oprettelse i 1701 udnævntes en Del militære Kirurger, der dog senere, da *Christian* den Sjette ophævede Militsen, blev afskediget. (P. Fr. Rist: Fra Støvlettiden 1884, S. 316).

S. 97 L. 6: *Johan Henricksen* l. Johan Hinrichsen.

» 98 » 4: *Lambert Voltelen* hørte til de Amtskirurger, der, som Lægen Dr. med. *Johannes Gottlieb de Bøtticher* i en omfangsrig Klage til Magistraten indsendt 1735 anfører, havde Tilladelse til at forestaa offentlige Sygehuse og til at kurere saavel indvendige som udvendige Sygdomme. I den samme Klage anker Bøtticher over, at Stadskirurgerne »befatte sig med al Slags medicinsk Praxis og derved tage Brødet af Munden paa Medici, ja de havde endog tilladt sig at blamere Medici og at indgaa Accord med forskellige Familier om at betjene dem som Læge baade i indvortes og i udvortes Sygdomstilfælde for en aarlig »Pension«. (Herholdt og Mansa S. 330).

S. 100 L. 8: tilsagte l. tilsagde.

» 105 » 9: *Rau* (Joh. Zac.)? f. 1668 i Raden i det schwabiske, var en ret berømt Kirurg, der begyndte som Barberlærling og endte som Professor i Leyden. (Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—1750).

S. 120 L. 8 frn.: Kratzenlein l. Kratzenstein.

» 137 » 3 frn.: *Levin Friederich Gräffe* f. 1769 i Hannover, købte 1801 Mdm. Schous Amt, solgte det atter 1803 ved Auktion til *J. Janssen,* levede endnu 1815 men døde før 1825.

S. 137 L. 2 frn.: *Poul Frederik Bechman,* f. 3. Aug. 1787, d. 25. Dec. 1821 i Kjøbenhavn, købte 1815 afgangne *F. C. Fuhrs* Amtsprivilegium og erhvervede Kongens Tilladelse til at benytte det.

Han fik gentagne Gange Udsættelse med Eksamen, sidste Gang April 1820 paa Grund af Sygdom.

7. Novbr. 1821 blev han tiltalt for at have taget Dommengets Svend *I. Meyer* i Tjeneste, uden at faa dennes Afskedsattest forevist.

Den 29. Marts 1822 udkom en Resolution, hvorefter P. F. Bechmans Enke maatte fortsætte sin afdøde Mands Barberamt, under en examineret Kirurgs Tilsyn. Kirurgisk Kandidat *Schwitzer* paatog sig indtil videre at forestaa Amtet, 3. Maj 1825 underskriver Schwitzer Protokollen som Værge for Mdm. Bechman.

I Følge en Forespørgsel fra Schwitzer blev der af Magistraten 27. Juni 1825 meddelt Amtet, at Kancelliet havde bestemt, at Schw. ikke er berettiget til at have den af ham attraaede og begærede Adgang paa Mdm. Bechmans Vegne til Amtets Forsamlinger.

S. 138 L 1: *Conrad Vilhelm Schwartzacher* f. i. Hamborg 1772, d. 26. Feb. 1853, boende i Hyskenstræde som Frimester. Hans ene Søn efterfulgte ham her, medens den anden boede i Christen Bernikowstræde, begge som Barberfrimestere.

S. 143 L. 7: *Johan v. Aspern* blev 11. Marts 1699 beskikket til Kirurg i Roskilde. (Personal. Tidssk. 1888—89, S. 28).

S. 144 L. 1: de l. det.

S. 149 » 4 frn.: *Gotfred Røbel* fik 17. Juli 1697 Bestalling som Bartskær og Chirurg i Kallundborg. (Personalh. Tidsskr. 1888—89 S. 22.)

S. 151 L. 24: *Anton v. Thons* Underskrift i Protokollen forekommer for sidste Gang 28. Okt. 1732.

S. 155 L. 2 frn.: *Jean Philip Prescheur* optoges i den afgaaede Livbartskærs *Joseph Habatteries* Sted. Ved sin Død efterfulgtes Prescheur 17. Maj 1710 af *Abraham Janssen*, der overtog hans Amtsrettighed, for hvilken Kongen oprindelig havde betalt Lavet.

S. 158 L. 33: *Johannes Fabricius*, hvis Bevilling paa at maatte lade sig bruge her i Riget med fri Kur hvor og af hvem som ham og hans Kunst behøver, konfirmeredes 14. Maj 1664. (Sjæll. Reg, 1660—65, S. 504.)

S. 179 L. 14: *Bujonge* l. *Boye Junge* (?).

» 206 » 3 frn.: Af Borgerskabsprotokollen fra 1749 til 1784 ses, at der for denne Periode er løst mange Borgerskaber som Haarskærer. Borgerskab som saadan kostede 1771: *21 Kr.* og i 1840 *25 Kr.*, det samme som Borgerskab som Paryk mager. Haarskærerne udgjorde intet Lav.

S. 220 L. 7 frn.: dens l. den.

» 226 » 3 frn.: I Adresseavisen for 2. Nov. 1803 findes tvende Bekendtgørelser fra det kirurgiske Akademi undertegnet af *Stebuss*. I den ene meddeles, at der i Efteraaret 1803 har indstillet sig 7 Kandidater til Eksamen og i den anden, at Kokoppeindpodningen for fattige, der ikke selv havde Læge, foretoges gratis paa Akademiet.

Wilhelm Stebuss var kongelig Underkirurg ved det norske Livregiment til Fods samt Amanuensis hos Prof. *F. C. Winsløv.* (Petersen: Medicinall. 18. Dec. 1801).

S. 231 » 26: 1845 l. 1844.

» 232 » 3: 1714 l. 1713.

» 236 » 23: Prøven overværedes i Følge et kongeligt Reskript af 9. Sept. 1831.

» 237 » 10 frn: Atmsmester l. Amtsmester.

» 243 » 8 frn.: Valget fandt Sted Okt. 1861.

» 244 » 23: *Johan Bastian Voltelen* var død eller afgaaet som Amtsmester 27. Jan. 1685. Paa denne Dag fik nemlig førnævnte *Christoffer Stefanus* hans Privilegium.

S. 244 L. 4 frn.: 23. Sept. l. 25. Sept.

» 245 » 18: *J. E. H. Møllers* Lærebrev er fra 11. April 1853.

» 254 » 8 frn.: F. T. l. E. T. -- Holstodit l. HOL. STO. DIT:

» 259 » 12: Lavsartiklerne af 29. April 1684 findes i Afskrift i Sjæll. Reg. 1683—84. S. 522.

S. 270: Svendeladen er den ældste Lavsgenstand og i Forhold til sin høje Alder usædvanlig vel vedligeholdt. Paa dens Forside staar følgende Navne: *Franz Paske, Ewald Smidt, Johann Geicke, Jacob Ebert, Samvel Vlrich* og paa dens Bagside: *Erhart Rosa, Albrecht Møller, Bartholomevs Biener, Johann Mewe.* Hieronemvs Teleman., alle iøvrigt ukendte Navne. Paa Laaget indvendig er indlagt: *Anno 1638, Restaureret Aar 1866.*

S. 292 L. 24: I en Jubilæumsvise i *Medicinernes Sangbog* S. 108 forekommer følgende Vers:

»For nylig Hr. von Huth mod [1])
Medicinen stred;
Endog Barbèr (von) Knuth lod [2])
Os ej ganske i Fred.
Den ene mente,
Han Ros fortjente
Ved fri Konsultation;
Den anden turde
Ej som han burde
Gie Lægevagtstation. —
— Begge blev saa mulkterte
— Det gik dem meget nær —
Huth — fordi han kurerte;
Knuth — fordi kan lod vær.

[1]) Hr. von Huth blev mulkteret for at øve Lægegerning.
[2]) Barber Knuth blev mulkteret, fordi han nægtede at behandle en Tilskadekommen».

» 299 » 9: I Dec. 1905 sammensmeltedes begge Fagbladene til et Fællesorgan for samtlige Landets Barber- og Frisørforeninger under Navn af *Danmarks Barber- og Frisørtidende* med Udgiversted og Redaktion i Kjøbenhavn.

S. 299 L. 4 frn.: *H. Voigt* fik i 1901 overrakt en Guldmedaille og i 1903 skænkede Foreningen hans Fotografi i fuld Størrelse til Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn.

S. 303 L. 18: Stuereglementet forfattet af *Aage Reinhardt.*

PERSONREGISTER.

Side

Aabel, S. ... 132
Aagaard, P. ... 117, 128
Abildgaard ... 206
Adeler ... 93
Ahrberg ... 137, 206, 225, 226
Albeck, A. C. ... 174
Albert, B. ... 32
Alberti, A. ... 288
Almiss C. ... 137, 207, 319
Amysen, L 136, 210, 214, 216, 218, 222
Andersen ... 209
Andersen, C. ... 234
Andersen, E. C. ... 273, 276, 281
Andersen, G. ... 306
Andersen, Th. P. ... 287, 300
Andersen, J. C. ... 304. 305
Anderszen, H. ... 262
Anders, B. ... 30
Anders, Mr. ... 32
Ansorge, D. ... 72
Ardells, A. ... 131
Asbach, A. D. ... 255
Aspach, A. D. ... 31—33, 244, 245, 321
Aspach, Joh. ... 32
Aspern, Jac. v. ... 62, 74, 98, 245, 322
Aspern, Joh. v. 131, 134, 143, 145, 202, 245, 323

Baad ... 210
Baadh ... 118, 129
Backhausen, J. C. ... 132
Badsker, Hans ... 28
Badstuber, A. ... 72
Bagge, H. J. ... 244, 308
Balberer, Jens Christen ... 23

Side

Ballin, M. ... 305
Baltzer ... 129
Baltzer, A. ... 98, 134, 142, 189, 190
Baltzer, B. ... 30
Baltser, Chr. 85, 95, 97, 98, 132, 174, 190, 204, 246
Baltzersøn, A. ... 72, 74, 75
Bandello, A. ... 104, 115
Bang ... 140, 296
Barfusz ... 154
Bartholin, Th. ... 24, 59
Bartskær, H. og Th. ... 24, 28, 29
Bauman, H. ... 66, 67, 132, 134, 142, 161
Bauermeister ... 138, 208, 214, 216, 218
Beaufin, C. ... 207
Bechman, J. H. ... 157
Bechman, P. F. 118, 129, 137, 138, 164, 165, 170, 207, 237, 323
Bentzen, A. ... 189
Benzon ... 188, 321
Bereder, Hans ... 53
Berendt ... 154
Berg, C. ... 304
Bergau, D. 24, 95, 132, 134, 196, 199, 200, 201, 203
Bergmann ... 234
Berking ... 284
Bescke, C. ... 132
Biener, B. ... 324
Bier, Christ. ... 55, 57, 59, 322
Biering, F. ... 291, 295
Bilde, Eske ... 52
Bing, J. ... 67
Bindesböll ... 305
Bindt, E. G. ... 137, 231

Side

Birch, H. N. 24
Bjørn..... 138, 210, 231, 235, 239
Blankenheim, W. 33, 245
Bodendick 224
Boye, N. ... 33, 57, 103, 244, 255, 322
Boysen, H. 137, 238
Bräem..... 118
Breitbar, J. A..... 133
Bricka, C. F..... 312
Brockdorff 147
Bruil, K..... 50
Brun, Th..... 23
Buchwald, B..... 191, 197
Buchwald, J. .61, 62, 80, 82, 93, 94, 103, 104, 145
Bujonge 179, 324
Burcharth, C. 237, 275, 285
Burmeister, J. 137, 238
Buschow, C. F. .116, 123, 130, 133, 204
Bøssel..... 62, 93
Bötticher, J. G. de..... 160, 323
Bøye, M..... 61

Cahnbley..... 234
Callisen 104, 121, 125, 135, 224
Cambertin 179
Carl, J. S..... 86, 323
Carsten, J..... 93
Carstensen, H. E. 304
Casper, B. 48
Charlotte Amalie 98
Christian, B..... 57
Christian I 270
Christian II 14, 26, 270, 312
Christian III... 14, 17, 28, 45, 52, 55
Christian IV 18, 30—32, 34, 48, 51, 54—56, 67, 155, 259, 322
Christian V. 33, 35, 175, 255, 258, 259, 262, 270, 322
Christian VI 39, 40, 101, 104, 157, 163, 167, 190, 191, 232, 323
Christian VII 116, 117, 128, 177
Christian Frederik B. 33
Christine, Dronning..... 21
Christian, Prins..... 30, 31, 321, 322
Christoffer, B. 49

Side

Christoffer, v. St. 52, 53
Claus, B. 50
Clausen..... 94
Clausen, H. D..... 131, 132, 157, 158
Colbiørnsen 179, 206
Cold 179
Conradi..... 190
Cortinum. J. H. 24
Cosmus, St..... .15, 47
Crüger, S. 62, 80—83, 85—88, 90, 91, 94—96, 104, 131, 145, 189—91, 202, 203
Curths, D..... 176, 204 246

Dabelsten..... 31
Dahl 182
Dahlerup 229
Dahlman, M..... 55, 57, 58
Damianus, St..... 15, 47
Daniel, B. 33
Darmstädter, J. F..... 172
Deben, J..... 74
Degen, S. F. 131
Destantan..... 95
Detharding..... 82, 94, 323
Dines, B. 48
Ditlofsen, H. 32, 34, 59
Dommenget, C. H. 136, 229, 323
Dorbitz ..... .136, 211, 220, 222, 226
Dorothea, Dr. 51
Driefer..... 229
Dørge 136, 209, 222, 226, 229, 230, 231, 246

Eckart, A B..... 180
Ebert, J..... 324
Eding. P. J. 132, 188, 202
Egeberg, R. P..... 234
Ehlers, G..... 78
Eichel..... .70, 72, 321, 322
Engel, P. M. 175
Engvois, L... 187
Erichsen, H. 96
Erichsen, J. G..... 197
Eskildsen 238
Eton, Th..... 155

Side

Ewert, D. .136, 206, 216, 218, 222, 225, 237
Eyrer, A. 321

Fabricius 129
Fabricius, A. V. C. 133, 205
Fabricius, Dr, ... 63
Fabricius, J. 324
Fabritius 206
Falkenthal 140, 238
Fardigh, Frederik 19
Feddersen 179
Fertig, J. H. 24, 133
Fiescher, J. F. 205
Fincke, Th. 54
Fischer, I. C... 161, 162, 171, 177, 178
Flech, B. 321
Fledelius, G. 94, 131
Flint 210
Foght, H. P. 272, 283
Folman, I. C. 158
Fork, M. T. 96, 132, 197, 203
Fos, Cornelius de 23
Foss, Abraham de 321
Foss, M. 32
Foss, Sara de 321
Fosse, E. J. la 68
Fraenckel, ... 222, 237
Fraenckel, Z... 136, 208, 214, 216, 218
Francke, Chr. 33, 245
Franckenau, G. 94, 138, 145, 322
Frandsen, Hans 32
Frandsen, I. 132, 202, 204, 205
Franke, Chr. 255
Frants, B. 48
Frederik I. 14, 27
Frederik II. ... 28, 30, 49, 52, 53,
Frederik III.... 32, 34, 59, 60, 68, 247, 259
159, 250, 254, 270
Frederik IV... 39, 66, 70, 77, 104, 134, 148, 155, 157, 160, 175, 231, 232, 270
Frederik V. 232
Frederik, B. 30
Frederik, Prins ...27, 93, 103, 139, 322

Side

Freimuth 30
Frey, F. G. 272, 274
Freüchen, I. N. 132, 195
Friderichsen, W. 275, 276, 277, 309
Friis, S. 176
Friese, F. G. 138
Fuhr, F. C. 136, 207, 214, 216, 218, 220, 222, 323
Fædder 111
Frøling, G. 68

Gad 238
Gad, M. H. 137, 237
Gad, Jürgen 206
Gamst, J. 104, 134, 143, 157, 196
Gautkandi, N. 54
Gedalia 234, 235
Geicke, J. 324
Gensche, F. W. 94, 131, 148, 204
Gerhardt, J. W. 24
Gersdorff v. 100
Gertz, Mr. 33
Gertsen, G. 61
Geyer, I. F. ..... 125— 129
Giesemann 140
Giger, E. 75
Gisseman 224
Gjedde, Adm. 79
Gjede, C. G. 235
Glotto, Greer 48
Gottwaldt, F. T. 130
Grabau, I. A... 125, 130, 136, 181, 182, 214, 216—218, 222, 239
Grau 88
Gregersen, A. S. 283
Griffenfeld, P. 35, 258
Grim 147
Grinet 93
Groth, I. I. 161, 162
Grundel 129, 130
Grüner, H. F. 115, 119, 120, 122— 125
Gräffe, L. F. 137, 323
Guldberg, Høegh 289
Guliberto 158
Gundelach 244
Guntel, E. 298

Side

Gustav, Adolf 21
Gutfeld, S. 31, 59. 321
Gyldenlöve 35, 321
Güthler 305

Habbateries, J. 324
Hadeler, Anders 53
Haes, P. 24
Hagen 230, 235
Hagevald, D. 59, 322
Hall, v. T. 29
Halvpap, I. I. 132, 191
Hammerich 289
Hanneman 104, 115
Hans, B. 30
Hansen 118, 129
Hansen, A. H. 282, 298
Hansen, I. A. 138
Hansen, Konstant 305
Hansen, V. 300, 301
Hans, Mester 29
Haquart, P. 33, 37, 176
Harhoff .. 115, 119, 120, 121, 122, 211
Hasebart, I. 28
Haveman O. I. 95, 132, 196, 204
Hechtmand, H. 31
Heggerfeldt, I. 24
Hegreffe, I. 24
Hein 234
Hein, I. F. 133
Hein, P. 131, 134, 188, 189
Heinze, D. E. H. 300, 301
Helt, P. 262
Hempel, B. H. 95, 96
Henning, Casp. 33, 67, 92, 245
Hennings 234
Hennings, E. J. Cl. 228, 229
Hennings, G. 283
Hennings, W. . 104, 105, 107, 108, 115, 121, 123—126, 130, 135
Henrichsen, J. 97, 98
Herelles, J. 322
Herfort, C. 176
Herholdt, J. D. 26, 52, 104, 158
Hermanns, C. 131
Hersleb 118

Side

Hertel, E. 238, 318
Hess, J. 132, 134, 142
Hesse, Cl. 137, 238
Heuermann, G. 105, 132, 134
Heussiger 98
Heydorn, J. 133, 204
Himmerich, H. 40
Hinrichsen, J. 41, 134, 142, 150, 156, 169, 189, 196, 200, 202, 246, 269, 323
Hintze, H. 134, 146, 190
Hiorthøj 118, 129, 210
Hoffmann 222
Hoffmann, C. F. 133, 205
Hoffmann, Chr. 24
Hofman, E. 24, 198
Hoffman, S. 137, 206, 207
Hofgaard 118, 129
Hogevald, D. 245, 322
Hogenwald, J. 322
Holm, A. 304, 309, 310
Holm, C. 133
Holm, Louis 40
Holm, T. N. 92, 131
Holmschiold 122
Holstein 88
Holsten, H. 23
Hoppe 241
Horn, Clas 49
Howe, J. 93
Hunter, John 99
Hurtigkarl 301
Husum, Th. v. 30, 245
Huth v. 325
Hutzing, Christian Günter 23
Hyrsekorn, C. G. 132
Høfver, Tob. 55
Højer 86, 323
Høy, J. 165

Ingemann 234
Ingerslev, H. P. 293
Ingerslev, V. 31, 97
Jacob, B. 52, 55
Jacobi, Br. 158
Jacobsen 176
Jacobsen, N. 205

Side

Jacobsen, W. N. ... 133
Jansen, A. ... 98, 155, 324
Janssen, J. ... 136, 180, 226, 323
Jantzen, ... 234
Jensen ... 234
Jensen, A. L. ... 304
Jensen, J. M. ... 305
Jensen, M. ... 270
Jensen, N. ... 74
Jensen, Th. ... 301
J. N. ... 305
Johan den Tredie ... 21
Johansen, B. ... 72
Juel, Jens ... 35
Juliane Marie ... 122, 206
Junge, Boye ... 185
Jørgen, B. ... 33
Jørgen, Mester ... 29
Jørgen, P., Bartsk ... 32
Jørgensen ... 235
Jørgensen, I. S. ... 234
Jørgensen, N. ... 298, 304

Kaasbøl ... 129, 210
Kaas, C. G. ... 95, 132, 191, 201
Kapst, C. C. ... 24, 131, 190
Karine, Bartskær ... 29
Karstinus, I. H. ... 24
Kerckerup ... 221
Kille, H. v. ... 49
Kinch ... 51
Kirstine, B. ... 31
Klæbel ... 235
Kløcker ... 74
Knithel, C. F. ... 35, 244, 245
Knop ... 289
Knudsen ... 179
Knuth ... 325
Knøttel, C. F. ... 255
Koch ... 73, 78, 176
Koch, Hinrich ... 244
Koch, I. ... 244, 255
Kollichen, C. ... 60
Krabbe, Ellen ... 31
Kratzenstein, C. G. ... 120
Kretschmer ... 164, 165

Side

Kristoffer, B. ... 30, 32
Krogh v. ... 93
Kruse, H. C. ... 137, 237
Krüger ... 133, 206, 214, 218, 222, 223, 227
Kutsk, J. ... 92
Kyhl, J. M. ... 73
Küster, R. ... 72, 74, 75, 322
Køhn, W. ... 155
Kønig, G. F. ... 134, 180
Kølpin ... 125, 208

Langhorn, I. F. ... 131
Labes, M. ... 41, 91, 93, 94, 97, 98, 134, 142, 145, 151, 153, 161, 166, 188, 189, 196, 209, 246
Lange ... 118, 139, 210, 220, 229
Lange, F. J. ... 136, 138, 229
Lange, H. ... 33
Larsen, Alb. ... 278, 310
Larsen, J. C. ... 304
Laub ... 86
Laurits, Kedelsm. ... 51
Laurentius, Dr. ... 32
Lausen ... 166
Lauw, J. R. ... 133, 201, 204
Lazonde ... 73, 75
Lensch, J. ... 245
Lerke, P. ... 35
Leve, V. ... 175
Lincke ... 197
Lindemann, J. D. ... 137, 231
Lindorf ... 70
Linnemann ... 229
Lorentzen, L. ... 136, 211, 214, 226
Lund ... 206
Lund, G. M. ... 285
Lund, M. ... 165
Luudvig ... 210
Luxdorph ... 117, 128
Luno, J. ... 95, 132, 134, 143, 169, 197
Lydke, Mr. ... 51
Lykke, C. ... 274, 308
Lynge, A. ... 133, 137, 205
Læssøe ... 210
Løper, C. M. D. ... 136, 207, 230

Side

Mads, Mr. 53
Malling 206
Mangold, C. 138
Mansa, F. V. 27, 74, 91, 158
Markus, B. 30
Marcus, Kirstine 28
Marqvard, G. 158
Martens, H. I. 137, 231, 238, 246
Marvie, J. C. 23
Mathisen, J. J. 145
Meckel, Valentin 262
Meuer, E. 234
Meier, Stefan 244, 245
Meine, H. C. 79, 80, 155
Mensing, J. A. 80, 86, 95, 97, 104, 155
Meschewitz, J. J. ... 96, 120, 133, 205
Metzgen, K. 74
Mewe, J. 324
Meyer 222
Meyer, F. W. 137, 241
Meyer, St. 33, 255
Mikkel, Mester 28, 30, 53
Mocwyk, L. 131
Monrad 179
Moltke v. 123, 179, 206
Montzinger 94, 95
Morten, Mr. 33
Mortensen, N. 169
Mundt 229
Munk 118, 129
Munk, Kirstine 32
Muth, F. V. .... 133, 179, 181, 182, 204, 206—212, 214—219, 221, 223—225, 246
Muxoll, A. G.. 94, 95, 98, 131, 134, 161, 203. 204, 246
Mühe, J. 137, 230
Mylius 210, 215, 217, 220, 221
Mühlhausen, Fr. 162
Möinichen, Karna 31
Möinichen, M. Sixen v. 31
Möinichen, Sixtus v. 31, 32
Møller, A. 324
Møller, Blasius 31
Møller, J. E. H. 245, 324
Møller, Mikkel 29, 48, 55

Side

Møller, P. J... 137, 237—240, 243, 245, 246, 272

Nansen, Hans 35
Naumann 234
Naur, C. L. 234, 235
Naur, L. F. 275, 280, 304
Nathan 301
Neandor, J. S. 131, 134, 143
Neve, S. . 125—129, 136, 214, 216, 218, 222, 237
Nicolai J. 158, 245, 255, 317
Nicolai, P. 24
Nielsen, Jonas 33
Nielsen, N. 292, 309
Nielsen, N. P. 234, 272, 273, 277
Nielsen, O. 32, 79
Nielsen, P. O. V. 281
Nielsen, S. 165
Nielsen, Th. 272, 273
Nielssen, Cl. 24
Nissen 134
Norborg, H. A. 23
Nordenbruch, J. 74
Nordlien, F. M.. 96, 108, 133, 137, 206, 207
Norman, Terch 24
Norrie, G. 134
Nyeborg, M. C. 137, 230

Odevahn 234
Olsen, A. 279, 309
Olsen, V. 275, 300, 301
Oltmann, J. C. E. 234
Opdam, Adm. 63
Ortmann, J. F. 133
Oxe, Peder 29

Pannekoch, H. 27
Paske, Frantz 324
Paulli, Simon 54, 60, 134
Paulsen, H. L. 244, 272, 273, 274, 277, 307—309
Pavonarius, M. C. 132, 201, 203
Pedersen, S. 245
Person, P. 169

Side

Peter, B. ... 32
Petersen, E. F. ... 298
Petersen, E. W. ... 273
Petersen, G. Th. ... 309
Petersen, N. C. ... 133, 203, 205
Petersen, S. Chr. ... 286, 306
Petersen, Severin ... 244
Petri, G. ... 322
Pfeifer, J. ... 175
Pflug, J. P. G. ... 120, 133, 205
Polaschek, F. A. ... 277, 285, 307
Pommer, J. ... 49, 321
Poppelman ... 93, 187, 188
Pott, Percival ... 99
Preisler, F. G. .. 137, 202, 206, 218, 222
Prescheur, Ph. ... 155, 322, 324
Printz, G. A. ... 169, 170, 171
Probst, N. E. ... 307
Prætorius, E. ... 24
Prætorius, J. H. ... 132, 203
Pürust, B. H. ... 131

Qouten, S. P. v. ... 158

Radiche, P. ... 30, 31, 245
Ranfft, J. A. .. 136, 207, 214, 216, 218, 222, 229, 230, 246
Rasch, Cl. ... 67, 175
Rasmussen, C. F. ... 280
Rathlou, Schack ... 117
Rathsack, C. C. ... 133
Rathsack, J. C. ... 199, 200
Rathsach, J. H. 116, 122, 133, 135, 204, 207, 211
Rau, J. Z. ... 105, 323
Ravn, M. ... 61
Reetz, P. ... 254
Rehse, J. H. ... 131
Reiersen ... 179
Reinhardt ... 173
Reinhardt, Aage ... 325
Reinhardt, C. ... 174
Reinhardt, F. W. ... 282, 300
Reinhardt, J. C. ... 174
Reinhardt, J. F. ... 174. 206
Reiser, C. F. ... 95—97, 132, 134, 145, 201, 202, 205, 206

Side

Reiteburg ... 138
Reitzenstein ... 169
Restorff, C. Th. ... 278, 295
Restorff, C. T. ... 234
Restorff, J. C. ... 280
Rhode ... 165
Riber ... 65
Richter, H. ... 74
Riecke ... 234
Riise ... 301
Ringelman ... 322
Risom, A. ... 131
Ritmeister, J. ... 74
Rohde ... 164
Rohde, J. S. ... 133, 201, 203
Rosa, E. ... 324
Rosenkrands, M. ... 54
Rost, J. F. ... 174
Rost, J. H. ... 174, 175
Rostgaard, F. ... 321
Rothe, J. D. ... 172
Rubin, M. ... 69
Rud, J. O. ... 78, 79
Ryder, V. ... 295
Rüger, J. F. .. 133, 205, 214, 216, 218, 230
Røbel, G. ... 40, 94, 134, 143, 148, 149, 157, 161, 168, 187, 188, 189, 195, 245, 246, 324
Røtg, Køster ... 322
Røtlin ... 35

Salomon, J. H. 129, 133, 204, 205, 206
Sauer, W. ... 132, 197
Saurius, J. C. ... 32, 34
Saxtorph ... 224
Scavenius ... 40, 188
Schalk, H. ... 92, 134, 142, 191
Scheel ... 222
Schibler, J. J. ... 244, 308
Schiøtt, B. ... 129, 210
Schiøth ... 118
Schmaltz, J. C. ... 24
Schmidt ... 301
Schmidt, A. ... 132
Schmidt, C. ... 96

Side

Schmidt, C. G. ... 132, 203
Schmidt, K. ... 191
Schmidt, N. ... 23
Schmiedberg ... 92
Schnell, B. H. .. 131, 132, 171, 190, 201
Schnoor, J. ... 309
Schou, J. J. ... 133, 204
Schreiber, F. C. ... 132, 201, 203
Schuanno, P. ... 245
Schultz, A. ... 281, 309
Schultz, G. C. ... 24
Schultz, Th. V. ... 283
Schumacher ... 224
Schwanitz, B. ... 132, 203
Schwartzacker, C. W. ... 138, 234, 323
Schwartzacker, J. F. W. .. 234, 235, 236
Schwartzacker, J. N. 125—129, 135, 205, 206, 212, 214, 216, 218, 222, 229
Schwitzer ... 323
Schüth, E. ... 136, 209, 214, 216, 226
Schütte, H. 40, 131, 134, 142, 145, 149, 150, 191, 246, 269
Schütte, H. H. ... 100, 134, 190, 191
Schønheyder, J. F. G. ... 98, 157, 158
Scønau, P. ... 33
Sedovsky, G. ... 96
Seerup, J. A. ... 280
Seiffert, J. C. ... 23, 198
Selmer, H. P. ... 138
Siegfried, J. ... 74
Siegholt ... 235
Siemssen, C. C. 116, 122, 123, 125, 129, 133, 204, 205, 207, 208, 246
Sievers, C. 104, 115, 134, 142, 152, 153, 161, 164, 176, 189
Sieverts, E. ... 276, 291
Simmelhag, R. S. W. ... 133, 204
Simon ... 27, 28, 245
Sipsen, M. ... 245
Sixtus, J. C. 125, 126, 128, 129, 138, 207
Skriver, Oluf ... 27
Smid, H. ... 53, 61
Smidt, E. ... 324
Soest, H. v. ... 33, 322
Solle, Joh. ... 246
Solle, J. C. 132, 136, 203, 204, 222, 227

Side

Sonders, Thomsen ... 93
Sophie, Magdalene ... 201
Spahn, J. E. ... 133
Sperling, O. ... 57
Spierling, D. ... 95, 197
Staahl, Th. ... 244, 274, 277
Stampe, H. ... 232
Stebuss, W. ... 324
Stefanus, C. ... 155
Stehbus, D. ... 133, 204
Stein, J. F. ... 203
Stettin, Christ. v. ... 30, 48
Stenberg, E. ... 276
Steuer, C. A. ... 24
Stieper, C. ... 298, 299, 304, 305
Storp, A. ... 118, 129
Streidt, C. ... 244
Streuf, H. ... 23
Strop ... 204
Styhr ... 288
Suhm ... 206
Sunderborg, N. P. ... 131
Sundt, H. Mich. ... 24
Surcou, D. ... 155
Svanberg, C. M. ... 298
Svane, J. C. ... 234, 272
Svendsen, Mr. ... 51
Sørensen, W. 244, 276, 277, 278, 281, 307

Teclenburg ... 80
Teleman, H. ... 324
Terkelsen, C. 244, 272, 273, 276, 277, 283, 299
Teuscher, C. T. ... 136, 218, 226
Thambsen, A. ... 134, 142, 189
Thambsen, J. ... 190
Thomsen ... 210, 238
Thomsen, M. ... 309
Thomsen, P. ... 309
Thomas, B. ... 30
Thomasøn, H. ... 31
Thon, A. v. 94, 131, 142, 143, 144, 145, 148, 191. 324
Thoning, R. A. 131, 133, 203, 210, 214, 216, 218, 222, 223
Thostrup, Z. G. ... 137, 231, 237

Side

Thrane, J. ... 93, 94
Thulstrup ... 118, 129. 205
Thygesen, Peder ... 23
Tode, J. Cl. ... 98, 105, 121
Tofte, P. P. ... 245
Trant, A. C. ... 97, 98

Uldal ... 210
Ulrich, D. ... 73
Vlrich, S ... 324
Unsenius ... 79
Urne, Lave ... 27

Vardich, Fredrik ... 19
Veigbers, J. G. ... 322
Voigt, C. G. ... 133, 204
Voigt, H. L. 233, 234, 244, 272, 273, 274 275, 277, 278, 280, 285, 292, 295, 299, 305, 307, 325
Voldbye, F. L. ... 235
Voltelen ... 118
Voltelen, J. B. ... 244, 324
Voltelen, J. H. ... 33, 95, 97
Voltelen, Lamb. 98, 134, 142, 191, 323
Voltelin ... 129, 210, 229

Waage ... 118
Wagner, J. F. L. 95, 134, 136, 143, 197 206, 222, 227, 237
Walkendorff, Christ. ... 52, 53
Wallensbeck, H. ... 301, 304
Walther, W. A. ... 273, 277
Wappenhaus ... 234
Wedderkamp, G. 41, 98, 134, 143, 152, 169, 170, 203, 246
Weiskoph, J. G. H. 107, 108, 122, 136, 211, 214, 216, 226
Wendell ... 154, 187, 205, 206
Wendell, Carl ... 144
Wendell, C. A. ... 133, 203
Wendell, C. L. ... 93
Wendell, J. F. ... 93, 131
Wendt ... 222
Wennerwald ... 283
Wentzel, M. ... 75
Westphal, C. W. 135, 136, 181, 182, 207, 214, 216, 217, 218, 222, 223, 230, 238

Side

W. F. ... 305
Wichmand, J. ... 33
Wiedeman, A. J. ... 33
Wiedeman, J. E. ... 134, 135, 197
Wiegandt, L. 244, 275, 284, 287, 292, 295, 296, 301, 305, 307
Wiegandt, T. ... 231
Wilhelm, F. A. 137, 238, 241, 243 244, 246
Willemoës, C. A. ... 298
Willum, B. ... 32, 33
Willumsen, R. ... 28
Wilster, H. 119, 137, 138, 233, 234, 235, 237, 238, 243, 246
Wilster, J. C. ... 237
Winicke, Chr. ... 94, 134, 142, 145, 187, 188, 190, 245
Winike, N. ... 244
Winsløw, F. C. 105, 125, 135, 206, 221, 224, 324
Wisleben, J. Poulsen ... 24
With ... 231
Wittenburg, J. C. B. 136, 138, 228, 230, 235, 236, 239
Wivel, C. C. ... 305
Wivel, J G. ... 300
Wodrof ... 73
Wohlert ... 98
Wolff, C. J. H. ... 310
Wolff, H. ... 24
Wolff, J. C. D. 122, 123, 132, 156, 201, 206
Worm, Ole ... 53, 54, 59
Wulf ... 210
Wulff ... 93
Wulff, Frederik 275, 282, 298, 299, 304
Wunder, C ... 172, 173, 206

Zeümer, J. C. ... 133, 164, 203
Ziehlefeldt, J. ... 97, 131, 132, 187, 188, 202
Zieseberg, A. L. ... 234, 274, 284
Zorn, L. ... 33
Zöega ... 95

Ørsted J. Peitersen ... 58, 315

ILLUSTRATIONSFORTEGNELSE.

	Side
Lavsseglet fra Aar 1516 ..... paa Omslag, Titelblad og	25
Ex libris ..... Titelbladets Bagside	
Forfatterens Portræt	8 — 9
Helsingørlavets Segl	19
Kjøgebarberernes Segl	21
Mester Simons Segl	28
En Side af Lavsartiklerne fra 1668	32—33
Nicolai Boye	56—57
Simon Crüger	80—81
Kirurgernes Segl	99
F. C. Winsløw	104 — 105
Wilhelm Hennings	120 — 121
H. Callisen	138 — 139
Amtsmesternes Lade og Fattigbøsse	168 — 169
Svendeladen	200 — 201
Oldermænd: F. A. Wilhelm, H. Wilster, P. J. Møller	246 — 247
Frederik den Tredies Navnetræk	254
Foreningens Stiftere: Th. Nielsen, C. Terkelsen	270 — 271
Stiftelsen	274 — 275
Banneret	304 — 305
Vognen	305 — 306
Formænd: A. L. Zieseberg, F. A. Polascheck, H. Voigt, W. Sørensen, L. Wiegandt	306 — 307
Foreningsmærke	307
Svendeformænd: W. Friderichsen, A. Olsen	310 — 311

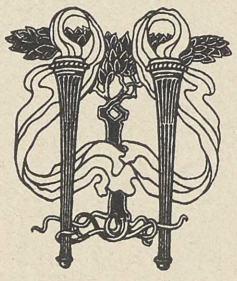

INDUSTRIFORENINGENS
BIBLIOTEK